

Juha Vilkki

HYBRIDIUHKIEN TIEDUSTELU

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
INFORMAATIOTEKNOLOGIAN TIEDEKUNTA
2024

TIIVISTELMÄ

Vilkki, Juha

Hybridiuhkien tiedustelu

Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 2024, 113 s. + liitteet

Turvallisuus ja strateginen analyysi -maisteriohjelma, pro gradu -tutkielma

Ohjaajat: Kari, Martti J.; Moilanen, Panu; Isokangas, Jyrki

Turvallisuusympäristön on pitkään todettu olevan muutoksessa. Muutoksen luonnehdinnoissa korostuu uhkakuvien ja toimijoiden moninaisuus ja kompleksisuus. Hybridiuhkat ilmentävät ja hyödyntävät tätä muutosta. Kyse on toimista, joilla pyritään vahingoittamaan kohdetta usein eri koordinoituihin keinoihin ja demokraattisen valtion haavoittuvuuksiin kohdistuen. Toiminta on suunniteltu pysymään havaitsemattomissa ja toimija nimeämättömissä. Suomennettuna on puhuttu myös yhdistelmäuhkista.

Tiedustelulle tilanne on haasteellinen. Tiedustelun tehtäviin on luettavissa erityisesti tiedon tuottaminen päätöksentekijöiden käyttöön tavoitteena ehkäistä yllätyksiä ja varmistaa valtion turvallisuutta. Tämän tutkielman tavoitteena on tarjota vastauksia siihen, millaista kyvykkyyttä tulisi hybridiuhkien tiedustelemiseksi olla. Tutkimusaineistona toimii laaja joukko asiantuntijuutta edustavia valmiita aineistoja. Aineisto koostuu erilaista asiantuntijakirjoituksista, mediasisällöistä, virallisista julkaisuista sekä tutkimuksesta. Analyysimenetelmänä käytän aineistolähtöistä sisällönanalyysiä.

Tutkielma käsittää tiedustelun tietoa tuottavana informaatioprosessina, joka tuottaa päätöksenteon tueksi tietoa hybridiuhkista. Tutkielman tulokset esittävät, että hybridiuhkien tiedustelemiseksi tarvitaan koordinoitua ja joustavaa tiedustelun ohjausta, hyvin laajaa määrittelyä ja määrittelemättömän tiedon keräämistä eri yhteiskunnan osa-alueilta, kaiken tiedon yhdistämistä uhkan tunnistamiseksi ja vaivaa tiedustelutiedon jakamisessa. Kaikessa tässä tarvitaan laajaa kansallista ja kansainvälistä yhteistyötä, uusia menettelyjä sekä osaamista ja ymmärrystä kaikille toimijoille. Hybridiuhkien laajan käsitteen vuoksi tiedustelussa on sekä pitkäkestoinen hidaskäyttö että reaaliaikainen nopea ulottuvuus.

Tutkielman tulokset vahvistavat aikaisemmassa kirjallisuudessa esitettyä, mutta tarkentavat ja laajantavat vastausta aikaisemmista esityksistä. Tutkielma esittää uusina asioina hybridiuhkien edellyttämää tiedusteluprosessin sisäistä luokittelua, tunnistamisen ja ymmärtämisen jaottelua sekä näiden prosessinomaisia kuvauksia.

Asiasanat: hybridiuhka, tiedustelu, yhteistyö

ABSTRACT

Vilkki, Juha

Hybrid threat intelligence

Jyväskylä: University of Jyväskylä, 2024, 113 pp. + attachments

Master's degree programme in Security and Strategic Analysis, Master's Thesis

Supervisors: Kari, Martti J.; Moilanen, Panu; Isokangas, Jyrki

The security environment has long been recognized as being in a state of flux. Descriptions of this change highlight the diversity and complexity of various emergent threats and actors. Hybrid threats exemplify and exploit this transformation. These threats involve actions aimed at harming the target through a range of coordinated means targeted at the vulnerabilities of a democratic state. The activities are designed to remain below the threshold of detection and attribution. In Finnish, these are also referred to as composite threats (yhdistelmäuhkat).

For intelligence authorities, this situation presents a challenge. The ensuing tasks include producing information for decision-makers to prevent surprises and ensure state security. The aim of this thesis is to provide answers regarding the capabilities needed for intelligence in the context of hybrid threats. The research material comprises a wide array of existing expert sources, including various expert reports, news media content, official publications, and previous research. The analysis method employed in this work is data-driven content analysis.

This thesis understands intelligence as an information-producing process that supports decision-making by providing diverse information on hybrid threats. The findings indicate that addressing hybrid threats requires coordinated and flexible intelligence direction, extensive collection of both defined and undefined information from different sectors of society, integration of the collected information to identify threats, and efficiency in disseminating intelligence. All of this necessitates extensive national and international cooperation, new procedural approaches, and in-depth expertise and understanding from all actors involved. Due to the broad concept of hybrid threats, intelligence contains both a "long-term-slow" and a "real-time-fast" dimension.

The results of the thesis corroborate conclusions presented in previous literature while also refining and expanding upon the answers provided in earlier studies. The thesis proposes a new internal classification of the hybrid threat intelligence process, a conceptual division between threat identification and threat understanding, and procedural descriptions of these actions.

Keywords: hybrid threat, intelligence, cooperation

KUVIOT

KUVA 1 Tiedustelutehtävien typologia Trevertonin (2019) mukaan.....	28
KUVA 2 Kompleksisuuden vaikutus kerättävän tiedon määrään Menkveldin (2021) mukaan.....	29
KUVA 3 Kaikkien lähteiden tiedusteluprosessi Frinin ja Boury-Brissetin (2011) mukaan.....	38
KUVA 4 Tutkimusongelman, teoreettisen viitekehyksen ja empiirisen aineiston vaikutus analysoinnissa tehdyille valinnoille	52
KUVA 5 Analysoinnin eteneminen ja vaiheiden päällekkäisyys käytännössä..	54
KUVA 6 Esimerkki koodatusta analyysiyksiköstä.....	55
KUVA 7 Esimerkki koodatusta analyysiyksiköstä.....	55
KUVA 8 Hybridiuhkien ja tiedustelun käsitteistöön koodattujen analyysiyksiköiden määrä ja niiden esiintyminen yhdessä alustavan koodauksen jälkeen.....	57
KUVA 9 Esimerkki pelkistetyn ilmaisun antamisesta analyysiyksikölle	58
KUVA 10 Esimerkki analyysiyksiköistä, jotka käsittelevät hybridiuhkaan liittyvien tapahtumien erottamista.....	64
KUVA 11 Hybridiuhkien tiedustelun osatekijät tiedusteluprosessissa	65
KUVA 12 Ote tutkimusaineistossa esitetyistä tiedon lähteistä.....	73
KUVA 13 Tutkimusaineistossa esitetyt meneillään olevan hybridiuhkan tunnistamisen tekijät yksinkertaistettuna.....	85
KUVA 14 Tulkinta tutkimusaineistossa esitetyistä hybridiuhkaa edeltävän ennakkoinnin tekijöistä.....	87
KUVA 15 Tutkimusaineistossa esitetyt meneillään olevan hybridiuhkan analysoinnin tekijät.....	89

TAULUKOT

TAULUKKO 1 Hybridiuhkien ulottuvuuksia.....	18
TAULUKKO 2 Tiedusteluprosessin vaiheita eri malleissa	35
TAULUKKO 3 Aineistolähteet ja aineistoyksiköiden lukumäärä.....	45
TAULUKKO 4 Tutkimusaineistot aineistoluokittain.....	46
TAULUKKO 5 Ote tiedusteluprosessin keräysvaiheeseen liittyvien ilmaisujen ryhmittelystä alaluokkiin	59
TAULUKKO 6 Tiedusteluprosessin keräysvaiheeseen liittyvien alaluokkien kokoaminen yläluokiksi	60
TAULUKKO 7 Tiedusteluprosessin keräysvaiheeseen liittyvien yläluokkien käsitteellistäminen.....	61
TAULUKKO 8 Tutkimusaineiston analysoinnilla muodostettu luokittelu.....	61

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	2
ABSTRACT	3
KUVIOT	4
TAULUKOT	4
SISÄLLYS.....	5
1 JOHDANTO.....	7
1.1 Tutkielman tausta	7
1.2 Tutkimusongelma, tavoitteet ja toteuttaminen.....	9
2 HYBRIDIUHKAT	11
2.1 Hybridiuhkien tausta ja lähikäsitteet.....	12
2.2 Menetelmällinen kokonaisuus	15
3 TIEDUSTELU	24
3.1 Tiedustelu päätöksenteon tukijana	24
3.2 Tiedustelu muuttuneessa turvallisuusympäristössä.....	27
3.3 Tiedustelutiedon tuottaminen	34
4 TUTKIMUKSEN EMPIIRINEN AINEISTO JA ANALYSOINTI	39
4.1 Tutkimusaineistot	39
4.2 Tutkimusaineiston analysointi	46
4.2.1 Laadullisen aineiston analysointi ja sisällönanalyysi	47
4.2.2 Aineiston analysoinnin toteuttaminen.....	53
5 HYBRIDIUHKIEN TIEDUSTELU	65
5.1 Tiedusteluprosessin ohjausvaihe.....	66
5.1.1 Koordinaatio	66
5.1.2 Joustavuus	67
5.1.3 Osaaminen.....	68
5.2 Tiedusteluprosessin keräysvaihe	69
5.2.1 Kohdistaminen.....	69
5.2.2 Tiedon lähteet	71
5.2.3 Deduktio	74
5.2.4 Induktio	76
5.2.5 Menettelyt.....	78
5.3 Tiedusteluprosessin analyysivaihe	80
5.3.1 Fuusio.....	81

5.3.2	Tunnistaminen.....	82
5.3.3	Ymmärtäminen.....	86
5.3.4	Menettelyt.....	90
5.4	Tiedusteluprosessin jakeluvaihe	93
5.4.1	Asiakkuudet.....	93
5.4.2	Muoto ja menettelyt	95
5.4.3	Vaikuttavuus.....	97
6	POHDINTA.....	100
6.1	Mahdollisuudet hybridiuhkien tiedustelemiseksi.....	100
6.2	Tutkielman arviointi.....	110
6.3	Esityksiä jatkotutkimukselle	113
	LÄHTEET.....	114
	LIITE 1HYBRIDIUHKIEN EKOSYSTEEMI.....	126
	LIITE 2 TUTKIMUSAINESTOT	127
	LIITE 3 TIEDUSTELUPROSESSIN SISÄISET TEKIJÄT HYBRIDIUHKIEN TIEDUSTELUSSA.....	133

1 JOHDANTO

Tutkielman johdannossa avaan tutkielman taustan, joka muodostuu turvallisuusympäristön muutoksen, hybridiuhkien ja tiedustelun tehtävän yhteydestä. Tuon esille tutkielman kannalta relevantin aikaisemman tutkimuksen sekä kuvaan tutkimusongelman, tutkielman tavoitteet ja toteuttamisen.

1.1 Tutkielman tausta

Euroopan unionin neuvosto hyväksyi maaliskuussa 2022 Turvallisuus- ja puolustusalan strategisen kompassin. Venäjä oli juuri käynnistänyt laajamittaisen hyökkäyksen Ukrainaan. Asiakirja kuvaa Venäjän hyökkäyssodan järjestyttäväksi muutokseksi Euroopan historiassa ja turvallisuusympäristön epävakaammaksi ja monimutkaisemmaksi kuin milloinkaan. Ympäröivän epävakauden nähdään tarjoavan ponnahduslaudan muun muassa hybridikonflikteille. (Euroopan unionin neuvosto, 2022) Suomessa Ulkopoliittinen instituutti ja Valtioneuvosto kuvasivat tilannetta samoin (ks. esim. Iso-Markku (toim.), 2022).

Käsitys turvallisuusympäristön muutoksesta ja hybridiuhkista sen osana olivat olleet läsnä eurooppalaisessa keskustelussa jo paljon ennen helmikuun 2022 hyökkäyssotaa (ks. esim. European Commission, 2019a; European Commission, 2019b; Ulkoministeriö, 2020, s. 11) Hybridivaikuttamisen keinojen valtiollisessa vaikuttamisessa on nähty monimuotoistuneen ja siitä on tästä syystä tullut aikaisempaa suurempi turvallisuusuhka (Ulkoministeriö, 2020, s. 14). Vaikka kyseessä ei ole uusi vaikuttamisen ja konfliktin muoto, on hybridiuhkien todettu voimistuneen muuttuvan turvallisuusympäristön dynamiikan sekä uusien keinojen, konseptien ja teknologioiden myötä. Geopoliittisen valtakamppailun on nähty korostavan hybridiuhkia. (Giannopoulos ym., 2021, s. 6, 43)

Hybridiuhkalla ja sen lähikäsitteillä on kirjavuutta. Hybridisodankäynnillä on yleensä viitattu ei-sotilaallisten ja sotilaallisten taktiikoiden yhteiskäyttöön, jonka erityispiirteenä on tarkoituksellinen sodan ja rauhan välisen rajan hämärtäminen. Hybridisodankäyntiä merkittävämmän roolin julkisessa keskustelussa on saanut hybridivaikuttamisen käsite, jossa painotus on ei-sotilaallisissa vai-

kuttamistoimissa. Lisäksi on puhuttu hybridihäirinnästä, mikä on painottanut vaikuttamisen sabotaasimaista ja yhteisöjä hajottamaan pyrkivää luonnetta. (Mikkola ym., 2018, s. 9, 20, 24) Käsitteitä yhdistää vaikuttamisen menetelmien ja kohteiden moninaisuus sekä toiminnan tarkoituksellinen hämärtäminen.

Kuluneen kahden vuoden aikana hybridiuhkakkaat ovat olleet aikaisempaa enemmän läsnä suomalaisessa keskustelussa. Suomen ja Viron välisen kaasuputken ja tietoliikennekaapelin katkeamisen lokakuussa on arvailtu olevan hybridi-isku ja itärajan turvapaikanhakijatilanne on nimetty välineellistettyä maa-hantuloa hyödyntäväksi hybridioperaatioksi (Valtioneuvosto, 2023b). Suojelupoliisi on tuoreimmassa vuosikirjassaan todennut Venäjän kohdistavan Suomeen laaja-alaista vaikuttamista, joka tulee todennäköisesti olemaan aktiivisempaa ja mahdollisesti jatkuvan myös pitkällä aikavälillä (Suojelupoliisi, 2024, s. 5, 9). Suojelupoliisin vastavalittu päällikkö totesi hybridivaikuttamisen monipuolistuvan ja muuttuvan jokapäiväisemmäksi (Pietiläinen, 2024).

Vasteena hybridiuhkkaan Suomessa on kesällä 2022 päivitetty viranomais-ten poikkeusolojen aikaisista toimivaltuuksista säätävää valmiuslakia lisäämällä poikkeusolojen määritelmiin uusi kohta, joka huomio erilaiset hybridiuhat (laki valmiuslain muuttamisesta 706/2022; HE 63/2022 vp, s. 34). Hallitusohjelmassa kesältä 2023 tunnustetaan muuttunut turvallisuustilanne ja tuodaan esille hybridiuhat. Suomen todetaan varautuvan hybridiuhkiin ennakoivasti. Toimenpiteinä on muun muassa tiedustelu- ja valmiuslainsäädännön päivittäminen hybridiuhkien tehokkaaksi torjumiseksi, vieraiden valtioiden laaja-alaiselle vaikuttamiselle altistavien haavoittuvuuksien kartoittaminen ja puutteiden korjaaminen sekä viranomaisten riittävien voimavarojen turvaaminen hybridivaikuttamisen torjumiseen. (Valtioneuvosto, 2023c, s. 167, 176-177, 185)

Hybridiuhkien havaitseminen on vaikeaa, sillä hybridiuhkat on suunniteltu pysymään havaitsemiskynnyksen alapuolella (Wigell, 2019; Mikkola ym., 2018; Hybridiosaamiskeskus, 2020c). Havaitsemisen vaikeudelle on useita syitä. Ensimmäinen liittyy siihen, että uhkaan liittyviä vaikuttamistoimia on vaikeaa tunnistaa hybridiuhkaksi. Sijaistoimijoiden käyttö puolestaan vaikeuttaa sen havaitsemista, että taustalla vaikuttaa valtiollinen toimija. Keinojen tunnistamisen vaikeudesta seuraa, että myös vaikuttamisessa käytettyjen keinojen kokonaisuus on vaikeaa tunnistaa. Lisäksi käytettävät keinot ja aktiivisuus vaihtelevat vaikuttamisen aikana, mikä vaikeuttaa tilannekuvaa ja vaikuttamisen tavoitteiden ymmärtämistä. Uhkan tunnistamista ja arviointia vaikeuttavat lisäksi epälineaariset vaikutukset ja harhauttaminen. Hybridiuhkkaan liittyy tarkoituksellinen todellisen tavoitteen ja osallisuuden piilottaminen. (Giannopoulos ym., 2021)

Kriisien, konfliktien ja uhkien muutoksen vuoksi maailman on todettu olevan kiihtyvässä muutoksessa juuri tiedustelun näkökulmasta (Koivula, 2020, s. 3). Tiedustelun tehtäviin on luettavissa erityisesti tiedon tuottaminen päätöksentekijöiden käyttöön tavoitteenaan ehkäistä yllätyksiä ja varmistaa valtion turvallisuutta (ks. esim. Martelius, 2020, s. 59). Kotimaisessa siviilitiedustelun ohjauksen kehittämistä käsittelevässä raportissa on todettu hybridivaikuttamisen havaitsemisen ja estämisen olevan kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi välttämätöntä (Sisäministeriö, 2017). Tämän tutkielman taustana on hybridiuhkien tiedustelulle muodostama haaste.

Hybridiuhkien tiedustelusta ei löydy juurikaan vertaisarvioitua tutkimusta. George Trevertonin (2019) artikkeli hybridiuhkista tiedustelun haasteena on tässä harvinainen poikkeus. Trevertonin (ibid) keskeinen viesti on se, että tiedustelu tulee kohdistaa virtuaaliseen maailmaan ja toteuttaa koko yhteiskunnan yhteistyönä. Hybridiuhkia ja tiedustelua sen sijaan on tutkittu. Aikaisempi tutkimus tarjoaa mahdollisuuksia ymmärtää hybridiuhkien käsitettä ja ekosysteemiä sekä tiedustelutoimintaa menettelyineen. Aikaisempi tutkimus on käsitellyt myös muun muassa kompleksisen turvallisuusympäristön vaikutuksia tiedustelulle sekä tiedustelun epäonnistumisia ja yhteistyötä. Tiedustelun menetelmistä on lisäksi julkaistu useita oppikirjoja.

1.2 Tutkimusongelma, tavoitteet ja toteuttaminen

Tutkielman motiivit muodostuvat ajankohtaisesta käytännön ongelmasta, vähäisestä tutkimuksesta ja henkilökohtaisesta kiinnostuksesta. Hybridiuhkilta puolustautumisen edellyttämä havaitseminen ja tilannetietoisuus on laajasti esiin tuotu ongelma, joka kytkeytyy tiedustelun perustehtävään. Henkilökohtaisesti olen kiinnostunut sekä ajankohtaisen ongelman ratkaisemisesta että hybridiuhkien ja tiedustelun kokonaisuuksiin perehtymisestä ylipäätään. Kiinnostavaa on myös hybridiuhkan yhteys laajasti yhteiskuntaan ja siten yhteistyön merkitys ongelman ratkaisemisessa.

Hybridiuhkien tiedustelun haastavuus muodostaa tämän tutkielman tutkimusongelman. Olen kiinnostunut tutkielmassa erityisesti siitä, millaisin menettelyin hybridiuhkat voidaan havaita ja ennakoida ja mitä muita edellytyksiä hybridiuhka aiheuttaa tiedustelulle. Tavoitteena on tarjota vastauksia siihen, millaista kyvykkyyttä tulisi hybridiuhkilta tiedustelemiseksi olla. Tutkielmalla on kaksi tutkimuskysymystä:

- 1) miten hybridiuhka voidaan havaita ja ennakoida?
- 2) miten hybridiuhkien tiedustelun yhteistyö tulisi järjestää?

Käytän tutkielmassa hybridiuhkan käsitettä sen sisällöllisen laajuuden vuoksi, joka huomio erikseen käytetyt hybridisodankäynnin, hybridivaikuttamisen ja hybridihäirinnän käsitteet. Tiedustelulla en viittaa tiedusteluorganisaatioihin, vaan informaatiota tuottavaan prosessiin. Näkökulma on tiedustelun rooli kansalliseen turvallisuuteen kytkeytyvien uhkien tunnistamisessa ja ennakoinnissa. Tutkielmassa ei käsitellä tiedustelupalvelujen käyttöä muiden kansallisten etujen ajamiseen tai tiedustelun ja vakoilun tai diplomatian yhteyttä.

Tutkielman lähtökohtana on, että hybridiuhkien tiedustelu ja siihen liittyvät näkemykset ovat olemassa erityisesti tiedustelutoimijoiden toimintana ja asiantuntijoiden ajatuksina. Hybridiuhkien tiedustelu on tutkittavissa tämän toiminnan ja näkemyksien kautta. Tiedustelutoiminnan luottamuksellisuus estää toiminnan havainnoimisen sekä tiedustelumenetelmiin liittyvät haastattelut ja kyselyt empiirisen aineiston kokoamisen metodeina. Tämä ohjaa tutkielman

luonnollisten aineistojen pariin. Hybridiuhkien tiedustelua käsittelevän tutkimuksen puute ei mahdollista kirjallisuuskatsausta tutkimusmenetelmänä.

Hybridiuhkien havaitsemisesta ja tiedustelun roolista on kuitenkin viittauksia esimerkiksi hybridiuhkien tutkimuksen yhteydessä ja hybridiuhkia tai tiedustelua käsittelevässä asiantuntijakirjallisuudessa. Yksittäisiä näkemyksiä on, mutta kokonaisuutta ei ole kuvattu. Kokosin tutkimusaineistoksi laajan joukon luonnollisia aineistoja. Aineisto koostuu tutkimuksesta, erilaisista asiantuntijakirjoituksista, mediateksteistä ja virallisista sekä muista eri organisaatioiden julkaisuista. Tutkimusaineisto on esitetty liitteessä 2.

Tutkimusaineiston analyysimenetelmänä käytän aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, joka soveltuu käytettäväksi kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä ja monenlaisissa tutkimuksissa. Sisällönanalyysissä tutkittavasta ilmiöstä pyritään saamaan tiivistetty kuvaus selkeässä muodossa. (Tuomi & Sarajarvi, 2009, s. 91, 103-104; Vuori, ei pvm.a) Tutkielman empiirisen aineiston analysoimalla ja tulkitsemalla olen muodostanut tiedusteluprosessin mukaan jäsennetyn luokittelun hybridiuhkien tiedustelun tekijöistä.

Johdanto muodostaa tutkielmaraportin ensimmäisen luvun. Johdannossa kuvaan tutkielman taustan, tutkimusasetelman, tutkielman tarkoituksen ja tavoitteen sekä tutkielman toteuttamisen ja rakenteen. Tutkielman toisessa ja kolmannessa luvussa luon kirjallisuuskatsauksen hybridiuhkien ja tiedustelun käsitteistä. Toisessa luvussa tuon esille hybridiuhkien ja sille läheistä käsitteistöä ja taustaa sekä hybridiuhkien menettelyjen kokonaisuutta. Kolmannessa luvussa avaan tiedustelun käsitettä ja roolia päätöksenteon tukijana sekä kompleksisen turvallisuusympäristön vaikutusta tiedustelulle. Luvun lopuksi tarkastelen niitä menettelyjä, joilla tiedustelu tehtävässään toimii.

Neljäs luku käsittelee tutkielman empiirisen osuuden toteuttamista. Kuvaan käyttämäni tutkimusaineiston ja sen kokoamisen sekä sen, kuinka olen aineiston analysoinut. Empiirisen osan havainnot esitän tutkimustuloksina viidennessä luvussa. Luku muodostuu tiedusteluprosessin vaiheiden mukaisista alaluvuista, jotka on edelleen jaettu tutkimusaineiston luokittelun mukaisiin lukuihin. Viimeisessä kuudennessa luvussa esitän pohdintana tutkielman johdopäätökset. Lopuksi pohdin tutkielmassa tehtyjä valintoja ja tutkielman luotettavuutta sekä esitän aiheita jatkotutkimukselle.

Tutkielman tulokset vahvistavat aikaisemmassa kirjallisuudessa esitettyä yhteistyön ja tiedon jakamisen tarvetta. Tulokset tarkentavat sitä, mitä nämä yleisluonteiset esitykset tarkoittavat avaamalla esimerkiksi yhteistyön ratkaisuja ja osallistuvia toimijoita. Toiseksi ne laajentavat vastausta tiedustelun menettelyihin ja tarvittaviin kyvykkyyksiin sekä jäsentävät ilmiön tiedusteluprosessin vaiheisiin. Tutkielma esittää uusina asioina hybridiuhkien edellyttämää tiedusteluprosessin sisäistä luokittelua, uhkan tunnistamisen ja ymmärtämisen jaottelea sekä näiden prosessinomaisia kuvauksia. Tulosten avulla hajanaisista esityksistä piirtyy kuva hybridiuhkien tiedustelusta. Tutkielman käytännöllinen hyöty voi olla erityisesti hybridiuhkien tiedusteluun osallistuvien toimijoiden perehtymisessä.

2 HYBRIDIUHKAT

Hybridiuhkia käsittelevässä luvussa muodostan ymmärryksen siitä, mitä hybridiuhkilla tarkoitetaan ja tavoitellaan ja mistä hybridiuhkien menetelmällinen kokonaisuus muodostuu. Luvun aluksi esittelen hybridiuhkan alle lukeutuvat alakäsitteet ja niille yhteiset ominaispiirteet. Ensimmäinen alaluku käsittelee hybridiuhkien historiaa ja sille läheisiä käsitteitä. Toisessa alaluvussa tarkastelen hybridiuhkien menetelmällistä kokonaisuutta.

Hybridiuhkakäsitteitä on useita. *Hybridisodankäynnin* termillä on yleensä viitattu ei-sotilaallisten ja sotilaallisten taktiikoiden yhteiskäyttöön, jonka erityispiirteenä on tarkoituksellinen sodan ja rauhan välisen rajan hämärtäminen (Mikkola ym., 2018, s. 20) ja merkittävän tavanomaisen sotilaallisen konfliktin välttäminen (ks. esim. Johnson, 2018, s. 158; Rácz, 2015, s. 87). Ráczin (ibid) mukaan hybridisodalla tavoitellaan vastustajan voittamista murtamalla tämän kyky vastustaa ilman, että joudutaan käyttämään merkittävää asevoimien hyökkäystä. Siinä hyödynnetään yhdistelmää kaikista valtion käytössä olevista menettelyistä, mukaan lukien diplomaattiset, taloudelliset, poliittiset, sosiaaliset, sotilaalliset ja informaatioon liittyvät keinot. Myös Johnsonin (2018, s. 146, 158) mukaan hybridisota viittaa vähintään kahden eri menetelmän synkronoituun yhteiskäyttöön strategista tavoitetta tukevan vaikutuksen aikaan saamiseksi.

Hybridisodankäyntiä merkittävämmän roolin julkisessa keskustelussa on saanut *hybridivaikuttamisen* käsite, jossa painotus on ei-sotilaallisissa piilotetuissa vaikuttamistoimissa. Lisäksi tutkimuksessa on puhuttu *hybridihäirinnän* käsitteestä, mikä on painottanut vaikuttamisen sabotaasimaista ja yhteisöjä hajottamaan pyrkivää luonnetta. Hybridisodan ja hybridivaikuttamisen käsitteet kytkeytyvät toiminnan operatiiviseen tasoon, mutta hybridihäirintä nousee strategiselta tasolta. Hybridihäirinnässä pyritään useita häirinnän muotoja synkronoidusti käyttämällä tuottamaan jakolinjoja kohdemaiden yhteiskuntien sisälle ja häiritsemään poliittisia prosesseja siten, että ”kohdemaana näennäisen vapaaehtoisesti itse vahvistaa vaikuttamaan pyrkivän toimijan agenda tai halvaannuttaa omaa päätöksentekokykyään.” (Mikkola ym., 2018, s. 9, 24–26)

Hybridisodan, -vaikuttamisen ja -häirinnän käsitteitä voi yhteisesti kuvata hybridiuhkan käsitteellä, josta Hybridiuhkien osaamiskeskus toteaa seuraavasti:

The term hybrid threat refers to an action conducted by state or non-state actors, whose goal is to undermine or harm a target by influencing its decision-making at the local, regional, state or institutional level. Such actions are coordinated and synchronized and deliberately target democratic states' and institutions' vulnerabilities. Activities can take place, for example, in the political, economic, military, civil or information domains. They are conducted using a wide range of means and designed to remain below the threshold of detection and attribution. (Hybridiosaamiskeskus, 2020c)

Kyse on tässä määritelmässä siis toimista, joilla pyritään vahingoittamaan kohdetta sen päätöksentekoon vaikuttamalla. Toiminnassa käytetään koordinoitusti useita eri keinoja useissa eri ulottuvuuksissa, ja ne kohdistetaan demokraattisen valtion instituutioiden haavoittuvuuksiin. Toiminta on suunniteltu pysymään havaitsemattomissa ja toimija nimeämättömissä. Suomennettuna on puhuttu myös yhdistelmäuhkista.

Hybridiuhkien luonteeseen kuuluu epämääräisyys. Toimilla häivytetään perinteisiä dikotomioita kuten sodan ja rauhan, sisäisen ja ulkoisen, paikallisen ja valtakunnallisen, hyväksytyt ja hyväksymättömän sekä laillisen ja laittoman välistä rajaa. Lisäksi hyödynnetään yhteiskunnan ja viranomaisten toimivaltuuksien saumakohtia. Hämmennyksellä ja epäluuloilla tavoitellaan päätöksenteon hidastamista, kun ihmiselle luonteenomainen taipumus asioiden lokerointiin estyy. (Giannopoulos ym., 2021, s. 4, 11, 36; Hybridiosaamiskeskus, 2020c)

Wigellin (2019, s. 256) mukaan vaikuttamisen kätkemisen tarkoitus on antaa vaikuttajalla mahdollisuus kieltää roolinsa tapahtumissa. Toisaalta Mumford (2020, s. 3) on esittänyt, että tilanteen monitulkintaisuuden tarkoitus ei välttämättä ole kätkeä todellinen toimija, vaan estää kohteen laillinen reagointi tilanteeseen. Luonteenomaista on lisäksi todellisen tarkoituksen piilottaminen ja harhauttaminen (Giannopoulos ym., 2021, s. 11). Racz (2015, s. 68) tuo esille, että merkittävä Ukrainan tapahtumien onnistumisen tekijä hyökkääjälle oli yllätys, ja sen osana tiedustelun harhauttaminen.

Hybriditoimilla on paha tarkoitus. Niillä pyritään edistämään omia strategisia tavoitteita samalla vahingoittamalla kohdetta (Hybridiosaamiskeskus, 2020c). Kyse on ei-toivotusta puuttumisesta valtion sisäisiin asioihin. Hybridiuhkien tavoitteet ovat hyvin strategisia ja kauaskantoisia, kuten demokraattisten instituutioiden nauttiman luottamuksen heikentäminen ja demokraattisten yhteiskuntien perusarvojen haastaminen, poliittisten toimijoiden päätöksentekokykyyn vaikuttaminen, geopolittisen vaikutusvallan hankkiminen muita vahingoittamalla ja kansallisen ja kansainvälisen epäterveen polarisaation syventäminen. (Giannopoulos ym., 2021, s. 4, 10–11)

2.1 Hybridiuhkien tausta ja lähikäsitteet

Useiden erilaisten vaikuttamiskeinojen käyttämisestä on historiassa kuvattu usein eri termein. Hybridiuhkien käsite on kehittynyt kuluneen kahden vuosikymmenen aikana. Hybridiuhkilla onkin lukuisia lähikäsitteitä ja käsitteen sisällöstä

sekä tarpeellisuudesta on käyty keskustelua. Osa keskustelua on hybridiuhkien ja tavanomaisen valtiollisen vaikuttamisen yhteys.

Hybridin käsitteen juuret ovat sodankäynnissä. Hybridisodankäynnin käsite on Ráczin (2015) mukaan esiintynyt ensimmäisen kerran William Nemethin esseessä vuonna 2002. Käsitteellä viitattiin ensinnä Tšetšenian yhteiskuntaan sekoituksena nykyaikaista valtiota ja valtioiden aikaa edeltävää perinteistä klaanijärjestelmää, joka taisteli Venäjää vastaan keinoin, jossa se yhdisti tavanomaista ja epätavanomaista sodankäyntiä joustavalla tavalla. Sodankäynti nähtiin huomattavasti taistelulenttää laajemmaksi ulottuvana koko yhteiskunnan ja laajasti eri keinoja hyödyntävänä asiana. (Rácz, 2015, s. 28–30)

Frank Hoffmanin on kuitenkin usein katsottu olevan hybridikäsitteen isä (Giannopoulos ym., 2021, s. 9). Hoffman lähestyi hybridisodan ilmiötä lyhyesti kirjoituksessaan Mattisin kanssa vuonna 2005 (Mattis & Hoffman, 2005), sekä artikkelissaan 2007 (Hoffman, 2007). Hybridissä oli Hoffmanilla kyse useiden eri sodankäynnin muotojen yhdistymisestä, sekoittumisesta ja sulautumisesta yhdeksi integroiduksi kokonaisuudeksi, joka hämärtää tavanomaisen ja epätavanomaisen, taistelijan ja siviilin sekä sodan ja rauhan rajaa. (Hoffman, 2007, s. 8, 55)

Hybridisodalla on ollut useita akateemisia edeltäjiä ja hybridisodan käsitteen tullessa käyttöön esillä oli muitakin nykyaikaisen sodankäynnin muutosta tavoittelevia käsitteitä (Giannopoulos ym. 2021, s. 9; Johnson 2018, s. 148). Johnsonin (ibid) mukaan Hoffman muodosti kuitenkin kokonaisvaltaisemman näkemyksen hybridisodasta. Hoffman totesi käsitteiden *new wars*, *open source warfare*, *[post-]modern wars*, *polymorphic conflict*, *combinational wars* ja *Fourth Generation Warfare* olevan hybridin käsitteen muodostumiseen vaikuttaneita edeltäjiä. (Johnson, 2018, s. 150) Uusia sodankäynnin ja konfliktin muotoja kuvaavia käsitteitä on näiden lisäksi esitetty lukuisia muitakin¹ (Giannopoulos ym. 2021; Mikkola ym., 20018; Johnson, 2018) Giannopoulosin ym. (ibid, s. 9) mukaan kaikki nämä käsitteet pyrkivät kuvaamaan hyvin samanlaista toimintaa kuin hybridiuhkien käsite.

Hybridisodankäynnin käsite on elänyt ja laajentunut. Ráczin (2015) mukaan vielä vuonna 2009 hybridisota ymmärrettiin suppeasti aseellisen voiman ja väkivallan käyttönä. Näkemys jätti huomiotta poliittiset, taloudelliset ja diplomaattiset välineet. Vuonna 2009 artikkelissaan Glenn esitti hybridiuhkien koostuvaan yhdistelmästä poliittisia, sotilaallisia, taloudellisia, sosiaalisia ja informaatioon liittyviä menetelmiä, sekä konventionaalista voimaa, puolisotilaallisia joukkoja, katastrofeja, terrorismia ja rikollisuutta. Uutta tässä oli juuri väkivallattomaksi katsottavien kuten poliittisten ja taloudellisten keinojen käyttö. (Rácz, 2015, s. 32–33.) Johnsonin (2018, s. 146–147) mukaan hybridisodan käsite jakautuu kuitenkin edelleen kahteen koulukuntaan, josta toinen lukee joukkoon ainoastaan erilaisia aseellisen voiman muotoja.

Hybridi on länsimaiden käsite, jolla on kuvattu demokratioiden kohtaamaa turvallisuusongelmaa. Käsite on nyt levinnyt myös venäläiseen ja kiinalai-

---

¹ Gray zone conflict, Unrestricted warfare, Reflexive control, Non-linear warfare, Irregular conflict, Asymmetric warfare, Combination warfare, Distraction warfare, Low-intensity conflict, Limited war, Unrestricted warfare, Special warfare, Ambiguous warfare, Full-spectrum warfare, Full-spectrum conflict.

seen kirjallisuuteen, jossa hybridistä puhutaan jonain, mitä länsimaat tekevät heitä vastaan. (Giannopoulos ym., 2021, s. 10) Glennin hybridiuhkat muistuttavatkin sitä, mistä Venäjällä ryhdyttiin 2010-luvulla puhumaan uuden sukupolven sodankäyntinä². Ráczin (2015) mukaan käsite mainittiin Venäjän asevoimien yleisesikunnan päällikön Gerasimovin artikkelissa vuonna 2013. Artikkelin korosti diplomaattisten, taloudellisten, poliittisten ja muiden ei-sotilaallisten keinojen sekä sotilaallisen voiman yhdistettyä käyttöä sen sijaan, että käytäisiin avointa sotaa. (Rácz, 2015, s. 36–37) Mark Galeotti käänsi artikkelin englanniksi ja nimesi siinä esitetyn menettelyn Gerasimovin doktriiniksi. Galeotti on myöhemmin pahoitellut tätä ja korostanut, että kyseessä ei ole doktriini, eikä se ole Gerasimovin tuotos. Galeottin mukaan artikkeli käsitteli todellisuudessa sitä, millaista sotaa länsi nykyään käy, ja antaa samalla Venäjälle alibin reagoida artikkelissa kuvattuihin menettelyihin omia tarkoituksensa varten. (Galeotti, 2014; Galeotti, 2019)

Vuoden 2014 Ukrainan tapahtumistakaan ei ensin puhuttu hybridisotana. Niitä kuvailtiin aluksi esimerkiksi uudeksi lähestymistavaksi sotaan, epälineaariseksi sodaksi, epäsuoraksi sodaksi tai erityissodaksi. Hybridisodan käsite yleistyi tapahtumien kuvauksena vasta kesällä 2014 erityisesti NATO:n käyttäessä termiä. (Rácz, 2015, s. 40–42) Jonsson ja Seely (2015) esittivät Ukrainan tapahtumista täyden spektrin konfliktin³ käsitettä, sillä useat eri keinoista ovat sellaisia, jotka eivät mahdu sodankäynnin perinteisiin tarkkoihin määritelmiin. Se sallii myös tilanteen monitulkintaisuuden ja toimimisen sodan ja rauhan välisellä harmaalla alueella toisin kuin läntinen binäärinen käsitys sodasta ja rauhasta. (Jonsson & Seely, 2015, s. 2, 6) Myös Rácz (2015, s. 87) piti Ukrainan tapahtumia tutkittuaan täyden spektrin konfliktin käsitettä hybridisotaa kuvaavampana.

Hybridin käsite on saanut osakseen myös kritiikkiä, johon epäilemättä liittyvät lukuisat edeltävät tai läheiset käsitteet. Keskustelua on käyty esimerkiksi siitä, onko hybridisodankäynnissä tai -vaikuttamisessa ylipäätään kyseessä uusi asia (ks. esim. Johnson, 2018; Mikkola ym., 2018; Rácz, 2015; Raitasalo, 2019). Hybridisodan käsitteestä tehty historian tutkimus totesi vuonna 2012 hybridisodan olleen olennainen osa historiaa antiikin maailmasta saakka (Mikkola ym., 2018, s. 20–21).

Hybridiuhkan ei-sotilaallisen ulottuvuuteen lukeutuviin valtiollisissa vaikuttamisissa ei myöskään ole historiallisesti mitään uutta. Kansallisten intressien edistäminen laukaisematta aseellista konfliktia ja kansainvälisten normien kiertäminen on osa tavanomaista valtakamppailua. Kylmän sodan aikaan on esitetty tässä tarkoituksessa myös poliittisen sodan käsitettä (Johnson 2018, s. 148). Mikkola ym. (2018) pitävät epäselvänä, mikä erottaa hybridivaikuttamisen ikiaikaisesta reaaliolitiikan tai uudemmasta älykkään vallan käsitteestä, sillä hybridin ominaisuuksiksi luetut usean koordinoitun toimenpiteen käyttäminen toimijan agendan edistämiseksi sopivat myös näihin. On esitetty, että sotilaallisen voimankäytön mahdollisuuden korostaminen on keskeinen erottava

² New generation warfare (NGW)

³ Full spectrum conflict (FSC)

tekijä hybridivaikuttamisen ja valtioiden tavanomaisen poliittis-diplomaattisen kanssakäymisen välillä. (Mikkola ym., 2018, s. 22–25, 113)

Hybridiuhkista on kuitenkin syytä erottaa pehmeän voiman käyttö ja diplomatia. Giannopoulos ym. (2021) erottavat hybridivaikuttamisen perinteisestä avoimesta valtiollisesta vaikuttamispolitiikasta. Vaikuttaminen muuttuu hybridiuhkaksi silloin, kun puututaan valtion sisäisiin asioihin ei-hyväksyttävien keinoin, todellinen tarkoitus ja toimija piilottamalla. Strategisen kulttuurin erojen takia esimerkiksi Venäjä lukee kuitenkin avoimen diplomatian osaksi häirintää. (Giannopoulos ym., 2021, s. 18, 39) Pehmeässä voimassa on puolestaan käsitteen isänä pidetyn Joseph S. Nyen mukaan kyse vaihtoehdosta kovalle, käskävälle ja pakottavalle voimalle. Tällöin maan valta ilmenee siinä, että muut haluavat tai valitsevat seurata sitä. Pehmeän vallan lähteitä ovat kulttuurinen houkuttelevuus, ideologia ja kansainväliset instituutiot. (Nye, 1990)

Hybridikäsitettä on perusteltu myös ominaisuuksilla, jotka erottavat sen muista läheisistä käsitteistä. Giannopoulosin ym. (2021, s. 4, 9) mukaan hybridiuhkan käsitteen erottaa se, että ainoastaan hybridi nostaa demokraattisten järjestelmien rakenteelliset haavoittuvuudet erityisiksi vaikuttamisen kohteiksi ja edellyttää alusta alkaen kokonaisvaltaista lähestymistapaa. Hybridin eroksi on lisäksi esitetty käytettyjen keinojen koordinointi integroiduksi kokonaisuudeksi (ks. esim. Hoffman, 2007, s. 8; Johnson, 2018, s. 150; Rácz, 2015, s. 49–51). Johnsonin (ibid) mukaan eroa tekee myös olemassa olevien normien, rajapintojen ja standardien rapauttaminen ja osin myös läntisen hegemonian haastaminen.

Suomessa on viime vuosina otettu esille myös laaja-alaisen vaikuttamisen käsite. Valtioneuvoston puolustusselonteko vuodelta 2021 toteaa laaja-alaisen vaikuttamisen lähestyvän uhkakokonaisuutta sotilaallisesti näkökulmasta (Valtioneuvosto, 2021, s. 17). Selonteon mukaan laaja-alainen vaikuttaminen käsitteää hybridivaikuttamisen, mutta sisältää myös avoimen sotilaallisen voimankäytön. Keskustelua on tämän jälkeen käyty siitä, kuinka laaja-alainen vaikuttaminen eroaa hybridiuhkista. Giannopoulosin ym. (2021, s. 41) laajassa hybridiuhkan käsitteessä on uhkan pakottamisvaiheessa kyse hybridisodasta.

2.2 Menetelmällinen kokonaisuus

Käsittelen alaluvussa hybridiuhkien menetelmällistä kokonaisuutta. Katsaus perustuu erityisesti Euroopan komission ja Hybridiosaamiskeskuksen tutkimukseen hybridiuhkien käsitteellisestä mallista. Tutkimuksen laatijoiden voi katsoa edustavan hybridiuhkien asiantuntijuutta ja tutkimusta pitää edelleen tuoreena. Se on kirjoittajiensa mukaan ensimmäinen laatuaan, joka yhdistää monialaista analyysiä ja huomio sotilaalliset, akateemiset ja poliittiset näkökulmat hybridiuhkiin (Giannopoulos ym., 2021, s. 43). Mallin mukaan hybridiuhkan kokonaisuuden neljä kivijalkaa ovat toimijat, käytettävät keinot⁴, uh-

⁴ Giannopoulos ym. (2011) käyttävät englanninkielistä termiä Tool

kien kohteena olevat ulottuvuudet⁵ sekä uhkien vaiheet ja näihin sisältyvät toiminnan tasot (Giannopoulos ym., 2021, s. 11). Giannopoulosin ym. (ibid) kuvaus näiden keskinäisistä suhteista on liitteessä 1.

Toimijat

Hybridiuhkien taustalla olevat toimijat edustavat autoritääristä näkemystä valtakäytöstä. Toimijat erotellaan usein valtiollisiin toimijoihin ja ei-valtiollisiin toimijoihin. Valtiolliseksi toimijoiksi on tunnustettu Venäjän, Kiinan, Iranin ja Pohjois-Korean kaltaisia maita. Autoritäärisen valtion toiminnan logiikka kansainvälisessä politiikassa on pyrkimys demokraattisten valtioiden heikentämiseen, sillä nämä nähdään uhkana autoritäärisen maan vallalle. Niillä ei myöskään usein ole keinoja tai resursseja houkutellessa demokratioita niitä hyödyttävään yhteistyöhön. (Giannopoulos ym., 2021, s. 4, 16)

Venäjän strateginen kulttuuri on rakentunut siten, että valtio hyödyntää tilaisuuksien mukaan eri toimijoita, jotka toimivat itsenäisesti omia intressejään tavoitellen. Intressit ja toiminta ovat kuitenkin linjassa valtion tavoitteiden kanssa, sillä taustalla on kansassa laajasti jaettu näkemys arvoista, ideoista ja kehityksestä, joilla tavoitellaan Venäjän strategisia intressejä ja tavoitteita. Johdon ilmaiset asenteista ja hyväksi katsotuista toimista vaikuttavat esimerkiksi liike-elämän eliitin ja erilaisten ei-valtiollisten toimijoiden ratkaisuihin. Venäjän strategiseen kulttuuriin on syvästi juurtunut refleksiivisen kontrollin käsite, jonka logiikka on tärkeää tuntea Venäjän hybridiuhkiin yhdistettävän toiminnan ymmärtämiseksi. (Giannopoulos ym., 2021, s. 19–20)

Kiinan toiminnassa näkyy sen pyrkimys vaikutusvaltansa laajentamiseen. Se näyttää rakentavan strategiaansa siitä sydänmaateorian lähtökohdasta, että globaali vaikutusvalta perustuu Euroopan, Aasian ja Afrikan välisten merireittien hallintaan, ja Kiina pyrkii siksi merivallaksi. Myös kiinalaiseen strategiseen kulttuuriin kuuluvat epäsuorat menettelyt. Kulttuuriin kuuluu myös salattujen ja avointen toimien toisiaan tukeva, vuorotteleva ja jatkuva käyttö. Kiinalaista hybridiuhkiin kytkettävää ajattelua kuvastaa kolmen sodan konsepti, joka koostuu psykologisesta, yleiseen mielipiteeseen liittyvästä ja lainopillisesta sodankäynnistä⁶. (Giannopoulos ym., 2021, s. 20–22)

Globalisaatio ja parantuneet yhteydet ovat muuttaneet ei-valtiollisten toimijoiden roolia. Muutokset tukevat verkostomaista toimintaa, jossa ei-valtiollisilla toimijoilla voidaan nykyisin jopa haastaa valtioita ja saada aikaan muutoksia. Ei-valtiollisia toimijoita ovat esimerkiksi Al-Qaida, ISIS ja Hizbollah. Näiden lisäksi on sijaistoimijoita, kuten kansainvälisiä rikollisjärjestöjä, ideologisia liikkeitä ja freelancereita. Ei-valtiollisten toimijoiden käyttäminen osana valtiollisen toimijan hybridioperaatioita on Giannopoulosin ym. (2021) mukaan lisääntynyt ja tulee todennäköisesti edelleen lisääntymään. (Giannopoulos ym., 2021, s. 15–16, 22)

⁵ Giannopoulos ym. (2021) käyttävät englanninkielistä termiä Domain, jonka voisi suomentaa myös esimerkiksi alueeksi, piiriksi tai luokaksi.

⁶ Psychological Warfare, Public Opinion Warfare, Legal Warfare

Ei-valtiollisten toimijoiden käyttämiseen valtion vihamieliseen toimintaan viitataan usein sijaissotana⁷. Ei-valtiollisen toimijan käyttämisessä tavoitellaan haitallista vaikuttamista salaisesti, jolloin valtion vaikuttamispyrkimysten ja taustalla olevan valtion tunnistaminen on vaikeaa. Tämä mahdollistaa myös osallisuuden kieltämisen. On hyvin vaikeaa tietää, ovatko ei-valtiollisen toimijan tekemät toimet valtiollisen toimijan ohjaamaa ja tukemaa. (Giannopoulos ym., 2021, s. 22–23, 25)

Toimija voi olla vieraan valtion suoraan muodostama, se voi olla pitkäaikainen kumppani tai lyhytaikainen liittolainen, jonka kanssa valtiolla on yhteisiä intressejä, tai kyseessä voi olla tilannetta ymmärtämätön hyväksi käytettävä taho. Vaikuttamaan pyrkivät valtiot käyttävät todennäköisesti näitä kaikkia. Esimerkki tällaisista ovat Hizbollah taistelemassa Israelia vastaan Iranin puolesta, yksityisarmeijat tai venäläinen moottoripyöräkerho Yön sudet, joka toimi Krimillä ennen sen valtausta tiedon hankkimisessa, propagandan jakamisessa ja protestien järjestämisessä sekä valtauksen aikana myös aseellisessa toiminnassa. Rikollisjärjestöjä voidaan hyödyntää esimerkiksi henkilöiden painostamisessa tai salakuljetusverkkojen käyttämisessä. (Giannopoulos ym., 2021, s. 23–24)

Ei-valtiollisten toimijoiden kautta voidaan myös tavoitella pääsyä kriittisen infrastruktuurin markkinoille tai pyrkiä muutoin luomaan puitteita myöhemmälle vaikuttamiselle. Avoimesti ja laillisesti toimivien yritysten toimien tunnistaminen ja niihin vastaaminen on vaikeaa. (Giannopoulos ym., 2021, s. 24)

Ulottuvuudet

Hybridiuhkat kohdistetaan valtioon useissa eri ulottuvuuksissa ja samanaikaisesti usealla eri keinolla. Ulottuvuudet ovat kohdevaltion vallankäytön välineitä. Uhka voi kohdistua myös ulottuvuuksien väliseen rajapintaan, minkä lisäksi vaikuttaminen yhdessä ulottuvuudessa voi saada aikaan vaikutuksia myös toisessa. (Giannopoulos ym., 2021, s. 5, 26–27)

Giannopoulosin ym. (2021, s. 6) mukaan hybridiuhkan käsitteen nopea kehittyminen on havaittavissa myös erilaisissa kuvauksissa hybridiuhkien mennettelyistä, joista osa kirjallisuudesta puhuu vain keinoista tai keinojen kokonaisuuksista, ja osa lisäksi vaikuttamisen ulottuvuuksista. Lisäksi eri tutkimuksissa käytetty terminologia hämärtää ulottuvuuksien ja keinojen jakoa. Giannopoulosin ym. (ibid) logiikka on se, että ulottuvuudet ovat kohteita, joissa eri keinoilla vaikutetaan. Välimuotoina voi nähdä esimerkiksi Jonssonin ja Seelyn (2015, s. 7–8), jotka täyden spektrin konfliktissa puhuvat toiminnasta tai aiheista⁸ ja Johnsonin (2018, s. 158), joka hybridisotaa tutkittuaan puhuu pyrkimyksistä⁹. Hybridiosaamiskeskuksen (2020c) antama esimerkkiä ulottuvuuksista vastaa usein käytettyä kuvausta valtion vallankäytön välineistä (taulukko 1).

Giannopoulosin ym. (2021) malli jatkaa samaa ulottuvuuksien luetteloa, mutta tunnistaa näiden lisäksi useita muita. Giannopoulos ym. (ibid) perustelevat kuvaustaan sillä, että vallankäytön välineet toteavia käsityksiä on esitetty

---

⁷ Proxy warfare

⁸ Activity, Topic

⁹ Effort

lukuisia, mutta ei yhtään heidän nähdäkseen riittävän kuvaavaa. He kuvaavat ulottuvuuksien ja niiden hyödyntämistä mutta huomauttavat, että ulottuvuuksien luettelo on valinta asteittaisuuden ja yleistyksen väliltä. Valitut 13 ulottuvuutta kuvaavat tapaustutkimuksissa havaittua hybriditoimien kompleksisuutta. (Giannopoulos ym., 2021, s. 26)

TAULUKKO 1 Hybridiuhkien ulottuvuuksia¹⁰

Jonsson & Seely (2015)	Johnson (2018)	Hybridiosaamiskeskus (2020c)	Giannopoulos ym. (2021)
Poliittinen	Poliittinen	Poliittinen	Infrastruktuuri
Talous ja energia	Taloudellinen	Taloudellinen	Kyber
Informaatio	Informaatio	Informaatio	Avaruus
Kineettinen väkivalta	Sotilaallinen	Sotilaallinen	Talous
	Kyber ¹¹	Siviiliyhteiskunta	Sotilaallinen
			Kulttuuri
			Yhteiskunta
			Julkinen hallinto
			Laki
			Tiedustelu
			Politiikka
			Diplomatia
			Informaatio

Ulottuvuuksien sijaan on uhkien esitetty kohdistuvan myös yhteiskunnan kriittisiin, elintärkeisiin toimintoihin ja prosesseihin (ks. esim. Mikkola ym., 2018, s. 10, 14). Tämä yhdistyy kriittisen infrastruktuurin ulottuvuuteen, mutta on nähtävissä laajemminkin. Suomalaisessa yhteydessä elintärkeiden toimintojen määritelmän voi löytää Valtioneuvoston periaatepäätöksestä Yhteiskunnan turvallisuusstrategiasta, jonka mukaan elintärkeät toiminnot ovat yhteiskunnan toimivuuden kannalta välttämättömiä, kaikissa tilanteissa ylläpidettäviä toimintokokonaisuuksia (Turvallisuuskomitea, 2017, s. 14, 93). Yhteiskunnan elintärkeiksi toiminnoiksi luetellaan johtaminen, kansainvälinen toiminta, puolustuskyky, sisäinen turvallisuus, talous, infrastruktuuri ja huoltovarmuus, väestön toimintakyky ja palvelut sekä henkinen kriisinkestävyys.

Hybridiuhkien kohdistuminen haavoittuvuuksiin on tuotu Giannopoulosin ym. (2021) lisäksi esille useassa muussakin yhteydessä (ks. esim. Hybridiosaamiskeskus, 2020c; Rácz, 2015, s. 88; Wigell, 2019, s. 260). Demokraattisten ja avointen yhteiskuntien keskeiset piirteet tuovat mukanaan haavoittuvuuksia hybridiuhille (Giannopoulos ym., 2021, s. 11; Mikkola ym., 2018, s. 31). Haavoittuvuudet muodostuvat rajoitetusta julkisesta vallasta, poliittisesta kilpailusta, vapaasta informaatioympäristöstä ja avoimesta taloudesta (Mikkola ym., 2018, s. 31–35).

¹⁰ Jonsson ja Seely (2015) puhuvat ulottuvuuksien sijaan toiminnasta tai aiheista ja Johnson (2018) pyrkimyksistä. Hybridiosaamiskeskus (2020c) ja Giannopoulos ym. (2021) käyttävät termiä Domain, jonka voisi suomentaa esimerkiksi alueeksi, piiriksi tai luokaksi.

¹¹ Johnson (2018) käyttää termiä CEMA (cyber and electromagnetic activity)

Haavoittuvuudet eivät rajoitu ainoastaan vapaan ja demokraattisen järjestelmän ominaisuuksiin. Ukrainan tapahtumia tutkittuaan Rácz (2015) tuo esille hyökkääjän hyödyntämiä Ukrainan heikkouksia. Tällaisia olivat esimerkiksi mellakkapoliisien puute (hallintorakennusten valtaamista vastaan), hallinnossaan ja toiminnoissaan heikko valtio (heikko ja huonosti toimiva keskushallinto, laaja korkealle tasolle yltävä korruptio, hallinnon kyseenalaistettava legitimiys), alipalkatut, korruptoituneet ja venäjämönteiset turvallisuusjoukot sekä sotilaallinen alivoima (Rácz, 2015, s. 67–70, 75–76). Vaikuttaja voi myös luoda haavoittuvuuksia (Giannopoulos ym., 2021, s. 26).

Keinot

Jotkin tutkijat ovat kohteiden sijaan tuoneet esille vain vaikuttamisen keinoja (ks. esim. Treverton, 2019). Määritelmällisesti hybridiuhkissa on kyse kahden tai useamman keinon käyttämisestä. Valtiolliset hybriditoimijat käyttävät kaikkia autoritäärisen valtion käytettävissä olevia keinoja (Giannopoulos ym., 2021, s. 15–16).

Tutkijoiden kuvauksissa hybridiuhkien keinoista on eroja, ja ne vaikuttavat sekoittuvan kohteiden ja toiminnan tavoitteiden kanssa. Vaikuttamisen jatkuvassa prosessissa on ilmeisen vaikeaa erottaa toistaan toimenpide, sen kohde ja tavoiteltu vaikutus. Esimerkiksi Giannopouloksen ym. (2021, s. 33) keinona esittämän ”kohteen kansantalouden heikentämisen” voi nähdä päämääränä tai keinona jollekin muulle päämäärälle. Voi myös kysyä mikä on tällöin kohde.

Eroja on myös keinojen kuvausten yksityiskohtaisuudessa ja konkretian tasossa. Paikoin keinot todetaan yhdellä tai muutamalla sanalla ja toisaalla kuvaavammin tai jopa tarkkoina kertomuksina (ks. esim. Jonsson & Seely, 2015; Rácz, 2015). Joissakin tutkimuksissa on esitetty sekä keinojen yleistä luokittelua että näiden alla joukko yksityiskohtaisempia menettelyitä. Hybridihäirinnän keskeisiä elementtejä käsitellessään Mikkola ym. (2018) puhuivat keinojen joukosta ja Wigell (2019) työkalujen kokonaisuudesta, joiksi he nimesivät hämärän diplomatian, geoekonomian ja disinformaation, ja kuvasivat sitten näihin lukeutuvia keinoja. Jonssonin ja Seelyn (2015, s. 7–8) mukaan kaikki täyden spektrin konfliktin vaikuttamistoiminta mahtuu kineettisen väkivallan, informaatiooperaatioiden, talouden ja energian sekä poliittisen vaikuttamisen aiheiden alle. He antavat konkreettisia kuvauksia näihin liittyvistä keinoista.

Giannopoulos ym. (2021, s. 33–35) esittävät suuremmiksi kokonaisuuksiksi kokoamalla laajan joukon irrallisia keinoja, joilla hybriditoimija voi vaikuttaa eri ulottuvuuksissa (liite 1). Myös näissä keinoissa on edellä todetuissa suhteissa keskinäisiä eroja. Esimerkiksi ”sotaharjoitukset” ja ”kohteen kansantalouden heikentäminen” voi nähdä eroavan kuvauksen tarkkuudessa sekä samalla sijoittuvan eri kohtiin toimenpiteen ja tavoitellun vaikutuksen välisellä kronologisella janalla.

Hybridiuhkien menetelmien kokonaisuutta ei voi tyhjentävästi määritellä. Eri tutkimuksissa tuodaan kuitenkin esille runsaasti samoja keinoja ja ne heijastelevat jaettua käsitystä uhkien kirjosta. Myös Giannopouloksen ym. (2021) esittämässä luettelossa on kyse tyhjentävän listan sijaan esimerkistä siitä, mitä keinot voivat olla. Hybridiuhkat muuttuvat ja kehittyvät, minkä lisäksi hybridiuh-

ka on aina räätälöity kyseistä kohdetta varten. Giannopoulos ym. (ibid) muodostama malli ei kuitenkaan perustu ainoastaan havaintoihin tapahtuneista tai tapahtumassa olevasta hybridiuhkasta, vaan ne ovat toimineet mallin validoinnin välineenä. (Giannopoulos ym., 2021, s. 4, 7, 16, 43)

Keinojen luettelot samoin kuin ulottuvuuksien luonnehdinnat sellaisenaan jättävät hybridiuhkien ilmenemismuodot etäisiksi ilman asiayhteyttä ja menettelyn konkreettista kuvausta. Esimerkkejä uhkien toteutumisesta ovat hybridisodan osalta kuvanneet muun muassa Jonsson & Seely (2015) ja Rácz (2015) Ukrainan konfliktin tapahtumia käsitellessään, sekä Mikkola ym. (2018) avatessaan hybridihäirinnän toteuttamista. Myös Giannopoulosin ym. (2021) tutkimuksessa nousee esiin joitakin uhkien logiikan ja toteutumisen kuvauksia. Valaiseva on myös Mikkolan ym. (2018) esimerkki siitä, kuinka eri keinot voidaan suunnitella tukemaan ja vahvistamaan toisiaan:

Disinformaatiota voidaan käyttää tarkoituksella hämärtämään tai vahvistamaan salaisen diplomatian keinoja. Geoekonomiaa voidaan hyödyntää medianäkyvyyden haalimisessa, mikä luo kanavia disinformaatiolle. Salaista diplomatiaa voidaan käyttää vaikuttaja-agenttien synnyttämisessä, mikä avaa tilaa geoekonomisella vaikuttamiselle. Yhdistelemällä taktisesti näitä keinoja taitava hybriditoimija pystyy räätälöimään tarkan, kohdeyhteisön olosuhteisiin suunnitellun ja soveltuvan piilotetun häirinnän yhdistelmän. (Mikkola ym., 2018, s. 31)

Onnistuessaan vaikuttaja voi päästä tavoitteeseensa myös ilman laajaa kirjoa eri menetelmiä (Giannopoulos ym., 2021, s. 15). Tästä syystä Giannopoulos ym. (ibid) näkevät, että vaikuttaminen tulisi pyrkiä havaitsemaan varhaisessa vaiheessa. Rácz (2015, s. 59) huomauttaa, että toimien havaitseminen voi jo itsessään palvella vaikuttajan tavoitteita, sillä heräävä huoli ja paine voi tuoda kohdetta vastaanottavammaksi vaikuttajan intresseille. Ráczin (ibid) mukaan epävarmuus ja pelko ovat tärkeitä Venäjän ulkopoliittikan osia.

Mikkola ym. (2018, s. 25) tuovat esille sotilaallisen toiminnan ja ei-sotilaallisten keinojen yhdistämisen ongelmana sen, että sotilaallinen liikehdintä nostaa kohteen uhkakokemusta. Tällöin piilotetuiksi tarkoitettut vaikuttamisyrittäykset esimerkiksi informaatiokampanjoiden ja taloudellisten houkutus-ten avulla kohtaavat tehostettua seurantaa ja näin heikentää niiden tehoa ja mahdollisuuksia. Tästä syystä sotilasvoiman käytön uhkan hybridivaikuttamisen keskeisenä elementtinä voi nähdä myös epärationaalisen strategisen käytöksen kannalta.

Vaiheet

Hybridiuhkien toteuttamisesta on erotettavissa eri vaiheita, jotka Giannopoulosin ym. (2021, s. 36) mukaan ovat valmistelu, horjuttaminen ja pakottaminen. Giannopoulosin ym. (ibid) malli huomioi hybridiuhkien laajan käsitteen alla aiemmassakin tutkimuksessa esitetyt hybridihäirinnän, hybridivaikuttamisen ja hybridisodan sekä näiden lisäksi operaatiot tai kampanjat. Malli esittää nämä toiminnan tasoina tai tyyppeinä ja suhteessa hybridiuhkan eri vaiheisiin (liite 1). Rácz (2015, s. 57–67) tunnisti hybridisodan vaiheiksi valmisteluvaiheen, hyökkäysvaiheen ja vakauttamisvaiheen, ja kullekin näistä edelleen kolme osaa.

Ráczin (ibid) vaiheistus ei ole identtinen, mutta kuvaukset hybridisodan etenemisestä ja eri vaiheiden ominaisuuksista ovat yhteneviä Giannopoulosin ym. (2021) kanssa.

Hybridihuahkan eskaloituminen seuraavaan vaiheeseen ei ole välttämätöntä, ja toisaalta eskalaation taso saattaa elää kumpaankin suuntaan. Lisäksi eskaloituminen voi tapahtua sekä toiminnan tason suhteen vertikaalisesti että käytettyjen keinojen suhteen horisontaalisesti. (Giannopoulos ym., 2021, s. 36) Myös Mikkolan ym. (2018, s. 9) mukaan keinojen yhdistelmät ja intensiteetti vaihtelevat kontekstista ja tavoitteista riippuen. Hybridihuahka ei välttämättä etene pakottamisen vaiheeseen, sillä toimija voi saavuttaa tavoitteensa ilman pakottamisvaiheen toimia. On mahdollista, ettei toimija itsekään tiedä tuleeko toiminta eskaloitumaan hybridisotaan saakka. (Giannopoulos ym., 2021, s. 5, 37)

Valmisteluvaiheella etsitään ja luodaan keinoja vaikuttaa kohteeseen. Valmistelulla tavoitellaan ensinnä tilannetta, jossa kohde tekee omatoimisesti itselleen haitallisia päätöksiä. Giannopoulos ym. (2021) viittaavat tässä yhteydessä venäläiseen ja kiinalaiseen ajatteluun psykologian keskeisestä roolista ja venäläiseen psykologisen häirinnän käsitteeseen kaikkien hybridihuahkien alustana. Tällöin tavoitellaan kohdehenkilön tai joukon tietoisuuden ja käyttäytymisen muuttamista arvoja, näkemyksiä ja normeja manipuloimalla suuntaan, joka ohjaa kohteen tekemään hybriditoimijan toivomia päätöksiä. Prosessi voi kestää jopa vuosikymmeniä. (Giannopoulos ym., 2021, s. 29, 37–39) Ráczin (2015, s. 59) mukaan vaiheen vaikutukset tulevat näkyväksi vasta hyökkäysvaiheessa.

Valmisteluvaihe kytkeytyy erityisesti hybridihäirinnän käsitteeseen. Giannopoulos ym. (2021, s. 39–40) katsovat, että valmisteluvaiheen aluksi tarvitaan häirintää ennen vaikuttamista. Kohteen sisälle päästään hybridihäirinnäksi katsottavin keinoin, ja näin luodaan perusta hybridivaikuttamiselle. Hybridihäirintää hämärän diplomatian, geoeconomian ja disinformaation keinoineen ovat laajemmin käsitelleet muuan muassa Mikkola ym. (2018) ja Wigell (2019).

Hybridihäirinnän menettelyjen kuvauksissa korostuu erityisesti kohteen sisäisen hajaannuksen tavoittelu. Wigellin (2019, s. 262) mukaan hybridihäirintä pyrkii heikentämään kohdemaan tai liittolaisuuksien potentiaalia murentamalla näiden sisäistä yhtenäisyyttä ja näin jakamalla niitä osiin. Hämärän diplomatian pyrkimyksenä on vahvistaa kohteessa jo olemassa olevia jännitteitä ja jakolinjoja ja näin heikentää hallinnon kannatusta ja edistää poliittisen ilmapiirin polarisaatiota. Geoeconomian keinoin pyritään toimijoita keskenään eri tavoin kohtelemalla muodostamaan näiden välille ristiriitoja heikentäen näin kohdeyhteisöä. Disinformaatiokampanjoilla pyritään puolestaan lietsomaan julkista tyytymättömyyttä ja haurastuttamaan väestön ja heidän valitsemien johtajiensa välistä luottamusta. Samalla heikennetään valtamedian asemaa ja kylvetään epäluuloa perinteisiä tiedon auktoriteetteja kohtaan. (Mikkola ym. 2018, s. 27–28, 30)

Hybridihäirintään kytkeytyy Heino ym. (2023) esitys kognitiivisesta intruusiosta. Heino ym. (ibid) esittävät kognitiivisen intruusion hybridivaikuttamisen taustalla vaikuttavaksi mekanismiksi, jonka tavoitteena on ihmisten ja yhteisöjen käyttäytymiseen vaikuttaminen sekä niiden arvojärjestelmien, käsitysten ja maailmankatsomusten muokkaaminen. Ohjaavana periaatteena on kylvää epäilyksen, sekaannuksen ja epäluottamuksen siemeniä. Kognitiivinen

intruusioprosessi etenee asteittaisesti ja voi pitkällä aikavälillä horjuttaa ja polarisoida yhteiskunnan sosiopoliittista kenttää. (Heino ym., 2023, s. 7–9)

Toiseksi valmisteluvaiheessa luodaan kohteen sisään kyvykkyyksiä, joita voidaan mahdollisesti myöhemmin käyttää. Tässä voi olla kysymys keinoista, joissa ei itsessään ole mitään laitonta, kuten viestintäinfrastruktuuriin liittyviä kauppoja tai rahoitusriippuvuuden luomista. Näitä on kuitenkin mahdollista myöhemmässä tilanteessa hyödyntää, ja ne itsessään voivat jo vaikuttaa kohteeseen esimerkiksi itesesensuurina. (Giannopoulos ym., 2021, s. 39–40)

Tavanomaisen ja ikiaikaisen valtiollisen vaikuttamisen ja muun laillisen toiminnan yhteys hybridiuhkien kokonaisuuteen on tuotu kirjallisuudessa usein esille (ks. esim. Giannopoulos ym., 2021; Johnsson, 2018; Mikkola ym. 2018; Rácz, 2015). Näiden mahdollisuus toimia osana hybridiuhkaa on eräs hybridin havaitsemisen vaikeuteen liittyvä seikka (Giannopoulos ym., 2021, s. 39). Rácz (2015, s. 58–59) huomauttaa, että valmisteluvaiheen keinot ovat osa tavanomaista venäläistä ulkopoliittikan vaikuttamistoimintaa, ja näin ollen on lähes mahdotonta tunnistaa, onko kysymys tavanomaisesta toiminnasta vain hybridisodan valmisteluvaiheesta. Mikkola ym. (2018) tuovat esille erityisesti valmisteluvaiheeseen lukeutuvien hienovaraisten toimien havaitsemiseen liittyvää problematiikkaa. Onnistuessaan tällaiset toimet eivät nosta kohteessa ymmärrystä muodostuneesta uhkasta samoin kuin esimerkiksi avoimet aseelliset toimet:

Tietyt toimijat toki havaitsevat hybridihäirinnän taustalla olevan uhkan, mutta tämä uhkakäsitys hajaantuu ja lievenee samalla, kun piilotetut toimet jäävät suurelta osalta väestöstä huomaamatta, ja kun tietyt taloudellisista tai poliittisista houkuttimista hyötyvät tahot aktiivisesti väheksyvät uhkakuvaa. (Mikkola ym., 2018, s. 26)

Horjuttamisvaiheessa hybriditoimijan intensiteetti kasvaa esimerkiksi useamman operaation kampanjaksi. Toiminta haastaa hyväksyttävän ja laillisen rajoja, ja siitä tulee aktiivisempaa, aggressiivisempaa ja mahdollisesti väkivaltaista. Monella tasolla tapahtuvilla toimilla pyritään horjuttamaan kohdevaltiota ja polarisoimaan yhteiskuntaa. Horjuttamisvaihe edellyttää valmisteluvaiheessa tehtyjä toimia. (Giannopoulos ym., 2021, s. 40; ks. myös Rácz, 2015, s. 64)

Heinon ym. (2023) esittämällä kognitiivisella intruusiolla on luotu horjuttamisen mahdollistavaa alustaa. Jos vihamielinen toimija on onnistunut heikentämään luottamusta valtion instituutioiden ja kansalaisten välillä sekä eri väestöryhmien välillä voivat hybridivaikuttamisen kampanjat horjuttaa nykytilaa. Epävakauttamispyrkimysten onnistuessa järjestelmä on altis mille tahansa pienelle sysäykselle, joka työntää järjestelmän kriittisen pisteen yli. Suurten muutosten ei tarvitse johtua suurista tapahtumista, vaan pienetkin sysäykset voivat riittää. (Heino ym., 2023, s. 8–9, 17–20)

Giannopoulosin ym. (2021) mukaan horjuttamisvaiheessa kohdataan esimerkiksi selvää disinformaatiota, propagandaa ja aiempaa aktiivisempaa narratiivin edistämistä, bottien aktivoitumista sekä kyberiskuja. Toiminta voi myös siirtyä kaduille mielenosoituksiksi ja mellakoiksi. Varsinainen siirtyminen horjuttamisvaiheeseen on vaikeaa tunnistaa. Tässä vaiheessa toiminta on kuitenkin havaittavampaa ja tunnistetaan jo tarve puolustautua. Uhkan takana olevan

toimijan attribuutio on silti edelleen vaikeaa. Horjuttamisvaiheelle on ominaista se, että vaikuttaminen tapahtuu muualla kuin varsinaisessa kohteessa, jolloin esimerkiksi yleisen mielipiteen kautta vaikutetaan päätöksentekoon. (Giannopoulos ym., 2021, s. 40–41)

Lisäksi horjuttamisvaiheessa korostuu kohteen lainsäädännön ja toimivaltuuksien väliin jäävien alueiden ja erilaisten ilmiöiden välisen harmaan alueen hyödyntäminen. Tällaisia löytyy esimerkiksi sodan ja rauhan, virtuaalisen ja reaali maailman, ystävyyden ja vihollisuuden sekä sisäisen ja ulkoisen turvallisuuden käsityksen välistä. Tämä hybridiuhkien ominaisuus tekee toimialakohdaisen reagoimisen riittämättömäksi ja uhkaan vastaamisen vaikeaksi. (Giannopoulos ym., 2021, s. 41) Horjuttamisvaiheessa toiminnan tavoitteena ovat Giannopouloksen ym. (ibid) mukaan kohteen tekemät päätökset. Hybriditoimija pyrkii siihen, että kohde joutuu tekemään esimerkiksi äänestämiseen, liittolaisuuksiin tai sanktioihin liittyviä päätöksiä paineen alaisena.

Pakottamisvaiheessa toiminnan luonne muuttuu ja konflikti kääntyy hybridisodaksi. Pakottamisvaiheessa toiminta on avointa (Rácz, 2015, s. 74; Giannopoulos ym., 2021, s. 41), mutta Ráczin (ibid) mukaan osallisuus edelleen kiistettään. Vaikuttaja käyttää voimaa pakottaakseen kohteen taipumaan tahtonsa. Vaikka edelleen hyödynnetään kaikkia ulottuvuuksia, on voimankäyttö vaiheen määrittävä elementti. Lähtökohtaisesti pakottamisvaiheen keinot koostuvat sekä avoimesta että salatusta sotilaallisesti toiminnasta, erikoisjoukkojen käytöstä, poliittisista ja taloudellisista toimista, kumouksellisesta toiminnasta, informaatio-operaatioista ja kyberhyökkäyksistä. (Giannopoulos ym., 2021, s. 41)

Tutkielman kannalta keskeisiä hybridiuhkien logiikkaan liittyviä havaintoja ovat muun muassa se, että valmisteluvaiheessa on lähes mahdotonta tunnistaa, onko kysymys tavanomaisesta toiminnasta vai vaikuttamisen valmistelusta. Toinen on edeltävän vaiheen tarpeellisuus seuraavalle. Varhaisen havaitsemisen ja toimijan tunnistamisen tärkeyttä ovat korostaneet sekä Giannopoulos ym. (2021) että Rácz (2015). Tässä merkityksessä Ráczin (2015, s. 88, 91) kuvauksessa voi havaita konkreettisen vaatimuksen. Rácz (ibid) toteaa, että hyökkäysvaiheen alkaessa sen torjunta on jo myöhäistä, sillä kohde menettää nopeasti alueen hallinnan. Ratkaiseva hetki hyökkäysvaiheen torjunnassa on laittomien aseellisten joukkojen sekä aseistettujen mielenosoittajien ilmestyminen ja niiden välitön torjunta.

3 TIEDUSTELU

Tässä luvussa tarkastelen tiedustelun käsitettä ja menettelyjä. Ensimmäinen alaluku käsittelee tiedustelun tehtävää päätöksenteon tukijana. Toisessa alaluvussa tarkastelen sitä, millaisia vaikutuksia kompleksinen turvallisuusympäristö tiedustelulle aiheuttaa. Kolmannessa alaluvussa tarkastelen tiedustelutiedon tuottamisen menettelyjä ja sille keskeistä tiedusteluprosessia.

3.1 Tiedustelu päätöksenteon tukijana

Tiedustelututkimuksessa ei ole onnistuttu muodostamaan laajasti hyväksytyjä tiedusteluteorioita tai tiedustelumääritelmiä (Gentry, 2016, s. 465). Tiedustelun määritelmästä ei joidenkin käsitysten mukaan tarvitsekaan olla yhteistä käsitystä (Makkonen, 2020, s. 32; ks. myös Gentry, 2016, s. 488). Karin (2020, s. 106) mukaan yhteisen määritelmän puuttuessa tiedustelua harjoittavat, tutkivat tai opettavat tahot määrittelevät tiedustelun käsitteen omista lähtökohdistaan.

Tiedustelun määritelmien näkökulmissa onkin kirjavuutta. Tiedustelulla voidaan tarkoittaa joko prosessia ja toimintaa, tai vaihtoehtoisesti tiedustelun tuotetta, tiedustelutietoa (McDowell, 2009). Sillä voidaan viitata myös tiedusteluun osallistuvaan organisaatioon (Goldman, 2011, s. 155), tällaisen organisaation toimintatapoihin tai riskin siirtämiseen (Lohse, 2020, s. 68). Luukkosen (2020, s. 10) mukaan tiedustelulla tarkoitetaan usein tietyn viranomaisen suorittamaa johdettua tiedonhankintaa.

Gill ja Phythian (2016, s. 9) pitävät keskeisenä määrittelyn kysymyksenä sitä, tuleeko tiedustelua tarkastella informaatioprosessina vai politiikan ja toiminnan tasot käsittävänä valtaprosessina. Karin (2020) määritelmässä näkyy informaatioprosessi. Kari tarkoittaa tiedustelulla prosessia, joka ”tuottaa informaatiota kohteesta ja olosuhteista strategisen suunnittelun, rikostutkinnan ja hallitusten, yleisen järjestyksen ylläpitämiseen tarkoitettujen organisaatioiden ja liike-elämän käyttöön tilannekuvan muodostamiseksi ja päätöksenteon tueksi.” (Kari 2020, s. 106). Valtaprosessiin liittyy Gillin (2018) tarkastelu informaation hallinnan ja vallan suhteesta. Tiedustelutiedon jakamisella on yhteys valtaan ja

päätöksellä jakaa tieto jollekin on vallalle seurauksia. Tiedustelutieto on resurssi, joka mahdollistaa vallankäytön ja muodostaa perustan päätöksenteolle. (Gill, 2018, s. 577–578) Tutkielman kannalta keskeistä on käsitys informaatioprosessista, ja tarkastelen sitä luvussa 3.3.

Gill (2018) on kuitenkin pyrkinyt muodostamaan tiedustelun yleisen teoreettisen kehyksen. Gill (ibid) määrittelee tiedustelun pääosin salaisiksi kohdistamisen, keräyksen, analysoinnin, jakelun ja toiminnan toimenpiteiksi, joilla varoittamalla uhkista ja mahdollisuuksista, lisää turvallisuuksiin ja/tai säilytetään valta suhteessa kilpailijoihin. Lisäksi hän esittää kuvauksen niistä osista, millä mikä tahansa tiedustelujärjestelmä voidaan kuvata. Gillin (ibid) mukaan tiedustelujärjestelmä koostuu organisaatiosta ja prosessista, ja sen muut ominaisuudet muodostuvat hallinnon, strategian ja teknologian suhteen tehdyistä valinnoista. (Gill, 2018, s. 575–580)

Gillin (2018) määritelmä tiedustelusta onnistuu kattamaan lukuisat muut sisältäessään prosessin elementit, ajatuksen päätöksenteon tuesta sekä piirteitä uhkat ja mahdollisuudet. Kuvaukset tiedustelun tarkoituksesta korostavat ensinnä päätöksenteon tukemista epävarmuuden vähentämiseksi (ks. esim. Pili, 2023, s. 1; Warner, 2012, s. 169). Tässä tarkoituksessa tiedustelun avulla ymmärretään toimintaympäristöä ja arvioidaan erilaisia vaihtoehtoja (Makkonen, 2020, s. 3). Luukkonen (2020, s. 10) määrittelee tiedustelun analysoidun tiedustelutiedon tuottamiseksi valtiojohtoon päätöksenteon tueksi. Pili (2023, s. 1) määritelmässä kyse on luotettavasta tulevia tapahtumia koskevasta tiedosta.

Toiseksi tiedustelun luonnehdinnassa korostuu juuri uhkien havaitseminen ja turvallisuusnäkökulma. Martelius (2020, s. 59) kuvaa tiedustelussa olevan perinteisesti kyseessä epävarmuuksien vähentämisestä kansallisen turvallisuuden kontekstissa: ”Tiedustelun tarkoitus on jo ammoisista ajoista lähtien ollut epävarmuuksien vähentäminen potentiaalisten vihollisten ja vastustajien aikeista, suunnitelmista, kyvyistä ja toiminnasta. Tavoitteena on ollut valtion kansalliseen turvallisuuteen kohdistuvien yllätysten välttäminen, oman päätöksenteon tukeminen ja laajasti ottaen valtion turvallisuuden takaaminen.” Tiedusteluanalyttikon keskeiseksi tehtäväksi on todettu päätöksentekijöiden varoittaminen (ks. esim. George & Wirtz, 2014, s. 417).

Kyse on katsottu olevan riskien ja mahdollisuuksien suhteesta ja sen muuttamisesta. Tiedusteluun liittyy siten myös mahdollisuuksien tunnistaminen (Gentry, 2016, s. 470). Suomalaista tiedustelua koskevan lainsäädännön kehittämistarpeita tarkastellen työryhmän mietinnössä tiedustelutoiminnan tavoitteeksi todettiin varhaisvaiheen tiedon tuottaminen, joka mahdollistaisi uhkiin, riskeihin, mahdollisuuksiin ja muutoksiin vaikuttamisen ja varautumisen sekä erilaisten turvallisuusympäristön epävarmuustekijöiden jäsentämisen, vähentämisen ja hyödyntämisen (Tiedonhankintalakitöryhmä, 2015, s. 15).

Tiedustelulla ja tiedolla johtamisella on yhteys, mutta eroa. Gill ja Phythian (2016, s. 9–10) mukaan näiden välisen eron keskeiset elementit ovat turvallisuus, salaisuus ja se, että tiedustelutoiminnan kohteet vastustavat sitä. He näkevät myös tarpeen erottaa tiedustelu yleisluonteisemmasta ja laajasti eri yhteyksissä sovellettavasta riskien arvioinnin käsitteestä. Martelius (2020, s. 58) on kuvannut tiedustelutoiminnan tästä näkökulmasta olevan tiedon jalostamista, käyttöä ja jatkojalostumista osana ymmärryksen lisäämistä. Marteliuksen (ibid)

mukaan tiedosta tulee tiedustelutietoa silloin, kun ”jossain ymmärretään tiedon merkitys kulloinkin vallitsevassa yhteydessä ja välitetään tämä analysoituun tietoon perustuva ymmärrys eteenpäin niille, jotka sitä päätöksenteossaan tarvitsevat. - - Kyseessä ei siis ole vain tiedon välittäminen vaan sellaisen ymmärryksen välittäminen, joka johtaa tarvittaessa myös päätöksiin ja sitä kautta toimintaan.”

Tiedustelu palvelee päätöksentekoa eri tasoilla. Tiedustelun käsitteistä voidaan erottaa strateginen, operatiivinen ja taktinen tiedustelu (ks. esim. McDowell, 2009, s. 13; Makkonen, 2020, s. 30; Pherson & Pherson, 2016). Toiminnallista tasoa palvelevien operatiivisen ja taktisen tiedustelun kuvauksissa korostuvat välittömät, meneillään oleviin ja päivittäisiin toimintoihin sekä yksittäisiin asioihin, aikatauluihin ja henkilöihin liittyvät asiat (McDowell, 2009, s. 13; Pherson & Pherson, 2016, s. 32).

Johtoa palveleva strateginen tiedusteluanalyysi katsoo tulevaisuuteen, tarkastelee isoa kuvaa ja tavoitteita (Pherson & Pherson, 2016, s. 32). McDowell (ibid) vertaa strategista tiedusteluanalyysiä uhkia ja mahdollisuuksia kuvaavaan tutkimukseen. Marteliuksen (2020) mukaan strategisella tiedusteluanalyysillä tuotetaan tietoa toimintaympäristön muutoksista ja tuetaan näin valtion turvallisuuspoliittista päätöksentekoa. Tarkastelussa tulisi olla erilaisten uhkatekijöiden sekä eri toimijoiden aikeiden ja kyvykkyyksien arviointi ja yhdistyä samanaikaisesti ymmärrystä usean eri osa-alueen kehityksestä. (Martelius, 2020, s. 73) Treverton (2019) on hybridiuhkien tiedustelua käsittelevässä artikkelissaan katsonut strategisen analyysin tärkeäksi, sillä toimijoiden toimintatapojen perusasiat muuttuvat yllättävän hitaasti (Treverton, 2019, s. 121).

Päätöksenteon tuelle keskeistä tiedustelun ennakointitehtävää palvelee myös ennakoiva (Martelius, 2020, s. 73), ennustava (Major, 2014, s. 45; Pherson & Pherson, 2016, s. 49) tai arvioiva (Hulnick, 2006, s. 966) tiedustelutieto. Martelius (ibid) kuvaa ennakoivan tiedustelutiedon tavoitteeksi uhkien tunnistamisen entistä aikaisemmassa vaiheessa. Tällainen tiedustelutieto pyrkii tunnistamaan olosuhteiden muutoksia ja turvallisuusympäristön kehitystä. Keinoina on tällöin poikkitieteellinen lähestymistapa, ennakoinnin menetelmät sekä heikkojen signaalien ja vaihtoehtoisten tulevaisuuksien tunnistaminen.

Nykyhetkeä tarkastelevasta tiedustelusta on puhuttu tilannekuvaa ylläpitävänä (Martelius, 2020, s. 73) tai nykytilaa kuvaavana (Major, 2014, s. 45; Hulnick, 2006, s. 965) tiedusteluna. Tällöin kyse on tietoisuuden ylläpitämisestä päivittäin esille tulevista kansalliseen turvallisuuteen liittyvistä asioista (Martelius, ibid). Hulnick (2006, s. 964–966) on näiden lisäksi puhunut varoittavasta tiedustelutiedosta ja syvällisistä analyyseistä, Major (2014, s. 45) perustiedustelusta ja sekä Pherson ja Pherson (2016, s. 49) että Major (ibid) vielä kuvaavasta, selittävästä ja arvioivasta tiedustelusta. Tiedustelutiedon tyypittelyjen kirjo on siis hyvin runsas.

Tiedustelutiedon ja päätöksenteon suhteesta on kuitenkin esitetty epäilyksiä. Sekä Gill (2018, s. 578) että Hulnick (2006, s. 966–967) tuovat esille, että kansallisella tasolla tiedustelutiedolla on hyvin vähän vaikutuksia päätöksentekoon, ja päätöksiä ohjaavat todellisuudessa näkemykset, periaatteet ja ideologia. Gill (ibid) kuvaa päätöksentekijöiden ja tiedustelun jännitteistä suhdetta siten, että päätöksiä tehdään deduktiivisesti periaatteista ja ideologiasta lähtien, kun tie-

dustelu toimii induktiivisesti kerättyä informaatiota arvioiden, ja päätöksiä tehdessä tiedustelutieto häviää näkemykselle. Tästä syystä tuotetun tiedon arvoa tarkastellaan siitä näkökulmasta, tukeeko se valittua linjaa. (Gill, 2018, s. 578) Hulnick (2006, s. 964–966) kuitenkin esittää, että tiedustelutiedon vaikutus riippuu tiedustelutiedon tyypistä. Edellä todettu pätee kansallisen tason päätöksentekoon ja ennakoiviin tiedusteluarvioihin. Muilla tiedustelutuotteilla on merkitystä eri toimijoille ja yleistä ymmärrystä ylläpitävässä informointitarkoituksissa.

Treverton (2019, s. 121) on artikkelissaan viitannut hybridiuhkien haasteeseen myös päätöksenteon yhteydessä. Trevertonin (ibid) mukaan päätöksentekijöiden kanssa toimimista vaikeuttaa se, etteivät he yleensä tunne hybridiuhkia. Korostuneen huomiotalouden aikana päätöksentekijöitä vetää puoleensa trendikkäät sosiaalisesta mediasta nousevat ilmiöt ja syvemmillä vaikuttavat kehityskulut jäävät vähemmälle huomioille. Kansallisen tason päätöksentekijöiden osalta Trevertonin havainto yhdistyy erityisesti Hulnickin (2006) esittämään syvällisten ja ennakoivien tiedusteluanalyysien vaikutuksesta.

Tiedustelutoiminnan erottelua voidaan edelleen tehdä esimerkiksi tiedustelun ympäristön, kohteiden ja toimijoiden mukaan. Tiedustelun eri lajeina voidaan ensinnä tunnistaa ulkomaantiedustelu ja kotimaantiedustelu (Luukkonen, 2020, s. 10). Tiedustelutoiminnasta voidaan erottaa myös jako sotilastiedusteluun ja siviilitiedusteluun (Luukkonen, 2020, s. 11; Valtioneuvosto, 2019a; Valtioneuvosto, 2019b). Esimerkkejä tiedustelun ympäristön ja tavoitteen suhteen tehtävästä määrittelystä ovat myös esimerkiksi poliittinen, taloudellinen ja rikostiedustelu (ks. esim. Gentry, 2016, s. 469–470; McDowell, 2009, s. 12; Tiedonhankintalakitöryhmä, 2015, s. 16). Hybridiuhkien käsitteellinen laajuus keinoineen, ulottuvuoksineen ja vaiheineen johtaa siihen, että hybridiuhkien voi katsoa koskettavan koko tiedustelun kirjoa.

3.2 Tiedustelu muuttuneessa turvallisuusympäristössä

Tiedustelun nykyisen toimintaympäristön kuvauksissa teknologian muutos saa paljon huomioita. Sen tekijöitä ovat informaatioteknologian räjähdysmäinen kasvu ja sen myötä valtava tiedon määrän ja nopeuden lisääntyminen. Treverton (2019, s. 117–119) kuvaa niiden vaikutusten liittyvän tiedustelutiedon uskottavuuteen valtaviin tietomäärien keskellä, todellisten uhkien tunnistamiseen keksityistä ja liioitelluista sekä toimijan tunnistamiseen. Teknologian vaikutus on kuitenkin kaksitahoinen. Datan määrä ja sosiaalinen media tuovat samanlaisesti mahdollisuuksia ja haasteita, ja teknologiaa tarjotaan avuksi muun muassa suurien tietomäärien analysointiin. (ks. esim. Biltgen & Ryan, 2015; Ivan ym., 2021; Treverton, 2019) Kyse on myös teknologian avustamasta uhkan luonteen muutoksesta, johon esimerkiksi Treverton (2019) viittasi totuuden kyseenalaistamisena ja Ivan ym. (2021) yhteiskunnan ytimeen kohdistuvana manipulaationa.

Toiseksi turvallisuusympäristöä ilmentää uhkien kompleksisuus. Salmi (2020, s. 464, 467) kuvaa kansallisten, eurooppalaisten ja globaalien turvallisuuh-

kien olevan kompleksisempia ja keskinäisriippuvaisempia, ja tiedustelun toimintaympäristön muuttuneen siksi haastavammaksi. Tiedustelun merkittävimpinä ongelmina on jo lähes kymmen vuotta sitten tuotu esille kompleksisten tilanteiden ymmärtäminen ja tarve hajanaisen tiedon yhdistämiselle sen mahdollistamiseksi (ks. esim. Clark & Mitchell, 2015, s. 4; Biltgen & Ryan, 2015, s. 2).

Hanna Smith (2019, s. 2, 22) on todennut hybridiuhkien ilmentävän ja dominoivan turvallisuusympäristöä, jonka tämän päivän suurimpia haasteita on hybridiuhkien havaitseminen. Treverton (2019, s, 118) kuvaa hybridiuhkia tiedustelutehtävien typologiassa kompleksisina (kuva 1). Kompleksisuuden haaste on Trevertonin (ibid) mukaan perustavaa laatua, ja koskettaa koko tiedusteluprosessia. Tiedustelutuotteelle kompleksisuus tarkoittaa epävarmuutta, tiedon tai ennakkoinnin sijaan jaetun ymmärryksen luomista¹². Trevertonin (ibid, s. 119) mukaan hybridiuhkien haasteet tulevat tiedustelulle samaan aikaan, kun sen pitää sopeutua digitaaliseen maailmaan.

Type of Issue	Description	Intelligence Product
Puzzle	Answer exists but may not be known	The solution
Mystery	Answer contingent, but key variables, history, analogy	Best forecast, perhaps with scenarios or excursions
Complexity, aka Wicked Problems	Many actors responding to changing circumstances, no established pattern	"Sensemaking"? Perhaps done orally, with intelligence and policy interacting

KUVA 1 Tiedustelutehtävien typologia Trevertonin (2019) mukaan

Epävarmuus ja yllätykset

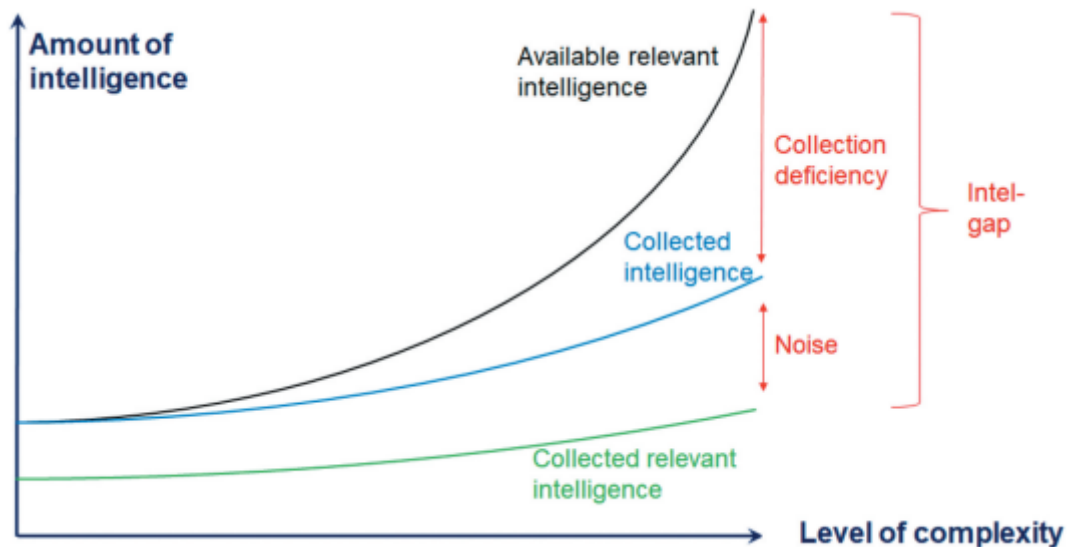
Kompleksisen toimintaympäristön vaikutuksia tiedustelulle on tutkittu ja pohdittu. Kompleksisuusajatellun lähtökohtana on ajatus tulevaisuuden ennustamattomuudesta (ks. esim. Hanén, 2011, s. 58). Menkveld (2021) on esittänyt kompleksisuuden lisäävän tiedusteluarvioiden epävarmuutta eksponentiaalisesti. Kompleksisuuden määrä vaikuttaa mahdollisten kehityssuuntien määrään ja merkittävästi siihen, kuinka suurella varmuudella tiedustelu voi esittää arvioitaan. (Menkveld, 2021, s. 625) Menkveldin (ibid) määritelmä kompleksisesta tiedustelutehtävästä perustuu Cedermanin [1997] määritelmään kompleksista adaptiivisista systeemeistä:

a network that is adaptive and exhibits aggregate properties that emerge from local interactions among its entities mutually constituting their own environment. (Menkveld, 2021, s. 623)

Kompleksisuuden tuoma haaste liittyy tiedon määrään. Menkveldin (2021) kuvauksessa tiedon määrän tarve kasvaa kompleksisuuden lisääntyessä, kun jo-

¹² sensemaking

kaista uuden toimijan myötä mahdollisten vuorovaikutussuhteiden määrä kasvaa eksponentiaalisesti ja samalla kasvaa relevantin tiedon määrä. Saatavilla olevan relevantin ja kerätyn relevantin tiedon erotus kasvaa (kuva 2). Puuttuvan tiedon korvaaminen arvioilla laskee tiedusteluarvioiden varmuutta eksponentiaalisesti. Kompleksisuus myös lisää alttiutta kognitiivisille vinoumille. (Menkveld, 2021, s. 628–629, 634; ks. myös Gill, 2018, s. 576–577)

KUVA 2 Kompleksisuuden vaikutus kerättävän tiedon määrään Menkveldin (2021) mukaan

Menkveldin (2021) mukaan kompleksisissa tehtävissä tulisi kerätä tietoa sekä syvällisesti pyrkien tunnistamaan relevanttia dynamiikkaa, että laajasti pintapuolisemmin pyrkien muodostamaan edustavan otoksen aiheesta. Arvioiden varmuutta voi parantaa keräyksen tehokkaalla kohdentamisella kaikkein vaikuttavimpiin asioihin. Menkveldin (ibid) mukaan keskipitkän ja pitkän ajan arvioiden tarkkuus kompleksisissa tiedustelutehtävissä on harvinaista. (Menkveld, 2021, s. 621, 631–632)

Menkveldin näkemys ennakkoinnin rajallisuudesta yhtyy yllätyksellisten ja dynaamisten tilanteiden johtamista kompleksisissa olosuhteissa tutkineen Hanénin (2011; 2017) havaintoihin. Hanén (2011) esittää, että kompleksisten järjestelmien ennustaminen ja tulevaisuuden näkeminen on mahdotonta, mutta lähelle voi nähdä (Hanén, 2011, s. 31, 55, 59). Hanénin (ibid) mukaan erittäin vaikeaa on juuri kompleksisuudesta johtuvien yhteisvaikutusten ennakointi, ja tämän vuoksi tilanteet yllättävät. Lisäksi tilanteet yllättävät muun muassa siksi, että historian kokemukset vaikuttavat merkittävästi siihen, mitä kykenemme kuvittelemaan tapahtuvaksi tulevaisuudessa. (Hanén, 2011, s. 31; 2017, s. 74–75) Hanén (2011) esittää, että kompleksisessa ympäristössä johtamisessa olisi luovuttava tulevaisuutta ennustamaan pyrkivästä lähtökohdasta, ja itse tilanteen johtamisessa pitäisi saavuttaa kykyä erottaa tilanteista olennainen ja sitoa havainto tilanneymmärrykseen (Hanén, 2011, s. 58–59).

Hybridiuhkien tiedustelulle Menkveldin (2021) ja Hanénin (2011; 2017) huomiot ovat kiinnostavia. Tiedustelun ennakointitehtävän näkökulmasta ajatus tulevaisuuden ennustamisesta luopumisesta on ristiriitainen. Toisaalta Hanénin esityksessä voi nähdä myös tiedustelulle tilauksen tilanneymmärryksen tukijana. Menkveldin (ibid) näkemyksissä kiintoisaa on erityisesti tiedon määrän vaikutus. Hybridiuhkien laajuuden vuoksi tarvittavan relevantin tiedon määrän voi olettaa olevan suuri. Myös Treverton (2019) viittasi valtavan oikean ja väärän tiedon määrän tuomaan haasteeseen. Toimijoiden vaikea tunnistaminen voi lisätä seurattavien toimijoiden ja näiden välisten vuorovaikutussuhteiden määrää ja lisätä kompleksisuutta. Menkveldin (ibid) esittämän perusteella hybridiuhkien ennakoinnin voi olettaa olevan hyvin vaikeaa.

Ennakoinnin vaikeuden ohella on mahdollisuus tarkastella sitä, miksi tiedustelu epäonnistuu ennakointitehtävässään. Aihetta on tutkittu paljon (ks. esim. Martelius, 2020, s. 57). Esimerkiksi Barnea (2020) on tutkinut strategisen yllätyksen tyyppisiä ja Pili (2023) niitä yleisiä olosuhteita, joissa yllätyksiä tapahtuu. Yllätysten väistämättömyydestä on Barnean (ibid) mukaan tutkimuksessa yleensä yksimielisyys, mutta syistä ei. Barnea (ibid) esittää että tiedustelun varhaisen varoittamisen haasteet eivät ole tiedon puutteessa vaan organisaatioiden rajoitteissa, niiden kompleksisuudessa, analyttisessä epäonnistumisessa sekä kanssakäymisessä päätöksentekijöiden kanssa. (Barnea, 2020, s. 702)

Barnea (2020) esittää yllätysten jakautuvan keskitettyihin ja hajautettuihin. Keskitetyissä on kysymys yhden toimijan johdetusta toimesta, joka on päättänyt estää vastustajaa tietämästä aikeitaan salaamalla ja harhauttamalla saadakseen ylivoiman. Tätä yllätystyyppiä edustaa esimerkiksi toisen maailmansodan aikainen Pearl Harbourin hyökkäys. Hajautetussa yllätyksessä kyse ei ole organisoidusta pyrkimyksestä yllättää, vaan asteittaisesta ja spontaanista kehityksestä, jota tiedustelun on vaikeaa tunnistaa. Tällainen oli esimerkiksi Neuvostoliiton hajoaminen. (Barnea, 2020, s. 703–704) Keskitetyt ja hajautetut yllätykset yhdistyvät siihen, mistä Gill (2018, s. 575) on puhunut tahallisina ja tahattomina riskeinä. Gillin (ibid) mukaan jälkimmäiset voivat olla vaikutuksiltaan huomattavasti suurempia.

Barnean (2020) tutkimuksen keskeinen havainto on, että hajautettujen yllätyksen taustalla on tiedustelun epäonnistuminen kohteen tunnistamisessa. Yllätetyt organisaatiot ovat jättäneet huomiotta yleisöjen ja organisaatioiden asenteet ja käytökset, joiden kumulatiiviset vaikutukset aiheuttivat hajautetun yllätyksen. Hajautetun yllätyksen välttämiseksi tulee Barnean (ibid) mukaan tutkia komplekseja rakenteellisia ja ideologisia komponentteja, jotta voidaan paremmin kohdistaa keräystä. Välttääkseen keskitetyn yllätyksen tulisi huomioida keskeiset vastustajan toimia indikoivat signaalit, jakaa tietoa ja arvioida uhkaa oikein. (Barnea, 2020, s. 704–706, 710–711)

Heinon ym. (2023) esitykset tuovat kiinnostavan näkökulman Barnean (2020) hajautettuihin yllätyksiin. Heinon ym. (ibid) mukaan kognitiiviseen intruusion lopputuloksien ennustaminen on vaikeaa, sillä vaikutukset ovat systeemisiä ja ennakoimattomia myös vaikuttajalle. Toinen huomio koskee merkittäviä yhteiskunnallisia muutoksia, joita tapahtuu usein suhteellisen äkillisesti. Kun yhteiskunnan sisäinen luottamus on heikentynyt, voi järjestelmä olla altis mille tahansa pienelle sysäykselle, joka työntää järjestelmän kriittisen pisteen yli,

jossa vallitseva tila muuttuu äkillisesti. Heinon ym. (ibid) mukaan kriittisiä pisteitä on niiden epälineaarisen luonteen vuoksi vaikea ennustaa. Lisäksi he huomauttavat, että jos taustalla oleva maasto on muuttunut vastaanottavaiseksi muutokselle, on aiemmin tehottomilla toimilla onnistumisen mahdollisuuksia. Heino ym. (ibid) myös pohtivat mahdollisuuksia ennakoida järjestelmätason muutoksia esimerkiksi seuraamalla yhteiskunnallisia asenteita ja luottamusta kehityssuuntausten havaitsemiseksi ajoissa. (Heino ym., 2023, s. 8–9, 17–20)

Barnean (2020) ja Menkveldin (2021) esityksillä on liittymäpintoja. Molemmat kiinnittävät huomiota tiedon keräämisen kohdistamiseen, mutta näkökulmat ovat erilaiset. Menkveld (ibid) esittää tarkempaa kohdistamista turhan tiedon välttämiseksi, kun Barnean (ibid) mukaan yllätysten erilaisten tyyppien vuoksi keräys kohdistuu väärään uhkaan. Kumpikin esitys kietoutuu relevantin tiedon ympärille. Gill (2018, s. 582) on todennut terrorismin vastaisen tiedustelun epäonnistumisten syyksi sen, että potentiaalisten kohteiden määrää ylittää tiedustelun resurssit. Hybridiuhkien käsitteellisen laajuuden sekä mahdollisten keinojen ja toimijoiden määrän vuoksi tilanteen voi olettaa olevan sama. Osaltaan tämä korostaa Menkveldin (2021) esittämää keräyksen tarkempaa kohdistamista.

Pili (2023) on lähestynyt yllätyksiä toisesta näkökulmasta ja esittänyt kokonaisvaltaisen taksonomian niistä olosuhteista, joissa yllätyksiä tapahtuu. Pilin (ibid) mukaan yllätykset ovat väistämättömiä ja kuten Hanén (2011; 2017), hän painottaa valmiutta reagoimaan. Pilin (ibid) mukaan tiedustelun epäonnistumisia edeltää vahvat ennako-oletukset. (Pili, 2023, s. 10) Myös Hanén (2011, s. 59) viittasi siihen, että rationaalinenkin ymmärrys todellisuudesta voi olla epäonnistumisen lähde.

Yllätysten olosuhteet voi Pilin (2023) mukaan jakaa viiteen kategoriaan. Ensimmäinen koskee olosuhteita, joissa tiedon puutteen vuoksi ei ole mitään perustaa millekään odotuksille tulevaisuudesta. Toisessa tapauksessa tiedetään, että jokin tunnetuista vaihtoehdoista toteutuu, mutta ei ole mahdollisuuksia arvioida mikä. Kolmantena on olosuhde, jossa on perusteet olettaa jokin tulevaisuus todennäköisemmäksi. Yllätys seuraa epätodennäköiseksi arvioidun toteutumisesta. Neljännessä yllätys seuraa, kun aikaisempi tietämys osoittautuu riittämättömäksi ja tunnetun skenaarion sisällä tapahtuu ennen näkemättömiä asioita. Viimeisessä kategoriassa tapahtuu asia, jota ei minkään aikaisemman tiedetyn valossa pitäisi tapahtua. (Pili, 2023, s. 6–10)

Myös Pilin (2023) kuvauksissa yllätysten olosuhteissa aikaisemmalla tiedolla oli oleellinen merkitys. Hanén (2017) huomautti historian kokemusten rajoittavan kykyämme ennakoida tulevaa. Historian merkitys on kuitenkin tiedostettu tiedusteluanalyysissä. Erityisesti strategisessa tiedusteluanalyysissä korostuvat analysoijan kognitiiviset taipumukset ja niiden vaikutusten suodattaminen analyysistä (Pherson & Pherson, 2016, s. 54–56). Tällainen kognitiivinen vinouma on esimerkiksi tulevaisuuden arvioiminen historian kokemusten perusteella (ks. esim. Heuer, 1999, s. 137). Rätätelöityjen hybridiuhkien voi katsoa korostavan tarvetta irrottautua jo tapahtuneista esimerkeistä.

Yhteistyö ratkaisuna

Menkveld (2021, s. 621) esitti, että kompleksissa tiedustelutehtävissä tarvittavan pintapuolisemman näkemyksen muodostamisessa korostuu keräyksen yhteistyö muidenkin kuin tiedustelutoimijoiden kanssa, kun asiantuntijuutta tarvitaan laajasti muualtakin. Menkveldin esitys heijastelee tiedustelutoiminnan yhteistyön tarvetta.

Tiedustelun yhteistyön merkitys vastauksena turvallisuusympäristön haasteeseen on laajasti esille nostettu asia. Yhteistyön tarve tuodaan esille eri tarkoituksissa. Asiaan on viitattu tiedustelutoimijoiden ulkopuolisena osallistamisena, jolloin muita toimijoita tarvitaan sekä havaintojen tekijänä että alojen asiantuntijoina. Yhteistyöllä on tarkoitettu lisäksi tiedustelutoimijoiden välistä yhteistyötä sekä määrittelemättömämmin yleistä tiedon jakamista ja yhdessä tekemisestä. Osa keskustelua on organisoitumiseen liittyvät näkökulmat.

Tarve yhteistyölle on tuotu esille myös juuri hybridiuhkien yhteydessä. Giannopoulos ym. (2021, s. 44) esittivät, että hybridiuhkien kompleksisuus edellyttää tietojen keräämisestä ja yhdistämistä hallinnon eri osista. Trevertonin (2019) mukaan hybridiuhkat edellyttävät tiedustelulta uusia kumppanuuksia myös hallinnon ulkopuolelta. Treverton (ibid) esittää, että hybridiuhkien tiedustelu kannattaa toteuttaa koko yhteiskunnan toimintona. Hän mainitsee erikseen yksityiset yritykset keskeisenä esimerkiksi kybertoimijan tunnistamisessa ja seuraamisessa sekä kansalaiset, joilla on mahdollisuus tehdä huomioita sosiaalisen median ilmiöistä kuten valeuutisista. (Treverton, 2019, s. 123–124, 126) Smith (2019, 19) puolestaan huomautti, että hybridiuhkia koskevan tilannetietoisuuden saavuttamiseen ei riitä yhteys ilmeisten kumppaneiden kanssa, vaan tarvitaan useiden yllättävienkin alojen asiantuntijuuden hyödyntämistä.

Tiedustelu onkin Lund Petersenin ja Schou Tjalven (2017) mukaan vastannut muuttuneeseen uhkaymmärrykseen muun muassa laajentamalla tiedon keräämistä siviiliyhteiskunnan toimijoiden avulla. Muutoksen taustalla on osin teknologina, kun yrityksillä on käytössään mahdollisuuksia esimerkiksi talouden ja yhteiskunnan monitorointiin sekä muuttunut turvallisuusympäristö, jossa uhkat ovat epämääräisempiä ja käsittävät esimerkiksi kriittistä infrastruktuuria. Läntisessä maailmassa yhteiskunnan laaja osallistaminen on tullut suosituksi kokonaisvaltaisen lähestymistavan retoriikassa. (Lund Petersen & Schou Tjalve, 2017, s. 21–22). Myös Suomessa on esitetty tiedustelun kytkemistä osaksi kokonaisturvallisuusajattelua, jossa yhteiskunnan elintärkeistä toiminnoista huolehditaan viranomaisten, elinkeinoelämän, järjestöjen ja kansalaisten yhteistyönä (ks. esim. Koivula, 2020, s. 4).

Tiedustelutoimijoiden ja siviiliyhteiskunnan yhteistyö tietojen keräämisessä voidaan Lund Petersenin ja Schou Tjalven (2017) mukaan jakaa kahteen tapaan. Ensimmäisessä pyritään aktivoimaan kansalaisia havaitsemaan ja raportoimaan mahdollisia kansallisen turvallisuuden uhkia. Toisessa muodostetaan muodollisempia julkisen ja yksityisen välisiä suhteita, joissa usein on kyse esimerkiksi kriittisen infrastruktuurin ympärillä toimivista verkostoista. Kirjoittajien mukaan nykyinen tiedustelutoiminta muistuttaa verkostoja, jotka ylittävät perinteiset valtion ja siviiliyhteiskunnan rajat. (Lund Petersen & Schou Tjalve, 2017, s.23–25)

Ehdotuksiin tiedustelun järjestämisestä yhteiskunnallisena toiminta kohdistuu kritiikkiä, joka liittyy erityisesti kansalaisen ja siviiliyhteiskunnan rooliin valtiolle kuuluvana turvallisuuden tuottajana. Lund Petersenin ja Schou Tjalven (2017) mukaan yhteistyön keskeisenä huolena on siviiliyhteiskunnan kaksoisrooli kansallisen turvallisuuden tukijana ja toisaalta keskeisenä vallan vastapainona ja valvojana. Kysymys on myös siitä, kiistääkö tilanne ajatuksen valtiosta turvallisuuden tuottajana. Lisäksi tiedustelu on Lund Petersen ja Schou Tjalve (ibid) mukaan ulkoistanut uhkien arviointia, sillä uhkien epämääräisyys johtaa siihen, ettei siviiliyhteiskunnan toimijoille ole osattu kertoa mitä havaittavat asiat ovat. Kirjoittajien kysymys koskee sitä, mitä vaikutuksia tilanteella on hallinnon vastuuseen tilanteessa, jossa siviiliyhteiskunta osallistuu sen arviointiin, mikä on epänormaalia, poikkeavaa tai vaarallista. (Lund Petersen & Schou Tjalve, 2017, s. 22–24, 26, 29)

Gill (2018, s. 583) on tuonut asiaan myös tiedustelun valvontaan liittyvän näkökulman. Gill (ibid) esittää, että tiedustelun valvonnan haaste kasvaa, kun tiedusteluun osallistuu muita kuin julkisen hallinnon toimijoita. Tiedustelun valvonta ei ulotu esimerkiksi yrityksiin, jonka vuoksi valvontaelinten tulisi toimia yhdessä siviiliyhteiskunnan organisaatioiden kanssa.

Ivan ym. (2021) tunnistavat saman kansalaisen osallistamiseen ja liittyvän kritiikin ehdotuksessaan tiedustelusta yhteiskunnallisena toimintona. Kirjoittajat kuitenkin esittävät, että tiedustelu on yhteiskunnan ytimeen kohdistuvan manipulaation vuoksi uuden tilanteen edessä. Hybridiuhkien kehityksessä huoli liittyy uhkan valmisteluvaiheeseen (ks. esim. Mikkola ym., 2018). Ivanin ym. (ibid) mukaan kohtaamme uhkan luonteen syvää muutosta ja tiedustelu keskitettyinä organisaatioina muodostaa haavoittuvuuksia nykyisessä avoimessa, hajautuneessa ja ennustamattomassa informaatioympäristössä, ja tiedusteluyhteisöt tulisi määritellä uudestaan. (Ivan ym., 2021, s. 496–497, 499–500)

Ivan ym. (2021) eivät tarkastele tiedustelua hallinnon toimintona, vaan tiedustelun toimintojen ajamana kognitiivisena prosessina. Ivanin ym. (ibid) ehdotus on monikerroksinen ja toimijoiden laajan yhteistoiminnan mahdollistava verkosto digitaalisessa ympäristössä. Malli esittää kaikkien toimijoiden kouluttamista tarvittavilla tiedoilla ja taidoilla liittyen esimerkiksi disinformaation taktiikoiden tuntemukseen ja lähteen validointiin. Ivan ym. (ibid) viittaavat lähipoliisitoimintaa¹³ koskeviin tutkimuksiin, joissa toiminnan on todettu onnistuvan, kun yhteisön osallistuminen erotetaan selvästi tiedustelutiedon keräämisestä ja keskitytään luottamuksen ja tietoisuuden kasvattamiseen. (Ivan ym., 2021, s. 502–503)

Tiedustelun yhteistyö toteutuu myös EU:n ja Naton välisenä sekä EU:n sisäisenä, sekä tiedustelutoimijoiden ja muiden toimijoiden välisenä. EU ja Nato ovat Smithin (2019) mukaan sitoutuneet työskentelemään yhdessä muun muassa analyysissä sekä varhaisessa havaitsemisessa tietoa ja mahdollisuuksien mukaan tiedustelutietoa jakamalla. Smith (ibid) korostaa EU:n ja Naton henkilöstön epävirallisten verkostojen merkitystä tilannetietoisuuden parantamisessa. (Smith, 2019, s. 17–20)

---

¹³ community policing

Myös eurooppalaisilla tiedustelutoimijoilla on yhteistyötä, joka Lledo-Ferrerin ja Dietrich (2020) mukaan on päivittäistä ja tapahtuu hallitusten välisenä, toimijoiden välisenä ja epävirallisissa verkostoissa. Yhteistyön menettelyt ovat irrallisia EU:sta, jonka perussopimus osoittaa kansallisen turvallisuuden kysymykset jäsenvaltioiden vastuuksi. EU:lla on kuitenkin tiedusteluanalyysikeskus, jonka henkilöstö koostuu jäsenvaltioiden tiedustelutoimijoista. Keskus tuottaa analyysejä jäsenvaltioiden vapaaehtoisesti jakaman tiedustelutiedon avulla. (Lledo-Ferrer & Dietrich, 2020, s. 443–445) Eurooppalaisen tiedusteluyhteistyön tiivistämiselle on nähty tarvetta. Lledo-Ferrer ja Dietrich (ibid) ovat ehdottaneet eurooppalaisen tiedusteluyhteisön perustamista ja Salmi (2020, s. 466–468) korostanut yhteisen tiedustelukulttuurin tarvetta.

Tiedustelutoiminnan yhteistyön mahdollistavan toimintaympäristön muodostamisen edellytyksiä on tutkittu. Onnistunut yhteistyö edellyttää muun muassa sitä, että yhteistyöstä hyötyvät kaikki, toimijoiden välillä vallitsee luottamus, yhteistyö säästää aikaa ja parantaa analyysiä, ja että yhdessä työskentely on teknisesti helposti toteutettavissa. Lisäksi tarvitaan johdon esimerkkiä, yhteistyötä tukevia järjestelyjä kuten fasilitaattoreita, yhteistoimintaa johdonmuokaisesti tukevaa politiikkaa sekä teknistä ja hallinnollista infrastruktuuria. (Pherson & Pherson, 2016, s. 71–78)

Martelius (2020) on tuonut esille tarpeen tiedustelutiedon vapaammalle liikkumiselle. Perinteisten rakenne- ja johtamismallien tilalle tarvittaisiin joustavampia organisaatioita, missä tieto liikkuu niin horisontaalisesti, vertikaalisesti kuin diagonaalisesti. Martelius (ibid) katsoo, että tiedon johtaminen vaikuttaisi organisaatioyksiköiden välisten raja-aitojen ja reviirien madaltumiseen. Vähemmän keskitetyt verkostot toimisivat paremmin tiedustelutiedon johtamisen tukena kuin perinteiseen tiedusteluprosessiin kuuluneet keskitetty suunnittelu, hierarkkiset johtosuhteet ja muodolliset prosessit. (Martelius, 2020, s. 60, 62, 66)

3.3 Tiedustelutiedon tuottaminen

Kuvauksissa tiedustelutiedon tuottamisesta korostuvat tiedusteluprosessi ja tiedustelutiedon eri keräyslajit. Tiedustelun perusprosessista vallitsee laajasti jaettu käsitys (ks. esim. Hulnick, 2006, s. 959, McDowell, 2009, s. 17; Pherson & Pherson, 2016, s. 88). Perusprosessia kutsutaan tiedustelusykliksi (Tiedonhankintalakityöryhmä, 2015, s. 15). Tiedusteluprosessista on erilaisia versioita, mutta perusmuodossaan se muodostuu prosessin ohjauksen, tiedonkeruun, tiedon käsittelyn ja analysoinnin sekä valmiin tiedustelutiedon jakelun vaiheista. Davies ym. (2013) sekä Frini ja Boury-Brisset (2011) puhuvat ohjauksen, keräyksen, käsittelyn ja jakelun muodostamasta neljästä tiedusteluprosessin ydintoiminnosta.

Prosessia on eri malleissa jaettu useampaan osaan tai vaiheita on nimetty toisin (taulukko 2). Neljän vaiheen sijaan prosessia ymmärretään usein viisivaiheiseksi, jolloin käsittely- ja analysointivaiheet on erotettu erillisiksi vaiheikseen (ks. esim. Davies ym., 2013, s. 557–58 Lohse, 2020; Phythian, 2013). Omiksi vai-

heikseen voidaan lisäksi erottaa esimerkiksi tavoitteen asettelu (Pherson & Pherson, 2016, s. 48) tai tiedon järjestely, tiedon luotettavuuden arviointi ja jakelun jälkeinen palaute (McDowell, 2009, s. 18).

TAULUKKO 2 Tiedusteluprosessin vaiheita eri malleissa

Perinteinen, esim. Davies ym. (2013)	Joint Chiefs of Staff (2013)	McDowell (2009)	Pherson & Pherson (2016)
Ohjaus	Ohjaus	Toimeksianto ja suunnittelu	Suunnittelu ja ohjaus
			Tavoitteet
Keräys	Keräys	Keräys	Keräys
Käsittely	Käsittely	Järjestely	Prosessointi ja hyödyntäminen
		Arviointi	
	Analyysi	Yhdistäminen ja analyysi	Analyysi
Jakelu	Jakelu	Raportointi	Jakelu
	(jatkuva arviointi ja palaute)	Palaute	

Tiedusteluprosessin ohjausvaiheessa tiedustelutiedon asiakkaat pyytävät tiedustelutietoa tietystä aiheesta tai kohteesta. Vaiheeseen liittyy keskeisenä tiedustelutoiminnan käsitteenä tietopyyntö¹⁴. Keräysvaiheella tarkoitetaan sen raakatiedon hankkimista, mikä on tarpeen pyydetyin tiedustelutuotteen valmistamiseksi. Kerättävä tieto on dataa. Se on sensoreilta kerättävää käsittelemätöntä tietoa, jonka käyttöarvo on vähäinen. (Joint Chiefs of Staff, 2013) Phythian (2013) käyttää kerättävästä tiedosta myös informaation käsitteitä. Käsittelyssä kerätty tieto suodatetaan ja valmistellaan analysoitavaksi saattamalla se ymmärrettävään muotoon esimerkiksi purkamalla salausta, kääntämällä kieliä sekä karsimalla ja pelkistämällä aineistoa. Käsittelyn jälkeen datan hyödyllisyys lisääntyy ja siitä on saatu informaatiota. (Phythian, 2013, s. 2, 4; Joint Chiefs of Staff, 2013, I-1 - I-2)

Analyysivaiheessa kerätty informaatio muokataan tiedustelutiedoksi. Informaatio yhdistetään muuhun tietoon, sitä tulkitaan suhteessa jo tiedettyyn ja ymmärrys informaation merkityksestä kasvaa. Analyysissä informaatio asetetaan kontekstiin ja arvioidaan tiedon luotettavuutta, validiteettia ja merkitystä. Tiedustelutieto sisältää arvioita tapahtumista ja niiden merkityksestä. (Phythian, 2013, s. 4; Joint Chiefs of Staff, 2013, I-1 - I-2) McDowellin (2009) mukaan yksinkertaisimmillaan tiedustelutiedon voi kuvata tarkoittavan prosessoitua informaatiota, johon sisältyy suuri määrä tulkintaa ja spekulointia. Tiedustelutieto on myös kuvattu ennestään tiedetyn, uuden tiedon ja näiden merkityksen tulkin summaksi. (McDowell, 2009, s. 11-12) Jakeluvaiheessa tiedusteluana-

¹⁴ RFI – Request For Information

lyysin tulos jaetaan tietoa pyytäneelle asiakkaalle kirjallisina tai suullisina raporteina. Tiedusteluprosessin logiikka on se, että tämän analyysin perusteella päätöksentekijät tekevät päätöksiä, jotka mahdollisesti tuovat esille uusia tietotarpeita ja tiedustelutoimeksiantoja. (Phythian, 2013, s. 1-4)

Erityisesti tiedusteluprosessin perinteistä kuvausta on kritisoitu usein. Eri-laisia jakoja selittäväksi syyksi on esitetty muun muassa sitä, että perinteisessä mallissa esitettyjen vaiheiden erot eivät todellisuudessa ole selkeät. On korostettu sitä, etteivät vaiheet ole peräkkäisiä tai toisistaan irrallisia, ja että erityisesti tiedon keräys ja analyysivaiheet tapahtuvat rinnakkain. Prosessin kritiikkinä on esitetty myös sitä, että tiedon keräystä ohjataan hyvin harvoin, tiedustelutietoa käyttävä johto ei jää odottamaan valmiita tiedusteluraportteja tehdessään päätöksiä, ja että tiedusteluympyrä ei huomioi vastatiedustelua. (Hulnick, 2006; ks. myös Frini & Boury-Brisset, 2011)

Prosessia on pyritty kuvaamaan lukuisin erilaisin kaavioin, jotka kuvaisivat prosessin vaiheiden moninaisuutta ja sijoittumista. Vaiheiden välisiä nuolia on ehdotettu kuvattaviksi ympyröillä ja jokaiseen vaiheeseen tulisi liittyä palaute (Pherson & Pherson, 2016). Analyytikon on esitetty osallistuvan kaikkiin vaiheisiin ja vaiheiden on esitetty keskustelemaan keskenään. Hienojakoisempien vaiheiden suhteutumista prosessin päävaiheisiin on esitetty esimerkiksi Venn-diagrammissa, ja jokaisen vaiheen on esitetty toimivan omana perusprosessina vastaavana prosessinaan (ks. Davies ym., 2013, s. 68–70).

Tiedon jalostuminen tiedusteluprosessissa mukailee tiedon tutkimuksessa laajasti tunnistetun tiedon hierarkian tasoja, jossa tieto nähdään datana, informaationa, tietämyksenä ja viisautena (ks. esim. Frické, 2009). Tietämys nähdään sekoituksena informaatiota, ymmärrystä, kyvykkyyttä, kokemusta ja taitoa. Se voidaan kuvata esimerkiksi dataksi ja informaatioksi, johon on lisätty asiantuntijanäkemyksiä, kokemusta, ja osaamista, ja on näin jalostunut kyseisen tilanteen päätöksentekoa hyödyttäväksi. Viisaus on nähty esimerkiksi kerääntyneenä tietämyksenä, joka mahdollistaa jollakin osa-alueella kertyneen tietämyksen hyödyntämisen toisaalla ja toiminnan kaikissa tilanteissa. (Rowley, 2007, s. 170–174) Tiedustelutiedon voi katso vastaavan Rowleyn (2007) kuvauksia tietämyksestä. Tiedon hierarkian tarkoittaman viisauden voi tiedusteluprosessia ja tiedon hierarkiaa tarkastellessa yhdistää tiedustelutiedon jakamisen tavoitteeksi, jossa päätöksentekijän ymmärrys lisääntyy tiedustelutiedon avulla.

Tiedustelutiedon kerääminen jakautuu tiedustelutoiminnassa eri tiedustelulajeiksi. Yhdysvaltain tiedusteluyhteisössä tiedustelulajit jaetaan avointen lähteiden tiedusteluun, henkilötiedusteluun, signaalitiedusteluun, paikka- ja olosuhtetiedusteluun sekä mittaus- ja tunnusmerkkitiedusteluun.¹⁵ Englanninkielisessä menetelmäkirjallisuudessa tiedustelulajeista puhutaan tiedustelutiedon keräyslajeina. Yhdysvaltalaisesta jaottelusta huolimatta vastaavaa tiedustelutiedon keräystä toteutetaan useissa maissa. (Lowenthal & Clark, 2016, s. 11) Muutakin tiedustelulajijaottelua on käytetty erityisesti siten, että viiden lajin sijaan niiden sisällä hyödynnetyt keräysmenettelyt on nostettu omiksi tiedustelulajeikseen. Eri tiedustelulajien käyttöä ja soveltuvuutta ovat kuvanneet esi-

¹⁵ Englanninkielisestä nimestä tehtyinä lyhennyksinä OSINT, HUMINT, SIGINT, GEOINT ja MASINT

merkiksi Morris & Clark (2016), Murdock & Clark (2016), Nolte (2016), Jardines (2016) ja Althoff (2016).

Treverton (2019) on hybridiuhkien tiedustelua käsittelevässä artikkelissaan käsitellyt perinteisten tiedustelulajien roolia hybridiuhkien tiedustelussa. Roolit eivät Trevertonin mukaan ole täysin selviä, mutta hän tuo esille joitakin esimerkkejä. Signaalitiedustelu voi hyödyntää sosiaalista mediaa keräyksen kohteiden tunnistamiseen. Avointen lähteiden tiedustelun mahdollisuuksia edustaa venäläisten sotilaiden Ukrainassa ottamat ja sosiaaliseen mediaan laittamat selfiet. Kaikkien käytössä olevat kamerat ja sosiaalinen media tuovat myös geotiedustelulle uusia mahdollisuuksia. Henkilötiedustelun rooli on merkittävä mutta yhä vaikeampi. Hybridiuhkat koskettavat myös vastatiedustelua. (Treverton, 2019, s. 127)

Yhdysvaltalaisessa tiedusteluyhteisössä jokainen tiedustelulaji toteutuu omissa tiedustelun perusprossia muistuttavassa prosessissaan. Samalla tiedustelulajikohtainen prosessi voi muodostaa useita tiedustelulajeja hyödyntävässä tiedusteluprosessissa vain keräysvaiheen. (Lowenthal & Clark, 2016, s. 2) Erilliset tiedustelulajit omine prosesseineen ja kaikkia tiedustelulajeja hyödyntävä prosessi tuovat mukanaan jaottelun yhden lähteen analyysiin ja kaikkia lähteitä hyödyntävään analyysiin¹⁶. Ensin mainitulla viitataan yhden tiedustelulajin sisällä tapahtuvaan analyysiin, ja jälkimmäinen hyödyntää analyysissään kaikkia asiassa oleellisia tiedustelulajeja. (Lowenthal & Clark, 2016, s. 4)

Esitykset hybridiuhkien edellyttämästä tiedustelun yhteistyöstä viittaavat kaikkia lähteitä käyttävän tiedusteluun. Frini ja Boury-Brisset (2011) ovat käsitelleet kaikkia lähteitä hyödyntävää tiedustelua tiedusteluprosessin näkökulmasta. He esittävät, että perinteinen tiedustelusyklin malli ei kuvasta kaikkia lähteitä käyttävää tiedusteluprosessia, eikä tiedusteluprosessin kritiikissä ja ehdotetuissa malleissa ole huomioitu kaikkia lähteitä käyttävää prosessia. Firinin ja Boury-Brissetin (ibid) ehdottama kaikkien lähteiden tiedusteluprosessin malli perustuu kaikkien toimijoiden väliseen yhteistyöhön ja sitä tukevaan toimintaympäristöön, jossa tieto on rutiininomaisesti jaettua ja jossa teknologia mahdollistaa tämän. (Frini & Boury-Brisset 2011, s. 2, 11-12)

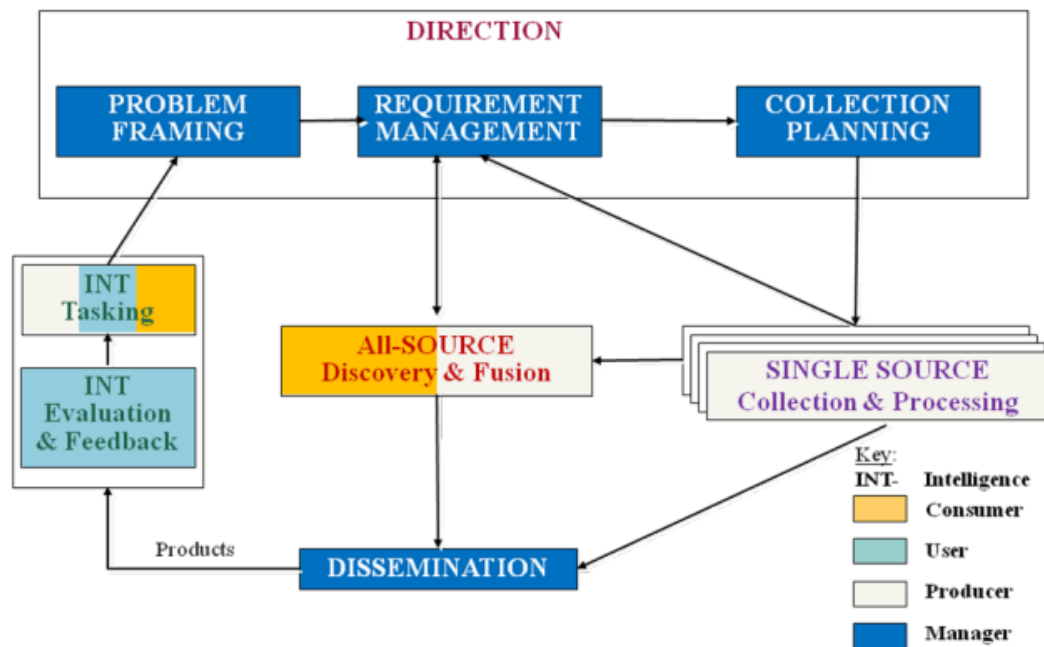
Frinin ja Boury-Brissetin (2011) malli erottaa tiedustelutiedon tuottajat, kuluttajat ja käyttäjät (kuva 3). Kaikkia lähteitä käyttävä analyysi on tällöin sekä yksittäiselle lähteen tiedustelutiedolle kuluttaja ja kaikkien lähteiden tiedustelutiedon tuottaja. (Frini & Boury-Brisset 2011, s. 14-15) Malli havainnollistaa samalla sitä, että perinteisen nelivaiheisen prosessin ohjaus- ja keräysvaiheiden välissä tapahtuu myös tiedusteluorganisaation sisäinen ohjaus.

Malli perustuu Lahnemanin [2010] esittämään adaptiivisen päättelyn paradigmaan, joka edellyttää avoimuutta ja siten toimijoiden välistä luottamusta sekä avoimen tai salaisen tiedon käsitteen lisäksi luotetun tiedon käsitettä, joka säilyy luotetuissa verkostoissa. Luottamuksen puutteen lisäksi moni muun muassa kulttuurinen ja tekninen tekijä estää mallin toteuttamista. (Frini & Boury-Brisset 2011, s. 2) Frinin ja Boury-Brissetin (ibid, s. 17-18) esitys mallin mahdollistajista mukailee Phersonin ja Phersonin (2016) esille tuomia yhteistyön edellytyksiä. Gill (2018, s. 582) on esittänyt, että tiedon jakaminen tiedustelutoimijoi-

---

¹⁶ single-source , all-source

den välillä riippuu enemmän luottamuksesta kuin virallisista protokollista, ja että jakamista tiedustelutoimijoiden välillä estää arvovalta- ja resurssikysymykset.

KUVA 3 Kaikkien lähteiden tiedusteluprosessi Frinin ja Boury-Brissetin (2011) mukaan

4 TUTKIMUKSEN EMPIIRINEN AINEISTO JA ANALYSOINTI

Tässä luvussa kuvaan tutkielman empiirisen osan toteuttamisen. Tutkielman empiirisessä osassa selvitän sitä, millaisia ratkaisuja hybridiuhkien havaitsemiseksi ja ennakoimiseksi on esitetty ja kuinka yhteistyö on nähty. Luku koostuu empiiristä aineistoa ja sen analysointia käsittelevistä alaluvuista. Ensimmäisessä alaluvussa esittelen ja perustelen käyttämäni tutkimusaineistot ja niiden kokoamisen. Toisessa alaluvussa käsittelen empiirisen aineiston analysoinnin menettelyjä laadullisessa tutkimuksessa ja kuvaan toteuttamani analysoinnin.

4.1 Tutkimusaineistot

Tutkimuksen empiirisen aineiston avulla tutkimuksessa tehdään havainnot maailmasta (Vuori, ei pvm.f). Tutkimuksen aineistonkeruumenetelmän valintaa ohjaa se, millaisen aineiston arvioidaan tuottavan vastauksia tutkimusongelmaan. Toisaalta samoja tutkimusongelmia voidaan lähestyä eri tavoin, eikä yhtä ainoaa sopivaa menetelmää ole. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006) Puusa ja Juuti (2020, s. 101) kuvaavat aineiston keräämisen päämäärähakuisesti toiminnaksi ja tarkoituksenmukaisuuskysymykseksi, jossa tutkimuksen tavoitteet vaikuttavat aineistojen hankkimiseen. Vuori (ei pvm.f) esittää, että aineiston hankinta tulisi nähdä aineiston tuottamisena, sillä tutkija keksii aineiston idean, valitsee ja rajaa tarkoitusta vastaavan aineiston ja yhdistele ja työstää erilaisia aineistoja analyysiä varten (myös Günther & Hasanen, ei pvm.b).

Tutkimusaineistot voidaan jakaa valmiisiin ja tutkijan tuottamiin aineistoihin (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006). Tutkijan tuottamaa tutkimusaineistoa ovat esimerkiksi haastattelujen avulla koottu aineisto. Valmiista aineistoista voidaan puhua myös luonnollisina aineistoina. Valmis tai luonnollinen aineisto tarkoittaa aineistoja, joiden syntymiseen tutkija ei ole vaikuttanut, kuten kuvat, asiakirjat ja ihmisten arkiset keskustelut ja toiminta. (Günther & Hasanen, ei pvm.b; Juhila, ei pvm.a; Vuori, ei pvm.f) Tekstit voivat olla mitä tahansa kirjoitettuja tekstejä (Vuori, ei pvm.f).

Eskola ja Suoranta (2014, s. 120) kehottavat harkitsemaan jo olemassa olevien materiaalien, mukaan lukien aikaisempien tutkimusten riittävyttä aineis-

toksi sen sijaan, että aineiston tuottaa itse. Vuori (ei pvm.a) puolestaan suosittelee pohtimaan useamman erilaisen aineiston yhdistämistä, vaikka laadullisessa tutkimuksessa käytetään hyvin usein vain yhdenlaista aineistoa.

Aineiston hankinta ja sen analysointi ovat keskenään yhteydessä. Aineistolähtöisessä ja teoriaohjaavassa analyysissä aineiston hankinta on vapaata suhteessa siihen, mitä ilmiöstä jo tiedetään. Teorialähtöisessä analyysissä aikaisempi teoria sanelee aineiston hankintaa. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 98) Tässä tutkielmassa analysointi on ollut aineistolähtöistä, eikä lähestymistapa Tuomen ja Sarajärven (2009) mukaan siten aseta vaatimuksia aineiston hankinnalle.

Käytettävä aineisto tulee kuitenkin valita ja rajata. Tiedonantajien valinnan tulee olla harkittua. Koska laadullisessa tutkimuksessa pyritään muun muassa ymmärtämään jotain toimintaa tai kuvaamaan jotain ilmiötä on tärkeää, että tiedot pyritään keräämään henkilöiltä, jotka tietävät tutkittavasta ilmiöstä mahdollisimman paljon. Tiedonantajien valinta ei siten voi olla satunnaista. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 85; ks. myös Eskola & Suoranta, 2014, s. 65; Vuori, ei pvm.c) Lisäksi dokumenttien käyttämisessä tulee arvioida kirjoittajan asemaa ja näkökulmaa (Metsämuuronen, 2006, s. 118; Alastalo & Vuori, ei pvm). Alastalo ja Vuori (ibid) kehottavat miettimään myös sitä, mistä dokumentti ei kerro.

Tässä tutkielmassa empiirinen aineisto muodostui valmiista aineistoista. Valinta perustuu aineiston saatavuuteen ja soveltavuuteen. Tutkielman lähtökohtana on, että hybridiuhkien tiedustelu ja siihen liittyvät näkemykset ovat olemassa erityisesti tiedustelutoimijoiden toimintana ja eri tiedustelutoimijoiden ja asiantuntijoiden ajatuksina. Hybridiuhkien tiedustelu on tutkittavissa tämän toiminnan ja näkemyksien kautta.

Katsoin tiedustelutoiminnan luottamuksellisuuden estävän toiminnan havainnoimisen sekä tiedustelumenetelmiin liittyvät haastattelut ja kyselyt, sillä se hankaloittaisi haastateltavien tai vastaajien saamista ja rajoittaisi näiden vastauksia. Näkemyksiä hybridiuhkien havaitsemisesta voisi lisäksi olla eri vaikuttamistapojen tai ulottuvuuksien asiantuntijoilla. Arvioin näiden asiantuntijoiden tunnistamisen vaikeaksi ja kuulemisen hybridiuhkien laajuuden vuoksi hyvin työlääksi. Nämä seikat ohjasivat tutkielman valmiiden aineistojen pariin.

Hybridiuhkien tiedustelua käsittelevän tutkimuksen vähäisyys ei mahdollista kirjallisuuskatsausta tutkimusmenetelmänä. Olen kuitenkin aiheeseen perehtyessäni havainnut hybridiuhkien havaitsemisesta ja tiedustelun menettelyistä irrallisia viittauksia esimerkiksi hybridiuhkien tutkimuksen yhteydessä tai asiantuntijakirjallisuudessa. Katsoin tämän aineiston mahdollistavan tutkimusongelman tarkastelun.

Kokosin tutkimusaineistoksi useista lähteistä laajan joukon valmiita aineistoja, joiden olen katsonut edustavan asiantuntemusta tutkimusongelmaan liittyvien ilmiöiden suhteen. Aineisto koostuu erilaista asiantuntijakirjoituksista, mediateksteistä ja virallisista sekä muista eri organisaatioiden julkaisuista sekä tutkimusartikkeleista ja -raporteista.

Tässä tutkielmassa empiirinen aineisto on runsas ja tyypiltään, taustoiltaan ja näkökulmiltaan rikas. Koska hybridiuhkien ja tiedustelun käsitteet pitävät sisällään runsaasti osa-alueita on mahdollista, että yksittäinen aineisto tarkastelee ilmiötä vain tietyistä näkökulmista. Lisäksi aineistosta esiin nostettavissa olevat tutkimusongelman ratkaisemista tukevat havainnot ovat pääosin yk-

sittäisiä, lukumääräisesti vähäisiä ja niiden kirjo on suuri. Lähdin ensinnä siitä, että näkemykset ovat hybridiuhkien tiedustelemiseksi tarvittavan kokonaisuuden osia. Toiseksi oletin, että sekä hybridiuhkien että tiedustelun laajat käsitteet ja menetelmien monipuolisuus edellyttävät suurta joukkoa erilaisia menettelyjä, joilla hybridiuhkien tiedustelemiseksi tarvitaan. Katsoin, että kokonaiskuvan muodostamiseksi näitä näkökulmia ja havaintoja tulisi olla runsaasti. Tutkimusongelman ratkaiseminen edellytti siksi runsasta aineistomäärää.

Aineistossa on mukana tieteellisiä artikkeleita ja tutkimusraportteja aineiston rikkauden lisäämiseksi. Tutkimukset ovat käsitelleet hybridiuhkia tai tiedustelua. Tutkielman tarkoituksen vuoksi katsoin tarpeelliseksi koota aineistoon saatavilla olevia asiantuntijuutta edustavia näkemyksiä aineistotyypistä riippumatta. Toisaalta monin paikoin esimerkiksi tietoa tuottavien organisaatioiden julkaisuista ei ollut pääteltävissä, onko kyseessä tutkimusraportti vai esimerkiksi organisaatiolle työskentelevän tutkijan kirjoittama muu asiantuntijakirjoitus.

Sovelsin aineistonhankinnassa systemaattisen kirjallisuuskatsauksen menettelyjä, jossa aineistonhankinnan vaiheina toimivat tarkoituksenmukaisten tietokantojen valitseminen, hakusanojen ja -lausekkeiden määrittäminen sekä sisällyttämis- ja poissulkukriteerien määrittäminen (ks. esim. Hempel, 2020; Vilkka, 2023;) Vilkka (2023, luku 2.1.2) jakaa tällöin aineistonhankinnan tunnistamis- ja seulontavaiheisiin. Tunnistamisvaiheessa määritetään tietokannat, hakutermit ja sisällöstä riippumattomat sisällyttämis- ja poissulkukriteerit sekä haetaan aineisto. Seulontavaiheessa valikoidaan sisällöllisten sisällyttämis- ja poissulkukriteerien avulla analysoitava aineisto.

Olen koonnut aineiston sekä tietokannoista että erikseen valituista aineistolähteistä. Tietokantoinnoiksi valitsin monialaiset ProQuest-, Finna- ja Doria-tietokannat sekä Valtioneuvoston yhteisen julkaisuarkisto Valton. Esimerkiksi Vilkka (2023, luku 2.1.3) suosittelee käyttämään vähintään kahta tietokantaa kattavuuden parantamiseksi. Eriksen valittujen aineistolähteiden merkitys oli niiden hybridiuhkien tai tiedustelun asiantuntijuudessa sekä turvallisuusympäristön ilmiöiden ja haasteiden ymmärryksessä.

Hybridiuhkien asiantuntemusta edustaviksi katsoin Hybridiosaamiskeskuksen sekä EU-HYBNET-hankkeen. Hybridiuhkien osaamiskeskus on vuonna 2017 perustettu EU:n ja Naton yhteinen elin, joka pyrkii parantamaan valmiuksia hybridiuhkiin vastaamiseksi muun muassa tutkimuksen keinoin (Hybridiosaamiskeskus, 2020a; Hybridiosaamiskeskus, 2020b). EU-HYBNET-hanke keskittyy hybridiuhkiin tarkoituksena tunnistaa ja analysoida yhteisiä haasteita ja hybridiuhkiin vastaamisen edellytyksiä. Verkosto koostuu suuresta joukosta turvallisuustoimijoita, tutkimusalaa ja elinkeinoelämän toimijoita Euroopan Unionista. (EU-HYBNET, 2024a; EU-HYBNET, 2024b) Sekä Hybridiosaamiskeskus että EU-HYBNET-hanke julkaisevat tutkimusta ja erilaista asiantuntijakirjallisuutta.

Tiedustelun asiantuntemusta edustaviksi katsoin tiedustelututkimusta julkaisevat aikakauslehdet (taulukko 3). Turvallisuusympäristön ymmärrystä edustaviksi valitsin Ulkopoliittisen instituutin, Turvallisuuskomitean sekä EU:n ja Naton. Ulkopoliittinen instituutti tuottaa korkeatasoista, ajankohtaista tietoa kansainvälisistä suhteista ja EU-asioista tieteelliselle yhteisölle, poliittisille päät-

täjille ja yhteiskunnalliseen keskusteluun (Ulkopoliittinen instituutti, ei pvm.). Instituutti julkaisee erilaista tutkimusta ja asiantuntijakirjallisuutta. Turvallisuuskomitea edustaa kokonaisturvallisuuden yhteistoimintaa. Sen tehtävänä on valtioneuvoston ja ministeriöiden avustaminen laajoissa kokonaisturvallisuuden liittyvissä asioissa (Turvallisuuskomitea, ei pvm.). Komitea julkaisee erityisesti toimintaansa liittyviä julkaisuja ja tiedotteita.

EU:n ja Naton valinta perustuu niiden rooliin ja intresseihin rajat ylittävien uhkien ymmärtämisessä ja torjunnassa. Organisaatiot ovat lisäksi luonteeltaan monenvälisiä yhteistyörakenteita ja edustavat siten hybridiuhkien tiedustelulle ja torjunnalle kirjallisuudessa tarpeelliseksi esitettyä yhteistyötä. EU:n osalta aineistolähteinä toimivat Euroopan unionin turvallisuusalan tutkimuslaitos, Euroopan puolustusvirasto sekä Euroopan komission Yhteinen tutkimuskeskus. Näiden lisäksi eri yhteyksissä viitataan Euroopan ulkosuhdehallinnon alaiseen Euroopan unionin tiedusteluvirastoon (European Union Intelligence and Situation Centre) sekä EU:n hybridianalyysielimeen (EU Hybrid fusion cell). Näiden internet-sivuja tai julkaisuja ei löytynyt.

Euroopan unionin turvallisuusalan tutkimuslaitos analysoi ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikan asioita pyrkimyksenä tukea unionia ja jäsenvaltioita näihin liittyvän yhteisen politiikan toimeenpanossa (The European Union Institute for Security Studies, 2024). Tutkimuslaitos julkaisee runsaasti tutkimusta, raportteja, asiantuntijapuheenvuoroja ja -kirjallisuutta.

Euroopan puolustusvirasto auttaa jäsenvaltioita kehittämään sotilaallisia kykyjään edistäen samalla yhteistyötä, käynnistäen hankkeita ja tuottaen puolustusvalmiuksia kehittäviä ratkaisuja (European Defence Agency, 2024). Virasto julkaisee erilaisia alaansa liittyviä raportteja ja tiedotteita.

Euroopan komission Yhteinen tutkimuskeskus työskentelee jäsenvaltioiden tutkimuksen ja politiikan parissa toimivien organisaatioiden, EU:n instituutioiden ja kansainvälisten kumppaneiden kanssa ja tarjoaa riippumatonta ja näyttöön perustuvaa tietoa EU:n politiikan tueksi (European Commission, ei pvm.). Tutkimuskeskus julkaisee valmiin tutkimuksen lisäksi runsaasti erilaisia arvioita, raportteja ja tiedotteita.

Naton osalta aineistolähteenä toimi ensinnä Naton virallisilla verkkosivuilla julkaisema materiaali, jossa on kyse esimerkiksi puheista, haastatteluista ja tiedotteista. Toiseksi aineistolähteenä toimi Nato Review -julkaisu, joka pyrkii tarjoamaan asiantuntijanäkemyksiä, analyysjä ja keskustelua laajasti turvallisuuden liittyvistä asioista (NATO Review, ei pvm.). Kolmas ja neljäs Natoon kytkeytyvä aineistolähde olivat Hybridiosaamiskeskuksen kaltaiset Naton strategisen kommunikaation osaamiskeskus sekä Johtamissodankäynnin osaamiskeskus, jotka keskittyvät aloillaan tukemaan ja parantamaan kyvykkyyksiä liittokunnassa ja jäsenvaltioissa (NATO Strategic Communications Centre of Excellence, 2020; NATO Command and Control Centre of Excellence, 2024). Osaamiskeskukset julkaisevat tutkimusta ja asiantuntijakirjallisuutta.

Näiden lisäksi valitsin erikseen aineistoksi suomalaisen tiedustelulainsäädännön valmisteluun liittyvät työryhmämietinnöt ja hallituksen esitykset lainsäädännöksi. Valinta perustui siihen, että tiedustelulainsäädännön kehittämisen keskeisenä vaikuttimena on ollut turvallisuusympäristön muutos, jota hybridiuhkien on todettu ilmentävän (Tiedonhankintalakityöryhmä, 2015). Aineis-

tonhankinnan lopuksi tein Google-haun etsiäkseni mahdollista täydentävää tutkimusongelmaan liittyvää asiantuntija-aineistoa.

Aineistolähteiden valinnan jälkeen muodostin hakusanat ja -lausekkeet. Hakutermien tulee perustua tutkittavan aiheen keskeisiin käsitteisiin ja avainsanoihin ja niiden tulisi osittain löytyä tutkimuskysymyksestä. Termien suunnittelussa tulee määrittää aihetta kuvaavat eri termit ja synonyymit ja erottaa termien arkipäiväiset käyttötavat ja sekä ammatti- ja tutkimusalojen käyttötavat. (Hempel, 2020, s. 38–39; Vilka, 2023, luku 2.1.2)

Tutkimusongelmasta ja -kysymyksistä on johdettavissa hybridiuhkkaan ja sen eri käsitteisiin, tiedusteluun, tunnistamiseen, ennakointiin ja yhteistyöhön liittyvät hakusanat. Rajasin hakusanat hybridiuhkan käsitteisiin ja tiedusteluun, sillä tunnistamiseen, ennakointiin ja yhteistyöhön voidaan viitata usein eri ilmaisuin ja toisaalta kuvata näihin liittyviä seikkoja nimeämättä asiaa.

Valitsin aineistohaun hakusanoiksi kirjallisuuteen perustuvat termit hybrid threat, hybrid interference, hybrid influencing, hybrid war ja intelligence sekä näiden suomenkieliset vastikkeet hybridiuhka, hybridihäirintä, hybridivaikuttaminen, hybridisota ja tiedustelu sekä hybridiuhkasta synonyyminä käytettävän termin yhdistelmäuhka. Hybridiuhkan käsitteiden osalta käytin ainoastaan hybridin käsitettä siihen liittyvien luvussa 2.2. käsiteltyjen lähikäsitteiden sijaan. Rajausta perustui osaltaan aineiston määrän rajaukseen sekä siihen, että hybridin käsitteen voi katsoa kehittyneen joidenkin lähikäsitteiden evoluutiona (ks. esim. Johnson 2018, s. 150).

Muodostin käsitteistä Boolean operaattoreilla eri sijamuodot sekä yksikön ja monikon mahdollistavan hakulausekkeen ("hybrid threat*" OR "hybrid interference" OR "hybrid influenc*" OR "hybrid war*") AND "intelligence". Suomeksi hakulauseke oli muodossa ("hybridiuhk*" OR "hybridivaikuttami*" OR "hybridihäirin*" OR "hybridiso*" OR "yhdistelmäuhk*") AND "tiedustelu*".

Vilkan (2023, luku 2.1.2) mukaan hakulausekkeet suunnitellaan joko yhteiseksi kaikkii tietokantoihin tai tehdään kohdennettu tietokantakohtainen hakusuunnitelma. Muokkasin hakulauseketta aineistolähdekohtaisesti siten, että sisällytin tiedusteluun viittaavan hakusanan tarvittaessa rajaamaan suuria hakutulospäämääriä. Tämä oli tarpeen ProQuest ja Finna-tietokannoissa. Muissa aineistolähteissä en käyttänyt tiedusteluun viittaavaa rajausta, sillä katsoin tunnistamista, ennakointia tai yhteistyötä mahdollisesti käsiteltävän aineistossa myös ilman viittauksia tiedusteluun. Toisen poikkeuksen muodostivat aineistolähteet, joiden hakuominaisuus ei mahdollistanut Boolean-operaattoreiden käyttöä. Tällöin hain aineistoa hakusanalla "hybrid". Kolmannen poikkeuksen muodosti Hybridiosaamiskeskukseen ja EU-HYBNET:n julkaisut. Näiden aineistolähteiden osalta kävin niiden keskeisyyden vuoksi läpi kaikki julkaisut.

Tunnistamisvaiheessa määritin sisällyttämisen ja poissulkukriteereiksi julkaisujen kieleksi englannin tai suomen sekä julkaisuajankohdaksi vuoden 2015 ja sen jälkeisen ajan. Aikarajaus perustui kehittyvään hybridiuhkan käsitteeseen ja vuoden 2014 Ukrainan tapahtumien vaikutukseen hybridiuhkiin kohdistuvan mielenkiinnon laajempaan käynnistäjänä.

Seulontavaiheessa sisällyttämisen ja poissulkukriteereiden valinnassa käytetään paljon tutkimuskohtaista harkintaa (Vilka, 2023, luku 2.2.2). Valitsemani

sisältöön vaikuttavat kriteerit liittyivät käsittelyn laajuuteen, maantieteeseen ja luotettavuuteen. Aineiston tuli käsitellä hybridiuhkaa kokonaisuutena tai tuoda yksittäisiä keinoja tai ulottuvuuksia koskevat näkemykset esille osana hybridiuhkaa. Näkökulman tuli olla yhteiskunnallinen esimerkiksi yhden elinkeinoelämän alan tai toimijan sijaan ja edustaa Eurooppaa tai Pohjois-Amerikkaa. Aineiston tuli lisäksi edustaa asiantuntemusta, jota arvioin julkaisijan, julkaisutyypin ja kirjoittajan tai puhujan taustan kautta. Artikkelien ja tutkimusraporttien osalta en edellyttänyt vertaisarviointia, mutta suljin pois opinnäytetyöt.

Seuloin julkaisut tai muut aineistoyksiköt läpi tarkistaen täyttävätkö ne sisällyttämiskriteerit ja onko niissä tutkielman kannalta kiinnostavaa sisältöä. Olin kiinnostunut erityisesti uhkan havaitsemiseen, ennakointiin ja eri toimijoiden rooleihin liittyvistä näkemyksistä tai toiminnan kuvauksista. Pitkien tekstiaineistojen kohdalla tein tämän hakemalla tekstistä hybridiuhkan havaitsemisen ja tiedustelun kannalta oleellisia sanoja eri sanamuodot huomioivassa muodossa¹⁷. Videoaineiston katsoin läpi sisällön selvittämiseksi. Tutkimusaineistoksi päätyneiden aineistoyksiköiden määrät aineistolähteineen on esitetty taulukossa 3. Taulukon alaviitteessä on esitetty käytetyt hakusanat ja -lausekkeet eri aineistolähteissä.

Seulonnan jälkeen aineistoksi päätyvät julkaisut ja muut aineistot kirjasin aineistolistaan, jossa jaoin aineistot eri luokkiin. Luokittelin aineiston ensinnä tutkimukseen ja muihin aineistoihin ja nämä edelleen aineiston ominaisuutta tarkemmin kuvaaviin luokkiin (taulukko 4). Tutkimusten osalta tein jaon tiedeellisiin artikkeleihin ja tutkimusraportteihin. Muun aineiston jaoin asiantuntijakirjoituksiin, asiantuntijahaastatteluihin ja virallisiin julkaisuihin. Muussa aineistossa on kysymys kirjoista, lehtiartikkeleista, videoiduista haastatteluista ja paneelikeskusteluista, säädösteksteistä esitöineen, tiedotteista ja organisaatioiden internet-sivuilla olevista kirjoituksista. Aineisto on pääosin englannin kielistä.

Kokoamani aineisto koostui analysoinnin alkaessa 86 aineistoyksiköstä. Aineiston analysoinnin edetessä tein valinnan analysoinnin jäsentämisestä tiedusteluprosessin vaiheisiin. Tätä tarkastelua tuki osa kootusta aineistosta siten, että tutkielman empiirinen aineisto muodostui lopulta 50 aineistoyksiköstä. Tutkimusaineisto on esitetty liitteessä 2.

Laadullisessa tutkimuksessa aineiston riittävyydelle ei ole olemassa sääntöjä, ja tutkija joutuu punnitsemaan aineiston riittävyyttä tutkimuksen tarpeiden ja oman työmääränsä suhteen. Aineistoa tulee olla tarpeeksi mahdollistamaan vaihtelevuuden ja tutkimusongelman tarkastelun eri puolilta. Aineiston koko ei usein ole suuri, sillä liian suuri aineisto johtaa voi johtaa pintapuoliseen tarkasteluun ja tutkimuksessa pyritään enemmän analyysin syvyyteen kuin laajuuteen. (Vuori, ei pvm.f; ks. myös Eskola & Suoranta, 2014, s. 61-62) Toisaalta Tuomen ja Sarajärven (2009, s. 89) mukaan tiedonantajia tulisi olla paljon silloin, kun tutkittavasta ilmiöstä haluaa antaa luokkien suurella määrällä monipuolisen kuvan. Eskola ja Suoranta (2014, s. 63) antavat yleisohjeeksi sellaisen aineistomäärän, joka on aiheen kannalta välttämätöntä.

¹⁷ intelligence, detect, attribut, identif, direct, collect, gather, indicat, sensor, process, analys/z, information, data, share, disseminat, warning, escalat, situation, awareness, monitor

TAULUKKO 3 Aineistolähteet ja aineistoyksiköiden lukumäärä

Aineistolähde		Aineistoyksiköiden lukumäärä	
		Tunnistamisen jälkeen	Seulonnan jälkeen
Hybridiosaamiskeskuksen julkaisut		68	25
EU-HYBNET:n julkaisut		13	3
Tiedustelututkimusta julkaisevat lehdet ¹⁸	Intelligence and National Security	65	3
	The International Journal of Intelligence, Security and Public Affairs	2	0
	Journal of Intelligence Studies in Business	1	0
	International Journal of Intelligence and Counterintelligence	57	1
Ulkopoliittisen instituutin julkaisut		40 ¹⁹	3
Turvallisuuskomitean julkaisut		27	2
EU-organisaatioiden julkaisut	The European Union Institute for Security Studies (EUISS)	28 ²⁰	3
	Euroopan puolustusvirasto (EDA)	1 ²¹	0
	EU joint research center	6 ²²	0
Naton julkaisut		29 ²³	3
Natoon liittyvät julkaisut	NATO Review	8	3
	NATO C2COE	3 ²⁴	1
	NATO SCCOE	14 ²⁵	8
Doria		53 ²⁶	1
Finna		55 ²⁷	2
ProQuest		132 ²⁸	18
Valto		47 ²⁹	2
Google ³⁰			4
Tiedustelulainsäädäntö ja sen valmistelu		4 ³¹	4

¹⁸ Haku sanalla "hybrid" ja joihin oli pääsy

¹⁹ Hakulausekkeilla (molemmat kielet)

²⁰ Rajaus julkaisuihin, haku sanalla "hybrid"

²¹ Rajaus julkaisuihin, haku sanalla "hybrid"

²² Hakulausekkeella (englanninkielinen)

²³ Hakulausekkeella (englanninkielinen) N=275. Rajaamalla julkaisuihin, joissa esiintyy

lisäksi sana "detect" N= 29

²⁴ Haku sanalla "hybrid"

²⁵ Julkaisuvalikon luokat hybrid threats ja hybrid warfare

²⁶ Hakulausekkeella (suomenkielinen)

²⁷ Hakulausekkeilla (molemmat kielet), mukana tiedustelutermit (intelligence, tiedustelu)

²⁸ Hakulausekkeella (englanninkielinen), mukana tiedustelutermit. Hybridikäsitteet otsikossa, rajaus luokkaan "journals"

²⁹ Hakulausekkeella (suomenkielinen)

³⁰ Hakulausekkeilla (molemmat kielet), mukana tiedustelutermit (intelligence, tiedustelu).

Tarkasteltu viisi ensimmäistä tulossivua

³¹ Sotilastiedustelulainsäädäntöä koskeva työryhmän mietintö, siviilitiedustelulainsäädäntöä koskeva työryhmän mietintö, hallituksen esitys eduskunnalle siviilitiedustelua koskevaksi lainsäädännöksi, hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sotilastiedustelusta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

TAULUKKO 4 Tutkimusaineistot aineistoluokittain

Aineistoluokka				Aineistoyksiköiden lukumäärä	
				Koottu	Analysoitu
A	Tutkimusartikkelit ja -raportit	A1	Tieteelliset artikkelit	16	9
		A2	Tutkimushankkeiden raportit	18	12
B	Muut aineistot	B1	Asiantuntijakirjoitukset	33	19
		B2	Asiantuntijahaastattelut	1	1
		B3	Viralliset julkaisut	18	9
Yhteensä				86	50

Laadullisen tutkimuksen aineiston keräämisessä ja riittävyyden arvioinnissa käytetään saturaation käsitettä kuvamaan sitä, ettei uusi aineisto enää tuo tutkittavaan ilmiöön uutta tietoa. Ongelmallista tässä lähestymistavassa on muun muassa se, että tutkijan osaaminen vaikuttaa siihen, löytääkö tämä yhä uusia näkökulmia. (Hirsjärvi ym., 1997, s. 181) Tutkija ei myöskään voi olla varma, ettei uutta tietoa jossain vaiheessa voisi vielä ilmaantua. Ajatus saturaatiosta on ongelmallinen myös silloin, jos aineistosta hakee erilaisuutta (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 87–90).

Aineiston keruuta voidaan rajata myös käytettävissä olevien resurssien perusteella (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006; Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 85). Tässä tutkielmassa päätin tutkimusaineiston keräämiseen huhtikuun 2022 loppuun. Kokosin aineiston syksyn 2021 ja alkuvuoden 2022 välisenä aikana. Aineistoa analysoitaessa kylläntyminen oli monin paikoin havaittavissa. Toisaalla heräsi kysymyksiä lisäaineiston hankkimiseen, mitä käytettävissä olevat resurssit eivät mahdollistaneet.

Kokoamani aineisto oli pääosin valmiiksi analysoitavassa tekstimuodossa. Audiovisuaaliset aineistot litteroin tekstimuotoon tutkimuksen kannalta tarvittavalla tarkkuudella. Tällöin litteroin osan puheesta ylimalkaisemmin ja tarkasti kohdat, jotka olivat tutkimuskysymysten kannalta keskeisiä. Mukana ei ollut anonymisointia edellyttäviä aineistoa.

Tallensin kunkin aineistoyksikön sähköisessä muodossa erillisinä tiedostoina aineistokansioon. Yksi aineistoyksikkö oli dokumentti. Yksilöin tiedostot antamalla jokaiselle tiedostolle aineistoluokan ja järjestysnumeron sisältävän tunnuksen sekä aineistoyksikön laatijaan ja julkaisuvuoteen viittaavan nimen. Tämä aineistokansio toimi myös alkuperäisaineiston arkistona. Analyysia varten tallensin tiedostoista erilliset kopiot Atlas.ti -analyysiohjelmaan. Aineistokansiosta on varmuuskopioita.

4.2 Tutkimusaineiston analysointi

Tässä luvussa käsittelen tutkimusaineiston analysointia laadullisessa tutkimuksessa. Ensimmäisessä alaluvussa kerron laadullisen analyysin yleisistä periaatteista ja menettelyistä sekä sisällönanalyysistä laadullisen analyysin menetelmänä. Toisessa alaluvussa kuvaan empiirisen aineiston analysoinnin toteuttamisen tässä tutkielmassa.

4.2.1 Laadullisen aineiston analysointi ja sisällönanalyysi

Laadullisen aineiston analysointi tavoittelee informaatioarvon lisäämistä luomalla hajanaisesta aineistosta selkeää ja yhtenäistä informaatiota (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 108). Ajatuksena on nostaa aineistosta esiin tutkimuksen tavoitteiden kannalta oleellinen ja luoda aineistosta mielekäs kokonaisuus, jonka avulla tutkittavasta ilmiöstä on mahdollista tuottaa perusteltu rikas tulkinta ja tehdä johtopäätöksiä. Tarkoituksena on kuvailla, ymmärtää ja tulkita tutkittavaa ilmiötä. (Puusa, 2020, s. 140, 143, 150)

Tutkimuskirjallisuudessa tuodaan esille laadullisen aineiston analysoinnin menetelmien moninaisuus. Laadullisen aineiston analysoinnille ei ole yleispätevää mallia (ks. esim. Günther ym., ei pvm.; Puusa, 2020, s. 141). Myöskään kootun empiirisen aineiston ominaisuudet eivät aseta ehtoja sille, millaista analyysitapaa tulee käyttää (Vuori, ei pvm.b). Tutkija joutuukin tekemään valintoja analyysimenetelmän suhteen. Valintaa tulee ohjata tutkimusongelma, teoreettinen viitekehys ja empiirinen aineisto. (Günther ym., ei pvm.) Puusan (2020, s. 141) mukaan lähestymistavassa on aina kysymys tutkimuskohtaisesta tarkoituksenmukaisuudesta, jossa tutkimuksen aineisto ja tavoitteet ohjaavat analyysitekniikkaa. Analyysitavasta riippumatta oleellista on Puusan (ibid) mukaan systemaattisuus, tarkistettavuus, avoimuus ja perusteltavuus.

Valintoja tehdään myös tutkimuksen kohteena olevaa ilmiötä käsittelevän teorian roolista. Teorian ja empirian suhteen yhteydessä puhutaan deduktiivisuudesta, induktiivisuudesta ja abduktiivisuudesta menetelmällisinä lähestymistapoina (Graneheim ym., 2017; Juhila, ei pvm.b; Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 95). Kyse on päättelyn logiikasta, joka voi edetä joko deduktiivisesti yleisestä yksityiseen, induktiivisesti yksityisestä yleiseen tai abduktiivisesti, jolloin aineistosta tehtävien havaintojen tekoon liittyy jokin johtoajatus (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 95). Graneheimin ym. (2017, s. 31) mukaan abduktiivinen lähestymistapa liikkuu induktiivisen ja deduktiivisen välissä edestakaisin, ja sitä voidaan käyttää täydemmän ymmärryksen saavuttamiseksi.

Deduktion rinnalla on käytetty teorialähtöisyyden tai -vetoisuuden käsitteitä, induktion rinnalla aineistolähtöisyyden tai -vetoisuuden käsitteitä ja abduktion rinnalla teoriaohjaavan tai -sidonnaisuuden käsitteitä (ks. esim. Juhila, ei pvm.b; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006; Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 95). Tuomen ja Sarajärven (2009) mukaan rinnastus ei kuitenkaan ole aivan ongelmaton. Näiden lisäksi Juhila (ei pvm.a) on ehdottanut analyysivetoisuuden käsitettä. Juhilan (ibid) kuvaus viittaa abduktioon tai teoriaohjaavuuteen.

Käytän jatkossa teorialähtöisyyden, aineistolähtöisyyden ja teoriaohjaavuuden käsitteitä. Teorialähtöisyyden, aineistolähtöisyyden ja teoriaohjaavuuden jaottelussa on kysymys siitä, kuinka teoria ohjaa analyysin tekoa. Teorialähtöinen analyysi nojaa johonkin tiettyyn teoriaan, malliin tai jonkin auktoriteetin esittämiin ajatuksiin. Tällöin aineisto suhteutetaan esimerkiksi teorian pohjalta valmiiksi muodostettuihin kategorioihin. Tarkoituksena on yleensä testata jotain aikaisempaa tietoa uudessa kontekstissa. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 95–98)

Aineistolähtöisessä analyysissä ilmiöstä aikaisemmin tiedetty pyritään sulkemaan analyysin ulkopuolelle, jotta se ei vaikuta analyysiin. Tarkoituksena

on luoda aineistosta teorettinen kokonaisuus. Analyysiyksiköitä ei ole sovittu tai harkittu etukäteen, vaan ne valitaan aineistosta tutkimuksen tarkoituksen mukaisesti. Aineistolähtöisen analyysin ongelmana pidetään sitä, että havaintojen objektiivisuus tai puhtaus on kyseenalaista. Tutkijan on vaikeaa kontrolloida sitä, että analyysi tapahtuu aineiston ehdoilla eikä tutkijan jo tietämän ja tämän ennakko-oletusten vaikuttamana. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 95–96) Myös Puusan & Juutin (2020, s. 140) mukaan tutkijan esiyymmärrys vaikuttaa aina aineiston analyysiin.

Teoriaohjaavassa analyysissä kytkennät teoriaan ovat havaittavissa, vaikka analyysi ei perustu suoraan teoriaan. Aineistoa lähestytään sen omilla ehdoilla ja yhdistetään ennalta tunnettuun vasta analyysin edetessä. Päätös siitä, missä vaiheessa teoria tulee mukaan ohjaamaan analyysiä, on tutkija- ja aineistokohtainen. Aikaisempi teorian huomioiminen vie analyysin lähemmäs deduktiivista päättelyä, ja myöhemmässä vaiheessa lähemmäs induktiivista päättelyä. Aineistolähtöisyys ja aikaisemmat mallit vaihtelevat tutkijan ajattelu-prosessissa. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 96–97, 100, 117; ks. myös Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006) Myös Juhilan (ei pvm.a) analyysivetoisuuden käsitteessä empiirinen aineisto on tutkimuksessa keskeisessä roolissa, mutta sitä analysoitaessa tukeudutaan aina johonkin paradigmaan, menetelmään tai teoriaan.

Laadullisen analyysin menetelmäkuvauksissa tuodaan usein esille sisällönanalyysi. Tuomen ja Sarajärven (2009) mukaan sisällönanalyysi on kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä ja monenlaisissa tutkimuksissa käytettäväksi soveltuva perusanalyysimenetelmä. Sisällönanalyysistä on puhuttu sekä yksittäisenä menetelmänä että väljänä teoreettisena kehyksenä. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 91; ks. myös Puusa, 2020, s. 143–144)

Väljänä kehyksenä nähtäessä sisällönanalyysillä tarkoitetaan kaikenlaisten aineistojen erilaisia analysoinnin menetelmiä. Tällöin useimpien eri tavoin nimettyjen laadullisten analyysien menetelmien voidaan sanoa perustuvan sisällönanalyysiin. On myös esitetty, että laadullisen tutkimuksen ja sisällönanalyysiin voi käytännössä pitkälti samaistaa. Sisällönanalyysiksi voi riittää uskottava kuvaus siitä, kuinka aineiston on analysoinut. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 6, 14, 91, 166) Myöskään Vuoren (ei pvm.e) mukaan sisällönanalyysille ei ole olemassa erityistä teoreettis-metodologista taustaa, eikä analyysille ole oikeaa tapaa, yhteisiä sääntöjä tai erityisiä menetelmällisiä käsitteitä.

Yksittäisenä metodina sisällönanalyysi kuvataan tekstianalyysiksi, jossa aineistot voivat olla mitä tahansa kirjalliseen muotoon saatettuja materiaaleja (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 103–104; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006). Analyysin tavoitteena on aineiston järjestäminen tiiviiseen ja selkeään muotoon ilman, että kadotetaan aineiston sisältämää informaatiota (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 108; Puusa, 2020, s. 144). Sisällönanalyysissä tutkimusaineisto ensin hajotetaan osiin, sitten käsitteellistetään ja lopulta kootaan uudella tavalla loogiseksi kokonaisuudeksi (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 108). Tuomi ja Sarajärvi (2009, 108–118) ovat kuvanneet sisällönanalyysin yksittäisenä menetelmänä vaiheittaiseksi kolmivaiheiseksi prosessiksi, joka muodostuu aineiston redusoinnista eli pelkistämisestä, aineiston klusteroinnista eli ryhmittelystä sekä abstrahoinnista eli teoreettisten käsitteiden muodostamisesta. Tuomen ja

Sarajärven sisällönanalyysin kuvauksesta voi havaita laadullisen analyysin yleiset vaiheet.

Laadullisen tutkimuksen analyysin etenemistä on kuvattu tutkimuskirjallisuudessa prosessina ja vaiheina. Günther ym. (ei pvm.) kuvaavat laadullisen aineiston analyysin prosessiksi, joka alkaa aineistoon tutustumalla ja kokonaiskuvan rakentamisella. Aineistoa ryhdytään sitten huolellisesti tarkastelemaan, jäsentämään, erittelemään ja pohtimaan valitun menetelmän mukaisesti. Tutkijan on löydettävä ja jäsennettävä aineistosta ne asiat, jotka ovat tutkimusongelman kannalta keskeisiä. Kuvaukset laadullisen analyysin vaiheista noudattavat jaottelun ja sanoituksen eroista huolimatta ajatuksellisesti samaa alustavan tutustumisen, pelkistämisen, jaottelun ja johtopäätösten logiikkaa (ks. esim. Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 91–93; Puusa, 2020, s. 144). Analyysiprosessissa vaiheet esiintyvät Puusan (2020, s. 144) mukaan käytännössä samanaikaisesti.

Eri vaiheiden toteuttamista on kuvattu kirjallisuudessa. Puusan (2020, s. 146–147) mukaan aineiston analysointi alkaa aineistoon tutustuttaessa käymällä se useaan kertaan läpi. Tämä tapahtuu jo aineiston keräämisen ja järjestämisen yhteydessä. Tässä vaiheessa arvioidaan, tuleeko aineisto auttamaan tutkimusongelmaan vastaamista.

Koodaaminen nähdään usein ensimmäisenä työvaiheena kaikissa analyysitavoissa (ks. esim. Vuori, ei pvm.d; Juhila, ei pvm.c). Koodaamisessa tutkimusaineistoon merkitään tutkimustehtävän kannalta olennaisia asioita pyrkien selvittämään, mitä tutkimusaiheeseen liittyvää aineistossa on (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006). Koodimerkinnot ovat aineiston sisään kirjoitettuja muistiinpanoja, joilla jäsennetään aineiston sisältöä tutkijan näkökulmasta. Ne toimivat testausvälineenä aineiston jäsentämiselle sekä osoitteena tekstin kohtien etsimiseksi (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 92–93). Tuomen ja Sarajärven (ibid) mukaan koodaaminen voi tapahtua tutkijan parhaaksi näkemällä tavalla. Koodauksen tulee kuitenkin olla järjestelmällistä, jolloin aineisto käydään huolellisesti läpi ja kaikista aineistotyypeistä etsitään samoja asioita (Vuori, ei pvm.e).

Aineistoa koodatessa sitä pelkistetään. Pelkistettäessä tutkimusaineistosta karsitaan pois tutkimukselle epäolennainen koodaamalla aineistoon tutkimustehtävän kannalta oleelliset kohdat. Aineistossa oleva ilmaisu voidaan korvata lyhyemmällä pelkistetyllä ilmaisulla. Pelkistäessä tutkija tiivistää aineistoa. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 109; Puusa, 2020, s. 144)

Tutkimustehtävän kannalta oleelliset aineiston kohdat järjestetään. Luokittelu on yksinkertaisin aineiston järjestämisen muoto, jossa analyysiyksiköitä ryhmitellään kategorioihin samankaltaisuuden perusteella (Puusa, 2020, s. 147; Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 93). Tutkimuskirjallisuudessa esitetyissä analyysiprosessikuvauksissa koodaaminen ja luokittelu käytännössä yhdistyvät, sillä koodimerkintöjä tehdessä tunnistetaan samaa tarkoittavia merkityksiä sisältäviä aineiston osia (ks. esim. Puusa, 2020, s. 147). Juhilan (ei pvm.c) mukaan koodaaminen on aineiston ensivaiheen luokittelua, jossa aineiston osia yhdistellään ja erotellaan jonkin ominaisen perusteella. Yhdistetyistä osista muodostuu luokkia, joille tutkija antaa yhdistävää ominaisuutta kuvaavan nimen (Juhila, ei pvm.c; Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 110–111). Tuomen ja Sarajärven (ibid) kuvauksessa samaa asiaa käsittelevät pelkistetyt ilmaukset kootaan luokaksi ja

nimetään luokan sisältöä kuvaavalla käsitteellä. Näin syntynyt luokka on alaluokka. Ryhmittely jatkuu kokoamalla alaluokista yläluokkia ja tarvittaessa yläluokista pääluokkia ja näistä edelleen yhdistäviä luokkia. Luokkien yhdistämistä jatketaan niin kauan kuin se on mahdollista aineiston sisällön näkökulmasta.

Tutkimuskirjallisuudessa esitetyt näkemykset eroavat siitä, edetäänkö luokittelussa yksityiskohtaisista havainnoista kohti kokonaisuutta vai päinvastoin. Tuomen ja Sarajärven (2009, s. 110–111) kuvauksessa luokittelu etenee alaluokista kohti kokoavia luokkia. Myös Güntherin ym. (ei pvm.) mukaan tulkin-toja tehdään yleensä edeten yksityiskohtaisista yleisempään. Juhila (ei pvm.c) puolestaan esittää, että yleensä luokittelu hienojakoistuu alaluokiksi koodaamisen edetessä. Laajalahden ja Herkaman (2018, s. 111) mukaan tutkijoilla on tässä suhteessa erilaisia tapoja lähestyä aineistoaan ja asiassa korostuvat tutkijan valinnat.

Koodaamisen ja luokittelun toteuttamista ohjaa se, mikä rooli teorialla on katsottu aineiston analysoinnissa olevan. Jos koodaaminen on aineistolähtöistä, tutkija pyrkii luokittelemaan havainnot aineistoon tukeutuen aiemman teorian ja käsitteet pois sulkien. Tällöin tutkija muodostaa luokat alaluokkineen koodausprosessin aikana. Teorialähtöisessä tai teoriaohjaavassa koodauksessa aiemmissa tieteellisissä jäsennyksissä syntyneet kategoriat ja käsitteet ovat koodaamisessa mukana ja tutkija päättää teorian tuntemuksensa pohjalta, mitkä asiat aineistossa kiinnostavat. (Vuori, ei pvm.e; Juhila, ei pvm.c) Vuoren (ibid) mukaan luokitusrunko voi ja usein muodostuu aineiston ja teorian yhdistelmänä. Tuomen ja Sarajärven (2009, s. 117, 119) mallissa teoriaohjaavuus toteutuu siten, että aineistolähtöisenä alkanut luokittelu yhdistetään teoriasta tuotuihin käsitteisiin, jolloin analyysin yläluokat tuodaan valmiina ilmiöstä jo tiedettynä.

Luokittelun lisäksi aineistoa voidaan järjestää teemoittain tai tyypitellen. Luokittelu ja teemoittaminen kuvataan tutkimuskirjallisuudessa keskenään läheisiksi menetelmiksi, ja esimerkiksi Puusa (2020, s. 147) rinnastaa luokittelun ja teemoittelun samaksi vaiheeksi. Näillä on kuitenkin sävyero. Tuomen ja Sarajärvien (2009, s. 93) mukaan teemoittelu on luokittelun kaltaista, mutta painottaa sitä, mitä eri teemoista on sanottu. Vuoren (ei pvm.d) mukaan teemoittelussa on jo mukana ”tutkijan tulkintaa siitä, mistä on kyse ja mikä on tutkimusongelman näkökulmasta oleellista”. Juhilan (ei pvm.d) kuvauksessa teemoittelussa pyritään nostamaan esille aineistossa usein toistuvia piirteitä ja usein toistuvia asiakokonaisuuksia. Myös tyypittelyssä aineistoa ryhmitellään eroavaisuuksien ja samankaltaisuuksien perusteella. Tyypittely voi kohdistua esimerkiksi puhetapoihin tai ihmisiin. (Günther & Hasanen, ei pvm.c) Luokittelu, teemoittelu ja tyypittely on myös nähty toisiaan seuraavina vaiheina (ks. esim. Puusa, 2020; Tuomi & Sarajärvi, 2009).

Analysointi ei pääty luokittelun tai muun teknisen jäsentämisen avulla syntyneeseen kuvaukseen aineiston sisällöstä (Vuori, ei pvm.e). Günther ym. (ei pvm.) kuvaavat sekä koodaamisen että teemoittelun aineiston raakatyöstämiseksi. Aineiston järjestelemisen lisäksi tutkijan on kyettävä tekemään mielekkäitä tutkimuksellisesti kiinnostavia johtopäätöksiä (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 103; Vuori, ei pvm.e).

Güntherin ym. (ei pvm.) mukaan analyysi on ”etsivää ja kokeilevaa luentaa, jota ohjaa uteliaisuus siihen, mitä kaikkea aineisto sisältää ja millaisia tul-

kintoja siitä voi tehdä”. Huomiota kiinnitetään esimerkiksi aineiston eri osien eroihin ja samankaltaisuuksiin ja pohditaan esimerkiksi mahdollisuuksia muodostaa yksityiskohdista kokonaiskuvaa. (Vuori, ei pvm.e) Tutkijan tulisi irrottaa aineiston yksittäistapauksista ja lausua jotain yleisemmällä tasolla (Puusa, 2020, s. 143, 150; ks. myös Metsämuuronen, 2006, s. 122). Güntherin ym. (ei pvm.) kuvauksessa pienestä pyritään saamaan aikaan jotakin suurempaa ja aineiston pinnasta tulisi päästä syvemmälle.

Tehtyjä havaintoja ja löydöksiä tulkitaan teorian ja tutkijan oman ajattelun avulla suhteessa tutkimusongelmaan (Vuori, ei pvm.e). Puusan (2020) mukaan tulkinnalla tarkoitetaan esiin nousevien merkitysten pohdintaa ja selkeyttämistä, ja analysoinnin tavoitteena on onnistuneisiin tulkintoihin päätyminen. Tutkijoiden näkemykset eroavat siinä tapahtuuko laadullisessa tutkimuksessa tulkintaa koko tutkimusprosessin ajan. (Puusa, 2020, s. 143, 150, 152)

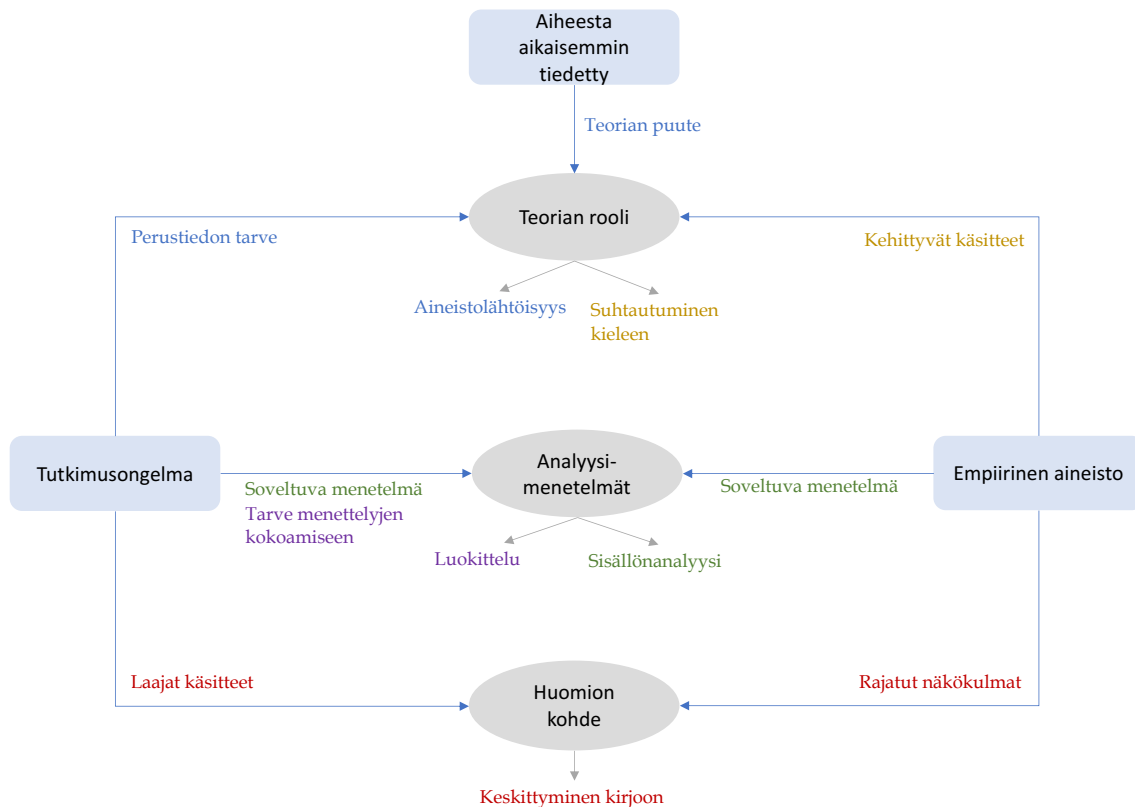
Laadullisen tutkimuksen aineistoja on ylipäättään pyrittävä tulkitsemaan osana kontekstia (Juhila, ei pvm.b; Vuori, ei pvm.c). Mediatekstien osalta on huomioitava, että niillä on omat institutionaaliset taustat, kirjoittajat, muokkaajat, jakelijat ja lukijat (Vuori, ei pvm.c). Dokumentit taasen on laadittu muuhun kuin tutkimuskäyttöön, ja niitä analysoitaessa on pyrittävä ymmärtämään kuinka niiden käyttötarkoitus vaikuttaa niiden sisältöön ja tapaan kuvata asioita (Alastalo & Vuori, ei pvm.a).

Tässä tutkielmassa tutkimusongelma, aiheesta aikaisemmin tiedetty ja empiirinen aineisto ovat ohjanneet analysoinnissa tehtyjä valintoja usein tavoin (kuva 4). Tutkimusongelma, hybridiuhkien tiedustelua koskevan tutkimuksen vähäisyys ja empiirinen aineisto ovat ensinnä vaikuttaneet siihen, mikä rooli teoriolla on analysoinnissa ollut. Teorian puutteen ja ilmiön moninaisuuden huomioimisen vuoksi olen lähestynyt analysointia aineistolähtöisesti. Eskola ja Suoranta (2014, s. 19) ovat viitanneet aineistolähtöisen analyysin tarpeeseen erityisesti silloin, kun tavoitellaan perustietoa jonkin ilmiön olemuksesta.

Myös tutkielman empiirinen aineisto on vaikuttanut aiheesta aiemmin tiedetyn rooliin. Havaintojen luokittelu on edellyttänyt tulkintaa. Empiirisen aineiston moninaisuus ja erityisesti hybridiuhkien edelleen kehittyvä käsite tuovat mukanaan ilmaisujen kirjoja. Sisällönanalyysissä tekstejä voidaan Vuoren (ei pvm.c) mukaan analysoida joko karkeammalla tavalla tai tarkemmin keskittyen myös kielellisiin ominaisuuksiin ja muihin yksityiskohtiin. Yleensä tekstiin suhtaudutaan kuitenkin niin sanotulla kielenpuhujan luonnollisella asenteella (Vuori, ei pvm.d). Ilmaisujen kirjon vuoksi en ole keskittynyt teksteissä kielellisiin yksityiskohtiin, vaan olen tulkinnut puhujan tarkoitusta. Aineistossa käytetty esimerkiksi tiedustelun käsitteistöön liittyvä ilmaisu ei ole välttämättä määrännyt sitä, kuinka analyysiyksikkö sijoittuu muodostamassani luokittelussa.

Toiseksi tutkielman tarkoitus ja empiirinen aineisto ovat vaikuttaneet siihen, mistä olen ollut aineistossa kiinnostunut. Tutkimusongelman vuoksi olen ollut kiinnostunut aineistossa esiintyvistä moninaisuudesta. Laadullisessa analyysissä voi Eskolan (2018, s. 197) mukaan keskittyä yleisyyteen, kirjoon tai poikkeaviin tapauksiin. Yleisyydessä ollaan kiinnostuneita ilmiön yleisimmistä kuvaustavoista, kirjossa aineistossa ilmenevistä eri tavoista kuvata ilmiötä ja poikkeavissa siitä, mikä ei sovi esitettyyn yleiseen malliin (ibid).

Tutkimusongelman vuoksi olen analyysivaiheessa keskittynyt aineistossa esiintyvään kirjoon. Analyysissä tulisi kuitenkin pyrkiä irrottautumaan yksittäistapauksista ja muodostamaan kokonaiskuvaa sekä päästä pintaa syvemmälle (ks. esim. Vuori, ei pvm.e; Puusa, 2020; Günther ym., ei pvm). Tarve moninaisten asian eri puolia tarkastelevien näkemysten huomioimiseen ja samalla kokonaiskuvan muodostamiseen on ollut haaste. Tämän ratkaisemiseksi olen pyrkinyt kokoamaan yksittäisistä näkemyksistä koottuja ja niiden keskinäiset suhteet huomioivia kokonaisuuksia ja esittämään niitä kuvina.

KUVA 4 Tutkimusongelman, teoreettisen viitekehyksen ja empiirisen aineiston vaikutus analysoinnissa tehdyille valinnoille

Kolmanneksi sekä tutkielman tarkoitus että empiirinen aineisto ovat vaikuttaneet myös analyysimenetelmään. Tutkielman tarkoituksena on muodostaa laajasti eri lähteissä olevista kokonaisuuteen sijoittuvista näkemyksistä tiivistetty kuvaus mahdollisuuksista tiedustella hybridiuhkia. Sisällönanalyysi soveltuu sekä tutkielman tarkoitukseen että koottuun empiiriseen aineistoon. Sisällönanalyysi soveltuu käytettäväksi kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä ja monenlaisissa tutkimuksissa, ja analysoitavat dokumentit voivat olla mitä tahansa kirjalliseen muotoon saatettuja materiaaleja (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 91, 103–104). Sen tavoitteena on aineiston järjestäminen tiiviiseen ja selkeään muotoon ilman, että kadotetaan aineiston sisältämää informaatiota (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 108; Puusa, 2020, s. 144).

Tutkielman tarkoituksen vuoksi olen päätenyt havaintojen järjestämisessä luokitteluun. Teemoittelussa pyritään nostamaan esille aineistossa usein toistuvia piirteitä ja usein toistuvia asiakokonaisuuksia (Juhila, ei pvm.d), minkä katsoin olevan ristiriidassa aineistossa olevan kirjon huomioimisen kanssa. Olen halunnut toistuvien piirteiden ja asiakokonaisuuksien sijaan pitää huomion moninaisuudessa. Tyypittelyn keskittyminen ryhmän jäsenten piirteisiin (Günther & Hasanen, ei pvm.c) ei ole tutkielman tarkoituksen kannalta oleellista.

4.2.2 Aineiston analysoinnin toteuttaminen

Empiirisen aineiston analysointi on noudattanut ajatuksellisesti Tuomen ja Sarajärven (2009, s. 91–93) sekä Puusan (2020, s. 144) esittämää alustavan tutustumisen, pelkistämisen ja järjestämisen logiikkaa. Analyysin vaiheet sijoittuvat tässä jäsennyksessä seuraavasti:

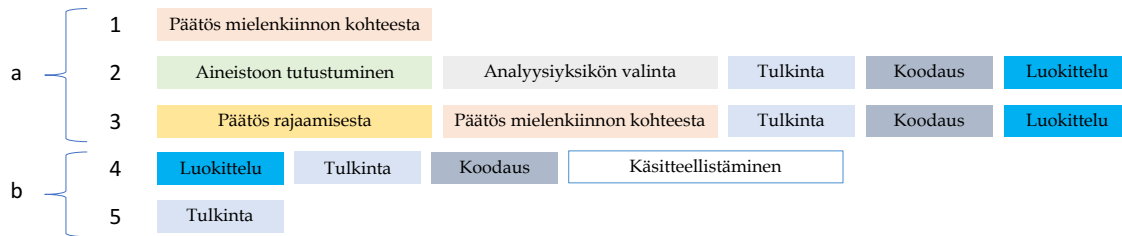
1. Tutustuminen
  - Päätös mielenkiinnon kohteesta
  - Aineistoon tutustuminen
  - Analyysiyksikön valinta
2. Pelkistäminen
  - Koodaus
  - Päätös rajaamisesta
3. Järjestäminen
  - Luokittelu
  - Käsitteellistäminen
  - Tulkinta

Jäsenän analysoinnin toteuttamisen kuvauksen näissä kolmessa päävaiheessa. Käytännössä vaiheet ovat kuitenkin esiintyneet Puusan (2020, s. 144) esittämästi samanaikaisesti ja tulkintaa on tapahtunut koko prosessin ajan. Kuva 5 esittää analysoinnin vaiheiden toteutumista käytännössä. Vaiheet 1–3 ovat toimineet analyysin alustavana ja vaiheet 4–5 päävaiheena. Tuomen ja Sarajärven (2009) esittämä pelkistäminen liittyy vaiheisiin 2–3, ryhmittely vaiheeseen 4 ja käsitteellistäminen vaiheeseen 4.

Olen käsittänyt koodauksen ja luokittelun eri asioina. Koodaus on aineistoon tehtäviä merkintöjä vaiheissa 2–4 ja luokittelu aineiston järjestämistä vaiheessa 4. Alustavaa luokittelua tapahtuu kuitenkin käytännössä jo koodauksen yhteydessä, minkä vuoksi se on huomioitu kuvassa myös vaiheissa 2 ja 3. Koodaus vaiheissa 3 ja 4 tarkoittaa sitä, että analyysiyksiköitä tarkastellessa ja luokkien muodostuessa on aineistoon tehtäviä merkintöjä ollut tarpeen täydentää.

Tulkinnan merkitys on vaiheissa 2–4 sen arvioimisessa, mitä aineistossa on eri ilmaisuilla tarkoitettu ja miten asia sijoittuu muodostuneessa luokittelussa. Vaiheessa 5 tulkinnassa on kysymys johtopäätösten tekemisestä ja kokonaiskuvan muodostamisesta siitä, mitä eri luokissa on tuotu esille. Päätös mie-

lenkiinnon kohteesta on täsmentynyt prosessin aikana, minkä vuoksi se ilmenee kuvauksessa kahdesti.

KUVA 5 Analysoinnin eteneminen ja vaiheiden päällekkäisyys käytännössä

Tutustuminen

Empiirisessä aineistossa olin kiinnostunut tutkimusongelmaan välittömästi kytkeytyvistä asioista. Nämä liittyivät kuvauksiin hybridiuhkien tunnistamisesta tai sen vaikeudesta sekä tiedustelun menettelyistä hybridiuhkien yhteydessä. Rajauksen tärkeyttä korosti monipuolinen aineisto, joka pääosin käsitteli muuta kuin hybridiuhkien tunnistamista tai tiedustelua. Lisäksi huomio oli hybridiuhkan kokonaisuudessa. Yksittäisiin, osaksi hybridiuhkaa tavallisesti luettaaviin vaikuttamiskeinoihin kuten informaatiovaikuttamiseen liittyvät havainnot huomioin vain siinä tapauksessa, että ne tuotiin esille osana hybridiuhkan kokonaisuutta.

Aineistoon tutustuminen alkoi sen kokoamisen yhteydessä seulomalla kukin julkaisu tai muu aineistoyksikkö tarkistamalla sisältääkö se jotakin tutkielman kannalta oleellista. Kuva aineiston sisällöstä alkoi muodostua jo tässä vaiheessa. Tässä yhteydessä havaitsin, että aineiston analysointia tulee lähestyä aineistolähtöisesti etukäteen valmisteltavan luokittelurungon sijaan. En koodannut aineistoa vielä tässä vaiheessa.

Käytin aineiston analysoinnissa apuna Atlas.ti-ohjelmistoa. Vein kokoamani empiirisen aineiston ohjelmistoon erillisinä tiedostoina, joilla oli aineiston kokoamisen yhteydessä antamani yksilöivät nimet. Vietyäni aineiston ohjelmistoon ryhdyin tutustumaan aineistoon huolellisemmin lukemalla aineistoyksiköitä läpi yksi kerrallaan. Koodasin aineistoa sitä lukiessani.

Osa tutkimusongelmaan liittyvistä havainnoista oli yksittäisiä lauseita, mutta osa muodostuu pitkistäkin ajatuksellisista kuvauksista. Päätin analyysiyksiköksi lauseen tai usean lauseen muodostaman ajatuskokonaisuuden (ks. esim. Tuomi & Sarajarvi, 2009, s. 110).

Pelkistäminen

Aloitin koodaamisen aineistolähtöisesti tiedosto kerrallaan merkitsemällä ohjelmiston koodaustyökalulla tekstikohdat, joissa oli tutkimusongelman kannalta oleellista sisältöä. Tarkoituksena oli tarkemman yleiskuvan muodostaminen aineiston sisällöstä ja mahdollisista luokitteluista. Lähestyin aineistoa aineisto-

lähtöisesti, mutta käytin koodaamisessa hybridiuhkien ja tiedustelun käsitteistöä silloin, kun tunnistin aineiston ja käsitteen yhteyden.

Koodasin jokaisen analyysiyksikön useaan luokkaan. Ensinnä koodasin analyysiyksikön mahdollisuuksien mukaan hybridiuhkien tai tiedustelun käsitteistöön, joiksi katsoin hybridiuhkien osalta uhkan vaiheet, toimijat, keinot ja ulottuvuudet, sekä tiedustelun osalta tiedusteluprosessin vaiheen, tiedustelun tyyppin, tiedustelulajit ja toiminnan tason. Toiseksi koodasin analyysiyksikön mahdollisuuksien mukaan muun mielestäni analyysiyksikön sisältöä kuvaavan ilmaisun mukaan. Annoin analyysiyksikölle luokituksen myös sen mukaan liittykö havainto hybridiuhkan havaitsemisen keinoihin vai havaitsemisen vaikeuteen, sillä arvelin tämän tarkastelun olevan mahdollisesti hyödyllinen. Lisäksi koodasin aineistossa esille nostetut toimijat ja lopuksi analyysiyksikön aineiston julkaisuvuoden mahdollista myöhempää tarkastelua varten (kuva 6).

Needless to say that, with regards to intelligence analysis, there is also a pressing need to work in joint task forces, with a wide array of competences to make multidisciplinary analysis possible, in order to grasp hybrid threats.

128:15 Yhte...	◇ Analysointi
	◇ HAVAITSEMINEN
	◇ Julkaisuvuosi: 2022
	◇ Yhteistyö

KUVA 6 Esimerkki koodatusta analyysiyksiköstä (A-1-4_Coldea_2022, s. 60). Analyysiyksikkö on koodattu tiedustelun käsitteistöön kuuluvaan Analysoinnin luokkaan, Yhteistyön luokkaan ja Havaitsemisen luokkaan. Lisäksi on koodattu aineiston julkaisuvuosi.

Useiden lauseiden muodostamat analyysiyksiköt käsittelivät usein samassa yhteydessä useaa tutkimuksen kannalta oleellista asiaa. Joissain tapauksissa tällainen kohta oli mahdollista jakaa pienempiin osiin, mutta useissa tapauksissa lauseiden erottaminen toisistaan ei ollut mahdollista kadottamatta informaatiota. Tällöin koodasin analyysiyksikön useaan luokkaan (kuva 7).

Information collection and information sharing opportunities: Information is collected by many different entities, including governments, NGO's, private business, and citizens. Yet the willingness to share information cross sectors remains inadequate. To counter hybrid threats, where a hostile campaign might only be observable by linking together a myriad of weak signals across various sectors and countries, it is essential that information sharing is enhanced. This ranges from establishing and expanding specialized cross-sector cyber threat information sharing platforms, early damage assessment platforms, public-private information sharing groups civilian emotional detection tools, and foreign direct investment monitoring platforms, to a more holistic society-wide resilience-improving network in the form of resilient democracy infrastructure platforms.

There are structural challenges to the upscaling of national initiatives to EU level: All EU member states work on various hybrid threats and appropriate tools to counteract these challenges. Whilst it

128:4 Tiedon jakamisen kehoittami...	◇ HAVAITSEMINEN
	◇ Heikot signaalit
	◇ Hybridin keinot: Ulkomaiset in...
	◇ Julkaisuvuosi: 2021
	◇ Kehittäminen
	◇ Keräys
	◇ Pisteiden yhdistäminen
	◇ Tiedon jakaminen
	◇ Toimijat: Hallinto
	◇ Toimijat: väestö
	◇ Toimijat: Yritykset ja yhteisöt
	◇ VAIKEUS
	◇ Yhteistyö

KUVA 7 Esimerkki koodatusta analyysiyksiköstä (A-2-8_EU-HYBNET_Policy-Briefs_2021, s. 4). Analyysiyksikkö on koodattu hybridiuhkien käsitteistöön kuuluvaan Keinojen luokkaan ja tiedustelun käsitteistöön kuuluvaan Keräyksen luokkaan, useisiin eri sisältöä koskeviin ja toimijoita koskeviin luokkiin ja sekä Havaitsemisen että Vaikeuden luokkiin.

Aineiston koodaaminen edellytti alusta alkaen tulkintaa. Kyse on esimerkiksi siitä, että osa aineistoa käsittelee hybridiuhkaa tiedustelun näkökulmasta ja kytkee näkemyksensä tähän käsitteistöön esimerkiksi nimeämällä tiedustelu-

prosessin vaiheen. Coldean (2020) esitys on esimerkki analyysiyksiköstä, jossa asia tuodaan esille selvästi tiedustelutiedon jakamisena:

Time is of the essence with intelligence dissemination. The new intelligence products need to inform in real time, so they rely heavily in IT&C; in turn, this purports new security risks and the need to ensure encryption and securization of communications. Also, intelligence products need to become more and more interactive, they are not a unilateral communication, but rather require constant feedback for further calibration. (Coldea, 2022, s. 61)

Toisen kohdalla kykenen päättelemään, että kirjoittaja kuvaa tekemistä, joka vastaa esimerkiksi tiedon keräämisestä. Cullenin ja Weggen (2021) ilmaisu toimii esimerkkinä analyysiyksiköstä, jossa olen tulkinut olevan kysymys tiedon keräämisestä. Kirjoittajat eivät kuitenkaan suoraan kytke viestiään tiedustelutiedon keräämiseen:

Unsurprisingly, this understanding of hybrid warfare has thus created a need to “widen the lens” of the warning intelligence analyst’s gaze to address the expanding number of tools, and the greater number of targets, available to adversaries using hybrid warfare. In the field of warning intelligence, this is driving a requirement to create new indicators to monitor vulnerabilities within one’s own society to identify signals of active or imminent hybrid warfare operations. (Cullen & Wegge, 2021, s. 5)

Aineiston tausta selittää ilmaisujen kirjoa. Monin paikoin tulkinnan tekeminen oli vaikeaa. Asia kytkeytyy myös rajaamiseen, sillä aineistossa esitetyissä näkemyksissä sekoittuivat esimerkiksi tutkimusongelman ulkopuolelle jäävä hybridiuhkien torjunta sekä tutkimusongelman keskiössä oleva uhkien havaitseminen. Kansainvälisesti tarkastellen tiedustelulla on erilaisia rooleja ja aineistossa on voitu puhuttu tiedustelutoimijoista samassa yhteydessä kummassakin tarkoituksessa.

Koodauskierroksen jälkeen tutkimusaineisto oli pelkistynyt 608:an analyysiyksikköön, joiden sisällöstä oli alustavalla luokittelulla tehtävissä havainnot. Hybridiuhkien ja tiedustelun käsitteistöön kytkemäni havainnot olivat vähäisiä lukuun ottamatta tiedusteluprosessiin ja hybridiuhkan ulottuvuuteen liittyviä havainnot. Suuri osa aineistossa esitetyistä näkemyksistä oli tässä suhteessa yleisluonteisia ottamatta kantaa siihen, mitä esimerkiksi hybridiuhkan toimijaa, menetelmää tai vaihetta tai tiedustelun tyyppiä, lajia tai tasoa näkemys koski. Tästä seurasi, ettei analyysiä voisi jäsentää tarkastelemalla hybridiuhkan eri tekijöiden suhdetta tiedustelun eri tekijöihin (kuva 8).

Useilla muilla yleisimmillä koodaamillani luokilla katsoin ennakkoymmärryksen perusteella olevan yhteys tiedusteluprosessiin, kuten Indikaattorit-, Monitorointi- ja Pisteiden yhdistäminen-luokilla. Nämä luokat esiintyivät alustavan koodauksen jälkeen yhdessä tiedusteluprosessin luokan kanssa vain välillä, joten koodauksen korjaaminen lisäisi tiedusteluprosessiin liittyvien analyysiyksiköiden määrää ja korostaisi tiedusteluprosessin merkitystä aineistossa. Päädyin valitsemaan analysoinnin näkökulmaksi tiedusteluprosessin ja huomiomaan aineistosta osat, jotka ovat yhdistettävissä prosessin vaiheisiin. Tiedusteluprosessi on tutkimusaineistossa korostuva tiedustelun käsitteistöön kuuluva osa. Se on tiedustelun kannalta keskeinen ja kaikkia muita tiedustelun ele-

menttejä yhdistävä kokonaisuus. Valintaa perustelee lisäksi tutkielman lähtökohta, jossa tiedustelu nähdään Karin (2020, s. 106) esittämästi tietoa tuottavana prosessina.

	◆ Tiedustelulajit ① 28	◆ Tiedusteluprosessi ① 132	◆ Tiedustelutyypit ① 40	◆ Toiminnan taso ① 13
◆ Hybridin keinot ① 57	2	5	5	
◆ Hybridin toimijat ① 4		1		
◆ Hybridin ulottuvuus ① 160	5	27	7	
◆ Hybridin vaihe ① 83	3	9	9	2

KUVA 8 Hybridiuhkien ja tiedustelun käsitteistöön koodattujen analyysiyksiköiden määrä ja niiden esiintyminen yhdessä alustavan koodauksen jälkeen

Päätin ottaa luokittelun pääluokiksi tiedusteluprosessin vaiheet ja luokitella aineiston näissä pääluokissa aineistolähtöisesti. Ennen analyysissä etenemistä tarkistin analyysiyksiköiden koodauksen varmistaakseni, että tiedusteluprosessiin yhdistettävissä olevat analyysiyksiköt on koodattu johonkin prosessin vaiheeseen. Esimerkiksi Indikaattorit-luokkaan koodatut analyysiyksiköt koodasin lisäksi tiedusteluprosessiin kuuluvaan Keräys-luokkaan ja Pisteiden yhdistämisen luokan Analyysi-luokkaan. Koodausta tarkistaessani tiesin valitsemani näkökulman vuoksi tarkemmin mitä etsin aineistosta ja kykenin yhdistämään useat uudet analyysiyksiköt tiedusteluprosessiin.

Koodauksen tarkistaminen oli analysoinnin kannalta oleellinen vaihe. Kiinnittämällä huomiota tiedusteluprosessiin suuri määrä analyysiyksiköitä tuli koodatuksi luokkaan, joihin en ollut niitä ensimmäisellä koodauskierroksella yhdistänyt. Analyysiyksiköitä tarkistaessa huomasin aineistossa myös joitakin uusia tutkimuksen kannalta oleellisia sisältöjä ja muodostin niistä uusia analyysiyksiköitä. Tarkistaminen palveli myös Vuoren (ei pvm.e) esittämää koodauksen johdonmukaisuutta. Vuori (ibid) on huomauttanut, että koodauksen tulee olla järjestelmällistä, jolloin kaikesta aineistosta etsitään samoja asioita. Koodauksen tarkistamisen jälkeen tiedusteluprosessiin yhdistämiäni analyysiyksiköitä oli 270 kappaletta.

Järjestäminen

Näkökulman valinnan ja koodauksen tarkistamisen jälkeen aineisto oli pelkistynyt 270:en analyysiyksikköön, jotka oli koodattu neljään tiedusteluprosessin vaiheen mukaiseen Ohjauksen, Keräyksen, Analyysin ja Jakelun pääluokkaan. Luokat mukailevat yleisesti esitettyä näkemystä tiedusteluprosessin vaiheista. Davies ym. (2013) puhuvat tiedon käsittelyn ja analyysin sisältävästä käsittelyn vaiheesta ja joissakin muissa lähteissä esitetään hienojakoisimpia vaiheistuksia (ks. esim. McDowell, 2009, s. 17). Aineistossa on paljon analysointiin ja hyvin vähän tiedon käsittelyyn liittyviä sisältöjä, minkä vuoksi nimesin prosessin kolmannen vaiheen analyysiksi. Neljän pääluokan katsoin soveltuvan aineistos-

ta tekemieni havaintojen ryhmittelyyn ja alempien luokkien mahdollistavan tarvittavan hienojakoistumisen.

Luokittelun aluksi annoin jokaiselle analyysiyksikölle pelkistetyn nimen (kuva 9). Jos katsoin analyysiyksikön käsittelevän useampaa kiinnostavaa asiaa, huomioin tämän pelkistetyssä nimessä. Pelkistettyjen ilmausten muoto vaihteli tästä syystä sanasta muutamaan lauseeseen. Usein pelkistetty ilmaus oli sisällön luonteen kuvauksen sijaan lyhennelmä sisällöstä, sillä arvioin tämän helpottavan myöhempää aineiston käsittelyä. Pelkistettyjen ilmausten kirjoittaminen auttoi kirkastamaan aineiston sisältöä.

Needless to say that, with regards to intelligence analysis, there is also a pressing need to work in joint task forces, with a wide array of competences to make multidisciplinary analysis possible, in order to grasp hybrid threats.

Pätevä yhteistyöryhmä laajan analyysin mahdollistamiseksi

KUVA 9 Esimerkki pelkistetyn ilmaisun antamisesta analyysiyksikölle (A-1-4_Coldea_2022, s. 60)

Pelkistettyjen ilmausten antamisen jälkeen ryhmittelin analyysiyksiköt pääluokka kerrallaan aineistolähtöisesti. Alkuperäinen koodaus ei enää toiminut luokitteluna, vaan sen merkitys oli tarvittaessa toimia osoitteina joihinkin aineistossa esiintyviin asioihin. Ryhmittely havainnollisti tutkimuskirjallisuudessa esitettyä kuvausta koodauksen ja luokittelun suhteesta (ks. esim. Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 92–93). Koodit toimivat Atlas-ti -ohjelmistossa sekä osoitteina aineiston sisältöihin että varsinaisena havaintojen luokitteluna.

Etsin analyysiyksiköitä samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia ja ryhmittelin analyysiyksiköitä samaa asiaa tarkoittaviin kokonaisuuksiin. Pelkistetyt ilmaukset toimivat tarkastelun apuna. Pääluokittain tarkastelun merkitystä kuvaa se, että esimerkiksi organisointiin tai osaamiseen liittyviä asioita käsiteltiin useamman kuin yhden tiedusteluprosessin vaiheen yhteydessä. Näiden analyysiyksiköiden yhdistäminen samaksi alaluokaksi ei tällöin olisi soveltunut tiedusteluprosessin vaiheiden mukaiseen tarkasteluun.

Etenin ryhmittelystä yläluokan sisällä yksityiskohtaisista havainnoista kohti kokonaisuutta. Jaoin analyysiyksiköt alkuperäisilmaisuja tarkastellen samankaltaisuuksien ja eroavaisuuksien perusteella eri alaluokkiin. Annoin luokille alustavat nimet ja koodasin analyysiyksiköt kyseiseen luokkaan. Säilytin analyysiyksikön alkuperäiset koodaukset osoitteina sisältöihin mahdollista myöhempää tarvetta varten. Taulukko 5 havainnollistaa tiedusteluprosessin keräysvaiheeseen liittyvien alkuperäisilmaisun korvaavien pelkistettyjen ilmausten ryhmittelyä alaluokiksi.

Analyysin pääluokkaan liittyvä kuvan 9 esimerkki havainnollistaa luokkien muodostumista ja analyysiyksikön sijoittumista useampaan kuin yhteen luokkaan. Huomioni analyysiyksikössä kiinnittyi ensin kuvauksen organisoinnista. Organisointiin liittyviä ilmaisuja tarkastellessa havaitsin analyysiyksikön viittaavan organisoinnin lisäksi osaamiseen. Osaamiseen liittyviä viittauksia ilmeni aineistossa paljon, jonka vuoksi ryhmittelin tällaisia ilmaisuja omaksi luokakseen ja kopioin kyseisen analyysiyksikön myös muiden osaamista käsit-

televien ilmaisujen joukkoon. Analyysiyksikkö sijoittui lopullisessa luokittelussa Analyysin pääluokkaan, Menettelyjen yläluokkaan ja sekä Organisoinnin että Osaamisen alaluokkiin.

TAULUKKO 5 Ote tiedusteluprosessin keräysvaiheeseen liittyvien ilmaisujen ryhmittelystä alaluokkiin

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka
Tulee kerätä tietoa laajasti Edellyttää kaikenlaisen tiedon keräämistä Koko vaikuttamisen spektrin monitorointi	Kokonaisvaltainen keräys
Investointien monitorointi Haavoittuvuuksien monitorointi Kriittisten toimintojen tarkkailu	Huomio uhkiin
Poikkihallinnolliset tapaamiset tiedon vaihtamiseksi EU:n henkilöstö uhkien havaitsijana ja raportoijana Tiedon kerääminen koko hallinnosta	Hallinto
Keräys kaikilla tiedustelulajeilla on keskeistä Kerääminen sekä avoimista että suljetuista lähteistä Vastatiedustelun parantaminen varoittamisen tueksi	Tiedustelutoimijat
Useat toimijat keräävät tietoa Tiedon kerääminen kaikista lähteistä Hybridiuhkia voidaan havaita eri aloilla ja toimijoissa	Tietoa kaikkialta
Indikaattoreiden muodostaminen Ilmiön monitorointi indikaattoreiden avulla Monitoroitavien indikaattoreiden laajentaminen	Indikaattoritieto
Monitorointimenettely epänormaalien tunnistamiseksi Epänormaalien tapahtumien havaitsemiseen Kaikesta epänormaalia pitäisi raportoida	Epämääräisyydet
Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa tiedon keräämiseksi EU INTCEN vastaa monitoroinnista Koordinoitu lähestymistapa tiedon keräämiseen	Organisointiratkaisut
Lainsäädännöllä mahdollisuus laajempaan keräykseen Lakimuutokset tiedon jakamisen parantamiseksi Oikeus ulkomaisten investointien monitorointiin	Lainsäädäntö

Alaluokkien muodostamisen jälkeen etenin kokoamalla alaluokista edelleen yläluokkia. Taulukko 6 kuvaa tiedusteluprosessin keräysvaiheeseen liittyvien alaluokkien kokoamista yläluokiksi. Käytännössä luokittelu oli analyysin edetessä analyysiyksiköitä ja niiden eroavaisuuksia tarkastellessa kokeilevaa. Luokat sekä hienojakoistuiivat että yhdistyivät ja luokkien nimet sekä analyysiyksiköiden sijoittuminen luokkiin elivät. Luokittelun elämisen analyysin edetessä ovat tuoneet esille esimerkiksi Juhila (ei pvm.c) ja Vuori (ei pvm.e).

Tiedusteluprosessin vaiheista tuli pääluokkia, jotka jakautuivat yläluokkiin ja edelleen alaluokkiin. Tutkimusaineiston tiedusteluprosessiin liittyvät näkemykset painottuivat selvästi keräyksen ja analyysin vaiheisiin. Keräyksen ja Analyysin pääluokkiin liittyvien analyysiyksiköiden määrä oli huomattavasti suurempi ja niissä esitetyiltä näkemyksiltään moninaisempi. Nämä pääluokat jakautuivat suurempaan määrään yläluokkia ja edelleen alaluokkia.

TAULUKKO 6 Ote keräysvaiheen alaluokkien kokoamisesta yläluokiksi

Alaluokka	Yläluokka	Päälouokka
Kokonaisvaltainen keräys	Huomion kohdistaminen	Keräys
Huomio uhkiin		
Informaatioulottuvuuden tarkkailu		
Hallinto	Tietoa hallitsevat tahot	
Elinkeinoelämä		
Yhteiskunta		
Tiedustelutoimijat		
Tietoa kaikkialta		
Monitorointi	Tiedetty tarve	
Vaatimukset		
Merkitykset		
Epämääräisyydet	Epämääräisyydet	
Kiinnostuksen kohteet		
Organisointiratkaisut	Mahdollistavat asiat	
Tekniikka		
Osaaminen		
Resurssit		
Lainsäädäntö		
Aika		

Ryhmiteltyäni pelkistetyn aineiston eri luokkiin palasin tarkastelemaan luokkia kuvaavia käsitteitä. Tuomi ja Sarajärvi (2009, s. 110–113) kuvaavat käsitteellistämisen etenemiseksi tulkinnan ja päättelyn avulla empiirisestä aineistosta käsitteellisempään näkemykseen tutkittavasta ilmiöstä. Teoreettisia käsitteitä muodostetaan tutkielman kannalta oleellisen ja valikoidun tiedon perusteella. Nimeämisen perusteena on esimerkiksi tutkittavan ilmiön ominaisuus, piirre tai käsitys. (ibid) Käytännössä käsitteellistämistä on tapahtunut luokittelun yhteydessä, ja myös tutkimuskirjallisuudessa ryhmittelyn katsotaan olevan osa käsitteellistämisen prosessia. Tutkielman tarkoituksen vuoksi pyrin kuvaamaan tutkittavaa ilmiötä käsittein, jotka kuvaavat tekemistä ja siinä huomioitavia asioita. Tiedusteluprosessin keräysvaiheessa nimesin yläluokat Kohdistamiseksi, Tiedon lähteiksi, Deduktioksi, Induktioksi ja Menettelyiksi (taulukko 7).

Muodostetut käsitteet eivät olleet synteesejä alaluokkien nimistä, vaan tutkittavaa ilmiötä kuvaava ominaisuus, joka on muodostunut aineistossa esitettyjä näkemyksiä tarkastellen. Keräysvaiheen luokittelun esimerkissä Tiedon lähteissä on kysymys aineistossa esille tuoduista toimijoista, jotka keräävät tai pitävät hallussaan tietoa tai joilla olisi mahdollisuus tehdä hybridiuhkaa koskevia havaintoja tai hankkia uhkaa koskevia tietoja. Tiedon keräämisen näkökulmasta näitä on kuitenkin mahdollisuus tarkastella reittinä tarvittavaan tietoon ja siten tiedon lähteinä.

TAULUKKO 7 Tiedusteluprosessin keräysvaiheen yläluokkien käsitteellistäminen

Yläluokan alustava nimi	Muodostettu käsite
Huomion kohdistaminen	Kohdistaminen
Tietoa hallitsevat tahot	Tiedon lähteet
Tiedetty tarve	Deduktio
Epämääräisyydet	Induktio
Mahdollistavat asiat	Menettelyt

Deduktio käsite kuvaa niitä aineistossa esitettyjä näkemyksiä, joiden mukaan tulee tietää mitä tietoa tulee kerätä. Vertaus löytyy esimerkiksi tutkimusmetodologian kirjallisuudesta, jossa deduktiivisessa lähestymistavassa jokin aikaisempi teoria ohjaa tutkimusta (ks. esim. Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 95–98). Induktio puolestaan kuvaa esityksiä siitä, että tulee kerätä määrittelemätöntä epämääräistä tietoa. Tutkimusmetodologiassa induktiivisessa lähestymistavassa aineistoa tarkastellaan puhtaasti aineiston ehdoilla ilman ennako-odotuksia (ibid). Jako deduktiivisiin ja induktiivisiin menettelyihin tuotiin näillä käsitteillä esille myös eräässä tutkimusaineistossa (B-1-25_Rietjens).

Valmistuneessa luokittelussa tiedusteluprosessi on analysoinnin valitun näkökulman vuoksi pääluokkia yhdistävä luokka. Ohjauksen pääluokka muodostui kolmesta, Keräyksen pääluokka viidestä, Analyysin pääluokka neljästä ja Jakelun pääluokka kolmesta yläluokasta (taulukko 8). Tutkielman tuloksia käsittelevä luku 5 muodostuu pääluokkien mukaisista alaluvuista ja nämä edelleen yläluokkien mukaisista alaluvuista. Luokkien sisältö on esitetty liitteessä 3.

TAULUKKO 8 Tutkimusaineiston analysoinnilla muodostettu luokittelu

Yläluokka	Pääluokka	Yhdistävä luokka
Joustavuus Koordinaatio Osaaminen	Ohjaus	Tiedusteluprosessi
Kohdistaminen Tiedon lähteet Deduktio Induktio Menettelyt	Keräys	
Fuusio Tunnistaminen Ymmärtäminen Menettelyt	Analyysi	
Asiakkuudet Muoto ja menettelyt Vaikuttavuus	Jakelu	

Luokittelun yhdistävänä haasteena oli se, että aineistossa esitetyissä näkemyksissä kuvataan asiaa usein siten, että ilmaisussa yhdistyy tiedusteluprosessin eri vaiheisiin lukeutuvia osia. Monaghanin ym. (2019) esitys on esimerkki ilmaisusta, jossa ehdotettu organisointiratkaisu koskee tiedusteluprosessin näkökulmas-

ta keräys-, analyysi- ja jakeluvaiheita. Tällaiset analyysiyksiköt kopioin kaikkiin asianomaisiin luokkiin ja huomioin asioiden yhteyden pohdinnassa:

Both approaches require an analysis and decision-making body that has two key characteristics. First, it must have sufficient breadth of institutional oversight to break down information-sharing ‘stovepipes’ and cover potential vulnerabilities and attack vectors. Synthesizing this data will facilitate ‘pattern discovery’ of potential vulnerabilities and modes of hybrid attack. Second, it must have enough institutional authority to gather the wide spectrum of data required, and for its assessments and analysis to carry weight across a variety of stakeholders – some of whom might not traditionally pay attention to threat assessments. (Monaghan ym., 2019, s. 65)

Tällä läheinen ja tutkielmalle keskeinen haaste koskee aineistossa esiintyvää epäselvyyttä siitä, tulisiko ilmaisun katsoa koskevan tiedusteluprosessin keräys- vai jakeluvaihetta. Aineiston läpileikkasivat esitykset tiedon jakamisen tarpeellisuudesta. Jaettavana ja kerättävänä tietona puhutaan aineistossa usein termein, kuten informaationa, tietona ja tiedustelutietona. Tiedustelutiedolla tarkoitetaan kirjallisuudessa kuitenkin jakeluvaiheeseen liittyvä tiedustelutuetta, kun keräysvaiheessa tietoon viitataan datana tai informaationa.

Tiedon keräysvaiheeseen luin kuuluvaksi esitykset, joissa tiedustelutiedon yhteydessä käytetään keräämisen³² ilmaisua. Jakeluvaiheeseen luin puolestaan kuuluvaksi esitykset, joissa jaettavasta tiedosta puhutaan tiedustelutietona riippumatta siitä, käytetäänkö jakamisen yhteydessä jakamisen³³ ilmaisua vai tiedustelun jakeluvaiheessa tavallisesti käytettyä levittämisen³⁴ ilmaisua. Havainto johti tiedon lähteiden yhteydessä päätelmään kaikkea tiedustelutietoa hyödyntävästä hybridianalyysistä, jossa esimerkiksi tiedustelupalvelun muodostama tiedustelutieto toimii lähteenä kokonaisprosessille. Aineistossa myöhemmin esitetyt näkemykset vahvistivat havaintoa.

Rosenstedtin (2021) esitys toimii esimerkkinä aineistossa esiintyneistä ilmaisuihin, joissa asia on tiedusteluprosessin vaiheiden näkökulmasta ristiriitainen ja epäselvä:

Creating a ‘fusion cell’ or ‘task force’ can support the sharing of information within government. The team should focus primarily on monitoring the social media environment ahead of and during the election. One should think laterally about fusion cell membership and consider including practitioners that don’t come from typical security ministries and that can put forward a variety of views within the team. Typically, fusion cells consist of members of the country’s computer emergency response (CERT) team, strategic communicators, OSINT analysts, members of the intelligence community, foreign ministry personnel, and staff drawn from the authority in charge of holding the election. (Rosenstedt, 2021, s. 7)

Rosenstedtin (2021) esitys käsittelee kuitenkin useaa tutkittavan ilmiön kannalta kiinnostavaa asiaa. Ehdotus fuusioelimestä yhdistyy tiedon yhdistämiseen ja siten analyysivaiheeseen. Tiedon keskinäinen jakaminen hallinnon sisällä yh-

---

³² collect

³³ share

³⁴ dissemination

distyy puolestaan kaiken tiedon keräämisen näkökulmasta tiedon keräysvaiheeseen. Ehdotus keskittymisestä sosiaaliseen mediaan yhdistyy tiedon keräämiseen. Analyysiyksikössä luetellut toimijat voi nähdä sekä tietoa toimittavina tahoina että analysointiin osallistuvana joukkona. Luokittelin analyysiyksikön keräysvaiheen Kohdistamisen, Tiedon lähteiden ja Menettelyjen luokkiin sekä analyysivaiheen Fuusion ja Menettelyjen luokkiin.

Aineistossa esitetyissä näkemyksissä viitataan Rosenstedtin (2021) esimerkin tavoin usein monitorointiin. Monitoroinnille löytyy toisiaan muistuttavia määritelmiä eri tieteen tai yhteiskunnan osa-alueilta. Määritelmissä toistuvat tarkkailu ja seuranta. Lääketieteessä kyse on esimerkiksi potilaan tilan tai tutkimuksen laadun seurannasta (Terveyskirjasto, 2016). Tulevaisuuden tutkimuksen yhteydessä monitorointi yhdistetään toimintaympäristön muutosten tai muutosvoimien tarkasteluun, ja sillä pyritään pitämään yllä tietämystä jonkin asian tilasta (Rubin, ei pvm.). Määritelmät viittaavat datan keräämistä pidemmälle ulottuvaan analysointiin ja johtopäätöksiin. Luokittelun yhteydessä olen käsittänyt aineistossa monitoroitavaksi esitetyt asiat esille mielenkiinnon kohteina, joihin tiedon kerääminen tulee kohdistaa. Monitorointi voidaan kuitenkin nähdä myös tiedusteluprosessin erityisesti keräys- ja analyysivaiheita yhdistävänä tekemisenä.

Tiedusteluprosessin vaiheita edustavien pääluokkien sisällä luokittelu edellytti enemmän tulkintaa siitä, mistä aineistossa esitetyssä näkemyksessä on tutkittavan ilmiön kannalta kyse. Sävyeron vaikutusta luokitteluun kuvastaa ensinnä Keräyksen luokassa erotellut Kohdistamisen ja Tiedon lähteiden luokat. Kohdistamiseen luokittelin analyysiyksiköt, joiden ilmaisut viittaavat ilmiön, aiheen tai ulottuvuuden kaltaisiin asioihin. Näissä on kysymys niistä asioista, joihin hybridiuhkia tiedusteltaessa huomion tulisi suuntautua. Sellaisina tuotiin esille esimerkiksi vaikuttamisen tai yhteiskunnan osa-alueita, hybridiuhkatoimijoita tai muita mielenkiinnon kohteita. Tiedon lähteissä on puolestaan kysymys reitistä tietoon. Tiedon lähteinä tuodaan aineistossa esille erityisesti erilaisia toimijoita, jotka joko luontaisesti keräävät tai pitävät hallussaan tietoa tai nähdään tahoina, joilla olisi mahdollisuus tehdä hybridiuhkaa koskevia havaintoja tai hankkia uhkaa koskevia tietoja.

Kummassakin luokassa on laajaa tiedon keräämistä kuvaavat alaluokat. Kohdistamisen luokassa Kokonaisvaltainen keräys -alaluokka viittaa kuitenkin siihen, että huomion tulisi kohdistua kaikkialle. Tiedon lähteiden luokassa Tietoa kaikkialta -alaluokka viittaa siihen, että tietoa tulisi kerätä kaikilta toimijoilta. Lisäksi kummassakin luokassa tuodaan esille toimijoita. Näitä erottaa se, että Kohdistamisen luokassa kyse on hybridiuhkatoimijasta, josta ollaan kiinnostuneita. Tiedon lähteissä toimijat ovat tahoja, joilta on mahdollista saada tietoa.

Tutkielman kannalta haastavin luokittelu koskee Analyysin pääluokassa eroteltuja Tunnistamisen ja Ymmärtämisen luokkia. Aineistossa tuodaan esille lukuisia analyysivaiheeseen liittyviä esityksiä, joissa käsitellään jotakin hybridiuhkan tunnistamisen ja arvioinnin ominaisuutta. Ilmaisujen sävyerojen tunnistamisessa esityksen kontekstin arviointi oli keskeistä. Erityisesti näiden yläluokkien muodostamisessa analysointi oli kokeilevaa. Alaluokkien ja yläluokkien muodostuminen oli kokeilujen ja näkökulmien vaihtamisen seurauksena muodostunut ymmärrys ilmiöstä. Luokittelu on tutkielman kannalta oleellinen.

Tunnistamisen luokkaan yhdistin näkemykset, joissa on havaittavissa pyrkimys meneillään olevan vaikuttamisen havaitsemiseen. Ilmaisujen tai kontekstin luonne on konkreettisempaa ja selvemmin tekemistä kuvaavaa. Tunnistamisessa hybridiuhkaa tunnistetaan tekemällä. Ymmärtämiseen yhdistin esitykset, jotka ovat luonteeltaan pohtivampaa ja arvioivampaa. Ilmaisut liittyvät joko johonkin mahdollisesti tulevaan tai jo olevaan, johon liittyy epävarmuutta. Ymmärtämisessä uhkaa tunnistetaan arvioimalla. Kuvan 10. esimerkki havainnollistaa näiden vivahteiden eroa analyysiyksiköissä, joissa käsitellään hybridiuhkaan liittyvien tapahtumien erottamista.

But the most serious challenge to intelligence analysis is, of course, identifying truth and relevant data given the current volume of information. Identifying the “signal in the noise”,

potential hybrid threats in the future. Being able to read trends allows us to place current events into context and helps us to distinguish between what is a threat, what looks like but is not necessarily a threat, and what has the potential to become a threat in the future.

KUVA 10 Esimerkki analyysiyksiköistä, jotka käsittelevät hybridiuhkaan liittyvien tapahtumien erottamista. Vasen ilmaisu (A-1-4_Coldea_2022, s. 60) kuvaa tarvetta tehdä jotain, ja on luokiteltu Tunnistamisen luokkaan. Oikean reunan ilmaisu (B-1-37_HCOE_2020c, s.7) käsittelee sitä, kuinka tämä voidaan tehdä ja on luokiteltu Ymmärtämisen luokkaan.

Luokittelun haasteeseen liittyy Tunnistamisen ja Ymmärtämisen tiivis suhde. Tunnistamisen voi nähdä prosessina ja Ymmärtämisen sitä tukevana ominaisuutena. Kyse on osin päällekkäisestä asiasta, vaikka tunnistaminen on ajallisesti tarkkarajaisempaa ja ymmärtäminen ulottuu meneillään olevaa uhkaa edeltävään ja sitä seuraavaan aikaan. Ymmärtämisessä on kyse myös tiedustelun perustehtävän edellytyksiin katsottavasta ennakoinnista, mutta luokkaa kuvaavana käsitteenä se olisi riittämätön.

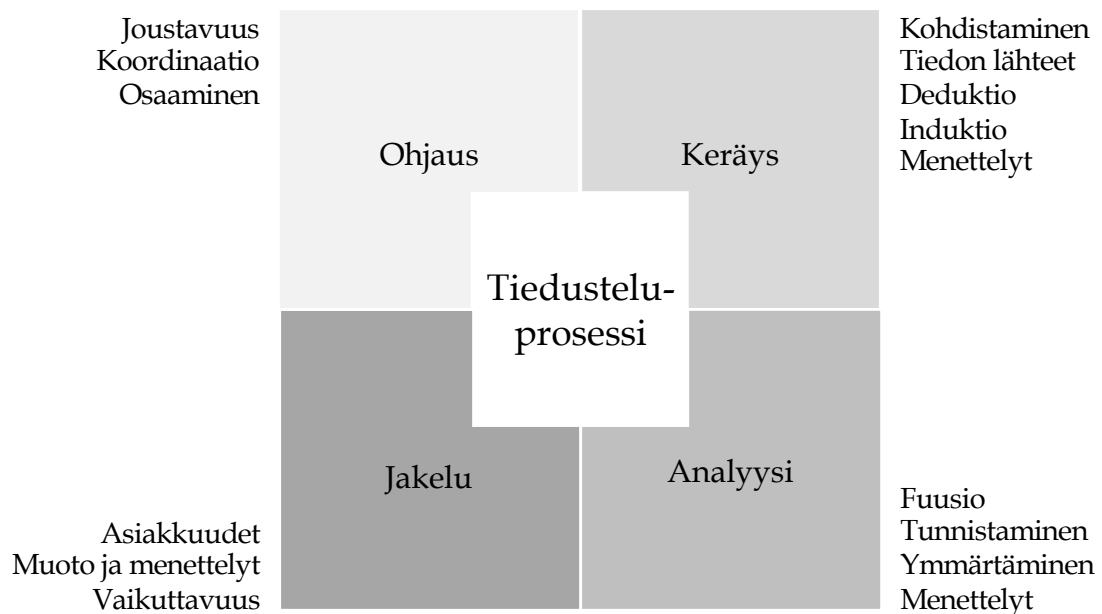
Luokittelun jälkeen kirjoitin tutkielman tulokset yläluokittain. Samalla pyrin muodostamaan kussakin yläluokassa esitetyistä näkemyksistä synteesejä. Aineistossa esitettyjä näkemyksiä ei pääsääntöisesti tuotu esille osana jotakin kokonaisuutta, kuten prosessia. Osat oli mahdollista yhdistää kokonaiskuvaksi sirpaleiden suhteita tunnistamalla. Muodostin kokonaisuuksista kuvia silloin, kun näin asian mahdolliseksi ja tutkielman tarkoituksen kannalta tarpeelliseksi. Kokonaiskuvan muodostaminen yksityiskohdista vastaa Vuoren (ei pvm.e) esittämää.

Lopuksi tarkastelin tuloksia suhteessa erityisesti Trevertonin (2019) niminomaisesti hybridiuhkien tiedustelua käsittelevässä artikkelissaan esittämään sekä muuhun aikaisempaan kirjallisuuteen. Lisäksi tarkastelin tulosten kokonaisuutta. Useissa eri luokissa toistui samoja piirteitä, kuten uhkan varhaisempien vaiheiden korostuminen ja yhteistyön tarve. Luokkien välillä voi havaita suoria yhteyksiä. Esimerkiksi muiden kuin tiedustelutoimijoiden rooli korostui keräysvaiheessa ja vahvistui sekä täsmentyi analyysivaiheessa. Muodostunutta kokonaisuutta tarkastelen pohdinnan yhteydessä (luku 6).

5 HYBRIDIUHKIEN TIEDUSTELU

Tässä luvussa käsittelen tutkielman empiirisen aineiston analysoinnin tulokset. Luku muodostuu tiedusteluprosessin vaiheiden mukaisista alaluvuista, jotka on edelleen jaettu tutkimusaineiston luokittelun mukaisiin lukuihin (kuva 11). Luokittelun kokonaisuus alaluokkineen ja sisältöineen on esitetty liitteessä 3. Kunkin alaluvun lopussa tarkastelen tuloksia kirjallisuuden valossa. Tarkastelun aloittava kappale alkaa kursivoidulla tekstillä.

KUVA 11 Hybridiuhkien tiedustelun osatekijät tiedusteluprosessissa

5.1 Tiedusteluprosessin ohjausvaihe

Tiedusteluprosessin ohjaamisen nähdään edellyttävän laajan kokonaisuuden koordinaatiota. Hybridiuhkat asettavat vaatimuksia myös ohjauksen joustavuudelle ja ilmiöön liittyvälle osaamiselle.

5.1.1 Koordinaatio

Hybridiuhkia tiedusteltaessa ohjauksen tulisi ulottua suureen joukkoon toimijoita. Koordinoinnin tarve muodostuu hybridiuhkien laajuudesta ja niiden tiedusteluun tarvittavien toimijoiden suuresta määrästä. Perinteisiksi katsotuista uhkista poiketen hybridiuhkien tiedustelulle relevanttien toimijoiden ja verkostojen joukko ja on suuri sekä alati muuttuva. Osallistuvien organisaatioiden on oltava vastaavassa määrin monipuolinen joukko toimijoita kuin hybridiuhkan aiheuttajan. Jos vastuita osoitetaan erillisille ja koordinoimattomille toimijoille on tarvittava kokonaisuuden tunnistaminen vaikeaa.

Aineistossa esitetyt näkemykset heijastelevat sekä kokonaisuuden omistajuutta että tätä väljempää toimijoiden yhteistoiminnan edistämistä. Vaikka putkiorganisaatiot tuodaan esille osana ongelmaa, eivät näkemykset viittaa siihen, että nähtäisiin tarve uudelle hybriditiedustelutoimijalle. Rietjensin (2020) näkemys viittaa kuitenkin toimijoiden välisen yhteistoiminnan edistämistä aktiivisempiin toimiin esimerkiksi resurssointiasiana:

While traditional threats had one specific (intelligence) organization that provided guidance to direct the warning process, this is less so in hybrid conflicts. Here, there are constantly changing (networks of) actors that bring relevant resources to the table. This raises questions in terms of funding, coordination and human resources and calls for an alternative way of dealing with the direction of the warning process. (Rietjens, 2020, s. 3-4)

Koordinoinnissa on myös kansainvälinen ulottuvuus, joka aineistossa tuodaan esille EU:n sisäisenä sekä EU:n ja NATO:n välisenä. Vaikka EU:n hybridifuusioelimen (EU Hybrid Fusion Cell) ja NATO:n hybridianalyysielimen (NATO Hybrid Analysis Branch) keskinäinen tietojenvaihto on rajoitettua, tulisi näiden kuitenkin koordinoida kansallisille tiedustelutoimijoille osoitettuja tietopyyntöjä. EU-tasolla tehtävässä koordinaatiossa viitataan EU:n hybridiuhkaprotokollaan. Protokolla määrittää koordinaatiojärjestyksen lisäksi tiedustelutiedon ja analyysin linkityksen, tiedon jakamisen päätöksentekijöille ja yhteistyön liittolaisten kuten NATO:n kanssa.

Aineistossa esitetyt näkemykset laajasta toimijajoukosta ja uusista toimintatavoista vastaavat kirjallisuudessa esitettyjä näkemyksiä tiedustelun kehittämistarpeista. Tiedustelun on todettu tarvitsevan uusia kumppanuuksia ja toimintatapoja ja muun muassa Treverton (2019) on viitannut tiedusteluun koko yhteiskunnan toimintona. Aineistossa on kuitenkin hajontaa siinä, nähdäänkö koordinoitaviksi toimijoiksi ainoastaan tiedustelutoimijat vai laajemmin yhteiskunnan toimijat sekä siinä, tunnistetaanko myös kansainvälinen ulottuvuus. Nä-

kemykset eivät myöskään yhdisty hybridiuhkien tai tiedustelun muuhun käsitteistöön ja tuo vastauksia siihen, kuinka esimerkiksi uhkan vaihe vaikuttaa ohjattavaan toimijajoukko ja toimeksiantoihin.

Treverton (2019) otti yhtenä hybridiuhkien tiedustelun kysymyksenä esille sen, tarvitaanko uusi hybriditiedustelu perustaminen tai lähestyä asiaa poikkihallinnollisena toimijoiden välisenä toimintana, joka osallistaisi koko hallinnon lisäksi koko yhteiskunnan. Aineistossa esitetyt näkemykset viittaavat keskitetyn sijaan väljempään yhteistyöratkaisuihin ja tukevat esimerkiksi Marteliuksen (2020) esitystä vähemmän keskitetyistä verkostoista hierarkkisten linjaorganisaatioiden sijaan. Aineisto kuitenkin korostaa kokonaisuuden koordinoinnin tarvetta.

Aineistossa esille tuotu EU:n hybridiuhkaprotokolla ei ole vastaus EU:n jäsenvaltioiden välisen tiedustelutoiminnan koordinointiin. Protokolla ei osoita teknisellä tasolla toimivalle EU:n hybridifuusioelimelle tiedustelun koordinaatiotehtävää eikä esitä tiedustelun ohjauksen ratkaisuja myöskään poliittisella ja strategisella, operatiivisella tasolla (European Commission, 2016). Tämä tuo kaikupohjaa esimerkiksi Lledo-Ferrerin ja Dietrichin (2020) ehdotukselle euroopalaisen tiedusteluyhteisön perustamista.

Koordinaatiotarpeesta esitetyt näkemykset ovat ensimmäinen viittaus aineistossa eri yhteyksissä esiintyvään hybridiuhkien tiedustelun kokonaisvaltaiseen luonteeseen. Ilmiö esiintyy jokaisessa tiedusteluprosessin vaiheessa.

5.1.2 Joustavuus

Ohjauksen joustavuudessa on kysymys erityisesti liikkumatilan antamisesta tiedustelutoimijoille. Joustavuuden tarvetta perustellaan ensinnä sillä, että hybridiuhkia tiedusteltaessa tietopyyntöjen antaminen on vaikeaa ja tietopyynnöt usein vaikeasti määriteltäviä, sillä ei tiedetä mitä ei tiedetä. Tarve liittyy myös strategisen ohjauksen hitauteen ja jäykkyyteen. Tiedustelutoiminnan strategisen ohjauksen asiakirjat nähdään liian hitaasti päivittyviksi mahdollistamaan toimimisen jatkuvasti liikkuvassa hybridiuhkamaailmassa. Niiden nähdään myös olevan liian jäykkiä ohjaamaan tiedustelua tilanteessa, jossa on tarve tunnistaa hybridiuhkan kokonaisuus.

Näistä syistä nähdään, että ohjauksen tulisi olla väljää, jolloin järjestelmän toimijoille asetetaan ainoastaan keskeiset määritykset ja näille annetaan riittävä vapaus toimia. Yksityisillä, usein vapaaehtoisvoimin toimivilla ja epätavanomaisia menetelmiä hyödyntävillä organisaatioilla on mahdollisuus toimia julkisia ja säädellympiä tiedusteluorganisaatioita joustavammin. Lainsäädännöllä tulisi mahdollistaa tiedustelutoimijoille hybridiuhkien edellyttämä joustavuus.

Joustavuutta tuo myös päätöksentekijän ja tiedustelun vuorovaikutteinen suhde. Päätöksentekijöiden ja tiedusteluyhteisön välinen jatkuva yhteistyö nähdään välttämättömäksi. Tiedustelu tarvitsee jatkuvaa palautetta tiedon säätämiseksi, ja tiedustelutiedon tuottamisen tulee olla luonteeltaan interaktiivista ja reaaliaikaista.

Tarvittavaa joustavuutta estää vakiintuneet menettelyt. Tiedustelutoimijoilla tulisi olla mahdollisuus itseorganisoitumiseen ja näille tulisi antaa mah-

dollisuus haastaa olemassa olevat toimintatavat. Tätä estää suljettu, salattu ja byrokraattinen kulttuuri. Tiedusteluyhteisön ja päätöksentekijöiden on ajateltava uudella tavalla perinteisten uhkamallien ja toimintatapojen sijaan, ja tämä on vaikeaa.

Tiedusteluprosessin ohjaukseen liittyy keskeisesti tiedustelutiedon pyytäminen tietystä aiheesta tai kohteesta (ks. esim. Phythian, 2013). Aineistossa esitettyjen näkemysten mukaan hybridiuhkat haastavat tämän peruslähtökohdan. Avuksi esitetään joustavuutta ja ohjattavien toimintavapauden lisäämistä. Aineistossa esitetty tietopyyntöjen vaikeuteen liittyvä ehdotus vaiheneutraaliuudesta ja toisaalta interaktiivisuudesta yhtyvät puolestaan tiedusteluprosessista esitettyyn yleiseen kritiikkiin, jossa on tuotu esille muun muassa vaiheiden tosiasiallinen limittyminen (ks. esim. Hulnick, 2006). Ajatus ohjauksen joustavuudesta on kuitenkin ongelmallinen siinä tapauksessa, että sen katsotaan tarkoittavan tiedustelutoimijoiden liikkumatilan sijaan nopeasti muuttuvia tietopyyntöjä.

Joustavuudesta esitetyissä näkemyksissä huomio on ollut tiedustelutoimijoissa. Kuitenkin esitykset laajasta yhteiskunnallisesta osallistamisesta hybridiuhkien tiedusteluun ulottavat ohjauksen muihinkin toimijoihin. Tällöin esitykset liikkumatilan antamisesta kiinnittävät huomion muun muassa Lund Petersenin ja Schou Tjalven (2017) esittämään kritiikkiin poliittisen johdon vastuusta uhkien nimeäjänä ja siviiliyhteiskunnan roolista uhkan arvioijana.

Aineistossa esitetyt näkemykset eivät yhdisty hybridiuhkien tai tiedustelun muuhun käsitteistöön. Esitykset ohjauksen joustavuudesta viittaavat kuitenkin McDowellin (2009) esittämässä jaossa taktisen tiedustelun näkökulmaan. Aineiston voi katsoa esittävän, että hybridiuhkien kohdalla myös strategisessa tiedustelussa tuli luopua aiheen tarkasta rajauksesta.

5.1.3 Osaaminen

Tiedustelutoimintaa koskevien päätösten tekijöillä tulee olla hybridiuhkia koskevaa osaamista. Osaamisen puute estää resurssien käyttämistä ja kohdistamista oikein. Tiedustelutoimijoiden ohjauksella tulisi kohdistaa resurssit tuottamaan oikea-aikaista tietoa hybridiuhkista. Ymmärrystä tarvitaan myös siihen, että tiedusteluun saadaan osallistettua vaikuttajan toimien moninaisuutta vastaava joukko toimijoita. Tätä estää ei-länsimaisen osaamisen puute. Tilanteessa, jossa hybridiuhkat muodostavat tiedustelulle akuutin resurssitarpeen nähdään ongelmalliseksi, jos hybridiuhkien käsite on päättäjille epäselvä. Coldea (2022) kuvaa asiaa seuraavasti:

...the relation of intelligence with decision makers is further strained, in the case of hybrid threats, by the acute need for more resources. If, for example, after 9/11 American intelligence found enough support with both decision-makers and the civil society due to the visibility and gruesomeness of the terrorist phenomenon, things are hardly the same with hybrid threats, a concept not even the academic and professional security establishment understand in similar terms, let alone politicians and civil society. (Coldea, 2022, s. 57-58)

Tiedustelun ohjaajilla tulisi olla osaamista erityisesti omista haavoittuvuuksista, hybridiuhkien taustalla olevista toimijoista sekä tiedustelun kyvykkyyksistä. Näille tulisi järjestää koulutusta tukemaan tietopyyntöjen laadintaa ja palautteen antamista. Ymmärrystä voi parantaa myös analyytikoiden ja päätöksentekijöiden välisillä tapaamisilla. Ulkopuolisen asiantuntijuuden osallistaminen nähdään keinoksi oletusten haastamiseen.

Osaamisen tarve on tuotu esille aikaisemmassa kirjallisuudessa. Treverton (2019) kiinnitti huomioita siihen, etteivät päättäjät yleensä tunne hybridiuhkia ja Giannopoulos ym. (2021) ovat painottaneet hybridiuhkan ymmärtämisen tarvetta sekä yleisen turvallisuusympäristön että tilanteen aikaisen toiminnan näkökulmasta. Aineistossa esitettyjen ohjaamisen edellyttämään osaamiseen liittyvien näkemysten vähäisestä määrästä huolimatta kyseessä voi olla tiedustelun onnistumisen mahdollisuuksiin merkittävästi vaikuttava asia. Osaamisen puutteesta seuraavat tiedustelutoiminnan ohjaamisen puutteet korostavat tarvetta aineistossa esitetyille ohjauksen joustavuudelle (ks. luku 5.1.2).

Aineisto ei nosta esille tarvetta ymmärtää hybridiuhkien tiedustelun kompleksisuutta. Menkveld (2021) esitti, että kompleksisuus tulee ottaa huomioon muun muassa tiedustelutoimeksiantoissa, sillä tiedusteluarvion tyyppi ja aihe vaikuttavat tehtävän kompleksisuuteen ja merkittävästi siihen, kuinka suurella varmuudella tiedustelu voi esittää arvioitaan. Asia on tarpeen huomioida osana tiedustelun kyvykkyyksiin perehdyttämistä.

5.2 Tiedusteluprosessin keräysvaihe

Tiedusteluprosessin keräysvaiheessa hybridiuhkat asettavat vaatimuksia keräyksen kohdistamiselle, tiedon lähteille ja tiedon keräämisen menettelyille. Tiedon keräämisessä on sekä deduktiivinen että induktiivinen näkökulma.

5.2.1 Kohdistaminen

Tiedon keräämisen kohdistamisessa on kysymys niistä asioista, joihin hybridiuhkia tiedusteltaessa huomion tulisi suuntautua. Aineistossa esitetyt näkemykset tiedustelun kohdistamisesta voidaan jakaa kolmeen kokonaisuuteen. Ensimmäinen koskee esityksiä keräyksen ulottamisesta kaikkialle. Toisessa on kysymys huomion kiinnittämisestä informaatioulottuvuuteen ja kolmannessa korostetaan olemassa olevia ja muodostuvia uhkia.

Keräyksen kohdistaminen kaikkialle kuvastaa hybridiuhkien laajuutta. Tietoa tulee kerätä yhteiskunnan eri osa-alueilta ja laajasti kaikista ulottuvuuksista. Aineistossa käytetyt ilmaisut vaihtelevat yleisluonteisista kaiken tiedon keräämisestä hieman jäsennetympiin kuvauksiin. Cederbergin (2017) esitys on esimerkki ensin mainitusta ja Cullenin (2018) jälkimmäisestä:

...it is necessary to have mechanisms in place where situational awareness information originating from different parts of the society - private sector included - gets collected, shared, and acted upon. (Cederberg, 2017, s. 7)

Warning intelligence must look for indications of activity that can turn into hybrid threats beyond the traditional realm of military activity, extending into many different domains, with the political and economic being two obvious examples. (Cullen, 2018, s. 4-5)

Kaikkialle kohdistamisesta huolimatta aineistossa korostuu informaatioulottuvuus. Keräys tulisi kohdistaa yleisesti informaatiotilan monitorointina. Asiaa on myös kuvattu tarkentaen mediaan, someen, disinformaatioon ja informaatio-operaatioihin. Informaatiotilan lisäksi korostuu tarve kohdistaa keräys uhkiin. Erilaisten yleisten uhkien tarkkailua koskevien ilmaisujen lisäksi joukossa on suuri määrä yksilöidympiä näkemyksiä. Keskeistä on ensinnä keräyksen kohdistaminen omiin haavoittuvuuksiin ja kriittisiin toimintoihin. Cullen ja Reichborn-Kjennerud (2017) kuvaavat asian merkitystä seuraavasti:

Since it is difficult, if not impossible, to anticipate the location of an attack, the means that will be used, or the vulnerabilities that will be exploited (or indeed even 'created') by a hybrid warfare actor, persistent monitoring of one's critical functions is necessary. (Cullen & Reichborn-Kjennerud, 2017, s. 21)

Uhkina korostuvat myös investoinnit. Esimerkiksi Wigell (2019, s. 12) kehottaa kohdistamaan huomion erityisesti strategisiin resursseihin ja kriittiseen infrastruktuuriin liittyviin investointeihin sekä taloudellisiin verkostoihin ja rahanpesuun. Lisäksi keräyksen kohteena tulisi olla myös hybridiuhkan taustalla olevat toimijat kykyineen, mahdolliset hyökkäystavat sekä vaikuttamisen kokonaiskuormitus ja muutokset. Huomion tulisi kohdistua myös esimerkiksi turvallisuusympäristöön vaikuttaviin trendeihin, yhteiskuntaa jakaviin teemoihin sekä väestön henkiseen tilaan.

Aineistossa esitetyt näkemykset ovat osin yhteneviä aikaisemman kirjallisuuden kanssa. Myös Treverton (2019) piti keskeisenä tiedustelun kohdistamista omiin haavoittuvuuksiin sekä sosiaaliseen mediaan ja kybertoimintaympäristöön. Aineiston muodostama kuva on kuitenkin näitä laajempi esittäessään esimerkiksi keräämistä laajasti kaikkialta sekä kokonaiskuormituksen ja investointien seuraamista.

Hybridiuhkan luonne edellyttää keräyksen kohdistamista laajasti yhteiskuntaan. Menkveld (2021) esitti kompleksisissa tiedustelutehtävissä tiedon keräämistä sekä syvällisesti pyrkien tunnistamaan relevanttia dynamiikkaa, että laajasti pintapuolisemmin pyrkien muodostamaan edustavan otoksen aiheesta. Laajaan keräykseen voi katsoa viittaavan myös Barnean (2020) havainnot väärästä kohdistamisesta yllätysten syynä sekä Pilin (2023) huomio siitä, että tiedustelun epäonnistumisia edeltää vahvat ennakko-oletukset. Aineistossa esitettyjen näkemysten voi kokonaisuutena katsoa heijastavan sekä laajaa että kohdennettua keräystä, ja huomioivan näin sekä kompleksisuuden asettamat tarpeet että yllätysten syyt.

Tiedustelulle ajatus keräyksen kohdistamisesta kaikkialle on lähtökohtaisesti vieras, sillä tiedon keräys kohdistetaan perustuen ymmärrykseen toimintaympäristöstä ja uhkasta. Aikaisemman kirjallisuuden valossa kompleksiset, muuttuvat ja tilaisuuksia hyödyntävät hybridiuhkat tuovat mukanaan keräyksen kohteiden valtavan määrän (ks. esim. Menkveld, 2021; Giannopoulos ym.,

2021). Aineiston esityksiä keräyksen kohdistamisesta kaikkialle voi pitää perusteltuina, mikäli ne ovat tämän ilmiön yleisluonteisia ilmaisuja ja vastaavat esimerkiksi Menkveldin (2021) esittämää laajaa pintapuolisempaa keräystä. Lisäksi laajan keräyksen voi olettaa ylittävän tiedustelun resurssit (ks. myös Gill, 2018). Aineiston voi katsoa tunnistavan resurssitarpeen esityksissä yhteistyön tarpeesta tiedon keräämisessä ja jakamisessa. Asiaa käsitellään keräyksen menettelyjä tarkastelevassa luvussa 5.2.5. Keräyksen tarkemmalle kohdistamiselle esitetään ratkaisuja tutkimustulosten luvussa 5.3.3.

Erityisesti uhkia koskevat esitykset heijastavat aineiston erilaisia näkökulmia hybridiuhkaan, vaikka näkemyksiä ei pääsääntöisesti sidota esimerkiksi hybridiuhkien vaiheisiin. Osa esityksistä palvelee potentiaalisten uhkien ja osa meneillään olevan vaikuttamisen tunnistamista. Samoin kyse on eri uhkan vaiheista. Esimerkiksi investoinnit edustavat hybridiuhkan varhaista vaihetta ja erityisesti hyökkäysvektorien tarkkailu, kokonaiskuormituksen seuranta ja reaaliaikainen monitorointi myöhempää.

5.2.2 Tiedon lähteet

Keräysvaiheen kohdistamisella ja tiedon lähteillä on liittymäpintoja, mutta oleellinen sävyero. Kun kohdistamisessa on kysymys keräykseen suuntaamisesta ja mielenkiinnon kohteista, on lähteissä kysymys reitistä tietoon. Tiedon lähteinä tuodaan aineistossa esille erityisesti erilaisia toimijoita. Toimijat joko luontaisesti keräävät tai pitävät hallussaan tietoa tai nähdään tahoina, joilla olisi mahdollisuus tehdä hybridiuhkaa koskevia havaintoja tai hankkia uhkaa koskevia tietoja. Tiedon lähteinä toimivat tahot voidaan jakaa hallintoon ja sen elimiin, elinkeinoelämään, mediaan ja kansalaisyhteiskuntaan. Lisäksi aineistossa viitataan runsaasti yleiseen kaikkien lähteiden käyttämiseen.

Hybridiuhkien tiedustelun kansainvälistä ulottuvuutta edustaa keskeisenä toimijana EU:n hybridifuusioelin, joka jakaa tietoa jäsenmaille ja verkostoille EU:n sisällä. EU:n eri organisaatiot ja jäsenvaltiot puolestaan jakavat sekä informaatiota että tiedustelutietoa EU:n hybridifuusioelimelle. Lisäksi EU:n henkilöstö havaitsee ja raportoi hybridifuusioelimelle vaikuttamisen varhaisia merkkejä ja hiljaisia signaaleja omalta alaltaan. EU:n lisäksi Naton hybridianalyysielin kerää ja jakaa tietoa.

Kansallisessa hallinnossa tiedon kerääjiä ja haltijoita ovat hallitukset ja ministeriöt sekä muut hallinnon elimet ja instituutiot. Tiedon kerääjinä tuodaan esille eri hallinnon osissa toimivat henkilöt myös muista kuin turvallisuustoimijoista. Turvallisuustoimijat tiedon lähteinä tuodaan esille sekä yleisesti että kohdennetummin esimerkiksi infrastruktuuriin kohdistuvan vaikuttamisen osalta yksilöiden.

Elinkeinoelämän toimijoilla oleva tieto ja mahdollisuudet sen hankkimiseen tuodaan esille usein. Toimijoiksi on nähty sosiaalisen median yhtiöt ja kriittisen infrastruktuurin, liikenteen, koulutuksen sekä kaupan ja investointialojen toimijat. Yritysten mahdollisuuksina on nähty erityisesti informaatio- ja kyberympäristöihin sekä infrastruktuuriin liittyvien hybridiuhkien havaitsemisen.

Myös kansalaisyhteiskunta voi toimia tiedon lähteinä. Toimijoiksi nähdään kansalaiset, järjestöt ja media. Median ja kansalaisten rooli yhdistetään informaatioympäristöön. Erityisesti hybridihäirinnän havaitsemiseksi kansalaisaktiivisuus, tutkivat siviiliyhteiskunnan ryhmät ja tutkiva journalismi nähdään toimijoina, joita tulisi rohkaista monitoroimaan ja havaitsemaan uhkia. Siviiliyhteiskunta nähdään usein tietoisempuna paikallisesta dynamiikasta. Lisäksi henkilöryhmät on nähty tietolähteenä siinä tarkoituksessa, että niihin soluttautumalla tiedustelutoimija voi saada tietoa ryhmän taustalla toimivasta tahosta, kuten ulkomaisesta tiedustelupalvelusta.

Tiedon lähteinä tuodaan aineistossa esille runsaasti yleisluonteisia viittauksia hankittavan tiedon kokonaisvaltaisuuteen. Nämä kytkeytyvät keräyksen kohdistamisen (luku 5.2.1) yhteydessä esille tuotuihin näkemyksiin laajasta kaiken tiedon keräämisestä. Asiaa kuvataan esimerkiksi yleisesti useiden tiedonkanavien käyttämisenä. Esimerkiksi Euroopan komission (2018b) esityksessä ilmenee samalla kaikkien tietolähteiden hyödyntämisen merkitys sekä viittaus rajat ylittävään tiedon keräämiseen:

Efforts to counter and respond to hybrid threats have to be underpinned by a capacity to detect early malicious hybrid activities and sources, internal and external, and to understand the possible links between often seemingly unconnected events. To that end, it is essential to make use of all available data streams, including open source intelligence. (European commission, 2018b, s. 4-5)

Tiedustelutoimijoita käsitellään aineistossa vain vähän – huomio on selvästi painottunut muihin toimijoihin. Yksittäisinä toteamuksina esitetään, että tietoa tulee kerätä kaikilta tiedustelutoimijoilta ja kaikilla eri tiedustelulajeilla. Siviilitiedustelu tuodaan esille ainoastaan henkilöryhmiin soluttautumisenä. Eri tiedustelulajien roolia kuvataan vain vähän. Niiden nähdään säilyvän hybrisuhkia tiedusteltaessa samana. Sosiaalisen median tiedustelun rooli on esitetty horisontin skannauksessa, mutta ei niinkään akuutin uhkan tunnistamisessa. Avointen lähteiden tiedustelu on nähty ensisijaisena siksi, että se mahdollistaa hybridiuhkien tiedustelun edellyttämän poikkihallinnollisen tiedon jakamisen.

Keskeinen havainto aineistossa esille tulleista tiedon lähteistä on ensinnä se, että aineistolähteet ovat tarkastelleet asiaa eri näkökulmista ja vain kokonaisuuden eri osia. Tällöin esimerkiksi EU:n henkilöstö on esitetty lähteenä EU:n hybridianalyysielimelle, mutta ei kansalliselle tiedustelulle. Muodostunut kokonaiskuva pitää sisällään hybridiuhkien tiedustelun kansainvälisen ulottuvuuden. Aineisto ei kuitenkaan tunnista esimerkiksi Smithin (2019) ja Lledo-Ferrerin ja Dietrichin (2020) esittämää tiedustelutoimijoiden välistä virallista ja epävirallista yhteistyötä eikä Lund Petersenin ja Schou Tjalven (2017) esittämää verkostomaista tiedustelutoimintaa.

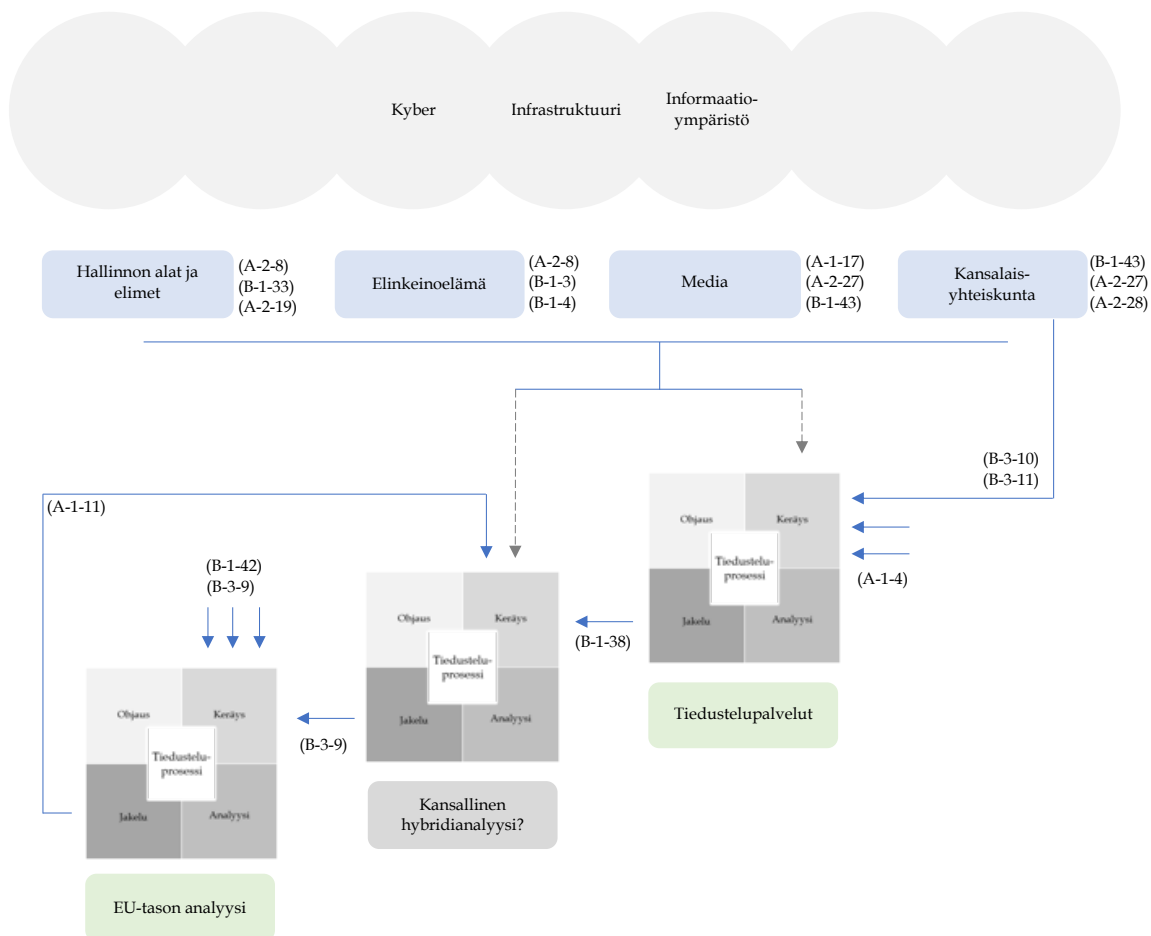
Kaikkien lähteiden hyödyntäminen kytkeytyy kirjallisuudessa esitettyyn kaikkia tiedustelulajeja hyödyntävään tiedusteluprosessiin, jossa kunkin tiedustelulajin prosessi toimii kokonaisprosessin kaikkia lähteitä hyödyntävälle analyysille vain keräysvaiheena (ks. esim. Frini & Boury-Brisset, 2011; Lowenthal & Clark, 2016). Aineistossa on joitakin muitakin viittauksia siihen, että tiedon lähteistä ei kerätä ainoastaan dataa vaan jalostuneempaa tietoa. Kerättäväksi esite-

tään esimerkiksi olemassa oleva ja eri siiloissa oleva tilannetieto, eri sektoreiden monitorointitieto ja yksityisen sektorin tekemät analyysit. Tätä kuvaa myös jäsenvaltioiden EU:n hybridifuusioelimelle jakama tiedustelutieto.

Toinen keskeinen havainto onkin se, että eri toimijat toimivat kokonaisprosessissa useissa rooleissa. Yksittäinen toimija voi toimia sekä lähteitä käyttävänä kerääjänä ja tiedustelutiedon tuottajana että kokonaisprosessille lähteenä. Erityisesti hybridiuhkien tiedustelun kansainvälisen ulottuvuuden vuoksi nämä roolit ovat moninaiset. EU:n jäsenvaltiot ja näiden tiedustelupalvelut toimivat lähteenä EU:n hybridifuusioelimelle, joka puolestaan toimii lähteenä jäsenvaltioille. Kansallisella tasolla esimerkiksi siviilitiedustelun voi nähdä toimivan lähteenä kansalliselle kokonaisprosessille.

Kuvaan 12 on koottu ote aineistossa esitetyistä tiedon lähteistä suhteineen. Kuvan yläosassa esitetyt eri hybridiuhkan ulottuvuuksista havaintoja tekevät yhteiskunnan eri toimijat tuodaan esille tiedon lähteinä, mutta näiltä saatavissa olevan tiedon kerääjää ei tuoda esille lukuun ottamatta kansalaisyhteiskunnan henkilöryhmiä tiedustelupalvelujen lähteenä. Tietojen välittyminen tiedustelupalveluille tai mahdolliselle kansalliselle hybridianalyysielimelle on kuvattu ehdotuksena katkoviivoilla.

KUVA 12 Ote tutkimusaineistossa esitetyistä tiedon lähteistä suhteineen. Suluissa oleva koodi viittaa aineistolähteeseen.

Kuva havainnollistaa samalla sitä, että tiedon kerääjät toimivat lähteenä toiselle tiedon kerääjälle. Eri toimijoilta saatavaa tietoa kuvataan datana, informaationa tai tiedustelutietona. Aineistossa ei tuoda esille, mikä toimija kerää kaiken tiedon. Kuvassa ehdotetun kansallisen hybridianalyysin tarve tulee esille aineiston muissa osissa, mutta on havaittavissa johtopäätöksenä aineiston kuvauksissa esimerkiksi viittauksissa kaikkien tiedustelutoimijoiden käyttämiseen ja EU:n hybridianalyysin jäsenvaltioille toimittamaan tietoon. Hybridianalyysi kuvastaa kirjallisuudessa esitettyä kaikkia lähteitä hyödyntävää analyysiä. Frinin ja Boury-Brissetin (2011) malli toimii keinona moninaisten roolien lähestymiseen, mutta se ei kuitenkaan riitä kuvaamaan näin monikerroksista kokonaisuutta.

Aineistossa jää pääsääntöisesti avoimeksi millaista tietoa eri lähteistä tulee kerätä. Esitetyt näkemykset kaikkien kanavien ja kaiken eri tiedon hyödyntämisestä voi katsoa pitävän sisällään hyvin moninaista tietoa. Käytettävän tiedon ominaisuuksiin viitataan kuitenkin useissa myöhemmissä luvuissa.

Aineistossa näkemyksiä ei pääsääntöisesti sidota esimerkiksi hybridiuhkien vaiheisiin tai tiedustelutoiminnan luonteeseen, mutta esityksistä on havaittavissa näitä kirjoittajien eri näkökulmia. Esimerkiksi kansalaisyhteiskunnalle nähty rooli hybridihäirinnän havaitsemisessa kytkeytyy hybridiuhkien valmisteluvaiheeseen. Toimijoiden roolia ei ole aineistossa kytketty myöskään siihen, toimivatko nämä tietolähteenä esimerkiksi Marteliuksen (2020) jaon mukaisesti strategiselle, ennakoivalle vai tilannekuvaa ylläpitävälle tiedustelutiedolle.

Lowenthal ja Clark (2016) huomauttavat, että kaikkia lähteitä hyödyntävästä analyysistä eri lajien tiedon kerääjien tulee ymmärtää kokonaisuus tavoitteineen. Hybridiuhkia tiedusteltaessa toimijajoukko laajenee tiedustelutoimijoista laajasti muihinkin toimijoihin erityisesti keräysvaiheessa. Ymmärrys kokonaisuudesta tulisi muodostua suurelle joukolle toimijoita, jotka toimivat kerääjinä ja lähteenä. Haaste yhdistyy tiedusteluprosessin ohjausvaiheessa esitettyyn koordinaatiotarpeeseen (luku 5.1.1).

Aineistossa esitetyt näkemykset yritysten ja kansalaisyhteiskunnan roolista informaatio- ja kyberympäristöjen tiedon lähteinä vastaavat Trevertonin (2019) esittämää. Lisäksi aineiston voi katsoa avaavan sitä, mistä toimijoista muussakin aikaisemmassa kirjallisuudessa esitetystä tiedustelun laajassa yhteistyössä on kyse.

5.2.3 Deduktio

Deduktiossa on kyse sellaisen tiedon keräämisestä, jota tiedetään tarvittavan. Tiedon keräämiseen kohdistamiseen (luku 5.2.1) nähden deduktio tarkoittaa keräystä ennalta määriteltäviin asioihin. Deduktiivisessa lähestymistavassa monitoroidaan ympäristöä seuraten ja etsien ennakkoon oletettuja asioita. Asia tuodaan esille tunnettujen asioiden ja toimijoiden, trendien sekä erityisesti indikaattoreiden monitorointina. Tiedon kerääminen deduktiivisesti esitetään aineistossa pääosin tehtäväksi juuri ennalta muodostettujen indikaattoreiden avulla.

Indikaattoreiden merkitys tuodaan esille keinona hybridiuhkan havaitsemiseen ja varhaiseen varoittamiseen. Indikaattoreiden merkityksen ilmaisut viittaavat hybridiuhkan epämääräisyyteen ja siten erityisesti uhkan varhaisempiin vaiheisiin: indikaattoreiden avulla ilmiötä voidaan monitoroida suhteessa tapahtumien perustasoon ja niiden jatkuvalla monitoroinnilla voidaan määrittää raja-arvoja hyväksyttävälle ja ei-hyväksyttävälle toiminnalle. Indikaattoreiden avulla voidaan myös arvioida uhkan vaikutuksia.

Hybridiuhkien nähdään asettavan indikaattoreille uusia vaatimuksia. Indikaattorit tulee muodostaa uhkiin ja haavoittuvuuksiin sekä laajentaa eri yhteiskunnan osa-alueille monitoroimaan suurta joukkoa asioita, toimijoita ja vaikuttamisen keinoja. Myös indikaattoreiden laajentamisesta esitetyt näkemykset viittaavat uhkan varhaisempiin vaiheisiin. Indikaattoreita esitetään varhaiseksi varoittamiseksi laajennettavaksi paljon aikaisempaan uhkan vaiheeseen ja sellaisiin asioihin, joita ovat huomattavasti alle tavanomaisen konfliktin ja joita aikaisemmin pidettiin liian pieninä tai merkityksettöminä. Lisäksi hybridiuhkien rajat ylittävä ulottuvuus tulee esille myös indikaattoreiden yhteydessä ehdotuksina EU:n yhteisten ja EU-maiden standardisoitujen ja vertailukelpoisten indikaattoreiden muodostamisesta. Indikaattoreiden laajentamisen todetaan vähentävän induktiivisen löytämisen tarvetta (ks. luku 5.2.4).

Epämääräisyyttä tavoittelevat hybridiuhkat kuitenkin haastavat indikaattoreiden muodostamista. Cullen (2018) kuvaa asiaa indikaattoreiden laajentamistarpeen yhteydessä:

This is not an easy process, and the relative weakness in diagnosticity for political and economic indicators that point in many possible threatening and non-threatening future directions at the same time is a significant problem that must be addressed. (Cullen, 2018, s. 5)

Cullenin (2018) esittämä ongelma liittyy tiedusteluprosessissa analyysivaiheeseen, mutta kuvaa erityisesti uhkan valmisteluvaiheeseen liittyviä toimia tavoittelevien indikaattoreiden haastetta. Weissmann (2021) nostaa tässä merkityksessä esille indikaattoreiden joustavuuden ja kekseliäisyyden tarpeen:

This begs the question as to whether these indicators are - - flexible or creative enough to identify hybrid threats that may be intentionally designed to maximize ambiguity. (Weissmann, 2021, s. 52-53)

Indikaattoreiden muodostaminen nähdäänkin vaativaksi. Indikaattoreiden muodostamisen todetaan vaativan paitsi syvällistä ja perusteltua tietoa tarkkailtavasta aiheesta myös luovaa ja analyttistä ajattelua, jossa on arvioitava vaikuttajan tavoitteita ja kykyjä sekä käytettävissä olevien eri vaikuttamiskeinojen koordinoitua käyttöä. Laajennettaessa indikaattoreita eri yhteiskunnan osa-alueille tarvitaan muidenkin kuin turvallisuustoimijoiden asiantuntemusta eri aloilta. Lisäksi indikaattoreiden tunnistamiseksi tulee tietää ja määrittää vaikuttamisen perustaso.

Keräyksen deduktioon liittyvät näkemykset toistavat sekä tiedon laajaa keräämistä että muiden kuin tiedustelutoimijoiden roolia. Treverton (2019) esitti artikkelissaan, että haavoittuvuuksien tunnistaminen ja tiedustelun kohdistaminen

minen niihin tulisi tehdä yhteistyössä niihin liittyvien toimijoiden kanssa. Aineistossa esitetyt näkemykset eri toimijoiden asiantuntijuuden hyödyntämisestä tukevat Trevertonin esittämää. Keräyksen deduktiivisesta näkökulmasta voi esittää, että sekä keräyksen kohteiden tarkempi tunnistaminen että niihin liittyvien indikaattoreiden muodostaminen tulisi tehdä hybridiuhkien tiedustelusta vastaavan toimijan ja yhteiskunnan muiden toimijoiden yhteistyönä. Yhdistettynä aineistossa esitettyyn toimijajoukkoon tiedon lähteinä (luku 5.2.2) voi ehdottaa, että useiden indikaattoreiden kohdalla myös niiden seuranta tulisi tehdä muiden yhteiskunnan toimijoiden kuin hybridiuhkien tiedustelusta vastaavan toimesta.

Esitykset indikaattoreiden laajentamisesta suureen joukkoon asioita, niiden muodostamisen haasteellisuus sekä hybridiuhkien tilanne- ja kohdekohtainen räätälöinti herättävät kysymyksiä indikaattoreiden merkityksestä hybridiuhkien tiedustelussa. Samalla huomio kiinnittyy Pilin (2023) huomioon vahvoista ennako-oletuksista tiedustelun epäonnistumisten taustalla. Tähän huoleen liittyy seuraavassa luvussa käsiteltävä keräyksen induktiivinen näkökulma.

5.2.4 Induktio

Tiedon keräämisen induktiivisessa lähestymistavassa on kysymys siitä, että on kerättävä tietoa, jota ei tiedetä tarvittavan. Induktio ei ole vastakkainen tiedon keräämiseen kohdistamiseen (luku 5.2.1) nähden, mutta keräystä ei voi tarkentaa deduktion tavoin.

Aineistossa esitetään, että uusien indikaattoreiden muodostaminen ei riitä, sillä hybridiuhkien kohdalla ei usein tiedetä mitä etsiä. Kyse on haitallisesta toiminnasta, jota ei ole osattu odottaa tai kuvitella ennalta eikä siihen siten ole luotu indikaattoreita. Tuntematon asia voi tarkoittaa esimerkiksi hybridiuhkaa, jonka luonnetta tai haavoittuvuutta sille ei tiedetä. Esimerkiksi Monaghan (2019) ja Cullen (2018) esittävät, että mahdollisia hyökkäyksiä on vaikeaa tai mahdollonta ennustaa ja uhkat paljastuvat todennäköisesti ennakoimattomina asioina:

...the challenge posed by hybrid warfare cannot simply be addressed by developing new indicators. Since the potential ways and means of hybrid attacks are difficult (or impossible) to predict, entirely new approaches to warning intelligence must be produced that move beyond indicator-based methods. (Monaghan, 2019, s. 26)

Whereas Cold War puzzles and mysteries were by and large known unknowns (e.g. we knew what we did not know), hybrid threats are relatively likely to manifest as unknown unknowns (e.g. as threats we are not even aware we are unaware of). (Cullen, 2018, s. 5)

Hybridiuhkat esitetään jaettavaksi asioihin, joista tiedetään, ettei niistä ole tietoa sekä asioihin, joista emme tiedä, ettemme tiedä³⁵ ja tiedustelu näiden mukaisesti erotettavan deduktiivista lähestymistapaa edustavaan tunnettujen asioiden monitorointiin ja induktiivista lähestymistapaa edustavaan tuntemattomien löytämiseen ja toteuttaa näiden yhdistelmänä. Induktiivista lähestymistä-

³⁵ "known unknowns" ja "unknown unknowns"

paa kuvataan aineistossa pääsääntöisesti tuntemattomien asioiden löytämisenä. Löytäminen edellyttää tiedon keräämistä asioista, joita ei tiedetty etsittävän. Tuntemattomat asiat tuodaan aineistossa esille erityisesti tavanomaisesta poikkeavina tapahtumina.

Tässä yhteydessä aineisto viittaa muiden kuin tiedustelutoimijoiden keskeiseen rooliin. Eri toimijoiden tulisi tunnistaa ja raportoida kaikki epätavanomaiset ja merkityksettömiltäkin vaikuttavat tapahtumat. Hybridiosaamiskeskityksen (2020d) julkaisu kuvaa asiaa näin:

Hybrid threats can affect different sectors and can be observed by different stakeholders. Practitioners and specialists often think that unusual activity is nothing to report because it may appear minor or trivial. This could lead to a situation where an ongoing hybrid campaign could be overlooked (including the cumulative effect of various interferences across different domains). Practitioners have found it useful to adopt an approach whereby anything that looks unusual should be reported, rather than staying quiet about it. (The European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats, 2020d, s. 6-7)

Aineistossa on myös esimerkkejä menettelyistä, joissa tietojen omatoimisen toimittamisen lisäksi epätavanomaisen määrittäminen ja tilanteen arviointi nojaa toimijan omaan arvioon (Monaghan, 2019, s. 30-31; Cullen & Wegge, 2021). Toimijalle voidaan antaa viitekehukseksi yhteiskunnan elintärkeät toiminnot ja tietyt ulottuvuudet, joita vasten tämä arvioi uhkaa.

Induktiivisen lähestymistavan yhteydessä korostuva muiden kuin tiedustelutoimijoiden rooli yhdistyy sekä Trevertonin (2019) esittämään että aineistossa aikaisemmin havaittavaan yhteistyön tarpeeseen ja osaltaan avaa muiden kuin tiedustelutoimijoiden roolia. Keräysvaiheessa lähestymistapa perustuu aiempaa enemmän muuhun kuin tiedustelutoimijan aktiivisiin keräystoimiin. Muista toimijoista tulee havainnoitsijoina, havaintojen arvioijana ja tiedon toimittajana aktiivisempia toimijoita.

Rajanveto deduktion ja induktion välillä ei ole aivan selvä. Esimerkiksi aineistossa esitetyn EU:n henkilöstön kouluttamisen havaitsemaan ja raportoitamaan hybridiuhkien varhaisia merkkejä voi katsoa deduktioksi tai induktioksi riippuen siitä, kerrotaanko koulutuksessa asioista, joita tulee havaita, vai kehoitetaanko ainoastaan raportoitamaan esimerkiksi kaikesta epänormaalista. Lisäksi aineistossa esitettiin tuntemattomien asioiden löytämiseksi tarve määrittää etsittäviä asioita ennalta (Monaghan, 2019, s. 31).

Induktiivinen lähestymistapa on selkeä esimerkki Lund Petersenin ja Schou Tjalven (2017) esittämistä huomioista poliittisen johdon vastuusta uhkien nimeäjänä ja siviiliyhteiskunnalle ulkoistetusta roolista uhkan arvioijana. Vaikka induktion yhteydessä esitetyissä näkemyksissä viitattiin lähinnä hallinnon toimijoihin, laajenee keräys tiedon lähteitä (luku 5.2.2) seuraten koskemaan laajasti muitakin toimijoita.

Lisäksi nousee kysymyksiä muun muassa kerättävän tiedon määrästä ja sen vaikutuksista tiedustelu-arvioihin (ks. Menkveld, 2021) sekä arvioita tekevien arviointikyvyistä. Tiedusteluanalyysin laatuksiteereiksi on määritelty muun muassa analyyttinen ammattitaito, jonka keskeiset osatekijät liittyvät lähteiden luotettavuuden arviointiin, tiedon ja oletusten riittävään erottamiseen

toisistaan sekä vaihtoehtoisten tulkintojen esittämiseen (Office of the Director of National Intelligence, 2015, s. 2). Vaikka vaade kohdistuu toimitettua tietoa hyödyntävälle hybridianalyysiä tekevälle toimijalle, on tällä osaamisella merkitystä myös epämääräisyyttä arvioivalle tietojen toimittajalle ja samalla raportoitavan tiedon määrälle.

Perusteluiltaan induktiivinen lähestymistapa yhdistyy ohjausvaiheen yhteydessä esille tulleeseen tietopyyntöjen antamisen vaikeuteen. Useat muut induktion yhteydessä esitetyt näkemykset kytkeytyvät voimakkaasti tiedusteluprosessin analyysivaiheeseen. Tuntemattomien asioiden löytämisen voi itsessään katsoa olevan analyysin tulos. Induktiivista näkökulmaa käsitellään myös tiedusteluprosessin analyysivaihetta käsittelevässä luvussa 5.3

5.2.5 Menettelyt

Tiedusteluprosessin keräysvaiheen menettelyissä on kyse asioista, jotka tukevat tai mahdollistavat hybridiuhkien tiedustelemiseksi tarvittavaa tiedon keräämistä. Menettelyt liittyvät erityisesti mekanismien muodostamiseen, organisointiin ja yhteistyöhön, tekniikkaan sekä osaamiseen. Aineistossa esitetään myös joitakin lainsäädäntöön ja resurssointiin liittyviä toimia.

Aineistossa esitetään usein eri kuvauksien tiedon keräämisen toimintatapojen tai mekanismien muodostamista. Asiaa kuvataan esimerkiksi monitorointimenettelyjen, keräysmekanismien ja prosessien muodostamisena. Huomio kohdistuu uhkiin ja haavoittuvuuksiin ja heijastaa laajaa keräystä. Menettelyjen tarve tuodaan usein esille tiedon varhaiseksi saamiseksi. Tähän viittaavat varoituskansallismekanismia koskevien ilmaisujen lisäksi esimerkiksi esitykset monitoroinnin tehostamisesta. Tarvetta kuvataan myös kyvykkyyden muodostamisena, jossa esimerkiksi Heapin huomio on uhkan varhaisessa havaitsemisessa:

Governments therefore need the ability to horizon scan, identifying emerging threats and hostile measures before they can cause damage. (Heap, 2021, s. 9)

Tiedon keräämisen organisointiin liittyvät esitykset ovat runsaita ja kirjavia. Menettelyt jakautuvat yksittäisen vastuullisen elimen perustamiseen, yhteistyörakenneteisiin ja muihin yhteistyömenettelyä. Yhdestä elimestä puhutaan esimerkiksi hybridiuhkaa koskevan tiedon keräämisestä vastaavana keskusvirastona tai laajaan keräämiseen kykenevänä päätöksentekuelimenä. Laajan keräyksen lisäksi esitetään erillisiä sosiaalista mediaa tai informaatio- ja kyberoperaatioita monitoroivia elimiä. Esitettyjen elimien rooli yhdistyy tiedon keräämisen lisäksi vahvasti myös tiedon analysointiin ja tiedon jakamiseen, kuten ilmaus keskushallinnon raportointia keräävästä keskushallinnon analyysiryhmästä (Cullen, 2021). Olemassa olevina laajaa keräystä toteuttavina eliminä tuodaan esille EU:n ja Naton hybridifuusioelimet sekä kapea-alaisempina EU:n ulkosuhdehallinnon East Stratcom massamedian ja CERT-EU kyberympäristön monitoroijina.

Yksittäistä elintä väljemmät menettelyt ovat moninaisia. Keräystä tukeviksi menettelyiksi esitetään yhteistyöverkostoja, poikkihallinnollisia tapaamisia ja tiedon jakamisen alustoja. Asia kuvataan myös esimerkiksi keräyksen koordi-

nointina ja monenvälisenä tiedusteluyhteistyönä. Vielä näitäkin yleisluonteisempia ovat ehdotukset yhteistyön ja tiedon jakamisen tehostamisesta yritysten kanssa. Hybridiosaamiskeskuksen (2020d) näkemys kuvaa ratkaisua, jossa ei ole kyse erillisestä laajasti keräävästä elimestä eikä reaaliaikaisen seurannan menettelystä:

An effective way of exchanging information and improving situational awareness is hosting weekly X-government operations and policy meetings on hybrid threats. (The European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats. (2020d, s. 8)

Lukuisat eri tavoin muotoillut esitykset mekanismien muodostamiseksi ja organisoimiseksi viittaavat tarpeeseen tiedon keräämisen ja keskinäisen jakamisen tehostamiselle. Tiedon keskinäinen jakaminen nähdään välttämättömänä mutta riittämättömänä ja sen puutteiden haittaavan varhaista varoittamista ja attribuutiota. Keinoiksi esitetään lakimuutoksia, siilojen purkamista, kulttuurin muuttamista ja virallisen yhteisymmärryksen muodostamista tiedon jakamisesta kansallisesti ja kansainvälisesti. Tiedon jakamisen tehostamiseen liittyvien lainsäädäntömuutosten lisäksi aineistossa korostuvat esitykset oikeudesta ulkomaisten investointien seulontaan. Myös tiedustelutoiminnalle esitetään kulttuurin muutosta. Salaisten keräysmenetelmien painottamisen sijaan huomio tulisi kohdistaa kaikkeen saatavilla olevaan tietoon ja korostaa erityisiä tiedonhankintalähteitä vain, kun ne tuovat todellista lisäarvoa.

Huolimatta kirjallisuudessa toistuvista huomioista teknologiasta ratkaisuna tiedon määrän kanssa toimimiseen ei asia nouse keräyksen yhteydessä merkittävästi esiin. Aineistossa on yksittäiset viittaukset teknisistä ratkaisuista kuten tekoälystä hybridiuhkien ja suurten tietomäärien monitorointiin. Lisäksi esitetään tietojärjestelmien yhteensopivuuden parantamista ja mahdollisuuksia turvalliseen tiedon jakamiseen.

Aineistossa ehdotetaan eri toimijoiden kouluttamista ja yleisen hybridiuhkia koskevan ymmärryksen lisäämistä. Hybridiuhkien toimijoihin, keinoihin ja haavoittuvuuksiin liittyvän ymmärryksen nähdään lisäävän muiden kuin tiedustelutoimijoiden mahdollisuuksia havaintojen tekemiseen. Ymmärrys uhkan rajat ylittävästä luonteesta lisäisi puolestaan halukkuutta tiedon jakamiseen kansallisista tapahtumista kansainvälisille kumppaneille. Yleisen kouluttamisen lisäksi esitetään median edustajien kouluttamista disinformaation havaitsemiseen sekä medialukutaidon kouluttamista kansalaisyhteiskunnalle.

Menettelyihin liittyvissä kuvauksissa on myös aikaulottuvuus, johon liittyvät näkemykset heijastelevat erilaisia näkökulmia suhteessa hybridiuhkan vaiheittaiseen luonteeseen. Osa lähteistä esittää tarvittavan lähes reaaliaikaista haavoittuvuuksien sekä vaikuttajan kykyjen ja toimien sekä mahdollisten vaikutusten monitorointia. Myös induktion yhteydessä todetun epämääräisyyksien seurannan tulisi olla jatkuvaa.

Toisaalta vaikuttamisen taustalla olevan koordinaation tunnistamisen ja vaikuttamisen perustason määrittämiseen todetaan edellyttävän pitkäaikaista seuranta. Hybridiosaamiskeskus (2020b) kuvaa pitkäaikaisen ja laaja-alaisen seurannan tarvetta informaatiotilassa:

From the hybrid threat perspective, disinformation is part of priming the target, and building up the capabilities of the actor behind the disinformation. The coordination behind the repetition of a message is often difficult to detect and needs long-term monitoring in different languages and different geographical locations. (The European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats. (2020b, s. 10)

Aineiston menettelyihin liittyvät esitykset viestivät siitä, että hybridiuhkia tiedusteltaessa tiedon kerääminen täytyy järjestää jollakin uudella tavalla. Sen toteuttamiseksi tulee perustaa tai osoittaa päävastuullinen toimija, tai muodostaa tunnistettu yhteistyömenettely. Tueksi tarvitaan erityisesti yhteisymmärrystä tiedon jakamisen tarpeesta. Aineisto toistaa muiden tiedon keräämisen alaluokkien yhteydessä esille tullutta yhteistyön tarvetta sekä tiedon laajaa keräämistä ja toisaalta uhkiin kohdistamista.

Menettelyihin liittyvissä näkemyksissä voi tunnistaa useita yhtymäpintoja kirjallisuudessa esitettyyn. Useat aineistossa esitetyt tiedon keräämisen menettelyihin luetut näkemykset (ymmärryksen lisääminen, kulttuurin muuttaminen, tekniset järjestelmät, lakimuutokset ja virallisen yhteisymmärryksen muodostaminen, mekanismit ja organisoinnin ratkaisut) yhdistyvät siihen, mitä Pherson ja Pherson (2016) toivat esille tiedustelutoimijoiden yhteistyön edellytyksistä. Phersoniin ja Phersoniin rinnastaen aineiston voi katsoa kertovan yhteistyön tarpeesta ja sen ratkaisuista. Ymmärryksen lisäämistä koskevia esityksiä tukevat lisäksi induktionäkökulman päätelmissä todettu tarve sekä Lowenthalin ja Clarkin (2016) toteama tiedon kerääjien ymmärryksen merkitys kaikkia lähteitä hyödyntävässä tiedusteluanalyysissä.

Treverton (2019) esittämä kysymys kootusta vai hajautetummasta ratkaisusta ei saa vastausta myöskään keräysvaiheen menettelyjen yhteydessä esitetyistä näkemyksistä. Tiedon keräämisen organisoinnissa aineiston esitykset jakautuvat yksittäiseen tiedot keräävän elimeen ja väljempiin tiedon jakamisen yhteistyörakenteisiin. Aineisto kuitenkin jälleen korostaa kokonaisuuden koordinoinnin tarvetta. Marteliuksen (2020) esittämä tarve tiedustelutiedon vapaammalle liikkumiselle yhdistyy erityisesti tiedusteluprosessin keräysvaiheeseen ja toistuu tutkimusaineistossa. Martelius ei ota kantaa siihen, tulisiko hybridiuhkien tiedustelun edellyttämästä kaiken tiedon keräämisessä vastata jokin tietty elin, mutta näkemyksen voi katsoa puoltavan väljempää yhteistyörakennetta keskitetyn ratkaisun sijaan.

5.3 Tiedusteluprosessin analyysivaihe

Tiedusteluprosessin analyysivaiheessa hybridiuhkat edellyttävät kaiken tiedon fuusiota kokonaiskuvaksi. Analyysin tarkoituksena on yhtäältä hybridiuhkan tunnistaminen ja toisaalta tunnistamista ja ennakoitua tukeva ymmärtäminen. Fuusio, tunnistaminen ja ymmärtäminen ovat analyysin päällekkäisiä ja limittejä osia, jotka on erotettu analyysin eri elementtien hahmottamiseksi. Analyysin mahdollistamiseksi tarvitaan lisäksi joitakin menettelytapoja.

5.3.1 Fuusio

Tiedusteluprosessin analyysivaiheen fuusiossa on kysymys analysoinnin laaja-alaisuudesta ja tietojen yhdistämisestä sen keinona. Fuusion merkitys on kokonaisvaltaisessa tilannetietoisuudessa ja hybridiuhkan havaitsemisessa.

Aineistossa viitataan eri ilmaisuin analysoinnin laaja-alaisuuteen. Fuusio ilmenee ensinnä kokonaiskuvan muodostamisena. Osa esitetyistä näkemyksistä viittaa tässä tarkoituksessa meneillään olevan vaikuttamisen havaitsemiseen, osa potentiaalisten uhkien tunnistamiseen ja osassa kirjoittajan näkökulmaa ei voi tunnistaa. Kokonaiskuvaan liittyvät esimerkiksi esitykset sektorikohtaisen monitoroinnin yhdistämisestä koko hallinnon kattavaksi kuvaksi, analyysin laajentamisesta kaikkiin ulottuvuuksiin ja koko hybriditoimien spektrin analysoimisesta. Adayn (2019) kuvaus kokonaisvaltaisesta monitoroinnista kuvaa samalla kokonaiskuvan merkitystä:

By monitoring activities across the full spectrum of adversarial measures, decision-makers will be able to identify how the adversary's aims and information activities align and gauge their success or failure. (Aday, 2019, s. 29)

Toiseksi fuusio ilmenee tietojen yhdistämisenä. Tietojen yhdistämisen merkitys on meneillään olevan vaikuttamisen havaitsemisena, johon viitataan esimerkiksi hybridikampanjan tai hybridioperaation tunnistamisena. Tietojen yhdistämisen merkitys liittyy hybridiuhkien luonteeseen, jossa uhkasta tulee hybridiuhka vasta, kun käytetään koordinoitusti eri vaikuttamisen keinoja. Koska vaikuttaminen tapahtuu eri paikoissa ja ulottuvuuksissa, on kokonaisuuden näkemiseksi välttämätöntä yhdistää eri toimijoilla olevia tietoja. Tietojen yhdistämistä tarvitaan, jotta voidaan arvioida, onko havaitussa asiassa kyseessä mahdollisesti harmiton yksittäistapaus vai osa usean keinon hybridioperaatiota. Fiot (2019) kuvaa asiaa EU-tasolla:

But perhaps the biggest problem is also the oldest: the EU institutions find it difficult to overcome compartmentalised silo mentalities when they devise their strategies and responses to hybrid threats. This disjointedness is a serious weakness. Adversaries deploy conventional and unconventional tactics as part of an overall strategy to destabilise the EU. No single aspect of the threat facing Europe exists in isolation from others. A disturbance to the EU's critical infrastructure, say, may well appear to be an isolated event. The real challenge for the EU is to join the dots between seemingly staccato events and identify a combined hybrid campaign. (Fiot, 2019, s. 3)

Myös yhdistettävien asioiden kuvauksissa korostuvat merkit meneillään olevasta vaikuttamisesta. Tietojen yhdistämistä kuvataan sekä datan että informaation ja tiedustelutiedon yhdistämisenä ja eri ulottuvuuksien, spektrien, hallinnonalojen ja palapelin osien yhdistämisenä. Pääsääntöisesti tiedon yhdistämisestä puhutaan pisteiden yhdistämisenä useista ulottuvuuksista sekä eri sensoreista ja indikaattoreista. Yhdistämisen kuvauksissa korostetaan laajuutta myös esimerkiksi kaikista eri lähteistä ja koko hallinnosta tulevana tietona. Rietjensin (2020, s. 5) näkemyksessä yhdistetään sekä deduktiivisen ja induktiivisen lähestymistavan tietoja, että laadullista ja määrällistä dataa.

Muissa aineistossa esitetyissä täsmällisemmissä ilmaisuihin yhdistetään tietojen sijaan erityisesti tapahtumia, joita luonnehditaan esimerkiksi mahdolliseen hybriditoimintaan liittyviksi tai heikosti havaittaviksi epämääräisiksi tapahtumiksi. Lisäksi yhdistetään lukemattomia hiljaisia signaaleja tai kootaan palapelin osia.

Aineistossa tuodaan lisäksi esille joitakin yhdistämiseen liittyviä haasteita. Valmiina analyysinä jaettavan tiedustelutiedon yhdistäminen on hyvin työlästä, ja joskus tiedon yhdistäminen ei ole mahdollista lähteiden vaarantumisen vuoksi. Vesterisen (2018, s. 4) näkemys siitä, että pisteiden yhdistämistä hankaloittaa vaikuttamisen hajauttaminen maantieteellisesti ja organisaatioihin korostaa laajan tietojen kokoamisen merkitystä.

Tietoaineiston yhdistäminen on osa tiedustelun analyysivaihetta (ks. esim. Phythian, 2013). Useat aineiston esitykset viittaavat kaikkia lähteitä käyttävään tiedusteluanalyysiin ja aikaisemmissa luvuissa esille nousseeseen kysymykseen hybridianalyysistä, jolle myös tiedustelupalvelut toimivat tiedon lähteenä.

Aineisto kuvaa sekä kaiken tiedon kokoamista kokonaiskuvaksi että toisaalta olennaisen erottamista kootusta tiedosta. Nämä ovat nähtävissä toisiaan seuraaviksi vaiheiksi. Pisteiden ja palasten yhdistäminen viittaa valikoitujen tietojen käyttämiseen uhkan tunnistamiseksi. Treverton (2019) toi artikkelissaan esille hybridiuhkien tiedustelun haasteeksi signaalien erottamisen kohinasta.

Lisäksi aineiston esitykset hiljaisten signaalien ja heikosti havaittavien tapahtumien yhdistämisestä viittaavat hybridiuhkan piilotettuun luonteeseen, joka korostuu uhkan varhaisemmissa vaiheissa (ks. esim. Mikkola, 2018; Gianopoulos ym. 2021; Rácz, 2015). Aineiston voi tulkita näkevän fuusion merkityksen piilotetun hybridiuhkan paljastamisena ja ennakoinnin tukena siten, että tiedustelu voi havaita vaikuttamisen mahdollisimman varhain. Hybridiuhkan tunnistamisen muita ulottuvuuksia käsitellään seuraavissa luvuissa 5.3.2 ja 5.3.3.

5.3.2 Tunnistaminen

Hybridiuhkan tunnistamisessa on kysymys meneillään olevan vaikuttamisen havaitsemisesta. Asia on hybridiuhkien tiedustelun kannalta keskeinen ja vastaa hybridiuhkien piilotetun luonteen muodostamaan haasteeseen. Haaste on havaittavissa myös tutkimusaineistossa, jossa usein tuodaan esille yleisluonteinen tarve tunnistaa uhka tai muodostaa jokin kyky. Fuusio on tunnistamisen keskeinen edellytys, mutta ei riittävä vastaus.

Tunnistamisessa on kaksi rinnakkain toteutuvaa näkökulmaa, joilla on yhtymäkohtia. Aineistossa viitataan hybridiuhkan tunnistamisen periaatteena ensinnä tunnettujen asioiden havaitsemiseen indikaattoreita monitoroimalla ja toiseksi tuntemattomien asioiden keksimiseen. Ensimmäistä palvelee tiedon keräämisen deduktionäkökulma (luku 5.2.3) ja jälkimmäistä induktionäkökulma (luku 5.2.4). Aineistossa hybridiuhkan tunnistamiseen liittyvissä esityksissä korostuu jälkimmäinen, tuntemattomien asioiden keksiminen.

Hybridiuhkan tunnistamiseen liittyvät näkemykset ovat jaettavissa, muutoksen havaitsemiseen ja sen edellytyksenä vaikuttamisen perustason määrittämiseen, signaalien havaitsemiseen, kaavojen tunnistamiseen, asioiden yhteyksien tunnistamiseen, asiaan liittyvien tapahtumien erottamiseen ja attribuu-

tion. Nämä ovat nähtävissä vaiheina, vaikka niiden erottelu ja järjestys ei ole yksiselitteinen.

Muutoksen havaitseminen perustuu vaikuttamisen perustason tietämiseen. Aineistossa korostuvat esitykset perustason määrittämisen tarpeesta, jotta muutoksen normaaliin voi havaita. Perustason määrittämisen todetaan edellyttävän pitkäaikaista, laaja-alaista ja jatkuvaa seurantaa. Cullen ja Wegge (2021) huomauttavat, että perustason tietäminen on pitkään jatkuneen häirinnän vuoksi vaikeaa:

However, as many states for years have experienced maling activities in the form of hacking, sabotage, information campaigns with “fake news”, and so forth, actually establishing a baseline of “normal” across all sectors of the society is a difficult challenge. (Cullen & Wegge, 2021)

Aineistossa esitetyt näkemykset muutoksen havaitsemisesta viittaavat sekä deduktio- että induktionäkökulmiin. Deduktiota edustaa ilmiöiden monitorointi indikaattoreiden ja seurattavaksi määritettyjen asioiden avulla suhteessa perustasaan. Seurattavat asiat esitetään määritettäväksi erityistä suojelua vaativilta sektoreilta. Induktiota edustavina muutoksina puhutaan yleisemmin tapahtumista, vaikuttajan toimista ja vaikutuksista. Asiaa on kuvattu myös pienten muutosten havaitsemisena uhkaympäristössä (Weissmann, 2021, s. 49). Vaikutusten osalta Cullen ja Reichborn-Kjennerud (2017) puhuivat kriittisten toimintojen kokonaiskuormituksen muutoksen tarkkailusta ja esittivät, että piilotetut hybridiuhkat havaitaan vasta niiden kumulatiivisten epälineaaristen vaikutusten tullessa näkyviin.

Epänormaalit tapahtumat ja selittämättömät vaikutukset edustavat heikkoja signaaleja, jotka toimivat vihjeinä mahdollisesta hybridiuhasta. Heikkojen signaalien havaitsemisen ja etsimisen merkitys korostuu aineistossa. Asiaa kuvataan esimerkiksi kohinasta vaikeasti havaittavina heikkoina signaaleja, joita on vaikeaa yhdistää tunnettuun trendiin tai ilmiöön (Rietjens, 2020, s. 3). Heikot signaalit ovat nähtävissä analysoinnin käynnistäjänä, jota kuvataan esimerkiksi luovana ajatteluna eri koordinoitujen haavoittuvuuksiin kohdistuvien keinojen mahdollisesta käytöstä.

Keinojen koordinoitu käyttö viittaa kaavojen tunnistamiseen. Hiljaisten signaalien tapaan aineistossa toistuu aiemmin näkemättömien kaavojen tunnistaminen keinona tuntemattomien asioiden keksimiseen. Kaavoja tunnistetaan yhdistämällä laajasti tietoa, kuten irralliselta vaikuttavista tapahtumista. Cullen ja Wegge (2021) kuvaavat menettelyä, joka havainnollistaa induktionäkökulmaa edustavien epämääräisyyksien, heikkojen signaalien, tiedon yhdistämisen ja kaavojen tunnistamisen yhteyttä:

In a shift from the use and reliance upon indicators developed in the hunt of known unknowns, this - - approach to discovering new hybrid threats focuses on the detection of anomalies or the detection of harmful and unexplained effects to identify clues of possible ambiguous hybrid threats. As a method seeking to identify and connect the potential bits and pieces of hybrid activity in many parts of society, enabling the analyst to see patterns that would not stand out by traditional security-oriented indicator-based methods, the - - method to discover and detect potential hybrid threats is a case in point. (Cullen & Wegge, 2021)

Kaavojen tunnistamisessa on kyse erityisesti asioiden yhteyksien tunnistamisesta. Analyysissä tulee tunnistaa irrallisilta vaikuttavien tapahtumien yhteys. Fuusion yhteydessä todetussa pisteiden yhdistämisessä on kyse tästä. Yhteyden tunnistaminen nähdään vaikeaksi erityisesti silloin, kun vaikuttaminen tapahtuu hitaasti vuosien kuluessa tai jos taustalla oleva toimija vaikuttaa useassa eri ulottuvuudessa. Muiden kuin sotilaallisten toimien yhteyden havaitseminen nähdään vaikeimpana. Euroopan ulkosuhdehallinnon (2018) kuvauksessa asia ilmaistaan juuri pisteiden yhdistämisenä:

...a capacity to detect malicious activities and their sources - - at an early stage and to understand links between often seemingly unrelated events by connecting the dots. (European External Action Service, 2018, s. 2)

Rietjens (2020) kuitenkin kyseenalaistaa näkemykset pisteiden yhdistämisestä niiden havaitsemisen vaikeuden vuoksi:

While many policymakers like to refer to ‘connecting the dots’ to derive accurate pictures of forthcoming events, this picture is highly inaccurate and unhelpful (Gentry & Gordon, 2019). In the case of hybrid threats, the dots are missing because they fall below the threshold, they look different due to deception or disinformation, or are impossible to understand due to some kind of encryption. (Rietjens, 2020, s. 5)

Relevantin tiedon tunnistaminen voidaan nähdä suodattimena kaavaa tunnistettaessa. Asiaan liittyvien tapahtumien erottaminen nähdään keskeisenä ja vaikeana. Treverton (2019) esitti artikkelissaan hybridiuhkien tiedustelun keskeiseksi haasteeksi signaalin erottamisen kakofoniasta. Asiaa tarkastellaan seuraavassa luvussa 5.3.3 osana hybridiuhkan ymmärtämistä.

Keskeinen osa uhkaan liittyvien tapahtumien erottamista muista tapahtumista on taustalla olevan toimijan tunnistaminen. Hybridiuhkan piilotettuun luonteeseen lukeutuu attribuution vaikeus. Attribuution todetaan olevan hidas, vaikeaa ja epävarmaa ja tiedon jakamisen puutteiden hankaloittavan sitä ennestään. Kuten aikaisemmassa kirjallisuudessa, myös aineistossa nähdään yrityksillä olevan usein paremmat mahdollisuudet attribuutioon kyberulottuvuudessa. Toisaalta Monaghan ym. (2019, s. 41) esittävät, että attribuutio-ongelma on enemmän poliittinen kuin tekninen, sillä yksittäisten keinojen yhdistäminen vaikuttajaan on usein mahdollista. Asia nähdään aineistossa eri tavoin, mikä viestii eri näkökulmista hybridiuhkaan. Esimerkiksi Aday (2019) kuvaa haastetta merkittäväksi valtion osallisuuden monitulkintaisuuden vuoksi:

Attributing a hybrid threat to a state actor can pose significant challenges and it may take time to establish compelling and credible evidence. State involvement is rarely black-and-white; the spectrum can range from state-tolerated to state-encouraged, state-orchestrated, or state-executed activity. For example regarding cyber attacks or civil unrest, the degree of state responsibility can be extremely difficult to assess. (Aday, 2019, s. 35)

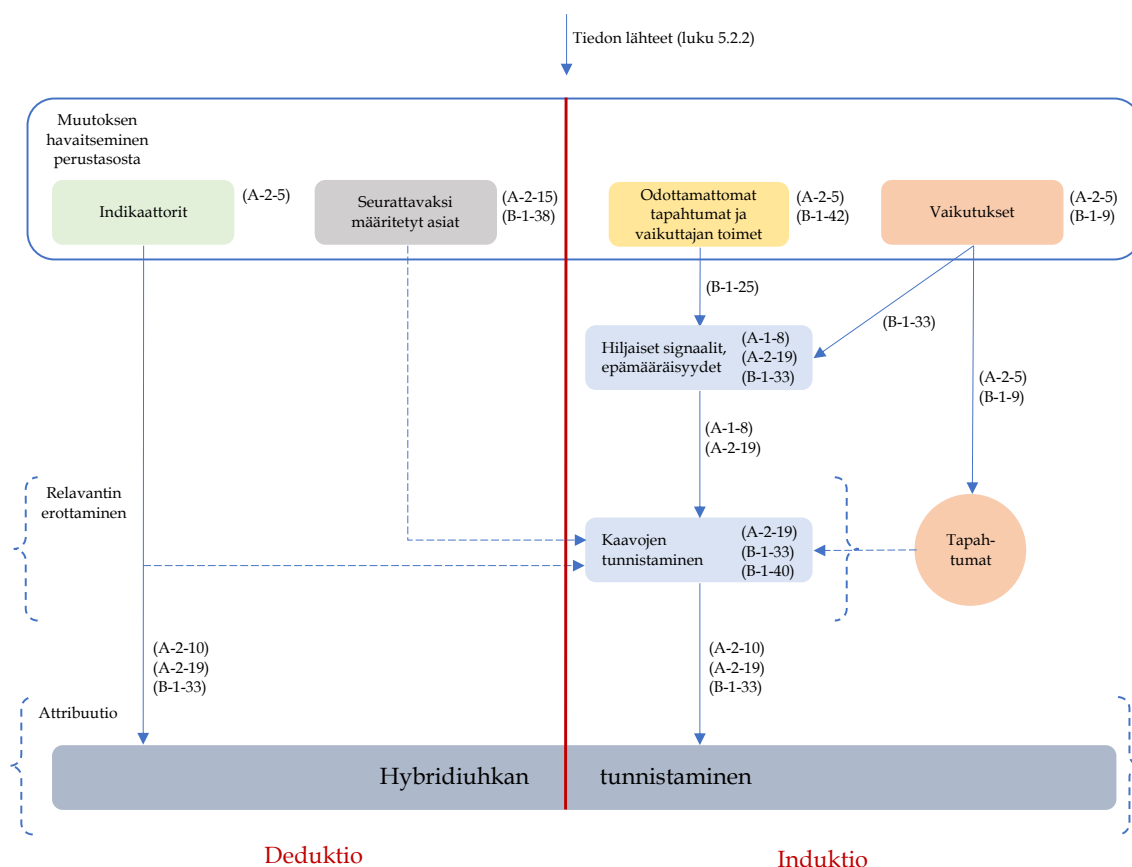
Hybridiuhkan tunnistamiseen liittyvissä esityksissä on aineistossa hajontaa. Näkemykset painottuvat erityisesti piilotetun uhkan havaitsemiseen, mutta käsittelevät asiaa eri tavoin. Analysoinnin lähtökohdaksi nähdään joko muutoksen

havaitseminen perustasoon nähden tai heikkojen signaalien ja epämääräisyyksien herättämä analysointi. Indikaattoreiden merkitys jää aineistossa kuitenkin vähäiseksi.

Vain osa aineistosta kiinnittää huomion piilotettujen toimien vaikutuksiin merkinä meneillään olevasta uhkasta. Treverton (2019) tähdensi artikkelissaan tiedustelun tarvetta kyetä tunnistamaan tapahtumien toissijaisia vaikutuksia. Piilotettujen toimien vaikutusten merkitys analyysille hiljaisina signaaleina johtaa siihen, että tietoa tulisi kerätä myös vaikutuksista. Asiaan oli tiedon keräämisen yhteydessä vain vähäisiä viitteitä.

Aineistossa ei tuoda esille, että myös indikaattoreilla tehdyt havainnot sekä vaikutusten taustalta havaitut toimet olisivat osa tunnistettavaa meneillään olevan vaikuttamisen kaavaa. Koska hybridiuhka on eri vaikuttamisen keinojen koordinoitu kokonaisuus, on myös indikaattoreilla tehdyt havainnot ja taustalta löydetyt toimet nähtävä osana samaa vaikuttamiskokonaisuuden kaavaa. Kaavan voi näin itsessään nähdä edustavan hybridiuhkan kokonaisuutta.

Kuvassa 13 on pyritty tulkitsemaan aineistossa esitetyt näkemykset kokonaisuudeksi. Mikään aineistolähde ei kuvaa kokonaisuutta, mutta eri esityksiä tarkastelemalla on mahdollista esittää kokonaisuuden tekijät suhteineen.

KUVA 13 Tutkimusaineistossa esitetyt meneillään olevan hybridiuhkan tunnistamisen tekijät yksinkertaistettuna.

Kuvaa voi tarkastella prosessina, jossa yläosassa tietoja keräämällä tunnistetaan muutos esimerkiksi indikaattoreiden, odottamattomien tapahtumien tai vaikutusten avulla. Nämä voivat toimia uhkan hiljaisina signaaleina ja käynnistävät tilanteeseen liittyvien asioiden ja uhkan kaavan tunnistamiseen. Katkoviivanuolet ja -viivat ovat ehdotuksia yhteyksistä, kuten indikaattoreiden osuudesta kaavojen tunnistamiselle, joita aineistossa ei ole tuotu esille. Punainen viiva erottaa aineistossa esitetyt tunnettujen asioiden monitoroinnin ja tuntemattomien asioiden keksimisen.

Tunnettujen asioiden monitoroinnin ja tuntemattomien asioiden keksimisen avulla tunnistetaan meneillään oleva hybridiuhka. Tämän merkitys tuodaan esille varhaisen varoittamisen perustana. Aineistossa esitetyt näkemykset olosuhteiden muutosten havaitsemisesta ja heikoista signaaleista viittaavat hybridiuhkan piilotettuun luonteeseen, joka korostuu uhkan varhaisemmissa vaiheissa (ks. esim. Giannopoulos ym. 2021; Mikkola ym., 2018; Rácz, 2015). Uhkan varhaiseen valmisteluvaiheeseen liittyvät puolestaan aineiston kuvaukset pitkän ajan kuluessa tapahtuvien toimien yhteyden tunnistamisesta.

Aineiston voi katsoa käsittelevän piilotetun hybridiuhkan paljastamista ennakoinnin tukena. Uhkan tunnistaminen edellyttää avukseen vielä ymmärrystä relevanttien tapahtumien erottamiseksi. Uhkan kehittymisen ennakointi edellyttää puolestaan tunnistetun tilanteen merkityksen ymmärtämistä. Näitä käsitellään seuraavassa luvussa 5.3.3.

5.3.3 Ymmärtäminen

Hybridiuhkan ymmärtämisessä on kysymys asioista, jotka mahdollistavat hybridiuhkan ennakoinnin ja tunnistamisen. Ymmärtämisellä ja tunnistamisella (luku 5.3.2) on kiinteä yhteys. Tunnistamisen voi nähdä prosessina ja ymmärtämisen sen älynä. Ne ovat myös nähtävissä sekä päällekkäisinä ominaisuuksina että uhkan kehittymisen suhteen eri aikaisina.

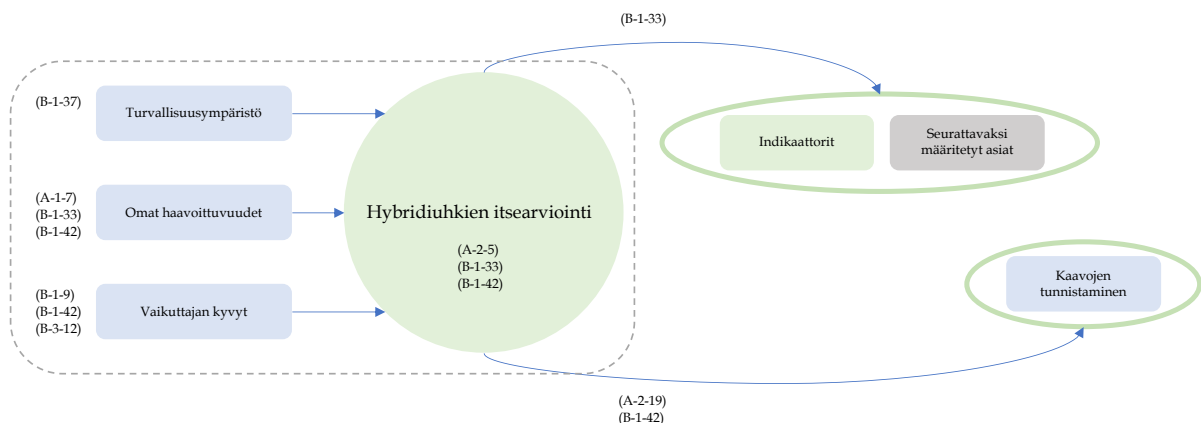
Ymmärtäminen on sekä hybridiuhkaa edeltävää turvallisuusympäristön ja potentiaalisten uhkien analysointia että meneillään olevan mahdollisen hybridiuhkan analysointia. Hybridiuhkaa edeltävänä se luo mahdollisuuksia kohdistaa tiedon keräystä ja tunnistaa uhkaa varhaisessa vaiheessa ymmärtämällä mahdollisia tulevia koordinoituja vaikuttamiskokonaisuuksia. Meneillään olevan vaikuttamisen aikaisena se tukee uhkan tunnistamista sekä tunnistetun tilanteen merkityksen ja kehittymisen arviointia.

Hybridiuhkaa edeltävä ennakoiminen edellyttää turvallisuusympäristön kehityksen, omien haavoittuvuuksien ja vaikuttajan mahdollisten toimien ymmärtämistä. Aineistossa esitetään, että haavoittuvuuksissa huomio tulisi olla kansallisilla kriittisillä sektoreilla ja kaikissa vaikuttamisen ulottuvuuksissa. Omat haavoittuvuudet ja mahdollisen vaikuttajan aikeet ja kyvyt ymmärtämällä on mahdollista arvioida vaikuttajan synkronoitujen, räätälöityjen haavoittuvuuksiin kohdistuvien toimien mahdollista käyttöä. Aineistossa puhutaan tässä tarkoituksessa hybridiuhkien itsearviointin laatimisesta, hybridiuhkaympäris-

tön arvioinnista ja painopisteanalyysistä³⁶, jota Weissmann (2021) kuvaa seuraavasti:

There is significant potential for the development of new models that include non-linear warfare (hybrid threats) and focus on how combining these threats in different ways can harm vital sectors of society. With a working analysis of the hybrid threat environment and a realistic assessment of vulnerabilities in the light of the threat actor's intentions and method of choice, a hybrid threat can be predicted. (Weissmann, 2021, s. 138)

Aineistossa nähdään, että haavoittuvuuksien tunnistamisella ja vaikuttajan tavoitteita ja kykyjä koskevilla oletuksilla voidaan kehittää indikaattorit ja tunnistaa mahdollisten haavoittuvuuksien ja hyökkäystapojen kaavoja. Kuva 14 esittää hybridiuhkien itsearvioinnin tekijät ja arvioinnin merkityksen käynnistyneen vaikuttamisen tunnistamisen apuna: indikaattorit, seurattavaksi määritetyt asiat ja mahdolliset kaavat ovat kuvassa 13 esitetyn tunnistamisen prosessin tekijöitä.

KUVA 14 Tulkinta tutkimusaineistossa esitetyistä hybridiuhkaa edeltävän ennakoinnin tekijöistä ja arvioinnin merkityksestä uhkien varhaisen havaitsemisen tukena

Näkemykset kuitenkin eroavat siinä, missä määrin hybridiuhkia voi ennakoida. Esimerkiksi Cullen (2018) epäilee asiaa:

...although hybrid threats share the same strategic characteristics, the diversity of ways in which individual hybrid threats match multiple instruments of power against the specific weaknesses of the society targeted can result in each individual hybrid threat campaign having a unique signature. This makes early warning relating to hybrid threats significantly less predictable than the puzzles and mysteries of the Cold War, and arguably more complex than the wicked problems presented by the post-9/11 terrorist threat as well. (Cullen, 2019, s. 4)

Meneillään olevan hybridiuhkan aikaisena ymmärtämisessä on kyse uhkaan liittyvien tapahtumien erottamisesta sekä uhkan merkityksen ja kehittymisen

³⁶ center of gravity -analysis

arvioimisesta. Hybridiuhkan erottamista tehdyistä havainnoista tukee ensinnä ennakkoinnin yhteydessä syntynyt ymmärrys indikaattoreista ja kaavoista. Muut aineistossa esitetyt näkemykset heijastavat kokonaisvaltaista ymmärrystä tilanteesta ja lopulta tilannekohtaista arviota. Tältä osin relevanttien tapahtumien erottamista voi nähdä palvelevan myös tunnistamisen yhteydessä todettu vaikuttamisen perustason tietäminen. Hybridiosaamiskeskuksen (2020c) näkemys viittaa trendien ymmärtämisen merkitykseen uhkan erottamisessa:

Being able to read trends allows us to place current events into context and helps us to distinguish between what is a threat, what looks like but is not necessarily a threat, and what has the potential to become a threat in the future. (The European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats, 2020c, s. 8)

Erottamisen tarkemmiksi keinoiksi esitetään tapahtumien tunnistaminen mahdollisiksi uhkiksi kriittisille toiminnoille ja mahdollisiksi haavoittuvuuksien hyödyntämisyrityksiksi. Lisäksi tuodaan esille, että muuten tavanomaisiksi katsottavat tapahtumat voidaan ymmärtää uhkaksi toistuvien tai samanaikaisten eri sektoreiden tapahtumien kumulatiivisiin vaikutusten tullessa näkyviin.

Lopulta uhkan arviointi nähdään tilannekohtaisena ja perustuvan arvioon omista ja vaikuttajan kyvyistä, tarkoituksesta ja tavoitteista. Asia nähdään myös subjektiivisena arviona epäiltyjen vaikutustoimien logiikasta sekä sen arvioimisena, ylittääkö toiminta hyväksytyyn kilpailun ja ei-hyväksytyyn toiminnan rajan. Heap (2021) kuvaa arvion subjektiivista ja poliittista luonnetta:

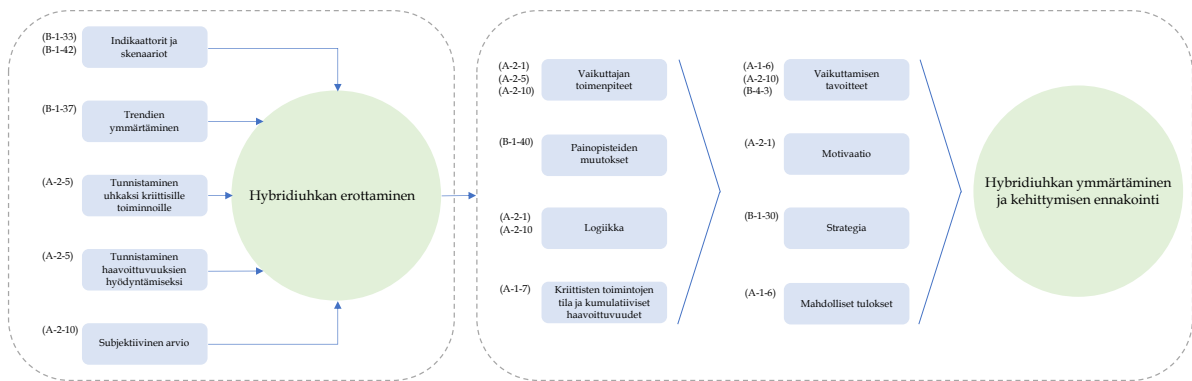
Identification of any activity as hostile is based on threat assessments and ultimately a political decision by the government of the targeted nation. There may be no 'smoking gun' and public opinion may need convincing credible and compelling evidence. The qualification of 'hostile intent' is the most important factor to define and identifying an act as hostile is known as attribution. (Heap, 2021, s. 9)

Uhkan erottaminen ja sen merkityksen ymmärtäminen limittyvät. Uhkan ymmärtämisen kuvaukset ovat aineistossa moninaisia, mutta keskittyvät vaikuttajan tavoitteiden ja oman tilanteen arviointiin. Kuva 15 esittää aineistossa esitettyjä hybridiuhkan erottamisen ja ymmärtämisen tekijöitä.

Uhkan ymmärtämiseksi ja sen kehittymisen ennakoimiseksi tulisi pyrkiä ymmärtämään erityisesti vaikuttamisen tavoitteita. Tämän saavuttamiseksi tulisi tunnistaa, tarkkailla ja ymmärtää vaikuttajan toimenpiteitä ja ymmärtää näiden avulla taustalla olevaa strategista logiikkaa sekä tunnistaa vaikuttajan toiminnan painopisteiden muutokset. Lisäksi tulisi arvioida omien kriittisten toimintojen tilaa ja kumulatiivisia haavoittuvuuksia. Aineistossa esitetään, että ymmärrämme uhkaa vasta kun vaikutukset ovat jo pitkällä. Adayn (2019) näkemys kuvaa kokonaistilanteen ymmärtämisen merkitystä:

Taking a '360 degree' approach will help decision-makers situate an activity within larger systematic efforts and strategies, and shed light on an adversary's underlying motivations and goals. By monitoring activities across the full spectrum of adversarial measures, decision-makers will be able to identify how the adversary's aims and information activities align and gauge their success or failure. (Aday, 2019, s. 29)

KUVA 15 Tutkimusaineistossa esitetyt meneillään olevan hybridiuhkan analysoinnin tekijät

Cullen ja Reichborn-Kjennerud (2017) kuitenkin epäilevät mahdollisuuksia ennakoita uhkan kehittymistä. He selittävät ennakoinnin vaikeutta epälineaarisuudella ja kehottavat omien haavoittuvuuksien sekä vaikuttajan kykyjen ja toimien sekä mahdollisten vaikutusten jatkuvaan monitorointiin:

It does not necessarily evolve linearly through escalatory phases towards a strategically defined end state. Instead of operating in phases, a hybrid warfare attack evolves through simultaneous escalation and de-escalation at the tactical and operational level across the vertical and horizontal axis, flexibly exploiting and taking advantage of effects as they occur. As such, understanding a hybrid warfare attack and how to respond to it requires a near real-time monitoring of one's vulnerabilities, the capabilities and actions of a hybrid warfare actor and the possible effects attacks against the system may cause. (Cullen & Reichborn-Kjennerud, 2017, s. 20–21)

Ymmärtäminen kuvaa tiedustelun perustehtävää yllätysten ja epävarmuuksien vähentäjänä. Aineistossa esitetyt näkemykset mahdollisuuksista ennakoita uhkia ja ymmärtää havaitun uhkan merkitystä vastaavat kirjallisuudessa esitettyjä tiedustelutoiminnan tarkoituksen ja tavoitteen kuvauksia (ks. esim. Tiedonhankintalakyöryhmä, 2015). Tältä osin tutkimusaineistossa esitetyt ymmärtämisen eri merkitykset ja niiden tekijät tarjoavat vastauksia tiedustelutoiminnan tehtävään hybridiuhkaympäristössä.

Haavoittuvuuksien ja uhkien tunnistaminen ja arviointi on tutkimusaineistossa vaikea tulkintaa vaativa osa. Aineistossa tuodaan esille yleisluonteisesti tarve tiedon ja riskiarvioiden jakamiseen sekä arvioinnin yhteistyömenetelyihin. Pääsääntöisesti jää epäselväksi, tarkoitetaanko hybridiuhkien tunnistamisella riskianalyysin kaltaista haavoittuvuuksien tunnistamista vai meneillään olevan vaikuttamisen tunnistamista ja arviointia. Hybridiuhkien laajan vaiheittaisen käsityksen sekä hyväksytyyn kilpailun ja ei-hyväksytyyn toiminnan rajan epäselvyyden vuoksi voidaan nähdä, että uhkan arviointi liikkuu potentiaalisten haavoittuvuuksien tunnistamisesta vaikuttajan luoman kyvykkyyden tunnistamiseen ja edelleen meneillään olevan operaation merkityksen ja kehi-

tyksen arviointiin. Esitykset tiedon jakamisen, arvioinnin ja yhteistyön tarpeesta voi nähdä liittyvän näihin kaikkiin.

Havainnoilla on useita liittymäpintoja kirjallisuudessa esitettyyn. Giannopoulos ym. (2021) esittivät että, hybridiuhkien ennakoimiseksi ja torjumiseksi on tärkeää tietää, kuka on uhkan takana, sillä eri toimijoilla on erilaisia tavoitteita ja strategisia kulttuureja. Tunnistamisen yhteydessä esille tuotu attribuutio on siten havaitun uhkan ymmärtämisen kannalta keskeistä. Myös Treverton (2019) esitti artikkelissaan, että toimijoiden toimintatapojen perusasiat muuttuvat hitaasti, ja strateginen analyysi on siksi tärkeää. Tämä puolestaan tukee aineistossa esitettyjä näkemyksiä mahdollisuudesta ennustaa hybridiuhkaa.

Keskeisen relevanttien tapahtumien erottamiseen liittyvän huomion esittivät Mikkola ym. (2018, s. 9) todetessaan, että yksittäisiltä näyttäviin toimien muodostaman kokonaisuuden näkemistä estää se, jos tulkinta haitalliseen vaikuttamiseen luettavista toimista on liian kapea. Huomio muistuttaa aineiston eri yhteyksissä esille tulleesta tarpeesta ymmärtää hybridiuhkien laaja käsite ja luonne.

Kokonaisuudessaan aineisto jättää epäselväksi sen, missä määrin tilanteen kehittymisen ennakointi nähdään mahdolliseksi. Esitykset vaikuttajan tavoitteen ja strategian ymmärtämisestä viittaavat mahdollisuuksin nähdä mihin uhka on kehittymässä. Cullenin ja Reichborn-Kjennerudin (2017) näkemys edellä viittaa ennustamisesta luopumiseen ja vähintään ennakoinnin aikajänteen lyhentymiseen. Tämä vastaa esimerkiksi Menkveldin (2021) ja Hanénin (2011; 2017) näkemyksiä siitä, ettei kompleksisessa tilanteessa voi nähdä kauas.

5.3.4 Menettelyt

Tiedusteluprosessin analyysivaiheen menettelyissä on kyse asioista, jotka tukevat tai mahdollistavat hybridiuhkien tiedustelemiseksi tarvittavaa tiedon analysointia. Menettelyt liittyvät erityisesti monialaisuuden mahdollistavaan analysoinnin organisointiin. Merkitystä on myös osaamisella ja muulla resurssoinnilla sekä tekniikalla. Aineistossa esitetään lisäksi joitakin metodeihin ja analyysiin piirteisiin liittyviä asioita.

Kuten tiedusteluprosessin keräysvaiheessa esitetyissä organisointiratkaisuissa, jakautuvat analysoinnin organisointiin liittyvät näkemykset analyysielimeen perustuviin ratkaisuihin ja muihin väljempään yhteistyöratkaisuihin. Osaltaan tätä selittää se, että keräykseen ja analysointiin liittyvät näkemykset tuotiin usein esille samassa yhteydessä saman organisoinnin tai toiminnon osana.

Aineistossa esitetään eri sanoin hybridiuhkien tunnistamisesta vastaavan elimen perustamista. Tässä tarkoituksessa puhutaan hybridianalyysiyksiköstä, fuusioelimestä tai poikkihallinnollisesta elimestä. Ilmaisuihin on hajontaa sen suhteen, nähdäänkö elin omana organisaationaan vai eri toimijoista koottuna rakenteena. Esimerkiksi Barajunas (2018, s. 26) ehdottaa keräyksestä ja analysoinnista vastuullista keskusvirastoa, kun Cullenin ja Reichborn-Kjennerudin (2017) esitys kuvaa poikkihallinnollista koordinaatioelintä:

Together, this process must be part of an integrated national approach coordinating whole of government, military and private sector expertise to ensure comprehensiveness (upper right box). In turn, this integrated approach should be institutionalized in an intergovernmental coordination body (for example, the Executive Counter-Hybrid Warfare Steering Committee) responsible for monitoring changes in the situation and evaluating their effects. (Cullenin ja Reichborn-Kjennerudin, 2017, s. 24)

Näkemyksen eroja selittänee osaltaan se, missä tarkoituksessa ne tuodaan esille. Edellä Cullen ja Reichborn-Kjennerud viittasivat hybridiuhkien itsearviointiin kaltaiseen rooliin, ja Barajunas reaaliaikaisempaan hybridiaktiivisuuden tunnistamiseen. Pääosin merkitys jää kuitenkin tässä suhteessa ilmenemättä. Aineistossa on myös esitys hybridiuhkan kokonaisuutta rajatummista tarkastelevasta informaatio- ja kyberoperaatioiden havaitsemisesta vastaavasta elimestä.

Nimettyinä hybridianalyysielimenä tuodaan esille pääsääntöisesti EU:n ja Naton hybridianalyysielimet. EU:n hybridifuusioelimen merkitys tuodaan esille erityisesti strategisessa analyysissä nousevien uhkien ja tulevan kehityksen analysoijana sekä varhaisena varoittajana ennen täyden kriisin ilmaantumista. Nato itse kuvaa hybridianalyysielimensä merkitystä meneillään olevan hybriditoiminnan tunnistajana ja attribuoijana sekä epämääräisemmin tilanneymmärrystä parantavan hybridianalyysin tuottajana (Nato, 2021, s. 11, 16). Weissmann (2021, s. 148) näkee myös YK:n muodostuneen keskeiseksi toimijaksi hybridiuhkien analysoinnissa, mutta toteaa samalla EU:lla, YK:lla ja Natolla todetaan olevan suuria haasteita hybridiuhkiin liittyvän tiedusteluanalyysin ja yhteistyön kanssa. Suomalaisena ratkaisuna esille tuodaan Valtioneuvoston kansiliassa toimiva hybridianalyysiryhmä sekä Turvallisuuskomitea.

Esityksissä erillistä elintä väljemmistä ratkaisuista on hajontaa, mutta niillä kaikilla tavoitellaan laajasti osallistavaa yhteistyötä. Tällaisina analysoinnin yhteistyömenettelyinä esitetään verkostoja, rakenteita tai ryhmiä. Esimerkiksi Coldea näkee tarpeen laajan osaamisen sisältävälle yhteistyöryhmälle:

Needless to say that, with regards to intelligence analysis, there is also a pressing need to work in joint task forces, with a wide array of competences to make multidisciplinary analysis possible, in order to grasp hybrid threats. (Coldea, 2022, s. 60)

Asia on nähty myös väljemmin esimerkiksi laajasti osallistavana integroituna kansallisena prosessina, koordinoituna lähestymistapana analysointiin ja laajalajaisen tilannekuvan organisointina havaitsemiskykyjen yhdistämiseksi. Vielä yleisluontoisemmin asiaa on kuvattu yhteistyön tarpeena. Monaghan (2019, s. 10) kuvaa analysoinnin edellyttävän eri toimijoiden välistä yhteistyötä sekä kotimaassa että muiden maiden ja monikansallisten instituutioiden kanssa. Weissmannin (2021) näkemys käytännöllisestä ja joustavasta suhtautumisesta kuvaa yhden vastuullisen organisaation vastakohtaa:

The key is to develop a detection system that is simultaneously aware of false-positives and false-negatives. There is a need for pragmatism, flexibility and inclusiveness of actors, sectors and levels – within and between countries. (Weissmann, 2021, s. 270–271)

Organisointitavasta riippumatta analysoinnin yhteistyötahoina tuodaan kansallisella tasolla esille viranomaiset, yritykset, järjestöt ja kansalaiset ja tämän tarkoituksena sekä ennakoiva että vaikuttamisen aikainen haavoittuvuuksien tunnistaminen. Suomalaisissa aineistolähteissä kokonaisturvallisuuden lähestymistavan nähdään mahdollistavan tietojen yhdistämisen ja analysoinnin.

Myöskään analyysin liitettävissä näkemyksissä tekniikan merkitys ei kato. Teknisten ratkaisujen kehittäminen nähdään kuitenkin tarpeelliseksi. Tarpeiden ja hyötyjen nähdään liittyvän suuren ja monikielisen tietomäärän analysointiin, varastointiin ja prosessointiin. Tekoälyn nähdään tuovan näihin apua. Lisäksi tekoälyn merkitys nähdään ennusteiden tekemisessä ja vaikuttajan toiminnan muutosten tunnistamisessa. Thielen (2020) näkemys tekoälyn mahdollisuuksista kuvaa samalla käytettävän tiedon monipuolisuutta:

AI can pool vast amounts of data, such as message data, state identity data, charts, spreadsheets, telephone records, and documents within a state database, including filed police reports, network data, sensor data, and full motion video. This pooling of data helps to detect unseen patterns, and aids in criminal, terrorist or hybrid warfare investigations. (Thiele, 2020, s. 8)

Hybridiuhkan haasteen voi havaita myös analysoinnin osaamiseen liitettävissä yleisluonteisissa esityksissä. Hybridiuhkien tiedustelussa nähdään tarvittavan korkeatasoista analyysia, ja sen edellyttävän osaamisen, asiantuntijuuden ja analyysikyvyyn lisäämistä. Yksilöidympinä osaamistarpeina tuodaan esille suuren tietomäärän hallinnan osaaminen sekä ymmärrys eri kulttuureita ja tarkasteltavasta vaikuttamisen ulottuvuudesta.

Uhkan monimutkaisuudesta viestivät myös kuvaukset analysoinnissa tarvittavista keinoista. Aineistossa esitetään joitakin yksittäisiä menetelmiä sekä yleisemmin analyysivaiheeseen liittyviä lähestymistavoiksi ja metodeiksi katsottavia asioita. Tuntemattomien asioiden keksimiseksi esitetään abduktiivista päättelyä ja luovaa ajattelua sekä laadullista tulkintaa ja merkityksellistämistä. Rietjens (2020) esittää useita uusien ja muilla aloilla käytettävien kehittyneiden metodien hyödyntämistä:

Meanwhile, many of the warning challenges demand interpretation, sense-making, and qualitative interpretation to provide depth as well as context- and actor-sensitivity. Events with the greatest impact usually happen unexpectedly, and can rarely be derived from numerical series. - - In an effort to meet these challenges, analysts apply a variety of methods. Wellknown examples include the Delphi method, horizon scanning or trend analyses. In addition to these warning methods, analysts have started to borrow sophisticated methods from other domains as wide and varied as weather prediction, ecology, business management, and consumer behaviour forecasting. (Rietjens, 2020, s. 5)

Aineistossa esitetyissä analysoinnin menettelyiksi luetuissa näkemyksissä toistuu hybridiuhkien tiedustelun muissa osatekijöissä korostunut yhteistyön tarve. Analysoinnin yhteydessä esitetyt organisointiratkaisut eivät tuo merkittävästi uutta keräämisen yhteydessä tarkasteltuun kysymykseen siitä, tulisiko toiminta järjestää yksittäisessä elimessä vai perustua väljempään yhteistyörakenteisiin.

Määrällisesti aineiston esitykset eivät painotu kumpaankaan, ja jo olemassa olevissa ratkaisuisa on esimerkkejä molemmista.

Organisointitapaa keskeisempää voikin olla aineistossa korostuva laaja osallistaminen tarvittavan laaja-alaisen asiantuntijuuden saavuttamiseksi. Tämä toistaa myös keräysvaiheessa todettua muiden kuin tiedustelutoimijoiden aktiivista roolia. Trevertonin (2019) artikkelissaan esittämä yhteistyön tarve hybridiuhkien tiedustelussa koskee aineiston valossa myös analyysivaihetta. Tutkimusaineiston voi katsoa avaavan sitä, kuinka tämä yhteistyö olisi järjestettävissä.

Yhteistyön järjestämistä tarkasteltaessa on huomattava, että aineistossa esitetyissä organisointiratkaisuissa on tunnistettavissa rakenteiden keskenään erilaisia rooleja suhteessa esimerkiksi uhkan vaiheeseen. Ratkaisut, jotka soveltuvat haavoittuvuuksien ja potentiaalisten uhkien tunnistamiseen voivat olla toiset kuin ne, joilla analysoidaan meneillään olevaa vaikuttamista uhkan pakottamisvaiheessa. Myös osaamista, tekniikkaa ja metodeja koskevat esitykset liittyvät sekä potentiaalisten että meneillään olevan uhkien tunnistamiseen. Aineiston kyvykkyyksiä koskevissa näkemyksissä kuitenkin korostuu jälleen hybridiuhkien piilotettu luonne, joka viittaa meneillään olevan vaikuttamisen aikaisempiin vaiheisiin.

Aineistossa esitetyt näkemykset vastaavat kirjallisuudessa esitettyä myös osaamisen, resurssoinnin ja tekniikan osalta. Treverton (2019) totesi valtavan tietomäärän analysointiin ja erityisesti väärän tiedon tunnistamiseen tarvittavan tekoälyä sekä enemmän ja kyvykkäämpiä ihmisiä. Tutkimusaineisto kertoo jotain siitä, millaista osaamisen tulisi olla ja mikä muu merkitys tekniikalla voi olla.

5.4 Tiedusteluprosessin jakeluvaihe

Tiedusteluprosessin jakeluvaiheessa hybridiuhkat vaikuttavat tiedustelutiedon asiakkuuksiin, muotoon ja menettelyihin. Hybridiuhkat haastavat tiedustelutiedon vaikuttavuutta.

5.4.1 Asiakkuudet

Tiedustelutiedon jakelun asiakkuuksissa on kysymys siitä, kenelle tiedustelutietoa tulisi jakaa. Aineistossa korostuu hybridiuhkien kansainvälinen ulottuvuus, ja sen keskiössä EU. Hybridiuhkiin liittyvä kansallinen tiedustelutieto jaetaan tai tulisi jakaa jäsenvaltioista EU:n ja Naton hybridianalyysielimille. Euroopan komissio toteaa näiden olevan edelleen vastuussa hybridiuhkia koskevasta päättäjien informoinnista, mutta ei määrittele päätöksentekijää:

The EU Hybrid Fusion Cell and its counterpart in NATO, the Hybrid Analysis Branch, are officially in charge of analysing hybrid threats in both organisations and informing decisionmakers. The two teams continued regular staff-to-staff exchanges on common areas of focus. (European Commission, 2021, s. 35)

Naton kuvaus on samankaltainen ja toteaa analyysielimen tuottavan päätöksentekijöille parantunutta tilannetietoisuutta hybridiuhkista (Nato, 2021). Kuvaukset näiden elimien rooleista (luku 5.3.4) viittaa siihen, että kyseessä on ensisijaisesti strategisen tason tiedustelutieto. Weissmannin (2021, s. 63–63) mukaan EU:n kohdalla kyseessä on tieto jäsenvaltioita tai kumppaneita kohtaavasta hybridiuhkasta ja tiedustelutiedon saajina EU:n johto, strateginen päätöksentekoprosessi sekä muut politiikan ja operationaaliset tasot. Fiot (2019, s. 44) lisää tähän päätöksentekijät EU:n instituutioissa ja jäsenvaltioissa, minkä lisäksi tiedustelutietoa tulisi jakaa myös EU:n jäsenvaltioiden kesken, EU:n instituutioiden sekä EU:n sisäisten hälytysjärjestelmien³⁷ kesken.

Kuvaukset tiedustelutiedon jakamisesta kansallisella tasolla ovat harvoja ja yleisluonteisia. Kansallisen tiedustelutiedon vastaanottajina tuodaan esille valtionjohto. Lisäksi esitetään tiedustelutiedon jakamista kaikille tasoille, hallinnon sisällä ja yksityisille toimijoille. Näissä kuvauksissa kuitenkin korostuu avoimiin lähteisiin perustuva tiedustelutieto, kuten Cederbergin (2017) ja Rosenstedtin (2021) esityksistä on tulkittavissa:

Sharing information on situational awareness, as well as open source intelligence, is needed to promote a shared view on our common security environment and events unfolding in it. Without well-functioning information flows and processing on all levels ranging from tactical to strategic, the coordinated and well-targeted response cannot take place. (Cederberg, 2017, s. 9-10)

Further, sharing confidential intelligence horizontally within government can be difficult. Open source material is easier to share both within government and with private sector representatives. (Rosenstedt, 2021, s. 6)

Aineistossa esitetyt näkemykset tiedustelutiedon asiakkaista ovat vähäisiä ja niiden näkökulmissa on merkittävää hajontaa. Kuten tiedusteluprosessin ohjausvaiheessa, ei aineistossa yksiselitteisesti nimetä tiedustelutoimeksiantoja antaneita tiedustelun asiakkaita. EU:n hybridianalyysielimen tuottamia strategisia analyysijä ja havaittua uhkaa koskevia varoituksia lukuun ottamatta aineistossa ei myöskään tuoda esille, millaista tiedustelutietoa eri vastaanottajille tulisi jakaa. Vastaanottajien kirjo antaa olettaa, että jaettavalla tiedustelutiedolla tarkoitetaan eri aineistoissa eri asioita.

Aineistossa ei ole lainkaan esityksiä tiedustelutiedon jakamisesta muille tiedustelutoimijoille eikä tiedustelutiedon jakamisesta kansainvälisesti epämuodollisissa verkostoissa. Jälkimmäisen on kuitenkin kirjallisuudessa todettu olevan yleistä (Gill, 2018, s. 577; ks. myös Smith, 2019; Lledo-Ferrer & Dietrich, 2020).

Kysymys jakeluvaiheen asiakkuuksista yhdistyy tiedon lähteissä (kuva 17) esille tulleeeseen havaintoon tiedon kerääjistä ja jakajista sekä sen yhteydessä sekoittuviin datan, informaation ja tiedustelutiedon merkityksiin, jossa esimerkiksi tiedustelupalvelun jakama tiedustelutieto palvelee EU:n hybridianalyysielimen tiedon keräystä. Tarkastelua vaikeuttaa aineistoa läpileikkaavat esitykset tiedon jakamisen tärkeydestä hybridiuhkien tunnistamiseksi, joissa tiedosta

---

³⁷ RAS, CIWIN, EFS, NIS

käytettyjen ilmaisujen kirjo on suuri. Asiakkuuksien yhteydessä olen huomionnut esitykset, joissa jaettavasta tiedosta puhutaan tiedustelutietona³⁸ riippumatta siitä, käytetäänkö jakamisen yhteydessä tiedustelussa tavallisesti käytettyä levittämisen³⁹ vai jakamisen⁴⁰ ilmaisua. Kokonaiskuvan muodostavan hybridianalyysiin näkökulmasta tiedustelupalvelun asiakkaana voisi nähdä myös tästä vastaavan toiminnon Tällaisina tuodaan esille vain EU:n ja Naton hybridianalyysielimet.

Paikoin aineistossa on tuotu esille, missä tarkoituksessa tiedustelutiedon jakaminen nähdään tarpeelliseksi. Esitettyjen tarkoitusten lisäksi merkityksistä on tehtävissä oletuksia. EU:n jäsenvaltioilta EU:n hybridianalyysielimelle jaettavan tiedustelutiedon merkitys on kokonaiskuvan näkeminen EU-tasolla hybridiuhkan olemassaolon arvioimiseksi (Fiot, 2019, s. 44). Naton jäsenvaltioilta Naton hybridianalyysielimelle jaettavan tiedustelutiedon merkityksen voi olettaa olevan sama. Nato jakaa jäsenilleen tiedustelutietoa yhteisen tilannekäsityksen muodostamiseksi (Ruhle, 2021, s. 11–12), ja EU:n jäsenvaltioilleen jakamalla tiedustelutiedolla voi katsoa olevan sama tarkoitus. Jäsenvaltioiden saama laajempi tiedustelutieto kehystää kansallista tilannetta ja lisää sitä koskevaa ymmärrystä.

Esitysten tiedustelutiedon jakamisesta kansallisesti laajasti muille toimijoille ja tämän yhteydessä korostuva avointen lähteiden merkitys voivat tarkoittaa havaintojen tekemisen ja varautumisen tukea eri toimijoille. Kansallisesti valtionjohdolle jaettavan tiedustelutiedon merkityksen voi katsoa liittyvän tiedustelun perustehtävään, jonka tarkoituksena on tuotu esille muun muassa ylimmän valtionjohdon päätöksenteon tarpeet (ks. esim. Tiedonhankintalaki-työryhmä, 2015). Tiedustelun perustehtävän, hybridiuhkien kansainvälisen ulottuvuuden sekä mahdollisen EU:n ja Naton jäsenyyden seurauksena kansallisen hybridiuhkien kokonaisuutta tarkastelevan tiedustelutiedon asiakkaina voi esittää olevan ensisijaisesti valtionjohto sekä EU ja Nato.

5.4.2 Muoto ja menettelyt

Jakelun muoto ja menettelyt kuvaavat tiedustelutuotteen ominaisuuksia ja sen jakamiseen liittyviä toimintatapoja. Aineistossa esitettyjen näkemysten voi katsoa vastaavan kysymyksiin mitä, millaista ja miten.

Kuvaukset hybridiuhkia koskevasta tiedustelutiedosta heijastavat erilaisia tietotarpeita. Hybridiuhkia koskevan strategisen analyysin ja siihen rinnastettavan tiedustelutiedon lisäksi aineistossa puhutaan esimerkiksi hybridiaktiivisuudesta informoimisesta sekä laajan kaavan ja laajan hybridikampanjan tunnistavasta tiedustelutuotteesta.

Hybridiuhkien nähdään asettavan uusia vaatimuksia tiedustelutuotteille ja sen jakamiselle. Esimerkiksi Giegerich (2016, s. 8) näkee tarpeen kehittää tilannearvioita hybridiuhkien luonteeseen sopiviksi ja Wigell ym. (2021, s. 7) ytimekkäille ja helposti luettaville tiedusteluraporteille. Tiedustelutiedon omi-

---

³⁸ intelligence

³⁹ dissemination

⁴⁰ share

naisuuksia määrittäväksi voi katsoa myös Elonheimon esityksen siitä, että hybridiuhkaympäristö asettaa korkeat vaatimukset tilanneymmärrykselle:

Today's complex hybrid operating environment sets high situational awareness requirements from the tactical through the strategic level across states and organizations. (Elonheimo, 2021, s. 124)

Jaettavan tiedustelutiedon kuvaukset toistavat havaintoa laajan yhteistyön tarpeesta ja toisaalta tiedustelutiedon eri tarkoituksista. Asiakkuuksien yhteydessä esille tullut avointen lähteiden käyttämisen ensisijaisuuden lisäksi esitetään samassa tarkoituksessa tiedon sanitoimista turvaluokittelun poistamiseksi. Hybridiosaamiskeskukseen (2020d) esitys heijastaa tiedon laajempaa jakamista:

The fusion of a variety of sources, both open and closed, supports more effective information to inform decision-making and situational awareness. Sometimes the fusion of intelligence material is not possible as it puts sources at risk. Where they can, intelligence agencies should invest resources in sanitising and declassifying reports so they can be shared more widely. (The European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats, 2020d, s. 4)

Tiedustelutiedon jakamisen menettelyissä korostuu ensinnä nopeus. Tiedustelutiedon jakamiselta nähdään tarvittavan reaaliaikaisuutta ja nopeutta, jonka vuoksi valmiit tiedusteluraportit, kuten kansalliset tiedusteluarviot nähdään liian hitaita. Tarvittavan nopeuden todetaan edellyttävän tietotekniikkaa ja jakamisen edellyttävän turvallisia järjestelmiä.

Toiseksi menettelyissä korostuu kanssakäyminen. Tiedustelutiedon yksisuuntaisuuden sijaan tulisi lisätä interaktiivisuutta ja saada jatkuvaa palautetta tiedustelutiedon säätämiseksi. Tätä voi katsoa palvelevan esitykset kanssakäymisestä asiakkaan kanssa, analyysin ja päätöksentekijöiden yhteistyön vahvistamisesta sekä analyttikoiden ja ohjauksen säännöllisistä tapaamisista. Esitys uhkakuvasta keskustelemisesta turvallisuustoimijoita laajemmassa joukossa liittyy sekä tiedustelutiedon jakamiseen että toisaalta yhteisen tilanneymmärryksen muodostamiseen. Näkemys heijastaa jälleen sitä, että tiedustelutoimijan jakama tiedustelutieto voi toimia aineistoa kansalliselle hybridianalyysille.

Tiedustelutiedon jakelun muotoon ja menettelyihin liittyvät esitykset heijastavat aineistossa esiintyvää näkökulmien hajontaa. Esitykset hybridiuhkien nopeasti muuttuvan luonteen asettamasta nopeuden vaatimuksesta voi yhdistää uhkan kehittyneisiin vaiheisiin. Rácz (2015) yhdisti nopean reagoimisen vaateen viimeistään hyökkäysvaiheen välittömään alkuun, ja Giannopoulos ym. (2021) esittivät uhkan intensiteetin kasvavan horjuttamisvaiheeseen siirryttäessä. Strategisiin analyysiin rinnastuvien esitysten voi katsoa yhdistyvän meneillään olevaa uhkaa edeltävään aikaan ja hybridikampanjan tunnistavan tiedustelutiedon piilotettuun uhkaan ja siten varhaisiin vaiheisiin.

Toiseksi näkemykset eriytyvät tiedon luottamuksellisuuden ja jakamisen menetelmän suhteen. Tietoturvallisen jakelun mahdollistavat järjestelmät viestivät muusta tarkoituksesta kuin avoimiin lähteisiin perustuvan tai sanitoidun tiedon jakaminen tapaamisissa. Ero voi liittyä myös siihen, että aineistossa tarkoitetaan yhtäältä tiedustelutiedon jakamista kokonaiskuvan muodostamiseksi

kansallisessa hybridianalyysissä, ja toisaalta tiedustelutiedon jakamista muille tarvittaville tahoille toimenpiteitä varten. Myöskään tiedon jakamiseen menettelyihin liitettävissä näkemyksissä ei ilmennyt edellä todettu tiedustelutiedon jakaminen epämuodollisissa verkostoissa (ks. esim. Gill, 2018, s. 577).

5.4.3 Vaikuttavuus

Tiedustelutiedon jakelun vaikuttavuudessa on kysymys siitä, että tiedustelutieto saavuttaa päätöksentekijät ja muodostaa päätöksenteon edellyttämän ymmärryksen. Jakelun asiakkuuksien, muodon ja menettelyjen lisäksi asiaan vaikuttaa päätöksentekijöiden huomio ja yhteisen tilanneymmärryksen saavuttaminen.

Tiedustelua haastaa päätöksentekijöiden huomion saaminen ja pitäminen. Kun päättäjillä on nykyisin ilman tiedustelutietoakin enemmän tai vähemmän luotettavaa tietoa eri lähteistä, joutuu tiedustelu kilpailemaan huomiosta. Coldea (2022) esittää, että uhkan kompleksisuus, attribuution ongelmat ja päätöksentekijöiden kapeat kiinnostusalueet haastavat informointia ja saavutetun huomion pitämistä:

It is also becoming increasingly difficult to inform decisionmakers, due to the complexity of threats and their narrow specialization and interests. And, while attribution of hybrid threats is difficult, uncertain, takes time - - and sometimes perpetrators are obscure and difficult to connect to the mastermind in an overall complex operation, it is difficult to keep the attention span of stakeholders and explain to them complex phenomena. (Coldea, 2022, s. 61)

Aineistossa nähdään hybridiuhkien asettavan vaatimuksia tiedustelutiedon uskottavuudelle. Tiedustelutiedon muodon ja jakamisen menettelyiden yhteydessä todetuissa esityksissä voi havaita näiden olevan huomion saamisen ja uskottavuuden tekijöitä. Saman merkityksen voi nähdä näkemyksessä, jossa attribuution tulisi olla selvä ja sitä tulisi todistaa mahdollisimman suurella määrällä luotettavaa tiedustelutietoa (Aday, 2019, s. 20). Rietjensin (2020, s. 6) esityksen siitä, että päättäjien ymmärrystä tulisi lisätä varoitusjärjestelmien puutteesta voi tarpeellisuudestaan huolimatta nähdä uskottavuutta heikentävänä. Uskottavuus yhdistyy Monaghanin ym. (2019) esityksessä myös analyysi- ja päätöksentekioelimen auktoriteettiin:

Second, it must have enough institutional authority to gather the wide spectrum of data required, and for its assessments and analysis to carry weight across a variety of stakeholders - some of whom might not traditionally pay attention to threat assessments. (Monaghan ym., 2019, 65)

Uskottavuutta ja vaikuttavuutta tukevaksi voi katsoa esitykset yhteisen tilanneymmärryksen tarpeesta. Koordinoitu hybridiuhkiin vastaaminen nähdään edellyttävän jaettua tilanneymmärrystä turvallisuusympäristöstä kaikilla tasoilla. Eriävät uhkakäsitykset vaikeuttavat uhkaan vastaamista. Yhteisen tilannekäsityksen muodostamisen tarve tuodaan aineistossa esille myös EU:n ja Naton jäsenvaltioiden tiedon jakamisen perusteluina (Ruhle, 2021; Fiot, 2019). Hybri-

diosaamiskeskuksen (2020d) esityksessä jaetun tilanneymmärryksen tarpeesta on samalla kysymys analysoinnin laajasti osallistavasta organisoinnista:

...a joint discussion of the threat picture, drawing on information from cross-government intelligence agencies and open source material is key as a baseline for evaluating response options. Competing threat perceptions can make evaluating resilience and response options more challenging. A joint discussion of the threat picture recognizes different assessments (and these are of course an important part of the challenge process). This discussion should take place at as low a classification as possible to allow for inclusivity to raise awareness of decision-makers in non-security government ministries. (The European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats, 2020d, s. 5)

Tiedusteluprosessin eri vaiheissa esille tullut ja aineiston läpileikkaava näkemys tiedon jakamisesta ja kokonaiskuvan muodostamisesta löytää merkityksensä myös tiedustelutiedon jakeluvaiheessa vaikuttavuuden tekijänä. Huomion ja uskottavuuden saaminen on haaste, jota näkemysten eriytyminen lisää. Päätöksentekijöitä tulee informoida kootusti. Tiedustelupalveluille tämä viestii hybridianalyysillä tuotetun tiedustelutiedon merkityksestä irrallisten tiedusteluraporttien sijaan. Tutkimusaineistossa Coldea (2022, s. 59) esitti, että tiedustelupalvelujen tulisi siirtyä tiedon tarpeen arvioimiseen perustuvasta jakamisesta ajatteluun, jossa tiedon jakaminen nähdään tarpeelliseksi⁴¹.

Aineistossa on hyvin vähän tiedusteluprosessin jakeluvaiheeseen ja sen merkitykseen viittaavia esityksiä. Tiedustelun tulee tukea valtionjohdon päätöksentekoa, vähentää epävarmuutta, välttää yllätyksiä ja lisätä ymmärrystä tarkoituksena valtion turvallisuuden takaaminen (ks. esim. Warner, 2012; Tiedonhankintalakitöryhmä, 2015; Martelius, 2020). Välineenä on tiedustelun tuottama ja jakama tiedustelutieto. Jotta jaettavalla tiedustelutiedolla olisi hybridiuhkien torjuntaa tukevaa päätöksentekokykyä lisäävä vaikutus, tulisi sillä olla päätöksentekijöiden ymmärrystä lisäävä vaikutus.

Ymmärrystä lisäävän vaikutuksen toinen puoli liittyy tiedusteluprosessiin syklinä. Phythian (2013) kuvasi tiedusteluprosessin logiikkaa siten, että päätöksentekijät tekevät tiedustelutiedon perusteella päätöksiä, joista seuraa mahdollisesti uusia tiedustelutoimeksiantoja. Jos jaettavalla tiedustelutuotteella ei ole ymmärrystä lisäävää vaikutusta, se johtaa heikompiin tiedustelutoimeksintoihin ja haastaa tiedustelun mahdollisuuksia tuottaa uhkan torjumiseksi relevanttia tiedustelutietoa. Päätöksentekijöiden hybridiuhkia koskevan ymmärryksen puute ja tarve tuli esille ohjausvaiheen yhteydessä (luku 5.1.3), jossa puute estää resurssien kohdistamista tuottamaan oikea-aikaista tietoa hybridiuhkista. Tätä ongelmaa voi katsoa osaltaan vähentävän ohjausvaiheen yhteydessä esille tulut joustavuuden tarve.

Myös Treverton (2019) viittasi artikkelissaan sekä päätöksentekijöiden hybridiuhkia koskevan ymmärryksen puutteeseen ja sen muodostamaan kansakäymisen haasteeseen että huomion saamisen vaikeuteen korostuneen huomiotalouden aikana. Hybridiuhkien ymmärtämistä lisäävän päätöksentekijöiden kouluttamisen lisäksi merkitystä voi katsoa olevan jakelun muodon ja me-

---

⁴¹ from need to know to need to share

nettelyn yhteydessä esitetyillä tiedustelutuotteen ominaisuuksilla ja tiedustelun ja päätöksentekijöiden kanssakäymisellä jakelun menettelynä. Huomion saamista voivat lisäksi tukea auktoriteetin ja uskottavuuden tekijät.

Jakelun muodossa ja menettelyissä sekä vaikuttavuudessa on yhteys myös Hanénin (2011; 2017) huomioihin, joissa kompleksisessa ympäristössä tilanteen johtamisessa korostuu asian merkityksellistäminen ja olennaisen erottaminen (Hanén, 2011, s. 58–59; 2017, s. 75). Jotta tiedustelutiedolla olisi tilanteen johtamisessa tarvittavaa vaikuttavuutta, tulisi sen vastata näihin tarpeisiin. Tiedustelutiedon ytimekkyys, uhkan luonteeseen sopivuus, reaaliaikaisuus ja vuorovaikutteisuus sekä koottu tilanneymmärrys erillisten tietojen sijaan ovat nähtävissä tätä tukevinä toimintatapoina.

6 POHDINTA

Tässä luvussa käsittelen tutkielman tuloksia ja merkitystä. Ensimmäinen alaluku vetää yhteen tulosluvut, tarkastelee niitä aikaisemman kirjallisuuden valossa ja vastaa tutkimuskysymyksiin. Toisessa alaluvussa arvioin tutkielman merkitystä ja luotettavuutta. Viimeisessä alaluvussa esitän aiheita jatkotutkimukselle.

6.1 Mahdollisuudet hybridiuhkien tiedustelemiseksi

Tutkielma käsittää tiedustelun tietoa tuottavana informaatioprosessina, joka tuottaa päätöksenteon tueksi tietoa hybridiuhkista. Tässä tarkoituksessa hybridiuhkien tiedustelemiseksi tarvitaan koordinoitua ja joustavaa tiedustelun ohjausta, hyvin laajaa määritellyn ja määrittelemättömän tiedon keräämistä eri yhteiskunnan osa-alueilta, kaiken tiedon yhdistämistä uhkan tunnistamiseksi ja vaivaa tiedustelutiedon jakamisessa. Kaikessa tässä tarvitaan laajaa kansallista ja kansainvälistä yhteistyötä, uusia menettelyjä sekä osaamista ja ymmärrystä kaikille toimijoille. Hybridiuhkien laajan käsitteen vuoksi tiedustelussa on sekä pitkäkestoinen hidaskäyttö että reaaliaikainen nopea ulottuvuus.

Tutkielman tulokset vahvistavat niitä keskeisiä viestejä yhteistyön ja tiedon jakamisen tarpeesta, joita hybridiuhkia koskevassa tutkimuksessa (ks. esim. Giannopoulos ym., 2021, s. 14) ja Treverton (2019, s. 120) hybridiuhkien tiedustelussa käsittelevässä artikkelissaan on tuonut esille. Tutkimusaineistossa on läpileikkaavaa yhteisymmärrys yhteistyön ja tiedon jakamisen välttämättömyydestä. Vaikka tutkimusaineistossa esitetyt näkemykset keskittyvät selvästi tiedusteluprosessin keräys- ja analyysivaiheisiin, on yhteistyön tarve havaittavissa myös prosessin ohjaus- ja jakeluvaiheissa. Tutkielman tulokset ensinnäkin tarkentavat ja selventävät sitä, mitä nämä keskeiset yleisluonteiset esitykset tarkoittavat. Toiseksi ne laajentavat vastausta yhteistyöstä ja tiedon jakamisesta tiedustelun menettelyihin ja tarvittaviin kyvykkyyksiin sekä jäsentävät ilmiön tiedusteluprosessin vaiheisiin. Tulosten avulla hajanaisista esityksistä piirtyy kuva hybridiuhkien tiedustelusta.

Treverton (2019) toi keskeisinä huomioinaan esille muutakin. Esitykset tekoälyn ja osaavien ihmisten tarpeesta analyysissä sekä epälineaaristen vaikutusten tunnistamisen tärkeydestä toistuivat myös tutkimusaineistossa. Tutkimusaineisto vahvisti myös Trevertonin (ibid) esityksiä päättäjien osaamisen tarpeesta sekä hybridiuhkien aiheuttaman epämääräisyyden haasteesta tiedustelun ja päätöksentekijöiden kanssakäymisessä. Lisäksi toistui näkemys kriittisen infrastruktuurin toimijoiden ja muiden yritysten sekä siviiliyhteiskunnan toimijoiden roolista kyberuhkien ja informaatioulottuvuuden vaikuttamisoperaatioiden tunnistamisessa. Trevertonin (ibid) näkemykset tiedustelulajien roolista jäivät vähäisiksi, eikä tutkimusaineisto tuonut tähän oleellista lisää.

Muodostuvaa kuvaa tulee kuitenkin edelleen tarkentaa. Tutkimusaineisto kertoo siitä, että hybridiuhkien käsitteestä ei vallitse jaettua, esimerkiksi Giannopoulosin ym. (2021) esittämää laajaa käsitystä. Valtaosa aineistossa esitetyistä näkemyksistä tarkastelee uhkaa tuomatta esille sitä, mihin esimerkiksi hybridiuhkan vaiheeseen, keinoon tai ulottuvuuteen näkemys liittyy. Paikoin on tunnistettavissa, että kirjoittaja on ajatellut esimerkiksi horjuttamis- ja pakottamisvaiheiden rajapintaa ja paikoin on selvää, että näkökulmana on ollut esimerkiksi hybridihäirintä tai muu valmisteluun lukeutuva uhka. Pääosin näkökulma on yksinkertaisesti hybridiuhka. Hybridiuhkien tiedustelemiseksi tämä on monesti riittämätön tarkkuus.

Ymmärrys laajasta käsitteestä vaiheineen on tärkeää. Tarve ymmärtää hybridiuhkan luonne niihin vastaamiseksi on tuotu esille aikaisemmassa tutkimuksessa (ks. esim. Giannopoulos ym., 2021, s. 43). Tämän tutkielman aineistossa osaamisen tarve on tuotu esille prosessin ohjausvaiheesta alkaen. On eri asia ohjata tiedustelua hybridisodan tai hybridihäirinnän näkökulmasta, eivätkä tiedon lähteet, analysoinnin haasteet ja tiedustelun aikajänne ole eri uhkan vaiheissa samoja. Tiedon keräämisen kohdistaminen oikein on merkityksellistä kompleksisten tiedustelutehtävien arvioiden parantamisessa (ks. Menkveld, 2021) ja yllätysten ehkäisemiseksi (ks. Barnea, 2020). Lisäksi, kuten Mikkola ym. (2018, s. 9) ovat huomauttaneet, estää yksittäisiltä näyttävien toimien muodostaman kokonaisuuden näkemistä se, jos tulkinta haitalliseen vaikuttamiseen luettavista toimista on liian kapea. Hybridiuhkien tiedustelemisen menettelyt tulisi perustaa laajan käsitykseen uhkan luonteesta, ja menettelyjen muodostaminen tulisi aloittaa yhteisen hybridiuhkakäsityksen muodostamisella.

Epämääräisyydestä huolimatta aineistossa esitetyissä näkemyksissä korostuu uhkan aikaisempi vaihe. Tämän vuoksi tuloksien voi katsoa olevan hybridiuhkien tiedustelemiseksi merkityksellisiä. Aikaisempi tutkimus on korostanut varhaiseen vaiheeseen liittyvien toimien havaitsemisen vaikeutta ja samaan aikaan mahdollisimman varhaisen havaitsemisen tarvetta (ks. esim. Giannopoulos ym., 2021, Mikkola ym. 2018; Rácz, 2015). Myös Trevertonin (2019) huomio oli hybridiuhkan aikaisemmissa vaiheissa. Varhaisen havaitsemisen tarve liittyy sekä valmisteluvaiheessa aiheutuvaan vahinkoon (ks. esim. Giannopoulos ym., 2021; Heino ym., 2023) että mahdollisuuksiin torjua uhkaa ennen sen kehittymistä (ks. Rácz, 2015).

Tarkentamistarpeen lisäksi muodostunut kuva ei ole ongelmaton. Ongelmista ensimmäinen liittyy tiedustelun perustehtävään kuuluviin turvallisuus-

ympäristön olosuhteiden tietämiseen sekä uhkien ennakointiin ja tämän tutkielman ensimmäiseen tutkimuskysymykseen.

Hybridiuhkien havaitseminen ja ennakointi

Tutkielman tulokset esittävät mallin uhkan havaitsemisesta tunnistamisen ja ymmärtämisen keinoin. Ongelmaksi voi katsoa sen, että mallin seuraaminen ei takaa uhkan tunnistamista. Ennakoinnin osalta tutkielman tulosten ongelmallisuus johtuu siitä, että kyseessä on vajaa kuvaus ennakoinnista ja toisaalta siitä, että aikaisempi tutkimus antaa perusteita epäillä aineistossa esitettyjä menetteilyjä. Turvallisuusympäristö on kompleksinen ja hybridiuhkat ilmentävät sekä dominoivat sitä (Smith, 2019, s. 23). Tiedustelun näkökulmasta hybridiuhkat ovat kompleksisia (Treverton, 2019, s. 118) ja tiedustelutehtävän kompleksisuus vähentää tiedusteluarvioiden epävarmuutta eksponentiaalisesti (Menkveld, 2021, s. 625). Kompleksisuusajattelun lähtökohtana on tulevan ennustamattomuus (ks. esim. Hanén, 2011, s. 58). Eikö siis hybridiuhkia voi ennakoida?

Tarkastelu hybridiuhkien havaitsemisen ja ennakoinnin mahdollisuuksista on tarpeen jakaa osiin. *Ennen havaittua vaikuttamista* strateginen tiedusteluanalyysi voi tuottaa tilannekuvana ymmärrystä yleisestä uhkaympäristöstä. Ennakointi voi tässä yhteydessä tarkoittaa tutkimusaineistossa esitettyä hybridiuhkien itsearviointia, jonka avulla on mahdollista muodostaa indikaattorit ja oletukset mahdollisista vaikuttamiskokonaisuuksista uhkan varhaiseksi havaitsemiseksi. Tätä palvelee kuvassa 14 esitetty kuvaus. Ennakoinnin näkökulmasta menettelyyn voi suhtautua varauksella, sillä hybridiuhat räätälöidään tilanteeseen (ks. Giannopoulos ym., 2021). Tilannekohtaisuuden vuoksi arvioinnin tulisi olla jatkuvaa. Ennakointi on kuitenkin mahdollista, sillä hybridiuhan taustalla on toimija, jonka aikeista on tiedustelun tiedonhankintakeinoin mahdollista saada tietoa ja antaa ennakkovaroitus. Tämänkaltaiseen tiedonhankintaan on viitattu myös suomalaisen tiedustelulainsäädännön perusteluissa. Tutkimusaineistossa oli silmiinpistävää, ettei esityksissä tuotu esille tiedustelun salaisten tiedonhankintakeinojen merkitystä varoittamisessa.

Käsitys vaikuttamista edeltävästä ajasta on teoreettinen olosuhteissa, joissa hybridiuhkan erottaminen perinteisestä valtioiden välisestä kanssakäymisestä ja toimijoiden olemassa olevista vaikuttamisen mahdollistavista kyvykkyyksistä on kyseenalaista. Relevantti tarkastelu onkin *valmisteluvaihe*, jossa tilannekuvana tulisi tunnistaa meneillään oleva vaikuttaminen. Tutkielman tulokset esittävät mallin uhkan havaitsemisesta (kuvat 13 ja 15). Mallin seuraaminen ei kuitenkaan takaa uhkan tunnistamista, sillä kyse on hybridiuhkien luonteen vuoksi erityisesti uhkan varhaisemmissa vaiheissa lopulta subjektiivisesta tulokinnasta ja poliittisesta päätöksestä. Ei myöskään voida lähteä siitä, että on tunnistanut kaikki ja jatkuvasti muuttuvat vaikuttamiskokonaisuuden osat. Hybridiuhkien havaitsemisen haaste on korostuneesti valmisteluvaiheeseen lukeutuvissa toimissa.

Tutkimustulokset esittävät hyvin laajaa määritellyn ja määrittelemättömän tiedon keräämistä sekä pitkäaikaista seurantaa. Tällöin uhkan havaitsemista heikentää kompleksisuuden tuoma tiedon määrä ja sen aiheuttama keräyksen kuormittuminen ja tiedusteluarvioiden heikkeneminen (ks. Menkveld, 2021).

Aikaisemmassa tutkimuksessa tarpeelliseksi esitettyä uhkan varhaista havaitsemista kyseenalaistaa edellä mainittujen lisäksi tutkimusaineistossa esille tulleet esitykset siitä, että uhka tulee näkyviin vaikutusten kautta vasta niiden olevan pitkällä.

Osa vaikuttamisen aikaista tilannekuvaa onkin vaikutusten tunnistaminen. Sekä aikaisempi tutkimus että tutkielman aineisto pitävät tätä tärkeänä, eivätkä varsinaisesti kiistä vaikutusten havaitsemisen mahdollisuutta. Uhkan epälineaarisuuden vuoksi se ei kuitenkaan ole helppoa. Heino ym. (2023) ehdottivat keinoja kognitiivisen intruusion aiheuttamien kehityssuuntien havaitsemiseen. Hybridiuhkien hyvin laajassa kirjossa tämä voi olla osa vastausta.

Tutkielman tulokset tai aikaisempi tutkimus eivät ole esittäneet keinoja ennakoita havaitun uhkan kehittymistä eskalaation ja de-eskalaation suhteen, jonka vaihtelu on hybridiuhkalle luonteenomaista. Jatkuva hybridiuhkien itsearviointi ja havaitun vaikuttamisen ymmärtäminen voi antaa mahdollisuuksia tähän ja kehittymisen mahdollisten keinojen ennakointiin. Lisäksi toimijan aikeista saatu tieto mahdollistaa vaikuttamisen kehittymisen ennakoinnin. Vaikutusten ennakointia voi puolestaan kompleksisessa tilanteessa erityisesti valmisteluvaiheessa pitää hyvin vaikeana (ks. esim. Hanén, 2011; Heino ym, 2023; Menkveld, 2021).

Valmistelua myöhäisemmissä vaiheissa merkityksellistä on eskalaation tunnistaminen, sillä se kertoo uhkan kehittymisestä. Varsinaisen siirtymän tunnistaminen valmistelusta horjuttamiseen on vaikeaa, vaikka toiminnan havaitseminen on tässä vaiheessa helpompaa (Giannopoulos ym., 2021). Vaikutusten tunnistaminen ja niiden kehittymisen ennakointi on kompleksisessa järjestelmässä edelleen haastavaa. Valmistelua myöhemmissä vaiheissa vaikuttamisen intensiteetti Giannopolus ym. (2021) mukaan kasvaa, mikä tuo mukanaan reaaliaikaisemman tilannekuvan tarpeen. Tulevien vaikuttamiskeinojen ja eskalaation tai de-eskalaation ennakointi on edelleen vaikeaa ilman tietoa toimijan aikeista. Hybridiuhkan sotilaallista ulottuvuutta lähestyttäessä ennakointi mahdollistuu sotilastiedustelun keinoin.

Sekä aikaisempi tutkimus että tutkielman tulokset viittaavat siihen, että hybridiuhkien tiedustelussa päähuomio tulisi olla vaikuttamisen havaitsemisessa ja tilanteen ymmärtämisessä. Aikaisemmassa tutkimuksessa esitetyt näkemykset viittaavat siihen, että hybridiuhkien kohdalla ennakoinnin aikaperspektiivi on lyhyt. Sekä Hanénin (2011; 2017) että Menkveldin (2021) näkemys oli, että lähelle voi nähdä, kauas ei. Heino ym. (2023) esitys yhteiskunnan epävakaudesta varoittavien indikaattoreiden tiheästä seurannasta viittaa sekin ennakoinnin lyhyeen jänteeseen. Treverton (2019) esitti, että hybridiuhkien kompleksisuuden ja epävarmuuden vuoksi tulisi tiedon tai ennakoinnin sijaan tavoitella jaetun ymmärryksen luomista mahdollisesti päätöksentekijöiden ja tiedustelun keskustelun avulla. Hanén (2011) esitti kompleksisessa ympäristössä johtamisessa luopumista tulevaisuutta ennustamaan pyrkivästä lähtökohdasta, ja tavoitella kykyä erottaa tilanteista olennainen ja sitoa havainto tilanneymmärrykseen. Tuloksissa esitetyt tiedustelutiedon jakeluvaiheen vaikuttavuutta edistävät menettelyt ovat osa vastausta.

Myös tutkimustuloksissa korostui voimakkaasti vaikuttamisen havaitseminen. Ennakoinnin keinoksi tutkielman tulokset ehdottavat juuri ymmärtä-

miseksi nimeämäni kokonaisuuden, johon lukeutuu uhkaa edeltävä hybridiuhkien itsearviointi ja havaitun uhkan tarkastelu. Havaitun uhkan ymmärtäminen tuo mahdollisuuksia arvioida tilannetta ja mahdollisesti sen kehittymistä. Giannopoulos ym. (2021) painottivat hybridiuhkan ymmärtämisen tarvetta sekä yleisen turvallisuusympäristön että tilanteen aikaisen toiminnan näkökulmasta. Tutkimustulokset esittävät mallia ymmärtämisen tekijöistä ja toistavat joitain niitä ymmärtämisen elementtejä, joita Giannopoulos ym. (ibid) pitivät tärkeinä.

Havaitun vaikuttamisen kehittymisen ennakkointiin aineistossa esitettiin ainoastaan kaksi näkemystä, joista toinen hylkäsi ennusteet hybridiuhkien epälineaarisen kehittymisen vuoksi ja kehotti monitoroimaan toimijoita, vaikutuksia ja haavoittuvuuksia. Oma päätelmäni on, että hybridiuhkien itsearvioinnilla olisi mahdollisuus olla jatkuva tilanteessa elävä toiminto. Koska sen mahdollisuudet ennakoida tulevaa ovat rajalliset, on sen ohella vaikutustoimien havaitsemisen oltava keskiössä.

Jos hybridiuhkien kanssa toimiessa painotus on vaikuttamisen havaitsemisessa ja ymmärtämisessä eikä pidemmän aikavälin ennustamisessa, voi tutkielman tulosten katsoa käsittelevän olennaisia seikkoja ja vastaavan tarpeeseen. Kuitenkin ajatus ennakkoinnin lyhytjänteisyydestä on uhkaympäristössä toimimiseksi ja erityisesti tiedustelun tehtävän kannalta vieras. Suomen turvallisuusympäristöä kommentoineen Ulkopoliittisen instituutin tutkija Henri Vanhasen mukaan ”uhkia ja ongelmia on jouduttu paikkaamaan jälkijättöisesti, jotenkin pitäisi päästä ennakkoinnissa Venäjän edelle” (Kuusijoensuu, 2023).

Mitä muuta uhkien ennakkointi sitten voi olla ja onko tiedustelulla siinä rooli? Hybridiuhkien hyödyntämien haavoittuvuuksien tunnistaminen ja paikkaaminen lienee yksi keino, ja hybridiuhkien itsearviointi voi tukea asiaa. Uhkaympäristöä ja toimijoita ymmärtämällä sekä toimijoiden aikeita ja kykyjä tietämällä tiedustelulla voisi olla mahdollisuus tukea toimenpiteiden kiireellisyydestä tai kohdistamisesta tehtäviä päätöksiä.

Lisäksi se voi tarkoittaa yhteiskunnan laajaa valmiutta kohdata vaikuttamista. Tässä tarkoituksessa tiedustelulla voi olla mahdollisuus tarjota muillekin kuin päätöksentekijöille ymmärrystä ilmiöstä ja sen mahdollisista ilmenemismuodoista. Tämä näkyi tuloksissa tiedustelutiedon asiakkuuksissa. Lopulta on kuitenkin varauduttava yllättymään vähintään uhkan vaikutuksista, jotka kompleksisessa ympäristössä ovat ennakoimattomia. Hybridiuhat kompleksisen turvallisuusympäristön ilmiönä viittaavat resilienssin tarpeeseen perinteisen turvallisuudenhallinnan sijaan. Hybridiuhkien moninaisuuden vuoksi resilienssipolitiikan kehittäminen on nähty vaikeaksi (Hyvönen ym., 2019, s. 67).

Tiedustelu ei kuitenkaan voi jäädä odottamaan yllättymistä. Sen on pyrittävä tunnistamaan uhka ja näkemään eteenpäin. Sekä aikaisempi tutkimus että tutkielman tulokset esittävät, että sen on tässä tarkoituksessa toimittava laajassa yhteistyössä myös muiden kuin tiedustelutoimijoiden kanssa. Tästä päästään tutkielman toiseen tutkimuskysymykseen.

Miten hybridiuhkien tiedustelun yhteistyö tulisi järjestää?

Treverton (2019) pohti hybridiuhkien tiedustelulle asettamaa institutionaalista haastetta. Vaihtoehtona olisi uuden hybriditiedustelun perustaminen tai lähes-

tyä asiaa poikkihallinnollisena toimijoiden välisenä datan fuusiona, joka osallistaisi koko hallinnon lisäksi koko yhteiskunnan. Organisointi onkin keskeinen yhteistyöhön liittyvä kysymys.

Asia sai suurta huomiota myös tutkielman aineistossa, jossa esitettiin useita näkemyksiä yksittäisen hybridielimen tai tätä väljempien tiedon keräyksen ja analysoinnin yhteistyöratkaisujen välillä. Myöskään tutkielman tulokset eivät tuo vastausta. Hybridianalyysin tarve on selvä, mutta järjestämistapa ei. Vaikka tulokset eivät vastaa organisointikysymykseen, tarjoavat ne runsaan kuvauksen järjestämisen vaihtoehdoista. Jako ei ole binäärinen, vaan eri yhteistoimintavaihtoehtojen skaala on laaja. Eroa tekee yhteistoiminnan tiiviys ja muodollisuus. Aikaisemmassa kirjallisuudessa Marteliuksen (2020) viestin voi katsoa osoittavan keskitetyn sijaan hajautettuihin ratkaisuihin. Kootuista ratkaisuista toimivat puolestaan esimerkkeinä EU:n ja Naton rakenteisiin perustetut hybridianalyysielimet.

Lisäksi tutkielman tulokset neuvovat reunaehdoista. Kansallisessa järjestämistavassa on huomioitava hybridiuhkien korostama tiedustelun ohjauksen koordinoinnin tarve, tarve vaikuttavaan päätöksenteon tukemiseen koordinoitulla tiedolla sekä tarve yhteistoimintaan EU:n ja Naton hybridianalyysielinten kanssa. Lisäksi on tarpeen huomioida se, mitä aikaisempi tutkimus kertoo tiedustelun yhteistyön edellytyksistä (ks. esim. Pherson & Pherson, 2016), joiden joukossa todetaan muun muassa teknisen ja hallinnollisen infrastruktuurin ja fasilitoinnin tarve. Nämä tarpeet yhdessä viittaavat kokonaisuutta ohjaavaan toimijaan. Usein toistettu näkemys on, ettei jaettu vastuu ole kenenkään vastuu.

Avoimeksi jäi myös se, tuleeko hybridianalyysiä järjestää kansainvälisen ja kansallisen tason lisäksi myös alueellisilla tasoilla. Joissakin tutkielman aineistolähteissä viitattiin tiedon jakamiseen ja yhteistyöhön kaikilla hallinnon tasoilla. Koska hybridiuhka on määritelmällisesti useiden eri keinojen koordinoitu kokonaisuus, on perusteltua odottaa, että valtioon vaikuttamisen tunnistamiseksi ja vähintään ymmärtämiseksi tarvitaan kansallinen näkymä. Uhkien ollessa rajat ylittäviä ja kohdistuvan yleisemmin länteen voi samasta syystä kysyä, riittääkö hybridiuhkan tunnistamiseen kansallinen näkymä. Alueellisen tai paikallisen tason kokoavien havaintojen merkitys on tämän vuoksi kyseenalainen.

Alueellisen tai paikallisen tason yhteistyön merkitys voisi löytyä uhkan tunnistamiseksi tarpeellisesta valtavana tietomassasta. Jos havaintojen analysointiin on alueellisen tason yhteistyörakenteista saatavissa voimavaroja, voi se vähentää kansallisen analyysin haastetta. Sekä Treverton (2019) että tutkielman aineisto esitti, että analyysiin tarvitaan lisää ja kyvykkäämpiä ihmisiä. Toinen merkitys voi liittyä juuri kyvykkyyteen. Eräs aineistolähde esitti tiedustelun avaamista ihmisten arkitiedolle ja paikallisen dynamiikan ymmärtämiselle. Monin paikoin tulokset viittasivat siihen, että havaintojen arvioinnissa tarvitaan muiden kuin tiedustelutoimijoiden asiantuntijuutta.

Kysymyksen toinen osa onkin se, ketkä hybridiuhkien tiedusteluun osallistuvat. Ensinnä on huomattava, että Trevertonin (2019) artikkeli ei huomioinut hybridiuhkien tiedustelun kansainvälistä ulottuvuutta. Rajat ylittävien hybridiuhkien tiedustelussa keskeisiä ovat myös tutkielman aineistossa korostuneet

EU ja Nato hybridianalyysieliminen. Osa vastausta on se, että kansalliselle tiedustelulle tarpeellisia ovat myös kansainväliset hybridianalyysielimet.

Myös kysymys osallistujista on ongelmallinen. Treverton (2019) tarkasteli artikkelissaan eri tiedustelulajien roolia, mutta totesi asian olevan epäselvä. Tutkielman empiirinen aineisto ei valaissut asiaa enempää, mutta totesi tarpeen kerätä tietoa kaikilla keräyslajeilla. Hybridiuhkan laajan käsitteen vuoksi on ilmeistä, että kyse on kaikkien lähteiden tiedustelusta ja kaikkien tiedustelutoimijoiden osallistumisesta. Eri tiedustelutoimijoiden rooli on puolestaan kansallisen organisoinnin kysymys.

Tutkielman tuloksissa painotus oli kuitenkin lähes poikkeuksetta muissa kuin tiedustelutoimijoissa. Treverton (2019) näki artikkelissaan tarpeen tiedustelun uusille kumppaneille ja kumppanuuksien muodoille sekä vahvan roolin muille kuin tiedustelutoimijoille, erityisesti yrityksille ja kansalaisille kyber- ja informaatioulottuvuuksissa. Trevertonin (ibid) esitys hybridiuhkien tiedustelun toteuttamisesta koko yhteiskunnan työnä on toistunut muussakin aikaisemmassa kirjallisuudessa (ks. esim. Koivula, 2020) ja näkemys toistui hyvin voimakkaasti myös tutkielman empiirisessä aineistossa. Lund Petersenin ja Schou Tjalven (2017) mukaan näin on jo.

Tutkielman tulokset kuitenkin laajentavat yhteistyötä Trevertonin (2019) esittämistä informaatio- ja kyberulottuvuuksista muihin ulottuvuuksiin ja avaavat sitä, mistä toimijoista on kyse. Tiivistetty vastaus on kaikista. Turvallisuustoimijoiden lisäksi julkisen hallinnon eri toimijoista, elinkeinoelämän toimijoista, mediasta, tutkijoista ja muusta kansalaisyhteiskunnasta. Esitetyt yhteistyömenettelyt edustavat kumpaakin Lund Petersenin ja Schou Tjalven (2017) esittämää tapaa – sekä kansalaisten aktivoimista havaitsemaan ja raportoimaan uhkia, että muodollisempia yhteistyöverkostoja. Muodostunut kuva on ongelmallinen ensinnä edellä mainitun tarkentamistarpeen vuoksi. Eri toimijoiden roolin ymmärtämiseksi olisi niitä tarve tarkastella uhkan vaiheiden, ulottuvuuksien ja keinojen suhteen.

Erityisen tarkastelun ansaitsee muille kuin tiedustelutoimijoille kuvattu rooli. Tulosten perusteella muita toimijoita tarvittaisiin keräyksen kohteiden tarkempaan tunnistamiseen, niihin liittyvien indikaattoreiden muodostamiseen ja usein myös seurantaan. Tiedustelutoimijoiden ulkopuolisen asiantuntemuksen tarve on aineiston valossa ilmeinen sekä analyysiyhteistyössä että toimijoiden tekemien havaintojen itsenäisessä arvioinnissa. Oma-aloitteiseen seurantaan, arviointiin ja raportointiin liittyy myös aineistossa esitetyt näkemykset epänormaalien tapahtumien raportoinnista. Muiden toimijoiden rooli on nähtävä myös keräyksen resurssointina tilanteessa, jossa tarvitaan sekä syvällistä että laajasti pintapuolisempaa tietoa (ks. Menkveld, 2021).

Lund Petersen ja Schou Tjalve (2017) esittivät tiedustelun laajan yhteistyön kritiikissään kysymyksen siitä, millainen siviilien toteuttama monitorointi ja raportointi on poliittisesti ja sosiaalisesti viisasta ja onko demokraattisesti viisasta valjastaa siviiliyhteiskuntaa julkiselle vallalle kuuluvaan turvallisuuden tuottamiseen. Erityisesti keräyksen induktiiviseen näkökulmaan liittyvä kaiken epänormaalin raportointi yhdistyy Lund Petersenin ja Schou Tjalven (ibid) huomioon uhkien arvioinnin ulkoistamisesta tilanteessa, jossa siviiliyhteiskunnan toimijoille ei ole osattu kertoa mitä havaittavat asiat ovat.

Yhteistyöratkaisut ovat toki kansalliseen yhteiskuntajärjestelmään sopivia. Kansallisilla yhteistyöratkaisuilla on yhteys tiedustelukulttuuriin, joka Makkosen (2020) mukaan voidaan ymmärtää tiedustelun ja sitä ympäröivän yhteisön ja näiden väliset suhteet käsittävänä viitekehyksenä. Vahva kulttuuri muodostuisi tiedusteluyhteisön ja sisäisten ja ulkoisten toimijoiden keskinäisestä luottamuksesta ja ymmärryksestä. Tiedustelukulttuurin avulla voidaan vaikuttaa siihen liittyviin toimijoihin muokkaamalla näiden käsityksiä omasta roolistaan tiedustelussa. (Makkonen, 2020, s. 5, 117)

Suomalaisen varautumisen yhteistoimintamallin kokonaisturvallisuudeksi nimeävä Yhteiskunnan turvallisuusstrategia näkee turvallisuustoimijoina yhteiskunnan toimijat hyvin laajasti yksilöön ulottuen, ja strategiasta on luettavissa laaja osallistuminen myös tilannekuvan muodostamiseen (Turvallisuuskomitea, 2017). Esimerkiksi Koivula (2020, s. 4) on esittänyt tiedustelun kytkemistä osaksi suomalaista kokonaisturvallisuusajattelua ja asiaan viitattiin myös tutkielman suomalaistaustaisissa aineistoissa. Turvallisuusstrategia on nähty esimerkkinä yhteiskunnan toimijoiden roolista turvallisuuden tuottajina ja resilienssin rakentajina (ks. esim. Moilanen, 2021). Resilienssiajattelun ongelmana on nähty juuri turvallisuuden toimijuuden ja samalla vastuun siirtäminen valtiolta siviiliyhteiskunnalle. Toisaalta useat tutkijat ovat hiljattain esittäneet, ettei toimijuuden siirtäminen välttämättä tarkoita vallan siirtämistä hallinnosta (ks. Hyvönen & Juntunen, 2020 s. 160).

Susiluoto (2020) on tiedustelutoimijoiden ja elinkeinoelämän yhteistyötä tarkastellessaan kiinnittänyt huomiota siihen, kuinka tärkeää yritysten on säilyttää asiakkaidensa luottamus. Hän huomauttaa, ettei liberaaleissa yhteiskunnissa voida pakottaa yrityksiä tiedusteluyhteistyöhön. Suomalaista tiedustelulainsäädäntöä Susiluoto (ibid) pitää tässä suhteessa onnistuneena säädösten osoittaessa selkeästi veloitteet ja tiedonsaantioikeudet. Tutkielman aineistossa oli viittauksia suomalaisen elinkeinoelämän toimijoiden halukkuuteen viranomaisyhteistyöhön hybridiuhkien torjunnassa ja havaintojen ilmoittamisessa.

Entä Suomessa?

Lopuksi on mahdollisuus tarkastella yhteistyön ja koordinoinnin suomalaista kehystä. Suomalainen tiedustelulainsäädäntö ohjaa tiedustelutoimijoita yhteiskunnallisen yhteistyön suuntaan. Koivula (2020, s. 1) kuvaa lainsäädännön asettaneen painetta viranomaisten väliselle yhteistyölle ja tiedusteluviranomaisille tarpeen olla aikaisempaa laajemmin vuorovaikutuksessa suomalaisen yhteiskunnan kanssa.

Suomalaisessa kontekstissa keskeisiä tiedustelutoimijoita ovat siviilitiedustelun toimivaltuuksia käyttävä suojelupoliisi (Sisäministeriö, ei pvm.) ja sotilastiedusteluviranomaiset. Sekä siviilitiedustelusta että sotilastiedustelusta säädettyä on viitattu hybridivaikuttamiseen. Sisäministeriö ohjaa suojelupoliisia ja asettaa vuosittain tiedustelulle painopisteet. Painopisteitä tarkistettaessa huomioidaan ulko- ja turvallisuuspoliittisen toimintaympäristön muutokset sekä tiedustelun asiakkailta kerättävät tietotarpeet. Suojelupoliisi laatii tiedustelun painopisteiden pohjalta yksityiskohtaisemmat tiedustelukysymykset. (Valtioneuvosto, 2023a)

Sotilastiedustelun toimintavaltuuksia käyttävät pääesikunta ja Puolustusvoimien tiedustelulaitos (laki sotilastiedustelusta 590/2019 11 §). Sotilastiedustelun ohjauksesta on säädetty sotilastiedustelulain 13 §:ssä, jonka mukaan sotilastiedustelun kohteita koskevat painopisteet valmistelee ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa käsittelevän ministerivaliokunnan ja tasavallan presidentin yhteinen kokous. Puolustusministeriö ohjaa sotilastiedustelua hallinnollisesti ja antaa valmistelevasti käsitellyt painopisteet Puolustusvoimille. Pääesikunta johtaa sotilastiedustelutoimintaa noudattaen sotilastiedustelun painopisteitä.

Siviili- ja sotilastiedustelutoiminta sovitaan yhteen tasavallan presidentin, valtioneuvoston kanslian, ulkoministeriön, puolustusministeriön ja sisäministeriön sekä tarvittaessa muiden ministeriöiden ja viranomaisten kesken (laki sotilastiedustelusta 590/2019 15 §; poliisilaki 872/2011 58 §). Siviilitiedustelun ja sotilastiedustelun painopisteet sovitaan yhteen päällekkäisen työn välttämiseksi ja sen tarkistamiseksi, että painopisteet täydentävät toisiaan. Painopisteitä koordinoimalla ja tehtäviä jakamalla varmistetaan merkittäviin ulko- ja turvallisuuspoliittisiin tietopyyntöihin reagoiminen sekä tiedustelutoimintaan kytkeytyvien eri hallinnonalojen näkemysten huomioon ottaminen. Valtioneuvoston kanslian johtamassa tiedustelun ja tilannekuvan koordinaatioryhmässä käsitellään tiedustelun painopisteet seuraavalle vuodelle. Osallistuminen Naton tiedustelutoimintaan edellyttää tiivistä yhteistyötä siviili- ja sotilastiedustelulta. (Valtioneuvosto, 2023a)

Suojelupoliisin ja sotilastiedusteluviranomaisten on toimittava keskenään yhteistyössä siviili- ja sotilastiedustelun tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi sekä annettava toisilleen tässä tarkoituksessa tarpeellisia tietoja. Lisäksi näiden on tarpeen mukaan toimittava yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa siviili- ja sotilastiedustelun tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi. (laki sotilastiedustelusta 590/2019 17 §, 18 §; poliisilaki 872/2011 54 §, 55 §)

Hybridituhkia koskevalle kokonaisanalyysille on tunnistettavissa vastuullinen toimija. Valtioneuvoston kanslian valmiusyksikölle on valtioneuvoston kanslian työjärjestyksestä osoitettu hybridianalyysitehtävä. Osana valmiusyksikköä toimii valtioneuvoston tilannekeskus. (Valtioneuvoston kanslian asetus valtioneuvoston kanslian työjärjestyksestä 162/2015 13 §, 13 a §) Tehtävää avataan valtioneuvoston julkaisemassa Ministerin käsikirjassa. Käsikirjan mukaan tilannekeskuksen yhteydessä toimivan valtioneuvoston hybridianalyysitoiminnon tehtävä on tukea valtionjohdon ja valtioneuvoston tilannetietoisuutta hybridi- ja informaatiovaikuttamisen osalta (Valtioneuvosto, 2023d, s. 80). Toteamus valtionjohdon tukemisesta viittaa valtioneuvoston tilannekeskuksen tuottaman hybridianalyysin keskeiseen rooliin.

Valtioneuvoston tilannekeskukselle on sitä koskevassa laissa osoitettu keskeinen tietojen kokoamisen ja jakamisen tehtävä. Tehtävää ei kytetä hybridiin, mutta kuvauksen voi katsoa kattavan hyvin laajasti erilaisia turvallisuustapahtumia ja niihin liittyviä seikkoja. Tilannekeskuksen tulee koota ja analysoida yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja vaarantavaa turvallisuustilannetta, häiriöitä ja näiden uhkia koskevaa tietoa. Tilannekeskuksen tulee hoitaa ja koordinoita näihin tilanteisiin liittyvistä vallitsevista olosuhteista, tilanteen synnyttäneistä tapahtumista, tilannetta koskevista taustatiedoista ja tilanteen kehittymistä koskevista arvioista sekä eri toimijoiden toimintavalmiuksista laa-

dittavan kuvauksen ylläpitämiseen, kokoamiseen, yhteensovittamiseen ja välittämiseen liittyviä poikkihallinnollisia tehtäviä sekä jakaa näitä koskevaa yhteen sovitettua tietoa tasavallan presidentille, valtioneuvostolle ja muille viranomaisille (laki valtioneuvoston tilannekeskuksesta 300/2017 1 §). Tilannekeskuksella on oikeus saada viranomaisilta tämän tarvitsemia säädöksessä todettuja tietoja ja ministeriön sekä hallinnon alan virastojen ja laitosten on toimitettava tilannekeskukselle säädöksessä mainittuja tietoja (laki valtioneuvoston tilannekeskuksesta 300/2017 2 §, 3 §).

Suomalaisessa kontekstissa tutkielman empiirisessä aineistossa ja kirjallisuudessa esitetyt tarpeet tiedustelun koordinoinnista on huomioitu kansallisessa lainsäädännössä valtionhallinnon toimijoiden osalta. Kansallinen lainsäädäntö mahdollistaa ja tunnistaa tarpeet laajasta yhteistyöstä. Sekä suojelupoliisilla että sotilastiedusteluviranomaisilla on paitsi velvollisuus keskinäiseen yhteistoimintaan myös mahdollisuus ja tarvittaessa velvollisuus muiden viranomaisten kanssa toimimiseen. Valtioneuvoston tilannekeskukselle on todettu hybridianalyysitehtävä ja laajat poikkihallinnolliset tiedonsaantimahdollisuudet.

Säädösten valossa avoimeksi jää valtioneuvoston tilannekeskuksen ohjaus, sen suhde siviilitiedusteluun ja sotilastiedusteluun sekä näiden keskinäinen koordinointi. Tarkasteltaessa kuvauksia näiden toimijoiden tehtävistä sekä Giannopoulosin ym. (2021, s. 36) esittämää hybridiuhkien vaiheistusta on mahdollista esittää, että suojelupoliisin rooli korostuu hybridiuhkien salatummassa valmisteluvaiheessa ja sotilastiedusteluviranomaisten rooli erityisesti uhkan lähestyessä pakottamisvaihetta. Valtioneuvoston tilannekeskuksella on mahdollisuus saada ja analysoida tietoja, jotka voivat olla erityisesti horjuttamisvaiheen toimia. Osin avoimeksi jää tilannekeskuksen hybridianalyysitehtävä. Tehtävä kytketään valtioneuvoston julkaisussa hybridivaikuttamiseen. Lähteiden valossa jää epäselväksi, onko tehtävä tarkoitettu rajata tähän uhkan vaiheeseen, vai heijasteleeko kuvaus jaetun käsityksen puutetta hybridiuhkien käsitteellisestä laajuudesta.

Aineistossa esitetty tarve kokonaisuuden omistajuudesta jää kansallisessa lainsäädännössä epäselväksi. Kuvaukset tiedustelun koordinoinnista osoittaisi keskeiseksi elimeksi valtioneuvoston kanslian johtaman tiedustelun ja tilannekuvan koordinaatioryhmän. Ryhmän puheenjohtajana toimii valtioneuvoston kanslian eli pääministerin valtiosihteeri, ja jäseninä ovat tasavallan presidentin kanslian ja sisä-, puolustus- ja ulkoministeriön kansliapäälliköt sekä suojelupoliisin ja sotilastiedustelun päälliköt (Valtioneuvosto, 2023a).

Avoimeksi jää myös valtionhallinnon ulkopuolisen yhteiskunnan osallistaminen. Kuinka osallistaa elinkeinoelämää tiedustelulainsäädännössä todettua laajemmin, kuinka tavoittaa ja aktivoita kuntia, tutkimusta, mediaa, järjestöjä ja muuta kansalaisyhteiskuntaa. Erilaisten yhteiskunnallisten rakenteiden sekä vahvan yhteistyön perinteen ja kokonaisturvallisuuden hengessä asia on Suomessa teknisesti ratkaistavissa. Lainsäädännöstä ei löydy vastausta siihen missä määrin näin on viisasta tehdä. Tässä tarkastelussa kyse on myös tiedustelukulttuurista ja tiedustelun määritelmästä.

6.2 Tutkielman arviointi

Tutkielman tavoitteena oli tarjota vastauksia siihen, millaista kyvykkyyttä tulisi hybridiuhkilta tiedustelemiseksi olla. Tavoite toteutui tutkielman kootessa yhteen irrallisia näkemyksiä, kokoamalla niistä kokonaisuuksia ja nostamalla keskeisiä havaintoja. Näkemysten jäsentäminen tiedusteluprosessin vaiheisiin mahdollistaa keinojen tarkastelun tiedustelulle luontaisella ja sisäistettävällä tavalla. Hybridiuhkan elementtien erottaminen jäsentää havaintoja puolestaan hybridiuhkan laajan käsitteen kehityksessä. Mahdollisuudet tähän jäsennykseen olivat kuitenkin tutkielman empiirisen aineiston vuoksi vähäisiä. Tästä huolimatta hybridiuhkan varhaisemman vaiheen voi nähdä korostuvan. Tämä tuo havainnoille arvoa, sillä aikaisempi hybridiuhkatutkimus korostaa uhkan havaitsemisen tärkeyttä sen aikaisissa vaiheissa.

Tutkielman tulokset vahvistavat aikaisemmassa kirjallisuudessa esitettyä, mutta tarkentavat sitä, mistä yleisluonteisissa esityksissä yhteistyöstä ja uusista menettelyistä on kyse avaamalla esimerkiksi yhteistyön ratkaisuja, osallistuvia toimijoita ja analysoinnin menettelyjä. Muodostunut kokonaisuus laajenee Trevertonin (2019) esittämästä. Tutkielma esittää uusina asioina hybridiuhkien edellyttämää tiedusteluprosessin sisäistä luokittelua, tunnistamisen ja ymmärtämisen jaottelua sekä näiden prosessinomaisia kuvauksia. Tiedustelun parissa toimiville tulokset eivät välttämättä tarjoa ajatuksellisesti uutta, mutta joillekin mahdollisesti uusia vinkkejä käytännön ratkaisuihin. Hybridiuhkien tiedustelun edellyttämä laaja yhteistyö tuo kuitenkin mukanaan toimijoita, joille käsitteet ja toiminta tavoitteineen ovat vieraita. Tutkielman käytännöllinen hyöty voikin olla näiden toimijoiden perehtymisessä.

Tutkielmassa tehtyjä valintoja on tarpeen tarkastella ensinnä tutkimustehtävän muotoilun kautta. Günther ja Hasanen (ei pvm.a) ovat esittäneet laadullisessa tutkimuksessa rajaamisen hyväksi yleisohjeeksi välttää pintaraapaisu laajasta ilmiöstä ja pyrkiä sen sijaan jonkin kapeamman osa-alueen perusteellisempaan tarkasteluun. Tässä tutkielmassa katson toimineeni lähes päinvastoin. Aiheeseen perehtyessäni sekä metodologiaa ja tutkimusaineiston saatavuutta pohtiessani olen muuttanut alkuperäistä tutkimustehtävää. Hybridiuhkien käsitteen osoittautuminen odottamaani laajemmaksi sekä aineiston saatavuudesta ja sisällöstä tekemieni havaintojen vuoksi muutin tutkimustehtävää rajatumasta ja yksityiskohtaisemmasta yleisempään ilmiön tarkasteluun. Vähän tutkitun aiheen kohdalla pidin tätä perusteltuna kuvan muodostamiseksi jatkotutkimuksen perustaksi. Toisaalta tutkimusaineisto ei olisi mahdollistanut rajatun osa-alueen perusteellisempää tarkastelua.

Tutkielman empiirinen aineisto asettaa tutkielman luotettavuudelle rajoituksia. Tiedustelutoiminnan luottamuksellisuus ohjasi tutkielman luonnollisten aineistojen pariin. Valittu empiirinen aineisto edustaa sekä hybridiuhkien että tiedustelun asiantuntijuutta. Aineiston haasteena on kuitenkin ensinnä se, että ymmärrys hybridiuhkasta ja sen tiedustelun mahdollisuuksista kehittyy ajan kuluessa. Vaikka tutkimusaineistot ovat iältään pääsääntöisesti muutaman vuoden sisällä toisistaan, on ymmärrys tässä ajassa voinut kehittyä. Tätä ei kuitenkaan ole aineistosta selvästi tunnistettavissa. Näkemysten hajontaa selittänee

erityisesti aineistolähteiden näkökulmien, asiantuntijuuden ja lähteen alkupe-
räisen tarkoituksen erot. Kun toinen lähde keskittyy tarkastelemaan tälle tut-
kielmalle keskeisiä seikkoja, tulee jokin toinen lähde ainoastaan maininneeksi
jotain tutkielman kannalta kiinnostavaa. Tutkielman luotettavuuden kannalta
on vaivannut kysymys siitä, edustaako esitetty näkemys harkittua tai koke-
musperäistä tietoa, vai onko kyse esimerkiksi siitä, että kirjoittaja toistaa jotain
muualta kuulemaansa. Paikoin on ollut tunnistettavissa lähteen asiantuntijuu-
den puute joko tiedustelusta tai hybridiuhkista.

Aineistovalinnan toinen ilmeinen havainto on se, että se ei mahdollista
tarpeelliseksi toteamaani esitettyjen näkemysten tarkentamista hybridiuhkien ja
tiedustelun kehyksessä. Tämä olisi voinut olla mahdollista, jos aineisto olisi ke-
rätty haastatteluin. Samalla olisi mahdollistunut tarkasteltavan ilmiön tarkempi
rajaus. Toisaalta pidän todennäköisenä, että käyttämäni aineisto toi mukanaan
huomattavasti runsaamman kuvan ilmiöön. Hybridiuhkien ja tiedustelun käsit-
teet ovat laajoja ja aineistossa esitettyjen erilaisten näkemysten kirjo on suuri.
Vastaavan kirjon kokoamiseksi olisi tullut kuulla hyvin suurta joukkoa. Tut-
kielman tavoitteen kannalta kootulla aineistolla on siksi etunsa.

Vaikka aineiston saturaatio on laadullisessa tutkimuksessa ongelmallista
(ks. esim. Hirsjärvi ym., 1997, s. 181; Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 87–90), koin
aineiston analysoinnin edetessä, ettei aineisto enää tuottanut tutkimustehtävän
ratkaisemiseksi oleellista uutta tietoa. Havainnot oli yhdistettävissä muodostu-
neeseen luokitteluun. Käsitteiden laajuuden ja yksittäisten aineistolähteiden
rajallisen näkökulman vuoksi olin kuitenkin kiinnostunut aineistossa esiinty-
västä kirjosta, jolloin ajatus kylläntymisestä on vaikea. Uudet aineistolähteet
olisivat voineet tuoda esille uusia esityksiä esimerkiksi tiedusteluprosessin ke-
räysvaiheessa oleellisista tietolähteistä tai analyysivaiheissa tarvittavasta osaa-
misesta. Havainnoille tiedon laajasta keräämisen kohdistamisesta ja toimijoiden
osallistamisesta sekä erilaisten analyysitekniikoiden tarpeesta ne eivät olisi tuo-
neet uutta. Resurssien mahdollistaessa olisin kuitenkin pyrkinyt hankkimaan
lisää tiedusteluprosessin ohjaus- ja jakeluvaiheita valaisevaa aineistoa.

Tutkielman validiteettia arvioitaessa on perustultua kiinnittää huomiota
myös tiedusteluprosessiin analyysin jäsentäjänä. Tiedusteluprosessin perinteis-
tä kuvausta on kritisoitu useasta syystä. Tästä näkökulmasta tutkielman voi
katsoa jatkavan harhaanjohtajavaksi todettua kuvausta ja ehdottavan jotain,
mikä jo lähtökohtaisesti ei kuvaa todellisuutta. Pidän tutkielman tulosten jäsen-
nystä tiedusteluprosessiin vaiheisiin perusteltuna siksi, että tiedustelun parissa
toimivien on helppoa kiinnittyä tuttuun kuvaukseen. Muille kuin tiedustelu-
toimijoille jäsenitys voi toimia yksinkertaisempana reittinä monimutkaiseen
ilmiöön. Myös Treverton (2019) tarkasteli asiaa prosessin vaiheita sivuten. Toi-
nen valintaan liittyvä kysymys on se, olisiko aineisto tuonut esiin jotain muuta,
jos se olisi ohjannut luokittelua tiedusteluprosessista välittämättä. Oletan, että
tällöin olisivat korostuneet esimerkiksi yhteistyön ja tiedon jakamisen teemat.

Tutkielman luotettavuudelle keskeistä on myös se, olenko tulkinut ai-
neistoa kestävästi. Olenko ymmärtänyt lähteen tarkoitusta ja olenko tulkinut
lähteitä analyysin edetessä päivästä toiseen samoin. Englanninkielisten lähteiden
kielellisten ilmaisujen ymmärtäminen on tässä yksi tekijä. Osaltaan tulkin-
tojen jatkuvuutta on tukenut aineiston jatkuva luenta, jossa olen palannut koo-

dattuihin aineistokohtiin usein. Eskola ja Suoranta (2014, s. 147) ovat todenneet tulkintojen tekemisen laadullisen tutkimuksen ongelmallisimmaksi vaiheeksi. Vaikeudessa on kysymys muun muassa siitä, että tutkittavaa asiaa tulkitaan kahdesti, ensin tutkittavan ja sitten tutkijan toimesta. Minulla ei ole ollut mahdollisuutta varmistaa tulkintojani lähteiltä.

Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena ei ole tehdä tilastollisen tutkimuksen kaltaisia yleistettäviä päätelmiä, mutta ne voivat sisältää aineksia yleistykseen. Yleistettävyyden kriteerinä on tällöin aineiston tarkoituksenmukainen koostuminen, joka tarkoittaa esimerkiksi haastateltavien valinnan osalta sitä, että haastateltavien kokemusmaailma olisi suhteellisen samanlainen ja näillä olisi tutkimusongelmasta tietoa. (Eskola & Suoranta, 2014, s. 65–66) Kriteerien täytymiseen on suhtauduttava tässä tutkielmassa varauksella. Laajasti kerättävä monipuolinen tutkimusaineisto voi edustaa taustoiltaan liian erilaisia kokemusmaailmoja, eikä asiantuntemusta edustavasta aineistosta huolimatta ole varmuutta kirjoittajan osaamisesta juuri kyseisestä, tutkimuksen kannalta kiinnostavasta esille tulleesta seikasta.

Laadullisessa tutkimuksessa voidaan yleistämisen sijaan puhua siirrettävyydestä, jolloin voidaan tarkoittaa teoreettisten käsitteiden siirrettävyyttä tai tutkimuksen havaintojen soveltumista toiseen toimintaympäristöön (Eskola & Suoranta, 2014, s. 68). Tutkielman havainnot perustuvat aineistoon, jonka kirjoittajat edustavat eri kansallisuuksia. Esitettyjen seikkojen taustalla voivat olla erilaiset näkemykset yhteiskunnan rakennelmista, tiedustelukulttuurista ja hybridiuhkien kohteena olevista haavoittuvuuksista. Yhteistä on epäilemättä uhkan luonne, tarve saada siitä tietoa ja pääpiirteinen käsitys tiedustelun tehtävästä ja tiedusteluprosessista. Toisaalta tulokset maalaavat kuvaa hybridiuhkien tiedustelun kansainvälisestä luonteesta. Siirtämisessä voisi olla kyse kansallisiin järjestelyihin soveltamisesta. Siirrettävää voi tällöin olla ymmärrys kansainvälisestä ulottuvuudesta ja hybridiuhkien tiedustelun elementeistä, mutta erityisesti toimijoihin ja organisointiin liittyvät seikat on ratkaistava kansallisesti.

Tutkielmaan ei sisälly Kuula-Luumin (ei pvm.) esittämiä eettistä arviointia edellyttäviä asetelmia, sillä tutkimustuloksia ei julkaista eettistä ennakoarviointia edellyttävässä tiedelehdessä, tutkittavana ei ole henkilöitä eikä organisaatioita, eikä henkilötietoja käsitellä. Tuomen ja Sarajärven (2009) mukaan tutkimuksen eettisyys on kuitenkin tätä laajempi kokonaisuus. Ensinnä eettinen kestävyys on tutkimuksen luotettavuuden toinen puoli ja sidoksissa hyvään tieteelliseen käytäntöön. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 127, 132–133) Olen tutkielmassa pyrkinyt noudattamaan hyvää tieteellistä käytäntöä.

Suhtautuminen etiikkaan vaihtelee eri laadullisen tutkimuksen perinteissä teknisluonteisista seikoista metodologisiin kysymyksiin siitä, miten tutkimusaiheita valitaan ja mitä pidetään tärkeänä. Jälkimmäisessä katsonnassa tutkimusaiheen eettiseen pohdintaan liittyy se, miksi ja kenen ehdoilla tutkimukseen ryhdytään. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 128–129; ks. myös Puusa & Juuti, 2020, s. 175) Katson tutkielman tehtävän ja tavoitteen olevan tästä näkökulmasta kestäväällä pohjalla, Tutkimustulosten mahdollisella soveltamisella katson olevan vain myönteisiä vaikutuksia sillä edellytyksellä, että muiden kuin turvallisuus-toimijoiden osallistumisesta tiedusteluun käydään myös kansallista keskustelua.

6.3 Esityksiä jatkotutkimukselle

Tutkielman rajoitteiden vuoksi relevantti jatkotutkimusaihe on tulosten validointi esimerkiksi konstruktiiivisella tutkimusotteella. Tutkielman tulosten avulla tiedustelutoimijoita ja hybridiuhkien tiedusteluun osallistuvaksi ehdotettuja muita toimijoita osallistamalla on mahdollista muodostaa kansallisiin tarpeisiin soveltuva malli. Tässä yhteydessä tulisi tarkasteltavaksi avoimeksi jäänyt kysymys hybridianalyysin ja sen mahdollistavan yhteistyöratkaisun järjestämisestä sekä siitä, mikä rooli eri hallinnon tasojen yhteistyörakenteilla voi olla. EU:n ja Naton hybridianalyysielinten kanssa tarvittava yhteistyö tuo tähän mukanaan uuden kerroksen. Mallilla olisi myös mahdollisuus jäsentää tutkielman esittämien hybridiuhkien tiedustelun tekijöiden keskinäisiä suhteita selkeämiksi.

Mallin rakentamisen yhteydessä on mahdollisuus vastata toiseen keskeiseen jatkotutkimustarpeeseen. Hybridiuhkien tiedustelemiseksi tarvittavia menettelyjä on tarkennettava erityisesti uhkan eri vaiheiden ja eri toimijoiden roolien suhteen. Tarvittavat tiedon lähteet ja asiantuntijuus sekä näiden myötä toimijajoukko ja yhteistoiminnan menettelyt ovat sidoksissa uhkan vaiheeseen tai ulottuvuuteen. Esimerkiksi tutkimuksen, energiahuollon, median ja järjestön merkitykset ovat uhkan eri osa-alueilla. Tutkielma antaa tähän suuntaa, mutta ei tieteellistä tai sovellettavaa vastausta. Ensivaiheessa kiinnittäisin huomiota hybridiuhkan valmisteluvaiheeseen ja uhkan erottamiseksi tarvittaviin menettelyihin, missä suurimmat haasteet piilevät. Erääksi lähtökohdaksi voisi ottaa Heinon ym. (2023) esityksen epävakaudesta varoittavien varhaisten signaalien havaitsemisesta.

Aikaisempi hybridiuhkatutkimus ja tämän tutkielman tulokset korostivat tarvetta uhkan luonteen ymmärtämiseen laajasti eri toimijoilla. Tutkielma viittaa siihen, ettei hybridiuhkan käsitteestä vallitse jaettua näkemystä ja sama havainto on tehtävissä esimerkiksi julkista keskustelua seurattaessa. Erityisesti päätöksentekijöiden ymmärrys laajasta käsitteestä vaiheineen on tärkeää. Tarve koskee kuitenkin laajaa joukkoa muita kuin tiedustelutoimijoita, joiden osallistumisesta hybridiuhkien tiedustelu hyötyy. Hedelmällistä voisi olla tutkia sitä, miten eri toimijat ymmärtävät hybridiuhkan ja kokevat mahdollisen roolinsa tiedustelussa.

Tutkielman empiirinen aineisto itsessään mahdollistaa hybridiuhkien tiedustelun jatkotutkimuksen. Aineistossa tuodaan esille runsaasti esimerkiksi kyvykkyyksiin, menettelyihin ja yhteistyöhön liittyviä näkemyksiä, joita ei ole yhdistettävissä tiedusteluprosessiin, mutta joilla voi olla merkitystä hybridiuhkien tiedustelun ymmärtämiselle ja kyvykkyyksien muodostamiselle.

LÄHTEET

- Alastalo, M. & Vuori, J. (ei pvm.). Dokumentit. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>.
- Althoff, M. (2016). Human Intelligence. Teoksessa Lowenthal, M. M. & Clark, R. M. (toim.), *The 5 disciplines of intelligence collection*. Thousand Oaks, California: CQ Press.
- Barnea, A. (2020). Strategic intelligence: a concentrated and diffused intelligence model. *Intelligence and National Security*, 35:5, 701-716.
DOI:10.1080/02684527.2020.1747004
- Biltgen, P., & Ryan, S. (2015). *Activity-based intelligence: Principles and applications*. Norwood: Artech House. <http://ebookcentral.proquest.com/lib/jyvaskyla-ebooks/detail.action?docID=4821268>
- Clark, R. M., & Mitchell, W. L. (2015). *Target-centric network modeling : Case studies in analyzing complex intelligence issues*. Washington, D.C.: CQ Press. <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=nlebk&AN=1945893&site=ehost-live>
- Davies, P. H. J., Gustafson, K. & Rigden, I. (2013) The Intelligence Cycle is dead, long live the Intelligence Cycle. Teoksessa Phythian, M. (toim.), *Understanding the intelligence cycle*. ProQuest Ebook Central.
- Eskola, J. (2018). Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen tutkimuksen analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa Valli, R. (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittavalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin* (5., uudistettu ja täydennetty painos.). PS-kustannus
- Eskola, J. & Suoranta, J. (2014). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino.
- EU-HYBNET. (2024a). *A Pan-European network to counter hybrid threats*. <https://euhybnet.eu/>
- EU-HYBNET. (2024b). *EU-HYBNET Network members*. <https://euhybnet.eu/>
- European Commission. (ei pvm.). *Joint Research Centre*. https://commission.europa.eu/about-european-commission/departments-and-executive-agencies/joint-research-centre_en#plans-and-reports

- European Commission. (2016). *EU operational protocol for countering hybrid threats*. JOINT STAFF WORKING DOCUMENT. <https://www.statewatch.org/media/documents/news/2016/jul/eu-com-countering-hybrid-threats-playbook-swd-227-16.pdf>
- European Commission. (2019a). *Changing security paradigm*. https://knowledge4policy.ec.europa.eu/changing-security-paradigm_en#developmentsandforecasts
- European Commission. (2019b). *Developments and Forecasts on Changing Security Paradigm*. https://knowledge4policy.ec.europa.eu/foresight/topic/changing-security-paradigm/developments-and-forecasts-on-changing-security-paradigm_en#geopoliticalshifts
- European Defence Agency. (2024). *Mission*. <https://eda.europa.eu/who-we-are/Missionandfunctions>
- Euroopan unionin neuvosto. (2022). *Turvallisuus- ja puolustusalan strateginen kompassi*. <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7371-2022-INIT/fi/pdf>
- The European Union Institute for Security Studies. (2024). *About us*. <https://www.iss.europa.eu/about-us>
- Frické, M. (2009). The knowledge pyramid: a critique of the DIKW hierarchy. *Journal of Information Science*, 35(2), 131-142. <https://doi.org/10.1177/0165551508094050>
- Frini, A. & Boury-Brisset, A-C. (2011). *An Intelligence Process Model Based on a Collaborative Approach*. Defence Research and Development Canada – Valcartier. <https://apps.dtic.mil/sti/citations/tr/ADA547105>
- Galeotti, M. (2014). *The 'Gerasimov Doctrine' and Russian Non-Linear War*. <https://inmoscowsshadows.wordpress.com/2014/07/06/the-gerasimov-doctrine-and-russian-non-linear-war/>
- Galeotti, M. (2019). The mythical 'Gerasimov Doctrine' and the language of threat. *Critical Studies on Security*, 7:2, 157-161. DOI:10.1080/21624887.2018.1441623
- Gentry, J. A. (2016). Toward a theory of non-state actors' intelligence. *Intelligence and National Security*, 31(4), 465-489. doi:10.1080/02684527.2015.1062320
- George, R. Z. & Wirtz, J. J. (2014). *Warning in an Age of Uncertainty*. Teoksessa George, R. Z. & Bruce, J. B. (toim.), *Analyzing intelligence: National security practitioners' perspectives (Second edition)*. Washington, District of Columbia: Georgetown University Press.

- Giannopoulos, G., Smith, H., Theocharidou, M. (2021). *The Landscape of Hybrid Threats: A conceptual model*. EUR 30585 EN, Publications Office of the European Union, Luxembourg. ISBN 978-92-76-29819-9.
DOI:10.2760/44985, JRC123305
- Gill, P. (2018). The way ahead in explaining intelligence organization and process. *Intelligence and National Security*, 33:4, 574-586.
DOI:10.1080/02684527.2018.1452566
- Gill, P. & Phythian, M. (2016). What Is Intelligence Studies? *The International Journal of Intelligence, Security, and Public Affairs*, Vol. 18 No. 1, 5-19.
https://www.ac-ademia.edu/26918928/What_Is_Intelligence_Studies
- Goldman, J. (2011). *Words of intelligence: An intelligence professional's lexicon for domestic and foreign threats*. Blue Ridge Summit: Scarecrow Press.
<http://ebookcentral.proquest.com/lib/jyvaskyla-ebooks/detail.action?docID=686277>
- Graneheim, U. H., Lindgren, B. M., & Lundman, B. (2017). Methodological challenges in qualitative content analysis: A discussion paper. *Nurse education today*, 56, 29–34. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2017.06.002>
- Günther, K. & Hasanen, K. (ei pvm.a). Johdanto: Tutkimuksen kulku. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto.
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>
- Günther, K. & Hasanen, K. (ei pvm.b). Tutkimuksen suunnittelu. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto.
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>
- Günther, K. & Hasanen, K. (ei pvm.c). Tyypittely. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>
- Günther, K., Hasanen, K. & Juhila, K. (ei pvm.). Johdanto: Analyysi ja tulkinta. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto.
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>
- Hanén, T. (2017). *Yllätysten edessä – kompleksisuusteoreettinen tulkinta yllättävien ja dynaamisten tilanteiden johtamisesta*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Julkaisusarja 1: Tutkimuksia nro 11.
https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/130810/Hanen2016_MP_KK%20%28final_verkkoversio%29.pdf
- Hanén, T. (2011). Ennakoinnin illuusio. *Tiede ja ase*, 68.
<https://journal.fi/ta/article/view/4130>

HE 63/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi valmiuslain ja asevelvollisuuslain 79 §:n muuttamisesta

- Heino, M., Korkalainen, E., Lassander, M., Ojanen, V. & Tuominen, J. (2023). *Keskustelupaperi: kognitiivinen intruusio : miksi hybridivaikuttaminen toimii?* Valtioneuvoston kanslian julkaisuja 2023:14. Valtioneuvoston kanslia. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165102/VN_K_2023_14.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Hempel, S. (2020). *Conducting Your Literature Review*. American Psychological Association. <http://www.jstor.org/stable/j.ctv1chs70n>
- Heuer, R.J. (1999). *Psychology of Intelligence Analysis*. Center for the study of intelligence. Central Intelligence Agency
- Heuer, R. J., & Pherson, R. H. (2014). *Structured analytic techniques for intelligence analysis (2nd. ed ed.)*. Washington, DC: CQ Press.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (1997). *Tutki ja kirjoita*. Kirjayhtymä Oy.
- Hoffman, F. (2007). *Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars*. Arlington, Virginia: Potomac Institute for Policy Studies. https://www.potomac institute.org/images/stories/publications/potomac_hybridwar_0108.pdf
- Hulnick, A. S. (2006). What's wrong with the intelligence cycle. *Intelligence and National Security*, 21(6), 959-979. DOI:10.1080/02684520601046291
- Hybridiosaamiskeskus. (2020a). *Establishment*. <https://www.hybridcoe.fi/establishment/>
- Hybridiosaamiskeskus. (2020b). *What is Hybrid CoE*. <https://www.hybridcoe.fi/who-what-and-how/>
- Hybridiosaamiskeskus. (2020c). *Hybrid threats as a concept*. <https://www.hybridcoe.fi/hybrid-threats-as-a-phenomenon/>
- Hyvönen, A.-E. & Juntunen, T. (2020). From 'Spiritual Defence' to Robust Resilience in the Finnish Comprehensive Security Model. *Julkaisussa Nordic Societal Security : Convergence and Divergence* (pp. 154-178). (Routledge New Security Studies). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003045533-11>
- Hyvönen, A.-E., Juntunen, T., Mikkola, H., Käpylä, J., Gustafsberg, H., Nyman, M., Rättilä, T., Virta, S. & Liljeroos, J. (2019). *Kokonaisresilienssi ja turvallisuus: tasot, prosessit ja arviointi*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 17/2019. Valtioneuvoston kanslia. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-647-8>

- Iso-Markku, T. (toim.). (2022). *Suomi ja Venäjän hyökkäys Ukrainaan. Turvallisuusympäristön muutoksen vaikutukset Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikalle*. Finnish Foreign Policy Paper 8. Ulkopoliittinen instituutti.
- Ivan, C., Chiru, I. & Arcos, R. (2021). *A whole of society intelligence approach: critical reassessment of the tools and means used to counter information warfare in the digital age*. *Intelligence and National Security*, 36:4, 495-511. DOI: 10.1080/02684527.2021.1893072
- Jardines, E. A. (2016). Open Source Intelligence. Teoksessa Lowenthal, M. M. & Clark, R. M. (toim.), *The 5 disciplines of intelligence collection*. Thousand Oaks, California: CQ Press.
- Johnson, R. (2018) Hybrid War and Its Countermeasures: A Critique of the Literature. *Small Wars & Insurgencies*, 29:1, 141-163.
<https://doi.org/10.1080/09592318.2018.1404770>
- Joint Chiefs of Staff (2013). *JP 2-0, Joint intelligence*.
https://www.jcs.mil/Portals/36/Documents/Doctrine/pubs/jp2_0.pdf
- Jonsson, O. & Seely, R. (2015). Russian Full-Spectrum Conflict: An Appraisal After Ukraine. *The Journal of Slavic Military Studies*, 28:1, 1-22.
<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13518046.2015.998118>
- Juhila, K. (ei pvm.a). Laadullisen tutkimuksen ominaispiirteet. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto.
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>
- Juhila, K. (ei pvm.b). Laadullinen tutkimus ja teoria. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto.
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>
- Juhila, K. (ei pvm.c). Koodaaminen. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto.
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>
- Juhila, K. (ei pvm.d). Teemoittelu. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto.
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>
- Kari, M. (2020). Tiedustelu yliopistollisena oppialana – myös Suomessa? Teoksessa Koivula, T. (toim.), *Suomalaisen tiedustelukulttuurin jäljillä*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Sotataidon laitos. Julkaisusarja 2: Tutkimusselosteita nro 7.

- Koivula, T. (toim.). (2020). *Suomalaisen tiedustelukulttuurin jäljillä*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Sotataidon laitos, Julkaisusarja 2: Tutkimusselosteita nro 7.
- Kuula-Luumi, A. (ei pvm.). Tutkimuslupa, suostumus, informointi ja tietosuoja. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>
- Kuusijoensuu, T. (2023). *Mihin Suomen pitää varautua seuraavaksi?* Asiantuntijoiden haastattelu Ilta-Sanomissa 12.10.2023.
<https://www.is.fi/kotimaa/art-2000009915959.html>
- Laajalahti, A. & Herkama, S. (2018). Laadullinen analyysi Atlas.ti-ohjelmistolla. Teoksessa Valli, R. (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin: 2, Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin* (5., uudistettu ja täydennetty painos.). PS-kustannus
- Laki sotilastiedustelusta (590/2019)
- Laki valmiuslain muuttamisesta (706/2022)
- Laki valtioneuvoston tilannekeskuksesta (300/2017)
- Lledo-Ferrer, Y. & Dietrich, J.-F. (2020) Building a European Intelligence Community. *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, 33:3, 440-451. DOI: 10.1080/08850607.2020.1754678
- Lohse, M. (2020). The intelligence process in finland. *Scandinavian Journal of Military Studies*, 3(1), 68–79. DOI:10.31374/sjms.55
- Lowenthal, M. M. & Clark, R. M. (2016). *The five disciplines of intelligence collection*. Thousand Oaks, California: CQ Press.
- Lund Petersen, K. & Schou Tjalve, V. (2017). *Intelligence expertise in the age of information sharing: public-private 'collection' and its challenges to democratic control and accountability*. *Intelligence and National Security*, 33:1, 21-35. DOI: 10.1080/02684527.2017.1316956
- Luukkonen, M. (2020). Suomalainen tiedustelukulttuuri aikuisuuden kynnyksellä. Teoksessa Koivula, T. (toim.), *Suomalaisen tiedustelukulttuurin jäljillä*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Sotataidon laitos. Julkaisusarja 2: Tutkimusselosteita nro 7.
- Major, J. S. (2014). *Communicating with intelligence : Writing and briefing in national security (Second edition ed.)*. Lanham: Rowman & Littlefield.
<http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&scope=site&db=nlebk&AN=800584>

- Makkonen, N. (2020). Kansallisen tiedustelukulttuurin käsite ja teoreettinen tausta. Teoksessa Koivula, T. (toim.), *Suomalaisen tiedustelukulttuurin jäljillä*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Sotataidon laitos. Julkaisusarja 2: Tutkimusselosteita nro 7.
- Martelius, J. (2020). Tiedustelutieto kansallisen turvallisuuden päätöksenteossa. Teoksessa Koivula, T. (toim.), *Suomalaisen tiedustelukulttuurin jäljillä*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Sotataidon laitos. Julkaisusarja 2: Tutkimusselosteita nro 7.
- Mattis, J. N., & Hoffman, F. (2005). Future warfare: the rise of hybrid wars. *United States Naval Institute Proceedings*, 131(11), 18-19.
www.proquest.com/trade-journals/future-warfare-rise-hybrid-wars/docview/205977465/se-2?accountid=11774
- McDowell, D. (2009). *Strategic intelligence: A handbook for practitioners, managers, and users (Rev. ed.)*. Lanham, Md.: Scarecrow Press.
- Menkveld, C. (2021). Understanding the complexity of intelligence problems. *Intelligence and National Security*, 36:5, 621-641.
DOI:10.1080/02684527.2021.1881865
- Metsämuuronen, J. (toim.). (2006). *Laadullisen tutkimuksen käsikirja*. International Methepl Ky.
- Mikkola, H., Aaltola, M., Wigell, M., Juntunen, T. & Vihma, A. (2018). *Hybridivaikuttaminen ja Demokratian resilienssi: Ulkoisen häirinnän mahdollisuudet ja torjuntakyky liberaaleissa demokratioissa*. Ulkopoliittinen instituutti FIIA.
https://www.fia.fi/wpcontent/uploads/2018/05/fia_report55_web_hybridivaikuttaminen-jaresilienssi.pdf
- Moilanen, P. (2021). Complexity and resilience. Julkaisussa Ilmonen, K. & Moilanen, P. (toim.), *The Political Analyst's Field Guide to Finland*. JYU Reports 10. Jyväskylän yliopisto.
<https://doi.org/10.17011/jyureports/2021/10>
- Morris, J. L. & Clark, R. M. (2016). Geospatial Intelligence. Teoksessa Lowenthal, M. M. & Clark, R. M. (toim.), *The 5 disciplines of intelligence collection*. Thousand Oaks, California: CQ Press.
- Mumford, A. (2020). *Ambiguity in hybrid warfare*. Hybrid CoE Strategic Analysis / 24. The European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats.
https://www.hybridcoe.fi/wp-content/uploads/2020/09/202009_Strategic-Analysis24-1.pdf
- Murdock, D. & Clark, R. M. (2016). Measurement and Signature Intelligence. Teoksessa Lowenthal, M. M. & Clark, R. M. (toim.), *The 5 disciplines of intelligence collection*. Thousand Oaks, California: CQ Press.

- NATO Review. (ei pvm.). *Opinion, analysis and debate on security issues*.
<https://www.nato.int/docu/review/about.html>
- NATO Strategic Communications Centre of Excellence. (2020). *About NATO StratCom COE*. https://stratcomcoe.org/about_us/about-nato-stratcom-coe/5
- NATO Command and Control Centre of Excellence. (2024). *About the centre*.
<https://c2coe.org/about-the-centre/>
- Nolte, W. N. (2016). Signals Intelligence. Teoksessa Lowenthal, M. M. & Clark, R. M. (toim.), *The 5 disciplines of intelligence collection*. Thousand Oaks, California: CQ Press.
- Nye, J. S. (1990). Soft power. *Foreign Policy*, 80, 153. <https://doi-org.ezproxy.jyu.fi/10.2307/1148580>
- Office of the Director of National Intelligence. (2015). *Intelligence Community Directive 203. Analytic Standards*. Office of the Director of National Intelligence. <https://www.dni.gov/index.php/what-we-do/ic-related-menus/ic-related-links/intelligence-community-directives>
- Pherson, K. H., & Pherson, R. H. (2016). *Critical thinking for strategic intelligence*. Thousand Oaks, California: CQ Press, an Imprint of SAGE Publications, Inc.
- Phythian, M. (2013). Understanding the intelligence cycle. Teoksessa Phythian, M. (toim.), *Understanding the Intelligence Cycle*. Taylor & Francis Group, 2013. ProQuest Ebook Central.
<http://ebookcentral.proquest.com/lib/jyvaskyla-ebooks/detail.action?docID=1209543>.
- Pietiläinen, T. (2024). *Suojelupoliisin uusi päällikkö: Viha-mielinen vaikuttaminen Suomeen laajenee ja lisääntyy*. Helsingin Sanomat 14.3.2024.
<https://www.hs.fi/info/art-2000006394270.html>
- Pili, G. (2023). A new theory of surprise – unraveling the logic of uncertainty and knowledge. *Intelligence and National Security*. DOI:10.1080/02684527.2023.2278845
- Poliisilaki (872/2011)
- Puusa, A. (2020). Näkökulmia laadullisen aineiston analysointiin. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus.
- Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) (2020). *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus.

- Raitasalo, J. (2019). Hybridisota ja hybridiuhat – paljon vanhaa...onko mitään uutta?. *Tiede Ja Ase*, 76. <https://journal.fi/ta/article/view/77541>
- Rácz, A. (2015). *Russia's Hybrid War in Ukraine: Breaking the Enemy's Ability to Resist*. FIIA Report. The Finnish Institute of International Affairs. <https://www.fiia.fi/julkaisu/russias-hybrid-war-in-ukraine>
- Rowley, J. (2007). The wisdom hierarchy: representations of the DIKW hierarchy. *Journal of Information Science*, 33(2), 163–180. <https://doi.org/10.1177/0165551506070706>
- Rubin, A. (ei pvm.). *Trendianalyysi tulevaisuudentutkimuksen menetelmänä*. Topi – Tulevaisuudentutkimuksen oppimateriaalit. Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun kauppakorkeakoulu, Turun yliopisto. <https://tulevaisuus.fi/menetelmat/toimintaympariston-muutosten-tarkastelu/trendianalyysi-tulevaisuudentutkimuksen-menetelmana/>
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (2006). *KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/>.
- Salmi, I. (2020). Why Europe Needs Intelligence and Why Intelligence Needs Europe: “Intelligence Provides Analytical Insight into an Unpredictable and Complex Environment”. *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, 33:3, 464-470. DOI: 10.1080/08850607.2020.1754682
- Sisäministeriö. (2017). *Siviilitiedustelun ja suojelupoliisin ohjauksen kehittäminen sisäministeriön hallinnonalalla – työryhmän raportti*. Sisäministeriön julkaisuja 16/2017. Sisäministeriö. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80032/Siviilitiedustelun%20ja%20suojelupoliisin%20ohjaus_NETTI.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Sisäministeriö. (ei pvm.). *Siviilitiedustelulla suojataan Suomen kansallista turvallisuutta*. <https://intermin.fi/kansallinen-turvallisuus/siviilitiedustelu>
- Smith, H. (2019). Countering hybrid threats. Julkaisussa Lindstrom G. & Tardy, T. (Eds.). *NATO and the EU: The essential partners* (pp. 15–24). NATO Defense College. <http://www.jstor.org/stable/resrep19964.7>
- Suojelupoliisi. (2024). *Vuosikirja 2023*. Suojelupoliisi. <https://vuosikirja.supo.fi/documents/62399122/66519032/SUPO+Vuosikirja+2023.pdf/b86c9a6d-8a29-165e-6abe-c10447e66d71/SUPO+Vuosikirja+2023.pdf?t=1711366634612>

- Susiluoto, T. (2020). Elinkeinoelämän ja tiedustelun kohtalonyhteys. Teoksessa Koivula, T. (toim.), *Suomalaisen tiedustelukulttuurin jäljillä*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Sotataidon laitos. Julkaisusarja 2: Tutkimusselosteita nro 7.
- Terveyskirjasto. (2016). *Monitorointi*. <https://www.terveyskirjasto.fi/ltt02159>
- Tiedonhankintalakityöryhmä. (2015). *Suomalaisen tiedustelulainsäädännön suuntaviivoja*. Tiedonhankintalakityöryhmän mietintö. Puolustusministeriö. https://www.defmin.fi/files/3016/Suomalaisen_tiedustelulainsaadannon_suuntaviivoja.pdf
- Treverton, G. (2019). Hybrid Threats : Challenges for Intelligence. *Kungl Krigsvetenskapsakademiens Handlingar Och Tidskrift*, (1), 117–130. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:fhs:diva-8511>
- Tuomi, J. & Sarajarvi, A. (2009). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (6., uudistettu laitos). Tammi.
- Turvallisuuskomitea. (ei pvm.). *Toiminta ja tehtävät*. <https://turvallisuuskomitea.fi/turvallisuuskomitea/turvallisuuskomitea-toiminta-ja-tehtavat/>
- Turvallisuuskomitea. (2017). *Yhteiskunnan turvallisuusstrategia*. Valtioneuvoston periaatepäätös 2.11.2017. Turvallisuuskomitea, Helsinki. https://turvallisuuskomitea.fi/wp-content/uploads/2018/02/YTS_2017_suomi.pdf
- Ulkoministeriö. (2020). *Valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko*. Valtioneuvoston julkaisuja 2020:30. Valtioneuvosto. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162513/VN_2020_30.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Ulkopoliittinen instituutti. (ei pvm.). *Esittely*. <https://www.fiia.fi/instituutti>
- Valtioneuvosto. (2023a). *Tiedustelun ohjaus osana sisäministeriön työtä*. <https://valtioneuvosto.fi/-/1410869/tiedustelun-ohjaus-osana-sisaministerion-tyota>
- Valtioneuvosto. (2023b). *Koko itäraja suljetaan uudelleen*. Valtioneuvoston tiedote 14.12.2023. https://valtioneuvosto.fi/-/1410869/koko-suomen-itaraja-suljetaan-uudelleen?languageId=fi_FI
- Valtioneuvosto. (2023c). *Vahva ja välittävä Suomi*. Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma 20.6.2023. Valtioneuvoston julkaisuja 2023:58. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165042/Paa-ministeri-Petteri-Orpon-hallituksen-ohjelma-20062023.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Valtioneuvosto. (2023d). *Ministerin käsikirja*. Valitoneuvoton julkaisuja 2023:47.
<https://valtioneuvosto.fi/ministerin-kasikirja#/>

Valtioneuvosto. (2021). *Valtioneuvoston puolustusselonteko*. Valtioneuvoston julkaisuja 2021:78.
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163405/VN_2021_78.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Valtioneuvosto. (2019a). *Laki siviilitiedustelusta voimaan kesäkuun alusta*.
<https://valtioneuvosto.fi/-/1410869/laki-siviilitiedustelusta-voimaan-kesakuun-alusta>

Valtioneuvosto. (2019b). *Laki sotilastiedustelusta voimaan kesäkuun alusta*.
<https://valtioneuvosto.fi/-/laki-sotilastiedustelusta-voimaan-kesakuun-alusta>

Valtioneuvoston kanslian asetus valtioneuvoston kanslian työjärjestyksestä (162/2015)

Vilkka, H. (2023). *Kirjallisuuskatsaus metodina, opinnäytetyön osana ja tekstilajina*. Art House

Vuori, J. (ei pvm.a). Johdanto: tutkimusasetelman rakentaminen. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>

Vuori, J. (ei pvm.b). Johdatus laadulliseen tutkimukseen ja verkkokäsikirjaan. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>

Vuori, J. (ei pvm.c). Mediatekstit. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>.

Vuori, J. (ei pvm.d). Yleiset analyysitavat. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>

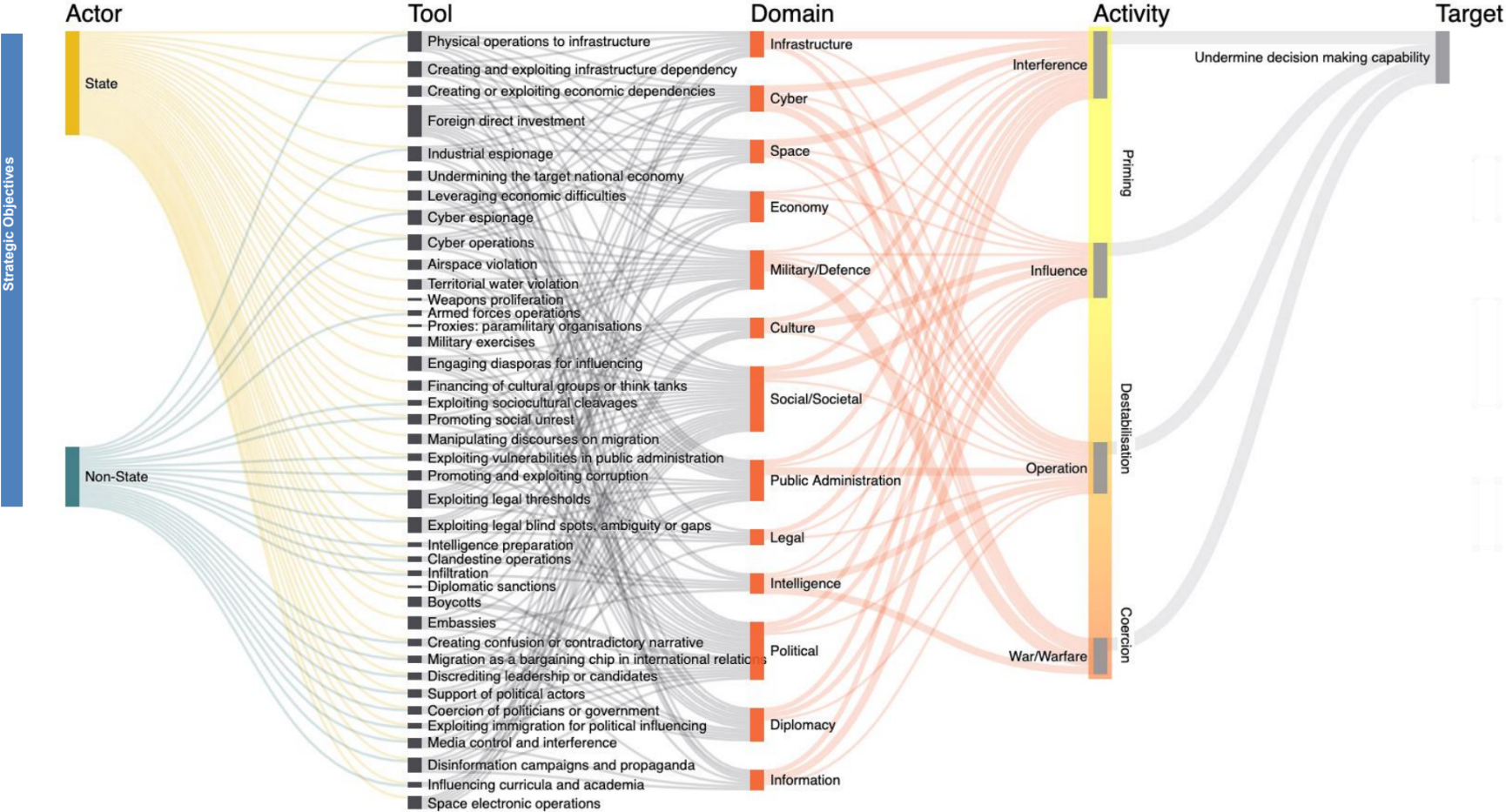
Vuori, J. (ei pvm.e). Laadullinen sisällönanalyysi. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>

Vuori, J. (ei pvm.f). Aineiston tuottaminen. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>

- Warner, M. (2012). Intelligence and Reflexivity: An Invitation to a Dialogue. *Intelligence and National Security*, 27(2), 167–171. <https://doi-org.ezproxy.jyu.fi/10.1080/02684527.2012.661640>
- Wigell, M. (2019). Hybrid interference as a wedge strategy: a theory of external interference in liberal democracy. *International Affairs*, Volume 95, Issue 2, Pages 255–275. <https://academic.oup.com/ia/articleabstract/95/2/255/532038>

LIITE 1 HYBRIDIUHKIEN EKOSYSTEMI

Hybridiuhkien keinojen, ulottuvuuksien, toiminnan tasojen ja vaiheiden yhteys Giannopoulosin ym. (2021, s. 13) mukaan

LIITE 2 TUTKIMUSAINEISTOT

Tutkimusartikkelit ja -raportit (A)

Artikkelit (A-1)

(A-1-1) Arcos, R. & Palacios, J-M. (2020). EU INTCEN: a transnational European culture of intelligence analysis? *Intelligence and National Security*, 35:1, 72-94.

<https://doi.org/10.1080/02684527.2019.1649912>

(A-1-2) Bajarūnas, E. & Keršanskas, V. (2018). Hybrid Threats: Analysis of Content, Challenges Posed and Measures to Overcome. *Lithuanian Annual Strategic Review*. 16. 123-170. 10.2478/lasr-2018-0006.

https://www.researchgate.net/publication/330316025_Hybrid_Threats_Analysis_of_Content_Challenges_Posed_and_Measures_to_Overcome

(A-1-3) Ballast, J. (2018). Merging Pillars, Changing Cultures: NATO and the Future of Intelligence Cooperation Within the Alliance. *International Journal of Intelligence and Counter-Intelligence*, 31:4, 720-744, DOI: 10.1080/08850607.2018.1488499

(A-1-4) Coldea, F. (2022). Intelligence Challenges in Countering Hybrid Threats. *National security and the future, volume 23, No. 1*. <https://doi.org/10.37458/nstf.23.1.2>

(A-1-5) Dover , R. (2020) SOCMINT: a shifting balance of opportunity. *Intelligence and National Security*, 35:2. 216-232, DOI: 10.1080/02684527.2019.1694132

(A-1-6) Danyk, Y., Maliarchuk T., & Briggs C. (2017). Hybrid War: High-tech, Information and Cyber Conflicts. *Connections: The Quarterly Journal*. 16(2), 5-24. <http://connections-qj.org/article/hybrid-war-high-tech-information-and-cyber-conflicts>

(A-1-7) Elonheimo, T. (2021). Comprehensive security approach in response to russian hybrid warfare: SSQ. *Strategic Studies Quarterly*, 15(3), 113-137.

<https://www.proquest.com/trade-journals/comprehensive-security-approach-response-russian/docview/2572618955/se-2?accountid=11774>

(A-1-8) Giegerich, B. (2016). Hybrid Warfare and the Changing Character of Conflict. *Connections*, 15(2), 65-72. <http://www.jstor.org/stable/26326440>

(A-1-11) Monaghan, S. (2019). Countering Hybrid Warfare: So What for the Future Joint Force? *PRISM*, 8(2), 82-99. <https://www.jstor.org/stable/26803232>

Raportit (A-2)

(A-2-1) Aday S., Andžāns M., Bērziņa-Čerenkova U., Granelli F., Gravelines J., Hills M., Holmstrom M., Klus A., Martinez-Sanchez I., Mattiisen M., Molder H., Morakabati Y., Pamment J., Sari A., Sazonov V., Simons G., Terra J. (2019). Hybrid Threats. A Strategic Communications Perspective. Riga: NATO Strategic Communications Centre of Excellence. <https://stratcomcoe.org/publications/hybrid-threats-a-strategic-communications-perspective/79>

(A-2-4) Aukia, J. (2021). *China as a hybrid influencer: Non-state actors as state proxies*. Hybrid CoE Research Report 1. <https://www.hybridcoe.fi/publications/hybrid-coe-research-report-1-china-as-a-hybrid-influencer-non-state-actors-as-state-proxies/>

(A-2-5) Cullen, P.J. & Reichborn-Kjennerud, E. (2017). MCDC Countering Hybrid Warfare Project: Understanding Hybrid Warfare. Multinational Capability Development Campaign (MCDC). https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/647776/dar_mcdc_hybrid_warfare.pdf

(A-2-7) EU-HYBNET. (2022). Policy Brief - Build Societal Resilience – Share IMI* Information. https://euhybnet.eu/wp-content/uploads/2022/02/EU-HYBNET_Policy-Brief_-_Information-Manipulation-and-Interference_Feb-2022.pdf

(A-2-8) EU-HYBNET. (2021). EU-HYBNET Policy Brief No2. – Countering Hybrid Threats: Areas for Improvement and Developing Innovations. https://euhybnet.eu/wp-content/uploads/2021/12/EU-HYBNET_Policy-Brief_Innovations-to-Hybrid-Threats.pdf

(A-2-9) Fiott, D. & Parkes, R. (2019). *Protecting Europe - the EU's response to hybrid threats*. Chaillot paper / 151. European Union Institute for Security Studies (EUISS). https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/CP_151.pdf

(A-2-10) Heap B., Hansen P. & Gill M. (2021). Strategic Communications Hybrid Threats Toolkit. Applying the principles of NATO Strategic Communications to understand and counter grey zone threats. Riga: NATO Strategic Communications Centre of Excellence. <https://stratcomcoe.org/publications/strategic-communications-hybrid-threats-toolkit/213>

(A-2-11) Hybrid CoE, the NATO Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence, the NATO Stratcom Centre of Excellence & the NATO Energy Security Centre of Excellence. (2019). *Nuclear energy and the current security environment in the era of hybrid threats*. <https://www.hybridcoe.fi/publications/nuclear-energy-and-the-current-security-environment-in-the-era-of-hybrid-threats/>

(A-2-15) Kersankas, V. (2021). Deterring disinformation? Lessons from Lithuania's countermeasures since 2014. Hybrid CoE Paper 6. https://www.hybridcoe.fi/wp-content/uploads/2021/04/20210427_Hybrid-CoE-Paper-6_Deterring_disinformation_WEB.pdf

(A-2-19) Monaghan, S., Cullen, P. & Wegge, N. (2019). MCDC Countering Hybrid Warfare Project: Countering Hybrid Warfare. Multinational Capability Development Campaign (MCDC). https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/784299/concepts_mcdc_countering_hybrid_warfare.pdf

(A-2-27) Wigell, M, Mikkola, H. & Juntunen, T. (2021). Best Practices in the whole-of-society approach in countering hybrid threats. [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EXPO_STU\(2021\)653632](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EXPO_STU(2021)653632)

(A-2-28) Sari, A. (2021). Hybrid threats and the law: Building legal resilience. Hybrid CoE Research Report 3. https://www.hybridcoe.fi/wp-content/uploads/2021/10/20211104_Hybrid_CoE_Research_Report_3_Hybrid_threats_and_the_law_WEB.pdf

Muut aineistot (B)

Asiantuntijakirjoitukset (B-1)

(B-1-3) Arcos, R. (2018). *Post-event analysis of the hybrid threat security environment: assessment of influence communication operations*. Hybrid CoE Strategic Analysis 12. <https://www.hybridcoe.fi/wp-content/uploads/2020/07/Strategic-Analysis-2018-12-Arcos.pdf>

(B-1-4) Cederberg, A., Eronen, P. & Mustonen, J. (2017). Regional Cooperation to Support National Hybrid Defence Efforts. Hybrid CoE Working Paper 1. <https://www.hybridcoe.fi/publications/hybrid-coe-working-paper-1-regional-cooperation-to-support-national-hybrid-defence-efforts/>

(B-1-9) Cullen, P. (2018). Hybrid threats as a new 'wicked problem' for early warning. Hybrid CoE Strategic Analysis 8. <https://www.hybridcoe.fi/wp-content/uploads/2020/07/Strategic-Analysis-2018-8-Cullen.pdf>

(B-1-12) Ferm, T. (2017) Laws in the era of hybrid threats, HybridCOE Strategic Analysis December 2017. https://www.hybridcoe.fi/wp-content/uploads/2018/01/HybridCoE_SA_2017_Dec_Ferm.pdf

(B-1-19) Keršanskas, V. (2020). Deterrence: Proposing a more strategic approach to countering hybrid threats. Hybrid CoE Paper 2 https://www.hybridcoe.fi/wp-content/uploads/2020/07/Deterrence_public.pdf

(B-1-25) Rietjens, S. (2020). A warning system for hybrid threats – is it possible? Hybrid CoE Strategic Analysis 22. https://www.hybridcoe.fi/wp-content/uploads/2020/06/Strategic-Analysis_22_WarningSystem-1.pdf

(B-1-27) Rosenstedt, L. (2021). *Improving cooperation with social media companies to counter electoral interference*. Hybrid CoE Paper 5. https://www.hybridcoe.fi/wp-content/uploads/2021/02/07022021_HybridCoE-Paper-5_Public-private-Cooperation.pdf

(B-1-28) Rühle, M. & Roberts, C. (2021). Enlarging NATO's toolbox to counter hybrid threats. NATO Review. <https://www.nato.int/docu/review/articles/2021/03/19/enlarging-natos-toolbox-to-counter-hybrid-threats/index.html>

(B-1-30) Schmid, J. (2020). Hybrid Warfare – operating on multidomain Battlefields. Seminar read ahead. NATO CCOE. <https://c2coe.org/wp-content/uploads/Library%20Documents/Read-Ahead/20200904%20RA%20Seminar%202020%20Schmid.pdf>

(B-1-32) Smith, H. & Juola, C. (eds.). (2019). *Putin 4.0 Trends – Is there anything new?* CoE Trend Report 1. <https://www.hybridcoe.fi/wp-content/uploads/2020/07/Hybrid-CoE-Trend-Report-1.pdf>

(B-1-33) Cullen, P. & Wegge, N. (2021). Warning of hybrid threats. Teoksessa *Stenslie, S., Haugom, L. & Vaage ; B. H. (toim.) (2021). Intelligence Analysis in the Digital Age*. https://books.google.fi/books?hl=fi&lr=&id=u_cyEAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PT88&dq=-+Countering+Hybrid+Warfare+Policy+Framework:+Methodology+and+Overview+of+Findings+and+CHW+Policy+Framework+Data&ots=BMISi80y09&sig=pc2IOuPiERBolu1JJaEHkLZl4E0&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false

(B-1-35) The European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats. (2020). *Trends in China's Power Politics*. CoE Trend Report 5. https://www.hybridcoe.fi/wp-content/uploads/2020/07/20200710_Trend-Report-5-China_Web.pdf

(B-1-36) The European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats. (2020). *Trends in the Contemporary Information Environment*. CoE Trend Report 4. <https://www.hybridcoe.fi/wp-content/uploads/2020/07/Hybrid-CoE-Trend-Report-4.pdf>

(B-1-37) The European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats. (2020). *Hybrid threats and the law: Concepts, trends and implications*. CoE Trend Report 3. <https://www.hybridcoe.fi/wp-content/uploads/2020/07/Hybrid-CoE-Trend-Report-3.pdf>

(B-1-38) The European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats. (2020). *Tackling the bureaucratic vulnerability: an A to Z for practitioners*. Hybrid Coe paper 3. <https://www.hybridcoe.fi/wp-content/uploads/2020/07/Hybrid-CoE-Paper-3.pdf>

(B-1-39) The European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats. (2019). Countering disinformation: News media and legal resilience. Hybrid CoE paper 1.

https://www.hybridcoe.fi/wp-content/uploads/2020/07/News-Media-and-Legal-Resilience_2019_HCPaper-ISSN.pdf

(B-1-40) Thiele, R. (2020). *Artificial Intelligence – A key enabler of hybrid warfare*. Hybrid CoE Working Paper 6. https://www.hybridcoe.fi/wp-content/uploads/2020/07/WP-6_2020_rgb-1.pdf

(B-1-42) Weissmann, M., Nilsson, N., Palmertz, B., & Thunholm, P. (toim.) (2021). *Hybrid Warfare: Security and Asymmetric Conflict in International Relations*. London: I.B. Tauris.

<http://dx.doi.org/10.5040/9781788317795>

(B-1-43) Wigell, M. (2019). Democratic deterrence - how to dissuade hybrid interference. FIIA Working paper. The Finnish Institute of International Affairs.

https://www.fia.fi/wp-content/uploads/2019/09/wp110_democratic-deterrence.pdf

Asiantuntijahaastattelut (B-2)

(B-2-7) Turvallisuuskomitea. (2018). Hybridi vastaan kokonaisturvallisuus. Videokooste paneelikeskusteluista. <https://turvallisuuskomitea.fi/hybridi-vastaan-kokonaisturvallisuus-kooste/>

Viralliset julkaisut (B-3)

(B-3-2) European Commission. (2018). JOINT COMMUNICATION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE EUROPEAN COUNCIL AND THE COUNCIL. Increasing resilience and bolstering capabilities to address hybrid threats. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018JC0016&from=GA>

(B-3-6) European Commission. (2021). Fifth Progress Report on the implementation of the 2016 Joint Framework on countering hybrid threats and the 2018 Joint Communication on increasing resilience and bolstering capabilities to address hybrid threats. Joint staff working document. https://ec.europa.eu/defence-industry-space/report-countering-hybrid-threats-and-security-package_en

(B-3-9) European External Action Service. (2018). A Europe that Protects: Countering Hybrid Threats. https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/46393/factsheet-hybrid-threats_en

(B-3-10) Hallituksen esitys HE 202/2017 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle siviilitiedustelua koskevaksi lainsäädännöksi.

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_202+2017.aspx

(B-3-11) Hallituksen esitys HE 203/2017 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sotilas-tiedustelusta sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_203+2017.aspx

(B-3-12) Helsingin kaupunki. (2018). Helsinki yhdistelmäuhkien aikakaudella – Yhdistelmävaikuttaminen ja kaupunki. Helsingin kaupungin keskushallinnon julkaisuja 2018:22.

https://www.hel.fi/static/kanslia/Julkaisut/2018/hybridiraportti_fin_020818_netti.pdf

(B-3-14) NATO. (2021). NATO's response to hybrid threats. Kirjoitus NATO:n internet-sivuilla. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_156338.htm

(B-3-18) NATO. (2015). Keynote speech by NATO Secretary General Jens Stoltenberg at the opening of the NATO Transformation Seminar.

https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_118435.htm?selectedLocale=en

(B-3-26) Valtioneuvosto. (2022). Ajankohtaiselonteko turvallisuusympäristön muutoksesta. Valtioneuvoston julkaisuja 2022:18.

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/JulkaisuMetatieto/Documents/VNS_1+2022.pdf

LIITE 3 TIEDUSTELUPROSESSIN SISÄISET TEKIJÄT HYBRIDIUHKIEN TIEDUSTELUSSA

1. Tiedusteluprosessin ohjausvaihe

Koordinaatio	Joustavuus	Osaaminen
Tarve	Tarve	Tarve
Kokonaisuuden näkemiseksi tarvittavien toimijoiden suuri määrä (A-1-4) Kokonaisuuden omistajuuden puute (B-1-25) Putkiorganisaatiot (B-1-25) Tietotarpeiden tunnistaminen (A-1-7)	Vaikeasti määriteltävät tietopyynnöt (B-1-25) Strategisen ohjauksen hitaus ja jäykkyys (A-1-4)	Oikein kohdistettu tiedustelu (B-1-38, B-3-26) Tiedustelun resurssointi (A-1-4) Laajan joukon osallistaminen (B-1-25)
Menettelyt	Liikkumatila	Osaamisalueet
Uusi toimintatapa prosessin ohjaukseen (ml. resurssit) (B-1-25) Yhteistoiminnan edistäminen (A-1-7) Tietopyyntöjen koordinointi (B-1-42) EU:n hybridiuhkaprotokolla (A-1-2)	Toimijoille vain minimimääreet (B-1-25) Joustavuuden mahdollistaminen lainsäädännössä (A-1-4) Itseorganisoiduminen (B-1-25) Uudet toimintatavat (A-1-4, B-1-25)	Omat haavoittuvuudet (B-1-38) Hybridiuhkan taustalla olevat toimijat (B-1-38) Tiedustelun kyvyt (B-1-42) Tietopyyntöjen laadinta ja palautteen antaminen (B-1-42) Ei-länsimainen osaaminen (B-1-25)
Koordinoitavat	Vuorovaikutus	Menettelyt
Tiedustelutoimijat (A-1-4) Hybridiuhkan laajuutta vastaava joukko (B-1-25) Alati muuttuvat toimijaverkostot (B-1-25) EU:n ja Naton hybridianalyysielimet (B-1-42)	Interaktiivisuus ja reaaliaikaisuus (A-1-4)	Analyttikoiden ja päätöksentekijöiden yhteistyö (B-1-38, B-1-42) Ulkopuolisen asiantuntijuuden osallistaminen (B-1-38)

2. Tiedusteluprosessin keräysvaihe

Kohdistaminen	Tiedon lähteet	Deduktio	Induktio	Menettelyt
Kokonaisvaltaisuus	Hallinto	Monitorointi	Merkitys	Mekanismit
Laajasti kaikenlaista tietoa (A-1-7, A-2-19). Kokonaisvaltainen monitorointi (A-2-1), horisontin skannaus (A-2-10) Yhteiskunnan eri osa-alueet (B-1-4) Laajasti eri ulottuvuudet (B-1-9, B-1-25, A-2-19, B-3-6)	EU:n organisaatiot (B-1-42) EU:n jäsenvaltiot (B-3-9) EU:n henkilöstö (B-1-42) Hallitukset, ministeriöt, muut hallinnon elimet ja instituutiot (A-2-8, B-1-33, A-2-19, B-1-27, B-2-24) Turvallisuustoimijat (B-1-38) Euroopan avaruusjärjestö ESA (A-1-3)	Indikaattoreiden monitorointi (A-2-10, A-2-19, A-1-7) Tunnettujen asioiden ja toimijoiden monitorointi (A-2-19) Trendien monitorointi (B-1-32)	Epämääräisten uhkien löytäminen (A-2-19) Ei tiedetä mitä ei tiedetä (B-1-25) Vaikuttamisen ennakoimattomuus (A-2-19, B-1-9)	Deduktio ja induktio rinnakkain (B-1-25, A-2-19) Menettelyt riskien ja uhkien monitorointiin (A-1-2, A-1-4), tiedon keräämiseen (B-1-4, B-3-6), uhkia ja haavoittuvuuksia koskevan tiedon keräämiseen ja jakamiseen (A-2-5) Kyky horisontin skannaukseen nousevien uhkien tunnistamiseksi (A-2-10) Yhteisten varoituskonfliktien muodostaminen (B-1-27), menettely tiedon saamiseksi kansalaisyhteiskunnalta (A-2-27). Monitoroinnin tehostaminen (A-1-7)
Informaatioulottuvuus	Elinkeinoelämä	Vaatimukset	Kiinnostuksen kohteet	Organisointi
Informaatiotila (A-2-1, A-2-15, B-1-27, B-1-36) Media (A-2-15, A-1-2) Some (B-1-27) Disinformaatio (A-1-2, B-3-6, B-1-39), informaation manipulointi (A-2-7), informaatio-operaatiot (A-1-6, B-1-27)	Elinkeinoelämä (A-2-8, B-1-4, B-1-33) Someyhtiöt (B-1-3, B-1-27) Kaupan ja investointialojen toimijat (B-1-38) Kriittisen infrastruktuurin, liikenteen ja koulutuksen toimijat (B-1-38)	Etsittävien asioiden määrittäminen (A-2-19) Indikaattorit laadittava uhkaympäristöön (A-2-10), haavoittuvuuksiin (B-1-33), EU-tasolla uhiin, joilla vaikutusta kansallisen tai EU-tason rakenteisiin (A-1-2), EU:n yhteisiksi (A-1-2, B-1-42), HCOEn toimesta (B-1-4)	Hybridiuhka, jonka luonnetta tai haavoittuvuutta sille ei tiedetä (A-2-19) Mahdollisesti haitallinen toiminta (B-1-33) Asiat, joita ei tiedetty etsittävän (B-1-33, A-2-19)	Keräyksestä vastaavasta keskusvirasto (A-1-2), laajaan keräykseen kykenevä päätöksentekoyksikkö (A-2-19), poikkihallinnollinen tilannekeskus (B-1-38), keskushallinnon analyysiryhmä (B-1-33), kansallinen poikkihallinnollinen koordinaatioelin (A-2-5), somea (B-1-27) tai informaatio- ja kyberoperaatioita (A-1-6) monitoroiva elin EU:n ja NATO:n hybridifuusioelimet (A-1-4, B-3-6, B-1-42, B-3-9, B-3-14, B-1-28), East Stratcom (A-1-2), CERT-EU (B-3-6)
Uhkät ja ilmiöt	Yhteiskunta		Epämääräisyydet	
Uhkät (B-1-42, B-3-11), nousevat uhkat (A-1-2) Kyberuhkat (A-2-8) Ilmiöt (B-3-11), trendit (B-1-32) Omat haavoittuvuudet (A-2-5, A-2-19, B-1-4, B-1-33) Kriittiset toiminnot (A-2-5) Yhteiskuntaa jakavat teemat (B-1-27), väestön henkinen tila (A-2-8) Potentiaaliset vaikuttajat (A-2-10, B-1-25) Vaikuttajan kyvyt ja toimet (A-2-5, B-1-33). Hyökkäystavat (B-1-33, A-2-19) Kyberoperaatiot (A-1-6) Kokonaiskuormitus, muutokset (A-2-5) Investoinnit (A-1-7, A-2-4, A-2-8, A-2-9, B-1-35, B-1-43) Energia-alan lobbaus (A-2-1) Taloudelliset verkostot (B-1-43) Rahanpesu (B-1-43) Herkät maantieteelliset alueet (B-1-42) Terrorismi (B-1-42) Joukkotuhoaseiden leviäminen (B-1-42) Rajoilla liikkuvat asiat (A-2-9)	Kansalaiset (A-2-8) Järjestöt (A-2-28) Kansalaisaktiivisuus (B-1-43) Tutkivat siviiliyhteiskunnan ryhmät (A-2-27) Media ja tutkiva journalismi (A-2-27, B-1-43) Henkilöryhmät (soluttautuminen) (B-3-10, B-3-11) Tiedustelutoimijat EU:n hybridifuusioelin (A-1-11) Naton hybridifuusioelin (B-3-14) EU:n jäsenvaltioiden tiedustelutoimijat (B-3-9) Kaikki tiedustelutoimijat (B-1-38) Siviilitiedustelu (B-3-10) Sotilastiedustelu (B-3-11) Kaikki tiedustelulajit (A-1-4) Sometiedustelu (A-1-5, A-1-15) Avointen lähteiden tiedustelu (B-1-27)	Uudet indikaattorit (A-2-19, B-1-33) Indikaattoreita laajennettava (A-2-19, B-1-33) suureen joukkoon toimijoita ja asioita (B-1-25), eri yhteiskunnan osa-alueille (A-2-19) ja valta-vaan määrään vaikuttamisen keinoja (B-1-9) Indikaattorit laadittava aikaisempaan vaiheeseen (B-1-33), pienempiin asioihin (B-1-33), huomattavasti alle tavanomaisen konfliktin (A-2-19) Indikaattorit joustaviksi ja luoviksi (B-1-42) Indikaattoreiden muodostaminen vaatii syvälistä osaamista (B-1-25), luovaa ja analyyttistä ajattelua (B-1-9), muiden asiantuntemusta (A-2-19), vaikuttamisen perustason tietämistä (A-2-5), vaikuttajan tavoitteiden ja kykyjen arviointia (A-2-19, B-1-33), vaikuttamiskokonaisuuden arviointia (B-1-9)	Poikkeavuudet (A-2-19) Kaikki epätavanomainen (A-2-19, B-1-38, B-1-33) Merkityksettömyltä vaikuttavat tapahtumat (B-1-33) Viitekehyksenä yhteiskunnan elintärkeät toiminnot (B-1-33) Viitekehyksenä PMESI-ulottuvuudet (A-2-19) Toimijan oma arvio (A-2-19)	Tiedon jakamisen alusta (A-2-8, B-1-42), ulkomaisten investointien monitorointialusta (A-2-8) Yhteistyöverkosto monitorointiin (B-1-39) ja tiedon jakamiseen (A-2-8) Poikkihallinnolliset tapaamiset tiedon vaihtamiseksi (B-1-38) tai kokoamiseksi (B-1-42) Instituutiomainen koordinoitu keräys ja tiedon jakaminen (A-2-19), rakenne koordinoitiin (A-1-2) Monenväläinen tiedusteluyhteistyö keräämiseen (B-1-42), kv-koordinaation lisääminen (B-3-2) Koordinaatio indikaattoreiden lähellä olevien toimijoiden kanssa (B-1-42), tiedon jakamisen tehostaminen (B-1-27), yhteistyöstä yritysten kanssa (A-1-4)

	<p>Kaikkialta</p> <p>Lukuisat lähteet ja kanavat (A-2-10, B-1-38, B-3-2) Eri sektorit ja maat (A-2-8) Eri alat ja toimijat (B-1-38) Useat sensorit (B-1-42) Kaikki avointen lähteiden tieto (B-3-2) Avoimet ja suljetut lähteet (A-1-2, B-1-38)</p>	<p>Merkitykset</p> <p>Hybridiuhkan havaitseminen (A-1-7, A-2-5, A-2-10) Varhainen havaitseminen (B-1-42) Muutoksen havaitseminen (A-2-5) Raja-arvojen määrittäminen (A-2-10) Vaikutuksen arvioiminen (B-1-3)</p>		<p>Tekniikka</p> <p>Automaattiset järjestelmät suurten tietomäärien monitorointiin (A-2-7) Tietojärjestelmät turvalliseen tiedon jakamiseen (A-1-2) Tietojärjestelmien yhteensopivuuden parantaminen (B-1-38) Tekoäly suurten alueiden monitorointiin (B-1-40)</p> <p>Osaaminen ja kulttuuri</p> <p>Ymmärrys hybridiuhkasta tiedon jakamisen parantamiseksi (kv-kumppanit) (B-1-28) ja havaintojen tekemiseksi (eri toimijat) (A-2-10, B-1-27)</p> <p>EU:n henkilöstön kouluttaminen havaitsemaan (B-1-42) Median edustajien kouluttaminen disinformaation havaitsemiseen (A-2-27), medialukutaidon kouluttaminen kansalaisyhteiskunnalle (A-2-27)</p> <p>Siilojen purkaminen (B-1-42) Kulttuurin muuttaminen tiedon jakamiseksi (B-1-42) Avointen lähteiden painottaminen (B-1-42) Virallinen yhteisymmärrys tiedon jakamisesta (kans. + kv) (A-2-19)</p> <p>Resurssit</p> <p>Rahanpesun monitorointi (B-1-43) Hybridiuhkien monitorointi (EU HAC) (A-2-27) Investointi teknisiin keinoihin (A-1-2) Investointi älyllisiin keinoihin (A-1-2)</p> <p>Lainsäädäntö</p> <p>Lakimuutokset tiedon jakamiseksi (B-1-42) Oikeus investointien seulontaan (B-1-35, B-1-43)</p> <p>Aika</p> <p>Poikkeavien tapahtumien jatkuva keräys (A-2-10) Reaaliaikainen haavoittuvuuksien sekä vaikuttajan kykyjen ja toimien sekä vaikutusten monitorointi (A-2-5) Pitkäaikainen seuranta koordinaation tunnistamiseksi (B-1-36) Perustason määrittämiseksi 2-5 vuotta (B-1-38)</p>
--	---	---	--	---

3. Tiedusteluprosessin analyysivaihe

Fuusio	Tunnistaminen	Ymmärtäminen	Menettelyt
Kokonaiskuvan muodostaminen	Perustason määrittäminen	Uhkan ennakointi	Osaaminen ja kulttuuri
<p>Keräyslajit yhdistävää analyysi (A-1-4), sektorikohtaisen monitoroinnin yhdistäminen (B-1-38), kokonaisvaltainen monitorointi (A-2-1)</p> <p>Kokonaiskuva uhka-arviodatasta (A-2-19)</p> <p>Kaikkien keinojen ja ulottuvuuksien tarkastelu (A-2-5), kaikkien ulottuvuuksien analyysi (A-1-11), hybriditoimien spektrin analyysi (A-1-3), kokonaiskuvan muodostaminen (A-2-9, A-2-10, B-1-42)</p> <p>Tilannetietoisuus (B-1-38), hybridiuhkan käsittäminen (A-1-4)</p>	<p>Perustason määrittäminen (A-2-1, A-2-5, B-1-27, B-1-33, B-3-6) on pitkäaikaisen häirinnän vuoksi vaikeaa (B-1-33) ja edellyttää pitkäaikaista, laaja-alaista (B-1-27, B-1-38) ja jatkuvaa seuranta (A-2-1) ja eri toimijoiden yhteisymmärrystä (A-2-15)</p> <p>Perustason ohessa kriisitason ja hätätason määrittäminen (A-2-5)</p>	<p>Trendien seuraaminen ja analysointi (B-1-37)</p> <p>Kumulatiivisten haavoittuvuuksien tunnistaminen (A-1-7), haavoittuvuuksien tunnistaminen kansallisilla kriittisillä sektoreilla (B-1-33, B-1-42) ja kaikista ulottuvuuksista (A-2-19)</p> <p>Hybridiuhkien itsearviointi (A-2-5), hybridiuhkaympäristön arviointi (B-1-42), painopisteanalyysi (B-1-33)</p> <p>Vaikuttajan tavoitteiden, kykyjen (B-1-33) ja vaikuttamistapojen arviointi (B-1-42)</p> <p>Riskiärvio ja ymmärrys tilanteesta (A-1-2)</p> <p>Yksittäisten keinojen ymmärtäminen (B-3-12, B-1-9)</p> <p>Indikaattoreiden laadinta (B-1-33)</p> <p>Mahdollisten hyökkäystapojen ja kaavojen tunnistaminen (A-2-19)</p>	<p>Yksityisen ja julkisen sektorin välisen luottamuksen lisääminen (A-2-7)</p> <p>Korkeatasoinen analyysi (A-1-2)</p> <p>Osaamisen (A-1-11), asiantuntijuuden ja analyysikykyyn (B-1-42, B-3-18) lisääminen analytikoilla ja tiedustelun johtajilla (B-1-42)</p> <p>Asiantuntemusalan laajentaminen (EU HAC) (B-3-9)</p> <p>Osaavia ja kokeneita ihmisiä eri aloilta (A-2-19)</p> <p>Ulottuvuuksien ymmärtäminen (B-1-37)</p> <p>Kulttuurien ymmärtäminen (B-1-42)</p> <p>Tietomäärän hallinnan osaaminen (B-1-25)</p> <p>OSINT-kykyjen lisääminen (B-1-27)</p> <p>Ymmärrys väriin havaintojen mahdollisuudesta (B-1-42)</p>
Tiedon yhdistäminen	Muutoksen havaitseminen	Uhkan erottaminen	Metodit ja toimintatavat
<p>Pisteiden yhdistäminen (A-1-7, A-1-11, A-2-5, A-2-9, A-2-10, B-1-28, B-1-30, B-1-42, B-3-9) useista (B-1-30) ja uusistakin ulottuvuuksista (A-1-11) sekä eri sensoreista (B-1-42) ja indikaattoreista (A-2-10)</p> <p>Tapahtumien yhdistäminen (B-1-12, B-1-42, A-2-9, A-2-5)</p> <p>Hiljainten signaalien yhdistäminen (A-2-8)</p> <p>Palapelin osien kokoaminen (A-1-4)</p> <p>Tiedon yhdistäminen (A-2-1, A-1-7, B-1-33, B-1-38, B-1-42)</p> <p>Datan ja tiedustelutiedon fuusio (A-2-9, A-2-1), datan yhdistäminen (A-2-19)</p> <p>Deduktio- ja induktiotiedon sekä laadullisen ja määrällisen datan yhdistäminen (B-1-25)</p>	<p>Seurattavaksi määritettyjen asioiden muutos perustason (A-2-15)</p> <p>Indikaattoreiden monitorointi suhteessa perustason (A-2-5)</p> <p>Tapahtumien muutos perustason (A-2-5)</p> <p>Vaikuttajan toimien muutos perustason (B-1-40)</p> <p>Vaikutukset (B-1-9)</p> <p>Kriittisten toimintojen kokonaiskuormituksen muutos perustason (A-2-5)</p> <p>Muutos vaikuttajan toimissa ja niiden vaikutuksessa (aktiivisuusmonitorointi) (A-2-19)</p> <p>Pienet muutokset uhkaympäristössä (B-1-42)</p>	<p>Indikaattoreiden vertaaminen hybridiuhkaskenaarioihin (B-1-42)</p> <p>Indikaattoreiden monitorointi (A-2-10)</p> <p>Tapahtumien sijoittaminen kontekstiin (B-1-37)</p> <p>Tilannekohtainen subjektiivinen arvio (A-2-10)</p> <p>Tapahtuma uhkaa kriittisiä toimintoja (A-2-5)</p> <p>Tapahtuma hyödyntää haavoittuvuuksia (A-2-5)</p> <p>Hyväksytyt rajat ylittäminen (A-2-10, A-2-15)</p> <p>Systemaattinen analyysi (A-1-7)</p> <p>Toistuvien/eri sektoreiden samanaikaisten tapahtumien kumulatiiviset vaikutukset (A-2-5)</p>	<p>Uudet menetelmät, tekniikat ja työkalut ennustamiseksi (B-1-42), varhaiseksi havaitsemiseksi (A-2-7), piilossa olevien uhkien keksimiseksi (A-2-19), uhkaympäristön pienten muutosten havaitsemiseksi (B-1-42) sekä epänormaalien tapahtumien ja aiemmin havaitsemattomien kaavojen tunnistamiseksi (B-1-33)</p> <p>Abduktiivinen päättely sekä luova (A-2-19) ja analyttinen (B-1-9) ajattelu</p> <p>Merkityksellistäminen (B-1-25)</p> <p>Määrällinen ja laadullinen analyysi (A-2-15, B-1-25) kokonaisvaikutuksen arvioimiseksi (A-2-15)</p> <p>Delphi-menetelmä, horisontin skannaus, trendianalyysi (B-1-25)</p> <p>Muiden alojen kehittyneiden metodien hyödyntäminen (B-1-25)</p> <p>Painopisteanalyysi (B-1-33)</p> <p>SAT-tekniikat (B-1-42)</p> <p>RESIST-työkalu (B-1-27)</p> <p>Relevantteihin aiheisiin, toimijoihin, ulottuvuuksiin ja keinoihin keskittyminen (informaatioullottuvuus) (A-2-1)</p> <p>Säännöllinen hybridiuhka-arviomenettely (EU) (A-2-27) ja kehittyvien uhkien analysointi (B-1-19)</p>
Merkitykset	Signaalien havaitseminen	Uhkan ymmärtäminen	
<p>Hybridikampanjan havaitseminen (A-2-8, A-2-9, B-1-42), hybridiuhkaympäristön (A-2-5, A-2-9), hybridiuhkan (A-2-10) tai hybridioperaation tunnistaminen (A-1-16, A-2-1)</p> <p>Kokonaisuuden näkeminen (A-2-9)</p> <p>Asioiden yhteyksien (A-2-10, B-3-2, B-3-9) ja kaavojen tunnistaminen ja ymmärtäminen (B-1-42, B-1-33), hybridistrategian paljastaminen (B-1-30)</p>	<p>Heikot signaalit (A-1-8, A-2-19, B-1-9)</p> <p>Vaikeasti tunnettuun trendiin tai ilmiöön yhdistettävät heikot signaalit (B-1-25)</p> <p>Epänormaalit tapahtumat (B-1-33)</p> <p>Haitalliset ja selittämättömät vaikutukset (B-1-33)</p>	<p>Ymmärrys kun vaikutukset ovat pitkällä (B-1-9)</p> <p>Vaikuttamisen tavoitteiden (A-1-6, A-2-1, A-2-10) ja motivaatioiden (A-2-1, B-1-38) ymmärtäminen</p> <p>Vaikuttajan strategian paljastaminen (B-1-30), strategisen logiikan ymmärtäminen (A-2-1, A-2-10)</p> <p>Vaikuttajan toimenpiteiden tunnistaminen, tarkkailu ja ymmärtäminen (A-2-1, A-2-5, A-2-10), painopisteiden muutosten tunnistaminen (B-1-40)</p> <p>Mahdollisten tulosten määrittäminen (A-1-6)</p> <p>Kriittisten toimintojen (A-1-7) ja kohteen tilan arviointi (A-2-5), kumulatiivisten haavoittuvuuksien ymmärtäminen (A-1-7)</p> <p>Haavoittuvuuksien, vaikuttajan kykyjen ja vaikutusten monitorointi (A-2-5)</p>	

Estäjät	Kaavojen tunnistaminen		Organisointi
<p>Valmiiden analyysien yhdistämisen hitaus (A-2-7) Lähteiden vaarantuminen (B-1-38)</p>	<p>Aiemmin näkemättömien kaavojen tunnistaminen (A-2-19, B-1-33, B-1-40) Irrallisilta vaikuttavien tapahtumien yhteyden tunnistaminen (B-3-2, B-3-9) Trendien ja yhteyksien tunnistaminen ja vertaaminen (A-2-10) Keino tuntemattomien asioiden keksimiseen (A-2-19)</p> <p>Signaalit käynnistävät analysoinnin (A-1-7) ja luovan ajattelun koordinoitujen keinojen käytöstä (B-1-9) Havainnoista yleistykseen (B-1-25) Heikot signaalit lujittavat kaavaa (A-1-8)</p> <p>Laaja tieto (A-2-19), irralliselta vaikuttavat tapahtumat (B-1-33, B-1-42), epänormaali/epämääräisyydet (A-2-19)</p> <p>Hidas (B-2-7) ja useassa ulottuvuudessa tapahtuva (A-2-11) vaikuttaminen haastaa yhteyden havaitsemista, muiden kuin sotilaallisten toimien yhteyden havaitsemisen vaikeinta (B-2-7)</p>		<p>Käytännöllinen, joustava ja laajasti osallistava menettely (B-1-42), laaja turvallisuustoimijoiden ulkopuolinen osallistaminen (B-1-27), analysoijat eri organisaatioissa (B-1-25)</p> <p>Hybridianalyysiyksikkö, -elin tai -ryhmä (A-2-19, B-1-33, B-1-42), fuusioelin (B-1-33), vastuullinen keskusvirasto (A-1-2), kansallinen elin (A-1-6), poikkihallinnollinen elin (A-2-5) tai tilannekeskus (B-1-38) hybridiaktiivisuuden tunnistamiseen (A-1-2) tai hybridiuhkien itsearviointiin (A-2-5, A-2-19) Informaatio- ja kyberoperaatioiden havaitsemisesta vastaava elin (A-1-6)</p> <p>VNK:n hybridianalyysiryhmä (A-2-19, B-1-33) EU:n hybridi-fuusioelin (A-1-1, B-1-42) EU:n kyberympäristön ja disinformaation analysointirakenteet (B-3-6) Naton HAB (A-1-3, A-1-4, B-1-28, B-3-14) Hybridiuhkien osaamiskeskus (B-3-9) YK (B-1-42)</p> <p>Yhteistyötahoina yritykset (A-1-4, A-1-7), viranomaiset, järjestöt ja kansalaiset (A-1-7) Yhteistyömenettelyt tiedustelun ja siviiliyhteiskunnan välille (B-1-25) Someyritykset (B-1-27)</p> <p>Laajan osaamisen yhteistyöryhmä (A-1-4), yhteistyöfoorumit kaikilla hallinnon tasoilla (B-2-7), verkostomainen menettely (A-2-7), hybridiaktiivisuuden tunnistamisesta vastaava rakenne (A-1-2)</p> <p>Kontaktipisteiden verkosto (EU) (B-3-2) Turvallisuuskomitea (FI) (B-2-7) Kokonaisturvallisuuden lähestymistapa (A-1-7, A-2-27) Koordinoitu lähestymistapa (A-2-19) Laajasti osallistava kansallinen prosessi (A-2-5) Laaja-alaisen tilannekuvan organisointi (B-1-4) Monenvälinen tiedusteluyhteistyö (B-1-42)</p>
	Relevantin erottaminen		
	<p>Signaalin erottaminen kakofoniasta (A-1-4) Hybridiuhkaan liittyvien tapahtumien tunnistaminen (A-2-1) ja erottaminen muista tapahtumista (A-2-19, B-1-42) Systemaattinen analyysi (A-1-7)</p> <p>Vaikeaa (A-2-5) Helppoa luulla vaikuttamiseksi (A-2-9)</p>		
	Attribuutio		
	<p>Hidasta, vaikeaa, epävarmaa (A-1-4, A-2-1) Tiedon jakamisen puute (A-2-1) ja useassa ulottuvuudessa tapahtuva (A-2-11) vaikuttaminen haastaa attribuutiota, joka edelleen varhaista varoittamista (B-1-9) Usein poliittinen päätös (A-2-19) Yrityksillä paremmat mahdollisuudet attribuutioon kyberulottuvuudessa (A-1-4)</p>		<p>Tekniikka</p> <p>Suuren ja monikielisen tietomäärän analysointi (A-2-7), varastointi (A-1-4) ja prosessointi (B-1-40)</p> <p>Automaattisen tietojen analysoinnin (A-2-7) ja analysointityökalujen (A-1-4) kehittäminen, teknisiin ratkaisuihin investoiminen (A-1-2)</p> <p>Kaavojen tunnistaminen, ennusteiden tekeminen ja muutosten tunnistaminen (B-1-40)</p> <p>Tekoäly (A-1-4, B-1-25, B-1-40)</p>

4. Tiedusteluprosessin jakeluvaihe

Asiakkuudet	Muoto ja menettelyt	Vaikuttavuus
Kansainvälinen ulottuvuus	Sisällöt	Huomio
Jäsenvaltioista: EU:n ja Naton hybridianalyysielimet (A-1-8, B-1-42, B-3-2), jäsenvaltiot (A-2-9) EU HAC:sta: EU:n johto, strateginen päätöksentekoprosessi, muut politiikan ja operationaaliset tasot (B-1-42), päätöksentekijät EU:n instituutioissa ja jäsenvaltioissa (B-3-2, B-3-6) Nato HAB:sta: jäsenvaltiot (B-1-28) ja niiden päätöksentekijät (B-3-14) EU:n instituutioiden ja sisäisten hälytysjärjestelmien välillä (A-2-9)	Trendianalyysit (B-3-6) Uhka- ja haavoittuvuustieto (A-2-5) Strateginen analyysi (B-3-2) Varoittava tiedustelutieto (B-1-42) Hybridiaktiivisuudesta informointi (A-1-2) Laajan kaavan ja laajan hybridikampanjan tunnistava tiedustelutuote (B-1-42) Todennäköisimpien vaikutuskeinojen ennusteet (A-2-15)	Kilpailu huomiosta (A-1-4) Saavutetun huomion pitäminen (A-1-4) Informoinnin haasteet (A-1-4)
Kansalliset päätöksentekijät	Ominaisuudet	Uskottavuus
Valtionjohto (B-2-7) Hallinnon sisällä (B-1-27) kaikille ministeriöille (B-1-38) Kaikki tasot (B-1-4)	Ytimekkyys ja helppo luettavuus (A-2-27) Sopivuus hybridiuhkien kaltaisiin konflikteihin (A-1-8) Paremmat tiedustelutuotteet (A-1-4) Mahdollisimman paljon luotettavaa tietoa (A-2-1)	Analyyseleimen auktoriteetti (A-2-19) Selvä attribuutio (A-2-1) Jaettu tilanneymmärrys turvallisuusympäristöstä (B-1-38) kaikilla tasoilla (B-1-4)
Muut asiakkaat	Toimintatavat	
Yksityiset toimijat (B-1-27)	Palveltava tilanneymmärrystä kaikilla toiminnan tasoilla (A-1-7) Avointen lähteiden käyttämisen ensisijaisuus (B-1-27) Tiedon sanitointi (B-1-38) Muuna kuin valmiina tiedusteluraportteina (A-2-7) Reaaliaikaisuus (A-1-4, A-2-7) ja nopeus (B-1-28) Kanssakäyminen, interaktiivisuus ja jatkuva palaute (A-1-4) Analyysin ja päätöksentekijöiden yhteistyö (A-2-19) Analyttikoiden ja ohjauksen säännölliset tapaamiset (B-1-38) Keskustelu uhkavasta (B-1-38) Nopeuttava tietotekniikka (A-1-4) Turvalliset jakamisjärjestelmät (A-1-2, A-1-4) Vastuullinen rakenne hybridiaktiivisuudesta informointiin (A-1-2)	